

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

VARHAISKASVATUKSEN LAATU ARJESSA

Varhaiskasvatussuunnitelmien
toteutuminen päiväkodeissa ja
perhepäivähoidossa

Laura Repo
Maiju Paananen
Mervi Eskelinen
Virpi Mattila
Marja-Kristiina Lerkkanen
Lillemor Gammelgård
Jyri Ulvinen
Jukka Marjanen
Anne Kivistö
Hanna Hjelt

VARHAISKASVATUKSEN LAATU ARJESSA

Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen
päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa

Laura Repo
Maiju Paananen
Mervi Eskelinen
Virpi Mattila
Marja-Kristiina Lerkkänen
Lillemor Gammelgård
Jyri Ulvinen
Jukka Marjanen
Anne Kivistö
Hanna Hjelt

JULKAISIJA Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

KANSI JA ULKOASU Juha Juvonen (org.) & Sirpa Ropponen (edit)
TAITTO PunaMusta

ISBN 978-952-206-540-7 nid.
ISBN 978-952-206-541-4 pdf

ISSN 2342-4176 (painettu)
ISSN 2342-4184 (verkkojulkaisu)
ISSN 2342-4176

PAINATUS PunaMusta Oy, Tampere

© Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Julkaisija

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Julkaisun nimi

Varhaiskasvatuksen laatu arjessa – Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa.

Tekijät

Laura Repo, Maiju Paananen, Mervi Eskelinen, Virpi Mattila, Marja-Kristiina Lerkkanen, Lillemor Gammelgård, Jyri Ulvinen, Jukka Marjanen, Anne Kivistö ja Hanna Hjelt

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016 ja 2018) on varhaiskasvatuksen toteuttamista ja kehittämistä ohjaava ja velvoittava asiakirja. Perusteiden laatimista ohjaa varhaiskasvatuslaki (540/2018), jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä sen tavoitteista. Perusteiden tarkoituksena on ohjata varhaiskasvatuksen laadun kehittämistä sekä määrätä varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä sisällöistä.

Tämä arviointi on kaksiosaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa koskevan arvioinnin toinen osa. Ensimmäinen osa koski varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönottoa ja sisältöjä, ja se julkaistiin syksyllä 2018. Käsillä olevassa arvioinnissa tuotetaan tietoa varhaiskasvatuksen laadusta arvioimalla varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteutumista sekä päiväkotien että perhepäivähoidon arjessa. Arvioinnin tavoitteena on selvittää, miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden asettamat tavoitteet toteutuvat päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa sekä raportoida niitä tekijöitä, jotka edistävät tai estävät perusteiden toteutumista. Koska tämänkaltaista arviointia ei ole aiemmin Suomessa tehty, voidaan käsillä olevan avulla saada ensimmäistä kertaa kokonaiskuva varhaiskasvatuksen sisällöllisen toteutumisen kansallisesta laadusta.

Tietoa varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisesta kerättiin kyselyillä kunnallisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen johtajilta, opettajilta ja lastenhoitajilta sekä kunnallisilta perhepäivähoitajilta. Vastaajat valittiin kolmiasteisella ryväotannalla. Arvioinnin kohteena oli varhaiskasvatuksen henkilöstön pedagoginen toiminta, jota he itse arvioivat suhteessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettuihin tavoitteisiin. Lisäksi henkilöstö arvioi myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisältöä sekä niitä rakenteellisia tekijöitä, jotka mahdollistavat suunnitelmien toteutumisen. Aineisto oli sekä määrällinen että laadullinen. Henkilöstön vastausprosentti oli 54, päiväkotien johtajien 60 ja perhepäivähoitajien niin ikään 54.

Arvioinnin mukaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden asettamat sisällölliset tavoitteet eivät kaikkialla toteudu perusteiden edellyttämällä tavalla. Suuressa osassa päiväkoteja varhaiskasvatuksen sisällölliset tavoitteet toteutuvat pääosin hyvin, mutta osassa päiväkoteja ja perhepäivähoitoryhmiä tavoitteet toteutuvat heikosti.

Arvioinnin mukaan varhaiskasvatuksessa koetaan olevan turvallista ja ryhmissä on myönteinen ilmapiiri. Lapsen oikeus leikkiin ja leikkipedagogiikkaan toteutuvat pääosin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Sen sijaan puutteita havaittiin erityisesti alle kolmevuotiaiden pedagogiikassa. Lisäksi taidekasvatuksen, ilmaisun, musiikin, liikunnan, lukutaidon valmiuksia ja monilukutaitoa vahvistavan toiminnan sisällöissä on monin paikoin heikkouksia.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteuttamista edesauttoivat hyvä pedagoginen johtaminen sekä riittävän konkreettinen paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Lisäksi toteuttamista edisti oikein kohdennettu henkilöstön täydennyskoulutus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteutumisen esteenä olivat vastaavasti puutteet toiminnan rakenteellisissa tekijöissä, kuten henkilöstön vaihtuvuudessa ja johtamisen rakenteissa, sekä henkilöstön pedagogisessa osaamisessa.

Esiteltyjen tulosten pohjalta raportissa esitetään toimenpidesuosituksia varhaiskasvatuksen sisällöllisen kehittämisen tueksi. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin muuttaminen siten, että varhaiskasvatuksessa toteutuu leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuva monipuolinen pedagoginen toiminta, edellyttää järjestäjien sekä päättäjien yhteistä tahtotilaa varhaiskasvatuksen riittävään resurssointiin. Tämä pitää sisällään laadukkaan peruskoulutuksen saaneen henkilöstön riittävyyden ja pysyvyyden sekä oikein suunnatun ja riittävän täydennyskoulutuksen turvaamisen. Arviointi antaa aihetta myös arvioida tarkemmin varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmää.

Avainsanat: varhaiskasvatus, laatu, leikki, liikkuminen, taide, kulttuuriperintö

Utgiven av

Nationella centret för utbildningsutvärdering

Publikationens namn

Småbarnspedagogikens kvalitet i vardagen – Genomförandet av planer för småbarnspedagogik på daghem och inom familjedagvård.

Författare

Laura Repo, Maiju Paananen, Mervi Eskelinen, Virpi Mattila, Marja-Kristiina Lerkkanen, Lillemor Gammelgård, Jyri Ulvinen, Jukka Marjanen, Anne Kivistö och Hanna Hjelt

Grunderna för planen för småbarnspedagogik (2016 och 2018) är ett normdokument som styr och förpliktar genomförandet och utvecklingen av småbarnspedagogik. Utarbetandet av grunderna styrs av lagen om småbarnspedagogik (540/2018) som föreskriver om barnets rätt till småbarnspedagogik och dess mål. Syftet med grunderna är att styra utvecklingen av småbarnspedagogikens kvalitet samt att besluta om de centrala innehållen för genomförande av småbarnspedagogik.

Denna utvärdering är den andra delen som gäller implementeringen av grunderna för den tvådelade planen för småbarnspedagogik. Den första delen gavs ut hösten 2018. I den aktuella utvärderingen produceras information om småbarnspedagogikens kvalitet genom att utvärdera genomförandet av grunderna för planen för småbarnspedagogik både i daghemmens och familjedagvårdens vardag. Målet för utvärderingen är att utreda hur de mål som ställs i grunderna för planen för småbarnspedagogik genomförs på daghem och inom familjedagvården samt att rapportera om de faktorer som främjar eller förhindrar genomförandet av grunderna. Eftersom man inte tidigare genomfört en liknande utvärdering i Finland, kan man med hjälp av den aktuella utvärderingen för första gången få en helhetsbild av den nationella kvaliteten på genomförandet av småbarnspedagogik.

Information om genomförandet av planerna för småbarnspedagogik samlades in genom enkäter av chefer, lärare och barnskötare inom den kommunala och privata småbarnspedagogiken samt av kommunala familjedagvårdare. Respondenterna valdes genom klusterurval i tre steg. Föremålen för utvärderingen var personalens pedagogiska verksamhet inom småbarnspedagogik som de själva utvärderade i förhållande till de mål som ställts i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Dessutom utvärderade personalen även innehållet i grunderna för planen för småbarnspedagogik samt de strukturella faktorer som möjliggör genomförandet av planerna. Materialet var både kvantitativt och kvalitativt. Personalens svarsprocent var 54, chefernas 60 och familjedagvårdarnas likaså 54.

Enligt utvärderingen uppfylls inte de innehållsmässiga målen som ställs i grunderna för planen för småbarnspedagogik överallt enligt det sätt som grunderna förutsätter. I den största delen av daghemmen uppfylls de innehållsmässiga målen för småbarnspedagogik i stort sett väl, men i en del daghem och familjedagvårdsgrupper uppfylls målen dåligt.

Enligt utvärderingen upplever man att det är tryggt att vara inom småbarnspedagogiken och att stämningen i grupperna är positiv. Barnets rätt till lek och lekpedagogik uppfylls enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik. Däremot observerades brister särskilt inom pedagogiken för barn under tre år. Dessutom förekommer det på många ställen innehållsliga brister i den verksamhet som stärker färdigheterna i konstundervisning, uttryck, musik, gymnastik och läsfärdigheter samt multilitteracitet.

Ett gott pedagogiskt ledarskap samt en tillräckligt konkret lokal plan för småbarnspedagogik främjade genomförandet av grunderna för planen för småbarnspedagogik. Dessutom främjade en rätt inriktad fortbildning av personalen genomförandet. Däremot utgjorde brister i ledarskapspraxisen och personalens pedagogiska kunnande samt personalbrist hinder för genomförandet av grunderna för planen för småbarnspedagogik.

Utifrån de presenterade resultaten lyfter rapporten fram åtgärdsförslag som stöd för innehållsmässig utveckling av småbarnspedagogiken. Om småbarnspedagogikens verksamhetskultur ska förändras så att den mångsidiga pedagogiska verksamhet som utgår från lek, att röra på sig, konst och kulturarv genomförs i småbarnspedagogiken, förutsätter detta en gemensam vilja hos anordnare och beslutsfattare för att småbarnspedagogiken ska få tillräckligt med resurser. Till detta hör tillräcklig och bestående personal som fått en högklassig basutbildning, tryggande av rätt inriktad och tillräcklig fortbildning samt en noggrannare utvärdering av ledarskapssystemet.

Nyckelord: småbarnspedagogik, kvalitet, lek, konst, kulturarv

Publisher

Finnish Education Evaluation Centre

Title of publication

Every-day quality in early childhood education and care – ECEC curriculum implementation at day-care centres and in family day-care.

Authors

Laura Repo, Maiju Paananen, Mervi Eskelinen, Virpi Mattila, Marja-Kristiina Lerkkanen, Lillemor Gammelgård, Jyri Ulvinen, Jukka Marjanen, Anne Kivistö and Hanna Hjelt

The National core curriculum for early childhood education and care (2016 and 2018) is a document that guides and obliges those delivering and developing early childhood education and care. The formulation of the National core curriculum is informed by the Act on Early Childhood Education and Care (540/2018), which contains provisions on the child's right to early childhood education and care as well as the objectives of early childhood education and care. The purpose of the National core curriculum is to guide the development of ECEC quality and lay down the key contents of ECEC delivery.

This report is the second part of a two-phase evaluation focusing on the implementation of the National core curriculum. The first part was published in autumn 2018. The current evaluation produces information on ECEC quality by evaluating the implementation of the National core curriculum in the daily lives of both day-care centres and family day-care. The purpose of the evaluation is to establish how the objectives set in the National core curriculum are reached at day-care centres and in family day-care and to report on factors that promote or hinder curriculum implementation. As an evaluation of this type has not been previously carried out in Finland, the current evaluation makes it possible for the first time to obtain an overall idea of the national quality of ECEC delivery.

Information on the implementation of the National core curriculum was collected through surveys addressed to municipal and private ECEC directors, teachers and carers as well as childminders providing municipal family day care. The respondents were selected by means of three-stage cluster sampling. The evaluation focused on ECEC staff's pedagogical activity, which staff members assessed themselves in proportion to the objectives set in the National core curriculum. The staff also assessed the contents of the curriculum as well as the structural factors that enable curriculum implementation. The data were both quantitative and qualitative. The response rate was 54% for the staff, 60% for the directors and also 54% for childminders.

The evaluation indicates that the content-related objectives of the National core curriculum are not achieved everywhere as required in the curriculum. In a large proportion of day-care centres, the content-related objectives of ECEC are mainly achieved well, whereas in some day-care centres and family day-care groups, their achievement is poor.

According to the evaluation, early childhood education and care is experienced as safe, and the atmosphere in the groups is positive. The child's right to play and play-based pedagogy are implemented in accordance with the National core curriculum. On the other hand, shortcomings were observed especially in pedagogy focusing on children aged under three. Additionally, shortcomings were in many places found in the contents of art education, expression, music, physical activity, literacy skills and activities developing multiliteracy.

The implementation of the National core curriculum was facilitated by good pedagogical leadership as well as a local ECEC curriculum that was formulated in sufficiently concrete terms. Curriculum implementation was also promoted by correctly targeted continuing education for the staff. Hindrances to implementing the National core curriculum, on the other hand, included shortcomings in leadership practices and the staff's pedagogical competence as well as staff shortages.

Based on the evaluation findings, proposals for measures aiming to support the development of early childhood education and care content are put forward in the report. Organisers' and decision-makers' shared political will to allocate sufficient resources to early childhood education and care is a precondition for changing the ECEC operating culture in a direction where diverse pedagogical activities based on play, physical activity, arts and cultural heritage are carried out. This includes the sufficiency and permanence of staff with high-quality basic training, securing correctly targeted and adequate continuing education, and a more detailed evaluation of the leadership system.

Key words: early childhood education and care, quality, play, physical activity, arts, cultural heritage

Tiivistelmä	3
Sammanfattning.....	5
Abstract.....	7
1 Johdanto	13
1.1 Varhaiskasvatuksen tehtävä ja tavoitteet.....	16
1.2 Varhaiskasvatuksen laadun rakenne- ja prosessitekijät	17
1.3 Varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat lapsiryhmien toimintaa	20
2 Arvioinnin tarkoitus	25
3 Arvioinnin toteuttaminen	29
3.1 Arvioinnissa käytetyt aineistot.....	30
3.2 Aineistojen analyysit	36
3.3 Vastaajien taustatiedot	37
3.3.1 Päiväkotien henkilöstö ja päiväkotien johtajat	37
3.3.2 Perhepäivähoitajat.....	41
4 Vasun perusteet toimintaa ohjaavana asiakirjana	45
5 Vasujen toteutuminen päiväkodeissa	53
5.1 Henkilöstön ja johtajien perehtyneisyys vasuihin	54
5.2 Arviot vasujen toteutumisesta päiväkodeissa	57
5.3 Vasujen toteuttamista estäviä ja edistäviä rakenteellisia tekijöitä.....	61
5.3.1 Täydennyskoulutuksen merkitys vasujen toteutumisessa.....	67
5.4 Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	69
5.4.1 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.....	69
5.4.2 Oppimisympäristöt.....	76
5.5 Pedagoginen dokumentointi.....	79
5.6 Leikki	82

5.7	Oppimisen alueet	85
5.7.1	Kasvan, liikun ja kehityn	85
5.7.2	Taiteellinen kokeminen ja ilmaisu	91
5.7.3	Kielten rikas maailma	95
5.7.4	Tutkin ja toimin ympäristössäni	99
5.8	Lapsen vasu	105
5.9	Kehityksen ja oppimisen tuki	109
6	Vasut päiväkotien arjessa laadullisen aineiston valossa	115
6.1	Jokaiselle lapselle kokemus ryhmään kuulumisesta	117
6.2	Lapsiryhmien muodostaminen pedagogisin perustein	120
6.3	Pedagoginen dokumentointi toiminnan kehittämisen tukena	123
6.4	Yhteisesti rakennetut leikin maailmat	124
6.5	Lasten mahdollisuudet osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin	126
6.6	Huoltajien mahdollisuudet osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin	129
7	Vasujen toteutuminen kunnallisessa perhepäivähoidossa	133
8	Johtopäätökset ja kehittämissuosituksset	153
8.1	Luotettavuuden tarkastelua	154
8.2	Johtopäätökset	156
8.3	Kehittämissuosituksset	164
	Lähteet	167

Johdanto

1

Varhaiskasvatuksen arviointi tuli osaksi Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) toimintaa vuonna 2015¹. Tämä kaksiosainen vuosina 2017–2019 toteutettu arviointihanke on ensimmäinen kansallinen arviointi, jossa varhaiskasvatusta arvioidaan suomalaisen koulutusjärjestelmän osana. Tässä arvioinnissa tarkastellaan varhaiskasvatusta ohjaavien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden² sekä sen pohjalta laadittujen paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien *toteutumista* päiväkotien sekä perhepäivähoidon lapsiryhmissä.

Varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat varhaiskasvatuksessa toteutettavaa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatussuunnitelmilla on siis yhteys lapsen kokemaan varhaiskasvatuksen laatuun. Niitä varhaispedagogiikan ydintoimintoja, joilla on suora yhteys lapsen kokemuksiin, kutsutaan laadun prosessitekijöiksi³. Näiden prosessitekijöiden lisäksi tässä arvioinnissa tarkastellaan niitä rakenteellisia tekijöitä, jotka mahdollistavat tai estävät varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumista arjessa. Arvioinnin tarkoitus on tuottaa tietoa siitä, mitkä tekijät edesauttavat tai estävät sitä, miten varhaiskasvatusta ohjaavat lakisääteiset suunnitelmat muuntuvat pedagogiseksi toiminnaksi arjen varhaiskasvatustilanteissa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista käytetään arkikielessä vakiintunutta termiä *vasun perusteet*, paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta termiä *paikallinen vasu* ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta termiä *lapsen vasu*.

Arviointihanke toteutettiin kahdessa vaiheessa. Hankkeessa tarkasteltiin varhaiskasvatussuunnitelmia varhaiskasvatuksen järjestämistä ja toteutumista tukevinä ohjausvälineinä sekä näiden suunnitelmien toteutumista varhaiskasvatuksen arjessa. Hankkeen ensimmäisessä, vuonna 2018 julkaistussa osassa, arvioitiin varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönottoa sekä suunnitelmien sisältöjä.

1 Laki Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta 1295/2013; laki Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta 582/2015, Valtioneuvoston asetus Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta 1317/2013

2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016; 2018

3 Vlasov ym. 2018

Toisen vaiheen arvioinnin kohteena on henkilöstön pedagoginen toiminta, jota he itse arvioivat suhteessa varhaiskasvatukselle kansallisissa ja paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa asetettuihin tavoitteisiin. Lisäksi henkilöstö arvioi myös vasun perusteiden sisältöä sekä niitä rakenteellisia tekijöitä, jotka mahdollistavat suunnitelmien toteutumisen. Päiväkotien johtajat puolestaan arvioivat sekä omaa että henkilöstönsä toimintaa. Aineisto kerättiin kunnallisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen johtajilta, opettajilta ja lastenhoitajilta sekä kunnallisilta perhepäivähoitajilta sähköisillä kyselyillä. Kyselyn avokysymyksillä kerättiin esimerkkejä vasun toteutumisesta aihealueittain. Avoin varhaiskasvatus rajattiin tämän arvioinnin ulkopuolelle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa varhaiskasvatuslaki (540/2018). Varhaiskasvatuslaki uudistui kahdessa vaiheessa vuosina 2015 ja 2018 ja korvasi vuoden 1973 päivähoitolain. Ensimmäinen Opetushallituksen määräys vasun perusteista annettiin 18.10.2016. Päivitetty versio Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista tuli voimaan 19.12.2018 samana vuonna voimaan astuneen lain myötä. Käsillä oleva arviointi perustuu vuoden 2016 vasun perusteisiin sekä sen pohjalta laadittuihin paikallisiin vasuihin. Vuonna 2018 voimaan tullut varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden päivitys ei muuttanut varhaiskasvatuksen pedagogisia periaatteita ja sisältöjä. Näin ollen arviointia voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen kehittämistyössä huolimatta siitä, että arviointi tapahtui aiemman vasun perusteiden pohjalta.

Vuonna 2018 voimaan astuneen varhaiskasvatuslain yksi suurimmista uudistuksista koski päiväkotien henkilöstön kelpoisuuksia sekä henkilöstörakennetta. Lain tarkoituksena on vahvistaa varhaiskasvatuksen laatua nostamalla henkilöstön koulutustasoa ja selkeyttää tehtävänimikkeitä⁴. Aiemmasta lastentarhanopettajan tehtävänimikkeestä luovuttiin ja käyttöön otettiin varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen sosionomin sekä varhaiskasvatuksen lastenhoitajan nimikkeet.

Arviointi aloitettiin syksyllä 2018 ja aineisto kerättiin syksyn 2018 sekä alkuvuoden 2019 aikana, jolloin uusi laki oli juuri tullut voimaan. Vain harvat kunnat ja yksityiset palveluntuottajat olivat siirtyneet uusiin henkilöstönimikkeisiin. Tässä raportissa päiväkotien henkilöstöllä tarkoitetaan sekä kunnallisten että yksityisten päiväkotien varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen sosionomin, lastentarhanopettajan ja lastenhoitajan tehtävissä työskenteleviä henkilöitä. Tulosten raportoinnissa käytetään termiä päiväkotien henkilöstö kuvaamaan edellä mainittuja. Mikäli eri tehtävissä toimivien vastauksia tarkastellaan omina ryhminään, käytetään ryhmistä nimityksiä varhaiskasvatuksen opettajat ja lastenhoitajat.

Arvioinnin tavoitteet ja tarkoitus sekä arviointikysymykset kuvataan luvussa 2. Luvussa 3 kuvataan arvioinnin toteuttaminen sekä arvioinnissa käytetyt aineistot. Tulokset raportoidaan luvussa 4–7. Arvioinnin luotettavuuden tarkastelu, johtopäätökset sekä kehittämissuhteet esitellään lopuksi luvussa 8.

---

⁴ Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote 12.4.2018.

1.1 Varhaiskasvatuksen tehtävä ja tavoitteet

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁵. Lain mukaan varhaiskasvatuksen tehtävä on:

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatus, esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Varhaiskasvatus on keskeinen lapsia ja heidän perheitään koskeva palvelu. Varhaiskasvatuksen osallistumisaste on Suomessa OECD-maiden keskiarvon alapuolella ja muita pohjoismaita selvästi alhaisempi. Vuonna 2018 suomalaisista 2-vuotiaista lapsista varhaiskasvatukseen osallistui 62,5 %, 3-vuotiaista 77,4 % ja 5-vuotiaista 85,8 %.⁶ EU:n tavoite varhaiskasvatukseen osallistumiseksi on 95 %. Varhaiskasvatuksen laadun on todettu olevan yksi vanhempien päätöksentekoon vaikuttava tekijä, kun he pohtivat lapsensa hoidon ja varhaiskasvatuksen ratkaisuja⁷.

⁵ Varhaiskasvatuslaki 540/2018

⁶ Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 32/2017

⁷ Närvi 2017, Siippainen ym. 2019

Varhaiskasvatuksen vaikuttavuudella tarkoitetaan esimerkiksi varhaiskasvatuksen myönteisiä vaikutuksia lapsille, huoltajille, varhaiskasvatuksen järjestäjille ja edelleen koko yhteiskunnalle. Varhaiskasvatuksen myönteiset vaikutukset voivat toteutua vain silloin, kun varhaiskasvatus on riittävän laadukasta. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella on osoitettu olevan myönteisiä vaikutuksia lapsen kognitiiviselle ja sosiaaliselle kehitykselle.⁸ Sillä on havaittu olevan hyötyä myös pitkällä aikavälillä, erityisesti heikommista sosioekonomisista taustoista tuleville lapsille⁹. Sen sijaan laajempaa varhaiskasvatuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta on monien eri tekijöiden yhteisvaikutuksen vuoksi haastavampaa selvittää. Koska vain laadukkaalla varhaiskasvatuksella on nykytiedon mukaan vaikutuksia lapsen kehitykselle, se mitä varhaiskasvatuksen arjessa tapahtuu sekä se, miten varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmä ohjaa ja tukee toimintaa, on merkityksellistä¹⁰.

1.2 Varhaiskasvatuksen laadun rakenne- ja prosessitekijät

Tässä arvioinnissa viitekehyksenä hyödynnetään Karvin Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset¹¹ (2018) -asiakirjan mukaista laadun arvioinnin mallia (ks. kuvio 1). Arviointi kohdistuu erityisesti pedagogisen toiminnan prosessin laatuun, mutta myös tämän prosessin laatua ohjaavien varhaiskasvatussuunnitelmien sisältöihin. Arvioinnin tarkoituksena on selvittää varhaiskasvatuksen perusteiden toteutumista varhaiskasvatuksen arjessa sekä tunnistaa kehittämisen kohteita.

Varhaiskasvatuksen laatu koostuu *rakennetekijöistä* ja *prosessitekijöistä*. Nämä laadun ulottuvuudet todentuvat kansallisella, paikallisella ja pedagogisen toiminnan tasoilla. Kansallisella ja paikallisella tasolla säädellään sitä, millaista varhaiskasvatusta käytännön pedagogisen toiminnan tasolla toteutetaan. Nämä kaikki ovat yhteydessä siihen, millaista vaikuttavuutta laadukkaalla varhaiskasvatuksella on¹². Kansallisella ja paikallisella tasolla määritellään ne rakenteelliset reunaehdot, joiden mukaan prosessitekijöiden laatua voidaan toteuttaa.

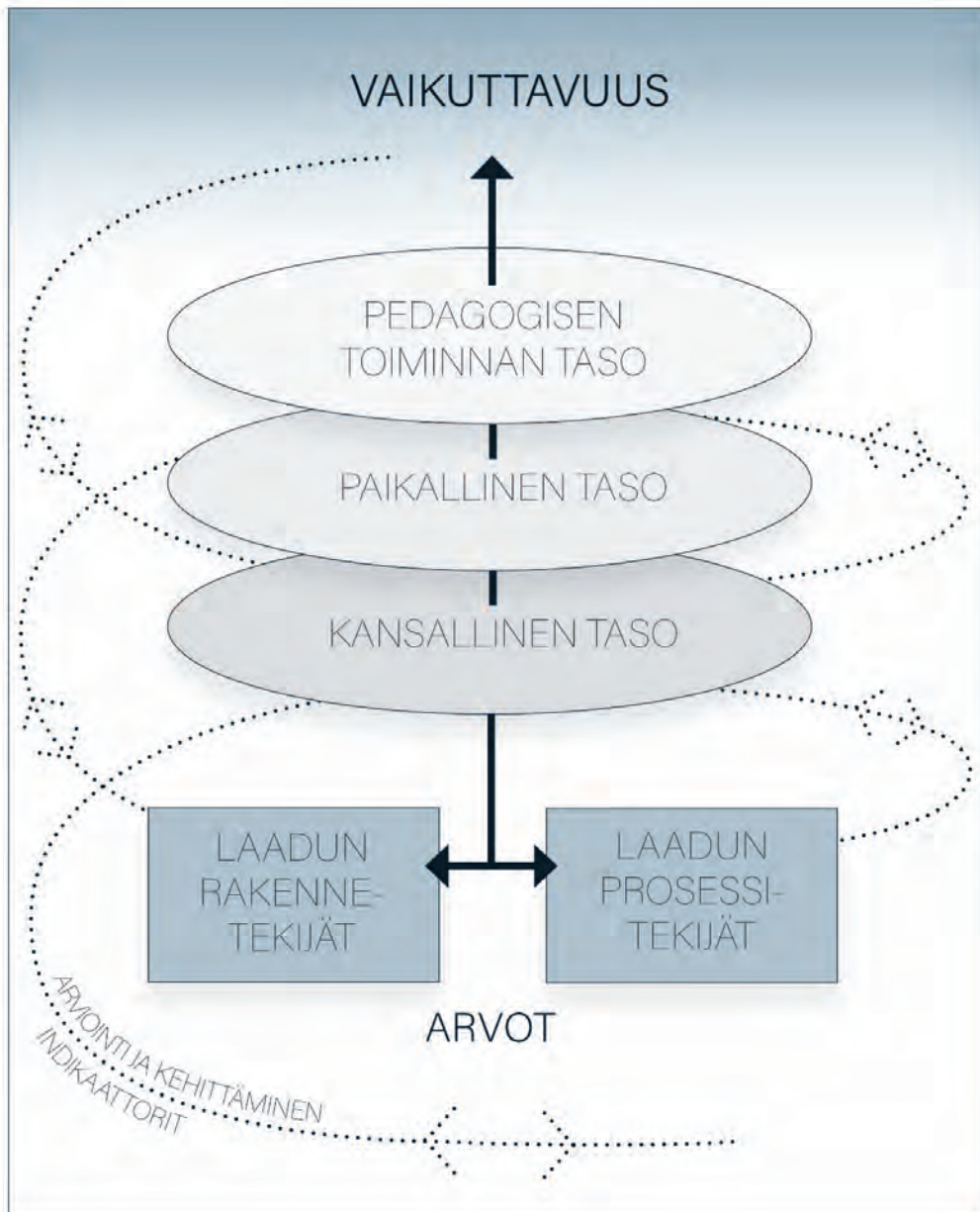
8 Hall ym. 2013; Sylva ym. 2004

9 Burger 2010; Currie 2001; Kosonen & Huttunen 2018; Sammons ym. 2014

10 Karila 2016

11 Vlasov ym. 2018

12 Slot, Lerkkanen & Leseman 2015

KUVIO 1. Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin ja kehittämisen malli¹³.

Laadun rakennetekijät ovat varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyviä tekijöitä, joita määrittävät ja säätelevät esimerkiksi lait, asetukset ja muut valtakunnalliset asiakirjat. Rakenteisiin liittyvät laatu-tekijät ovat tämän vuoksi suhteellisen pysyviä. Laadun rakennetekijät liittyvät siihen *kukea* vastaa varhaiskasvatustoiminnasta, *missä* varhaiskasvatustoiminta tapahtuu ja *millaiset* puitteet toiminnalle luodaan. Näin ollen ne luovat reunaehtoja pedagogiselle toiminnalle eli laadun prosessitekijöille¹⁴.

Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset (2018) asiakirjan mukaan laadun rakenteelliset tekijät on määritelty seuraavasti:

- Varhaiskasvatusta ohjaava lainsäädäntö
- Varhaiskasvatuksen riittävyys, saatavuus, saavutettavuus ja inklusiivisuus
- Varhaiskasvatusta ohjaava opetussuunnitelma
- Henkilöstön perus- ja täydennyskoulutus sekä osaamisen kehittäminen
- Huoltajille suunnattu varhaiskasvatusta koskeva ohjaus ja neuvonta
- Varhaiskasvatuspalvelujen ohjaus, neuvonta ja valvonta
- Yhtenäinen koulutus- ja kasvatuserjestelmä ja siirtymät
- Varhaiskasvatuksen arvioinnin ja kehittämisen rakenteet
- Varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmä
- Henkilöstörakenne ja varhaiskasvatukselle varatut resurssit
- Varhaiskasvatuksen työaikarakenteet ja -suunnittelu
- Lapsiryhmän rakenne ja koko
- Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Laadun prosessitekijät ovat varhaispedagogiikan ydintoimintoja ja yksikön pedagogista toimintakulttuuria kuvaavia tekijöitä, joilla on suora yhteys lapsen kokemuksiin¹⁵. Laadun prosessitekijät kuvaavat *miten* varhaiskasvatukselle asetettuja tavoitteita ja sisältöjä käytännössä toteutetaan. Varhaiskasvatuslain ja vasun perusteiden tavoitteisiin nojautuen ja näihin tavoitteisiin pääsemistä koskevan tutkimuksen pohjalta on määritelty seuraavat suomalaisen varhaiskasvatuksen laadun prosessitekijät:

- Henkilöstön ja lapsen välinen vuorovaikutus
- Pedagoginen suunnittelu, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen
- Pedagoginen toiminta ja oppimisympäristöt
- Johtaminen pedagogisen toiminnan tasolla
- Vertaisvuorovaikutus ja ryhmän ilmapiiri
- Henkilöstön keskinäinen vuorovaikutus ja monialainen yhteistyö
- Henkilöstön ja huoltajien välinen vuorovaikutus

---

14 Lerkkanen 2014

15 Salminen ym. 2017

Laadun rakenteelliset ja prosesseihin liittyvät tekijät ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Laadun tarkastelussa tulee huomioida, miten näiden laadun eri tekijöiden yhteisvaikutus tuottaa laadukasta toimintaa. Erilaisilla rakenteellisilla ratkaisuilla ja toimenpiteillä luodaan pohjaa pedagogisille prosesseille. Toisin sanoen, jos rakenteet eivät ole kunnossa, eivät prosesseihin useinkaan ole laadukkaita. Varhaiskasvatuksen prosesseihin liittyvät tekijät asettavat siis tiettyjä vaatimuksia rakenteille. Toisaalta täytyy muistaa, että parhaimmillaan puitteet, kuten runsaat resurssit, pienet ryhmät tai varhaiskasvatustyöryhmien monipuolinen oppimisympäristö eivät yksinään takaa laadukasta varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa. Siksi laadun erilaisia tekijöitä tulee tarkastella rinnakkain ja suhteessa toisiinsa¹⁶.

1.3 Varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat lapsiryhmien toimintaa

Vuonna 2015 varhaiskasvatuksen kansallinen kehittäminen ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laadinta siirtyivät Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselta Opetushallitukseen. Opetushallitus laatii vasun perusteet, jonka mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee laatia paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Lisäksi jokaiselle lapselle tulee laatia yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma. Vasun perusteissa määritellään ne paikallisesti päätettävät asiat, jotka tulee huomioida paikallisessa vasussa. Lisäksi vasun perusteet määrittelee sen, mitä kunkin lapsen yksilöllisen vasun tulee sisältää. Lapsen vasussa tulee kuvata ne lapsen vahvuuksista ja tarpeista lähtevät tavoitteet, jotka pedagogiselle toiminnalle asetetaan.

Suomessa julkista ja yksityistä varhaiskasvatusta ohjataan osana koulutusjärjestelmää lainsäädännöllä, varhaiskasvatusta ohjaavilla varhaiskasvatussuunnitelman perusteilla, resurssiohjauksella sekä informaatio-ohjauksella, arviointi mukaan luettuna. Ohjausjärjestelmän tavoitteena on varmistaa koulutuksellisen tasa-arvon toteutuminen, luoda hyvät edellytykset lasten kasvuun, kehitykselle ja oppimiselle sekä taata yhtenäinen koulutuksellinen jatkumo¹⁷. Varhaiskasvatuksen tulee myös olla lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä palvelu.

Varhaiskasvatussuunnitelman tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa¹⁸. Sen yksi tarkoitus on turvata yksilön sivistykselliset oikeudet koulutuspolun alkutaipaleella muodostaen yhdessä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien kanssa ehyen koulutuksellisen jatkumon. Vasun perusteet pohjautuu oppimista, opetusta, lapsen hyvinvointia, kasvuun ja kehitykseen koskevaan tutkimustietoon, ja sillä ohjataan varhaiskasvatuksen pedagogista kehittämistä.

16 Sylva ym. 2016

17 Nyyssölä 2013

18 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016; 2018

Vasun perusteiden tarkoitus ja sisältö

Varhaiskasvatustalain asettamat tavoitteet konkretisoituvat vasun perusteiden, paikallisten ja lapsen vasujen kautta varhaiskasvatustoiminnaksi. Vasun perusteissa määritellään ja tarkennetaan varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisiä sisältöjä, yhteistyötä eri toimijoiden välillä sekä paikallisen että lapsen vasujen sisältöjä.

Vasun perusteet kuvaa lapsen aktiivisena toimijana ja yhteisön jäsenenä. Oppiminen tapahtuu kokonaisvaltaisesti aistien, kehollisten kokemusten, vuorovaikutuksen ja ajattelun kautta. Perusteiden mukaan varhaiskasvatus on monipuolista, suunnitelmallista ja pedagogisesti perusteltua toimintaa, jossa toimintakulttuuri muoaa rakenteita lapsilähtöiseksi, kunnioittavaksi ja osallistavaksi. Lapsilähtöinen toiminta tukee lasten luontaista aktiivisuutta ja halua oppia.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sisältää varhaiskasvatuksen tavoitteet ja tehtävän, arvo-perustan, oppimiskäsityksen, toimintakulttuurin, oppimisympäristön, työtapoihin liittyvät periaatteet, oppimisen alueet ja laaja-alaisen osaamisen keskeiset sisällöt, lapsen kasvun ja kehityksen tuen sekä yhteistyöhön liittyvät periaatteet.

Vasun perusteiden **arvo-perusta** nousee lapsen edun ensisijaisuudesta, lapsen oikeudesta hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioimisesta sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimuksesta sekä lapsen syrjintäkiellosta YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatustalain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti. Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle yhtenäisenä polkuna varhaiskasvatuksesta esiopetuksen kautta perusopetukseen. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Se tarkoittaa kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla.

Varhaiskasvatuksen **toimintakulttuurin** tulee luoda suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille ja kestäväälle elämäntavalle. Toimintakulttuuria kehitetään seuraavien vasun periaatteiden mukaisesti: oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö, osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus sekä hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa. Varhaiskasvatuksen henkilöstön toimintaa säätelevä toimintakulttuuri edellyttää toimivia rakenteita, pedagogisen johtamisen kehittämistä sekä suunnitelmallisuutta.

Oppimisympäristöjen kehittäminen on tärkeä osa toimintakulttuuria. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Pedagoginen toiminta pitää sisällään dokumentoinnin, monipuoliset työtavat, leikin keskeisenä toimintatapana ja oppimisen sisällölliset alueet. **Peda-**

goginen dokumentointi on toiminnan suunnittelun, toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen työväline. Se on prosessi, jossa havaintojen ja toiminnan dokumentoinnin tulkinnan pohjalta muodostetaan ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta.

Varhaiskasvatuksen pedagogiset sisällöt on ryhmitelty viideksi **oppimisen alueeksi**: Kielten rikas maailma, Ilmaisun monet muodot, Minä ja meidän yhteisömme, Tutkin ja toimin ympäristössäni sekä Kasvan, liikun ja kehityn. Oppimisen alueita toteutetaan siten, että toiminnassa mahdollistuu eheytetty asioiden ja ilmiöiden laaja-alainen tarkastelu ja tutkiminen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista¹⁹.

Vasun perusteet on laaja, paikoin yksityiskohtaisesti toimintaa ohjaava kokonaisuus. Tämän arvioinnin toteuttamiseksi perusteista tarkasteluun valittiin seuraavat kokonaisuudet: toimintakulttuuri, oppimisympäristöt, pedagoginen dokumentointi, leikki, oppimisen alueet (Tutkin ja toimin ympäristössäni, Kasvan, liikun ja kehityn, Taiteellinen kokeminen ja ilmaisu, Kielten rikas maailma) sekä kehityksen ja oppimisen tuki.

---

19 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016; 2018

Arvioinnin tarkoitus

2

Suomalainen koulutuksen arviointitraditio pohjaa kehittävään arviointiin, jossa on merkityksellistä keskustella kehittämistarpeista tarkastus- ja valvontatoimien sijaan. Arvioinnissa on keskeistä tulevaisuuteen suuntautuminen ja siihen liitetään toteavan, mennyttä tarkastelevan arvioinnin lisäksi oppimisen mahdollisuus.

Kehittävä arviointi pohjautuu toimijoiden väliseen luottamukseen. Varhaiskasvatuksessa luottamukseen perustuvalla arvioinnilla pyritään rakentamaan arviointikulttuuria, jossa kontrolliin tai tilivelvollisuuteen perustuvien menetelmien sijaan arviointi pohjautuu toimijoiden väliseen avoimeen keskusteluun.

Kehittävän arvioinnin tarkoitus on tuottaa tietoa toiminnan kehittämistä varten. Arvioinnin tarkoitus ei siis ole pelkästään tarkastella asioiden tilaa kuten esimerkiksi tilivelvollisuusarvioinneissa, vaan tarkoitus on löytää sekä vahvuuksia että kehittämistarpeita. Käsillä olevan arvioinnin yhtenä tehtävänä on siis auttaa varhaiskasvatuksen henkilöstöä kehittämään pedagogista toimintaa. Koska tämä arviointi perustuu henkilöstön itsearviointiin, on erityisen tärkeää, että arvioinnin tuloksista viestitään siten, että arviointi ei tuomitse, vaan nostaa heidän itsensä esiin tuomia kehittämistarpeita.

Arvioinnin tehtävänä on tuottaa tietoa varhaiskasvatussuunnitelmien sisällöllisten ja pedagogisten tavoitteiden saavuttamista edistävistä tai estävistä tekijöistä sekä varhaiskasvatuksen kehittämistarpeista erityisesti pedagogisen toiminnan tasolla.

Arviointikysymykset ovat:

1. Miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden asettamat sisällölliset tavoitteet toteutuvat päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa?
2. Mitkä tekijät edistävät tai estävät vasun perusteiden toteutumista päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa?

Arvioinnin toteuttaminen

3

Arvioinnin toteuttamisesta vastasi arviointiryhmä, jonka puheenjohtajana toimi Espoon suomenkielisen varhaiskasvatuksen johtaja Virpi Mattila. Muut jäsenet olivat yliopistonopettaja Mervi Eskelinen Jyväskylän yliopistosta (3.6.2019 alkaen ylitarkastaja Valvirasta), varhaiskasvatusjohtaja Lillemor Gammelgård Vaasan kaupungilta (30.4.2019 saakka), professori Marja-Kristiina Lerkkanen Jyväskylän yliopistosta, tutkijatohtori Maiju Paananen Tampereen yliopistosta ja opetustoimen ylitarkastaja Jyri Ulvinen Pohjois-Suomen aluehallintovirastosta. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksessa arvioinnista vastasi arviointineuvos Laura Repo, tilastollista analyysistä vastasi erityisasiantuntija Jukka Marjanen ja arviointisuunnittelijana toimi Anne Kivistö. Laadullisen arvioinnin analyysiin ja raportointiin on lisäksi osallistunut yliopisto-opettaja Hanna Hjelt Tampereen yliopistosta. Lisäksi aineiston analyysiin osallistui korkeakouluharjoittelija Sini Leikkola.

3.1 Arvioinnissa käytetyt aineistot

Arviointiaineistona käytettiin sekä määrällistä että laadullista aineistoa. Molemmat aineistot kerättiin kyselyllä kunnallisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen henkilöstöltä, päiväkotien johtajilta sekä kunnallisilta perhepäivähoitajilta.

Otokset

Suomessa ei ole tilastoituna päiväkoteja tai varhaiskasvatuksessa työskentelevää henkilöstöä. Koska nämä tiedot puuttuivat, arvioinnin otanta tehtiin kolmiasteisena ryväotantana. Ensimmäisessä vaiheessa tehtiin varhaiskasvatuksen järjestäjätason otanta listasta, joka sisälsi kaikki kunnalliset järjestäjät. Suurimmat kymmenen varhaiskasvatuksen järjestäjää (eli kuntaa) otettiin suoraan mukaan arviointiin, sillä yhden tai useamman suurimman kunnan jääminen pois otoksesta olisi vaikuttanut merkittävästi aineiston kokoon ja siten myös tulosten yleistettävyyteen.

Muista varhaiskasvatuksen järjestäjistä (kunnista) valittiin joka viides kaupunkimaisten kuntien järjestäjä ja joka kolmas taajaan asuttujen kuntien ja maaseutumaisten kuntien järjestäjä (systemaattinen ositettu otanta). Poiminta tehtiin listasta, jossa koulutuksen järjestäjät oli järjestetty aakkosittain tilastollisen kuntaryhmän mukaan (ks. https://www.stat.fi/meta/luokitukset/kunta/001-2011/luokitusavain_kuntaryhmitys.html).

Kaupunkimaisista järjestäjistä poimittiin tässä vaiheessa pienempi osuus kuin muista kuntaryhmistä, jotta suurimpien kaupunkikuntien suorasta poiminnasta seuraava yliedustus saatiin tasapainotettua. Järjestäjätason otantaan valikoitui 20 (35 %) kaupunkimaista kuntaa, 20 (34 %) taajaan asuttua kuntaa ja 51 (33 %) maaseutumaista kuntaa. Yhteensä otoksessa oli 91 kuntaa. Prosenttiosuuksista nähdään, että järjestäjätason otanta oli kuntatyyppin osalta kattava ja tasapainoinen. Koska järjestäjät sijaitsivat satunnaisesti eri puolilla Suomea, otanta oli myös alueellisesti kattava.

Otannan toisessa vaiheessa tehtiin *päiväkotien johtajia* koskeva otanta. Tätä vaihetta varten kuntatason otokseen osuneiden kuntien varhaiskasvatuksesta vastaavilta viranhaltijoilta pyydettiin lista alueensa kunnallisista ja yksityisistä päiväkodin johtajista yhteystietoineen. Kuntien toimittamat yhteystietolistat yhdistettiin, ja yhdistetystä listasta tehtiin kuntaryhmituksen perusteella ositettu satunnaisotanta. Kunnallisten ja yksityisten päiväkotien otannat tehtiin erikseen.

Kymmenen suurinta kaupunkikuntaa valittiin järjestäjätason otantaan suoraan, koska niissä sijaitsee enemmistö Suomen päiväkodeista ja näin ollen myös päiväkotien johtajista. Tämän vuoksi kaupunkimaisten päiväkotien johtajat olisivat tulleet yliedustetuiksi aineistossa, jos kaupunkikuntien johtajia olisi poimittu johtajataso otokseen yhtä suuri osuus kuin taajama- tai maaseutukuntien päiväkotien johtajia. Näin ollen kaupunkimaisten kuntien johtajista valittiin otokseen satunnaisesti joka kolmas, kun taajama- ja maaseutumaisten kuntien johtajista otettiin mukaan kaksi kolmannesta. Otoksesta tehtiin kuntakohtaisesti. Jos yksittäisessä kunnassa oli 1–3 päiväkodin johtajaa, kaikki kyseisen kunnan johtajat otettiin kuitenkin mukaan otokseen. Kunnallisten päiväkotien otokseen valikoitui 249 kaupunkimaisten kuntien, 62 taajaan asuttujen kuntien ja 71 maaseutumaisten kuntien päiväkotien johtajaa. Yksityisten päiväkotien vastaavat luvut olivat 162, 28 ja 9. Yhteensä otokseen kuului siis 581 päiväkotien johtajaa.

Johtajaotoksen kattavuutta on vaikea arvioida täsmällisesti, koska valtakunnallista listaa päiväkotien johtajista ei ole saatavilla. Koska täydellinen järjestäjätason lista on kuitenkin olemassa, voidaan johtajaotoksen kattavuutta arvioida seuraavasti:

1. Merkitään otoskuntien kohdalle järjestäjälistaan kunnan ilmoittama päiväkodin johtajien todellinen määrä.
2. Otokseen kuulumattomien järjestäjien kohdalle merkitään samaa kuntatyyppiä edustavien järjestäjien keskimääräinen johtajien lukumäärä. Tämä lasketaan otoskuntien ilmoittamista todellisista johtajamääristä. (Kaupunkikuntien kohdalla kymmentä suurinta järjestäjää ei oteta mukaan keskiarvoon.)
3. Lasketaan yhteen päiväkotien johtajien määrät kuntatyypeittäin.
4. Verrataan kuntatyyppikohtaisia arvioita otoksen johtajamääriin.

Näin arvioituna kunnallisten päiväkotien johtajaotokseen kuului 31 % kaupunkimaisten kuntien, 44 % taajamamaisten kuntien ja 31 % maaseutumaisten kuntien päiväkotien johtajista (ks. taulukko 1). Yksityisten päiväkotien johtajaotoksessa vastaavat arviot olivat 31 %, 37 % ja 31 %. Taajaan asuttujen kuntien johtajat näyttivät siis olleen jonkin verran yliedustettuja otoksessa, mikä saattaa vaikuttaa hieman niihin tuloksiin, joissa kuntatyyppin mukaiset erot olivat tilastollisesti merkitseviä. Kunnallisessa otoksessa taajamamaisten kuntien yliedustus kuitenkin vastaa noin 20 päiväkodinjohtajaa, mikä on koko aineistosta noin 5 %. Yksityisten päiväkotien aineistossa vastaava osuus on vieläkin pienempi.

Otoksen kolmannessa vaiheessa johtajaotokseen osuneita päiväkotien johtajia pyydettiin toteuttamaan henkilöstöään koskeva otanta. Otantaa varten päiväkotien johtajia ohjeistettiin laatimaan erilliset listat alaisuudessaan työskentelevistä varhaiskasvatuksen opettajista ja lastenhoitajista. Seuraavaksi johtajia pyydettiin poimimaan kyseisistä listoista joka kolmas henkilö (systemaattinen otanta) ja lähettämään heidän yhteystietonsa Karviin. Jos opettajia tai lastenhoitajia oli päiväkodissa kolme tai vähemmän, heidät kaikki otettiin mukaan arviointiin. Otokseen valikoituneelle henkilöstölle lähetettiin Karvista henkilökohtainen sähköinen linkki, jota seuraamalla he pääsivät vastaamaan arviointikyselyyn.

Henkilöstöotoksen kattavuudesta on vielä vaikeampi esittää tarkkaa arviota kuin johtajaotoksen kattavuudesta. Otannan toista vaihetta varten kerätyn johtajalistan yhteydessä varhaiskasvatuksen järjestäjiä pyydettiin ilmoittamaan myös varhaiskasvatuksen opettajien ja lastenhoitajien lukumäärä päiväkodeittain. Käyttäen samaa menettelytapaa kuin johtajaotoksen kattavuuden arvioinnissa, näiden lukujen avulla on mahdollista arvioida karkeasti, kuinka paljon varhaiskasvatuksen henkilöstöä on Suomessa kuntaryhmittäin. Kun näitä arvioita verrataan otoksen henkilömääriin, saadaan jonkinlainen kuva siitä, onko henkilöstöotos kattava kuntaryhmän mukaan tarkasteltuna.

Tehdyn arvion perusteella henkilöstöotos kattoi noin 8 % kaupunkimaisten kuntien kunnallisten päiväkotien opettajista. Taajamamaisissa kunnissa osuus oli noin 11 % ja maaseutumaisissa kunnissa noin 17 %. Yksityisten päiväkotien vastaavat arviot olivat 20 %, 17 % ja 30 %. Kunnallisten päiväkotien otos kattoi kaupunkikuntien lastenhoitajista noin 8 %, kun taajamissa vastaava osuus oli noin 10 % ja maaseutukunnissa noin 11 %. Yksityisten päiväkotien lastenhoitajista otos kattoi kaupungeissa noin 14 %, taajamissa noin 13 % ja maaseudulla noin 21 %.

Esitettyjen arvioiden perusteella näytti siltä, että taajaan asuttujen ja etenkin maaseutukuntien henkilöstö on yliedustettuna otoksessa. Myös yksityisten päiväkotien henkilöstö oli otoksessa yliedustettuna suhteessa kunnallisten päiväkotien henkilöstöön. Tämä johtui suurelta osin siitä, että taajamien ja maaseudun päiväkotiyksiköissä työskenteli kaupungeja useammin 1–3 varhaiskasvatuksen opettajaa tai lastenhoitajaa, jolloin koko niiden henkilöstö valikoitui mukaan arviointiin sen sijaan, että henkilöstöstä olisi valittu vain kolmannes. Niin ikään yksityisissä päiväkodeissa työskenteli keskimäärin vähemmän henkilöstöä kuin kunnallisissa päiväkodeissa, jolloin koko henkilöstö valittiin otokseen useammin kuin kunnallisissa päiväkodeissa.

Päiväkotien johtajien kysely

Otokseen kuului 581 päiväkodin johtajaa, joista kunnallisissa yksiköissä toimi 382 ja yksityisissä yksiköissä 199. Kysely toimitettiin 561 osoitteeseen, sillä 20 päiväkodin johtajan sähköpostiosoite ei toiminut. Kysely oli avoinna 4.2.–6.3.2019 välisen ajan. Kyselyyn tuli määräaikaan mennessä 332 vastausta, joista ruotsinkielisiä oli 24. Muistutuksia lähetettiin kaksi ja alkuperäistä vastausta jatkettiin kahdella viikolla.

Kunnallisten päiväkotien johtajien vastausprosentti oli 69, kun yksityisten johtajien vastausprosentti oli 34 (ks. taulukko 1). Koko Suomen tasolla kyselyyn vastasi arviolta 22 % kunnallisista ja 11 % yksityisten päiväkotien johtajista. Siten kunnallisten päiväkotien johtajien vastaukset ylikorostuvat aineistossa, vaikka otoksessa kunnallisten ja yksityisten päiväkotien johtajia oli samassa suhteessa.

TAULUKKO 1. Päiväkotien johtajien otos ja vastausprosentit.

	Kuntatyyppi	Koko Suomi (arvio)	Otos		Vastauksia		
				% Koko Suomi	% Koko Suomi	% Otos (vastaus- prosentti)	
Kunnallisten päiväkotien johtajat	Kaupunki	813	249	31 %	170	21 %	68 %
	Taajama	140	62	44 %	45	32 %	73 %
	Maaseutu	228	71	31 %	50	22 %	70 %
	Yhteensä	1181	382	32 %	265	22 %	69 %
Yksityisten päiväkotien johtajat	Kaupunki	523	162	31 %	56	11 %	35 %
	Taajama	75	28	37 %	8	11 %	29 %
	Maaseutu	29	9	31 %	3	10 %	33 %
	Yhteensä	627	199	32 %	67	11 %	34 %
Yhteensä		1808	581	32 %	332	18 %	57 %

Johtajakyselyn vastausprosentteissa ei ollut suuria eroja kuntaryhmien välillä. Kunnallisten päiväkotien johtajien vastauksissa taajaan asuttujen kuntien vastaukset tosin näyttävät hieman ylikorostuvan. Kuntaryhmään liittyvät erot johtajien vastauksissa olivat kuitenkin varsin pieniä tai niitä ei ollut lainkaan, ja siksi yliedustuksen vaikutus kokonaistuloksiin on todennäköisesti vähäinen.

Päiväkotien henkilöstön kysely

Henkilöstökysely lähetettiin niille varhaiskasvatuksen opettajille ja lastenhoitajille, joiden yhteystiedot saatiin johtajaotokseen kuuluneilta päiväkotien johtajilta. Henkilöstön yhteystietoja ei saatu noin 120 päiväkodin johtajalta. Näin ollen sähköinen linkki henkilöstökyselyyn lähetettiin sähköpostitse 3165:lle varhaiskasvatuksen opettajalle ja lastenhoitajalle. Alkuperäiseen otokseen kuului arviolta 3800 henkilöstön jäsentä, joten katoa syntyi tässä vaiheessa vajaat 20 % suunniteltuun otokseen nähden.

Johtajien toimittamista sähköpostiosoitteista 112 ei toiminut, joten kyselyllä tavoitettiin 3053 henkilöstön jäsentä. Vastauksia tuli määräaikaan mennessä 1642 kappaletta, joista ruotsinkielisiä oli 84. Kysely oli auki 31.10.–20.12.2018 välisen ajan. Vastaamispyyntöjä ja muistutuksia lähetettiin yhteensä kolme, yksi kaikille ja kaksi vastaamatta jättäneille. Kyselyyn oli mahdollista vastata suomen- tai ruotsinkielellä.

Otoksessa yksityisten päiväkotien henkilöstö oli selvästi yliedustettuna suhteessa kunnallisten päiväkotien henkilökuntaan (ks. taulukko 2). Yksityisten päiväkotien henkilöstöltä kuitenkin saatiin vähemmän vastauksia suhteessa otokseen kuin kunnallisten päiväkotien henkilöstöltä. Tämä johtuu suurelta osin siitä, että yksityisistä päiväkodeista toimitettiin henkilöstön yhteystietoja selvästi heikommin kuin kunnallisista päiväkodeista. Tämä vaikuttaa myös taulukossa 2 esitettyihin vastausprosentteihin, joissa saatua aineistoa verrataan otoksesta laskettuihin henkilöstömääriin eikä siihen, kuinka monelle kysely loppujen lopuksi lähetettiin. Kunnallisista varhaiskasvatuksen opettajista kyselyyn vastasi 51 % otokseen kuuluneista, kun yksityisten päiväkotien opettajien vastausprosentti oli 35. Lastenhoitajien kohdalla vastaavat lukemat olivat 43 % ja 27 %. Kadon seurauksena saatu aineisto kattaa koko Suomen tasolla lähes samansuuruisen osuuden sekä yksityisten että kunnallisten päiväkotien henkilöstöstä.

TAULUKKO 2. Päiväkotien henkilöstön otanta sekä vastausprosentit.

Varhaiskasvatuksen opettajat	Kuntatyyppi	Koko Suomi (arvio)	Otos		Vastauksia		
				% Koko Suomi	% Koko Suomi	% Otos (vastausprosentti)	
Kunnallisten päiväkotien henkilöstö	Kaupunki	10708	885	8 %	425	4 %	48 %
	Taajama	1817	206	11 %	128	7 %	62 %
	Maaseutu	1262	211	17 %	110	9 %	52 %
	Yhteensä	13787	1302	9 %	663	5 %	51 %
Yksityisten päiväkotien henkilöstö	Kaupunki	1764	361	20 %	135	8 %	37 %
	Taajama	498	85	17 %	21	4 %	25 %
	Maaseutu	81	24	30 %	9	11 %	38 %
	Yhteensä	2343	470	20 %	165	7 %	35 %
Yhteensä		16130	1772	11 %	828	5 %	47 %

TAULUKKO 2. jatkuu

Lastenhoitajat	Kuntatyyppi	Koko Suomi (arvio)	Otos		Vastauksia		
			% Koko Suomi		% Koko Suomi	% Otos (Vastaus- prosentti)	
Kunnallisten päiväkotien henkilöstö	Kaupunki	14456	1119	8 %	438	3 %	39 %
	Taajama	2436	232	10 %	132	5 %	57 %
	Maaseutu	2147	239	11 %	114	5 %	48 %
	Yhteensä	19039	1590	8 %	684	4 %	43 %
Yksityisten päiväkotien henkilöstö	Kaupunki	2534	360	14 %	105	4 %	29 %
	Taajama	725	95	13 %	20	3 %	21 %
	Maaseutu	111	24	22 %	5	5 %	21 %
	Yhteensä	3370	479	14 %	130	4 %	27 %
Yhteensä		22409	2069	9 %	814	4 %	39 %

Maaseutumaisten ja jossain määrin myös taajaan asuttujen kuntien henkilöstö on aineistossa ylliedustettuna suhteessa kaupunkimaisten kuntien henkilöstöön. Ylliedustus ei kuitenkaan näytä olevan yhtä suuri koko maan tasolla kuin otokseen verrattuna. Tästä huolimatta aineiston painottuneisuudella on jonkin verran vaikutusta niiden osa-alueiden kokonaistuloksiin, joissa kuntatyyppiin mukaiset erot ovat tilastollisesti merkitseviä.

Kunnallisten perhepäivähoitajien kysely

Perhepäivähoitajien otanta kattoi kaikki otoskunnissa työskentelevät perhepäivähoitajat. Otoskunnissa työskenteli yhteensä 1977 perhepäivähoitajaa, joista 151:den sähköpostiosoite ei toiminut tai sitä ei ollut saatavilla. Kysely toimitettiin sähköpostitse 1826:lle perhepäivähoitajalle. Otoskunnista yksi ei vastannut Karvin pyyntöön toimittaa kysely alueensa perhepäivähoitajille eikä kyseisestä kunnasta ole tullut vastauksia. Voidaan siis olettaa, että tämän kunnan perhepäivähoitajat eivät saaneet mahdollisuutta osallistua kyselyyn. Kysely oli avoinna 4.2.–24.2.2019 välisen ajan. Kyselyyn tuli määräaikaan mennessä 911 vastausta ja vastausprosentti oli 54. Näistä ruotsinkielisiä vastauksia oli 23 kappaletta.

Koska yksityiset perhepäivähoitajat olivat mukana arvioinnin ensimmäisessä vaiheessa varhaiskasvatuksen palveluntuottajina, he eivät olleet informanteina tässä kyselyssä²⁰.

²⁰ Repo ym. 2018

3.2 Aineistojen analyysit

Arvioinnin tarkoitus ei ole verrata eri vastaajaryhmiä keskenään, vaan tunnistaa yleisemmin varhaiskasvatuksen vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Niin ikään varhaiskasvatuksen opettajien ja lastenhoitajien vastauksia ei tarkastella erikseen, vaan heidän vastauksensa muodostavat yhden kokonaisuuden (varhaiskasvatuksen henkilöstö). Kuitenkin ne kohdat, joissa vastaukset poikkesivat toisistaan merkitsevästi, raportoidaan erikseen.

Pääosa analyyseista on toteutettu vastaajaryhmittäin: päiväkotien henkilöstö, päiväkotien johtajat ja perhepäivähoitajat. Merkittävin osa kyselystä perustui strukturoituihin osioihin, joihin vastattiin pääasiallisesti viisiportaisella, välimatka-asteikolliseksi tulkittavissa olevalla asteikolla. Kvantitatiivisessa tarkastelussa strukturoiduista osioista laskettiin jakaumia (absoluuttiset havaintomäärät, suhteelliset osuudet). Joistakin toisiinsa liittyvistä kysymyksistä muodostettiin keskiarvosummamuuttujia, joita hyödynnettiin jatkoanalyyseissa.

Jatkoanalyyseiden tulokset raportoidaan tekstissä vain, jos yhteydet tarkasteltavien muuttujien välillä olivat tilastollisesti merkitseviä ($p \leq 0,05$) ja riittävän vahvoja. Luettavuuden vuoksi p-arvoja, efektiokoja tai selitysasteita ei kuitenkaan raportoida²¹. Kahden summamuuttujan välisiä yhteyksiä tarkasteltiin Pearsonin korrelaatiokertoimien avulla. Yhteys raportoidaan vain, jos korrelaatiot olivat tilastollisesti merkitseviä ja itseisarvoltaan suurempia kuin 0,1.

Jos vähintään toinen muuttujista oli luokitteleva (esim. kuntaryhmä), käytettiin regressioanalyysejä. Kun selitettävä muuttuja oli luokitteleva, sovellettiin logistista regressiota. Tällöin yhteyksien merkittävyyttä arvioitiin McFaddenin sekä Coxin ja Snellin R^2 -lukujen avulla²². Yhteydet raportoidaan tekstissä vain, jos nämä luvut ylittivät arvon 0,1 ja yhteyttä kuvaavat regressiokertoimet olivat tilastollisesti merkitseviä.

Jos selitettävä muuttuja oli summamuuttuja ja selittäjä oli luokitteleva muuttuja, käytettiin perinteistä regressiota. Jos selitettävän muuttujan luokkia oli enemmän kuin kaksi (esim. kuntaryhmä: kaupunki, taajama ja maaseutu), muodostettiin analyysejä varten niin sanotut dummy -muuttujat, joita käytettiin selittäjinä. Yhteydet raportoidaan tekstissä vain, jos dummy -muuttujiin liittyvät regressiokertoimet olivat tilastollisesti merkitseviä, mallin selitysaste (R^2) vähintään 0,1. Lisäksi ryhmävertailuissa eron suuruutta kuvaavien Cohenin D -arvojen tuli olla yli 0,2²³.

Kyselyt sisälsivät myös avokysymyksiä. Kaikki avoimet vastaukset analysoitiin käyttäen sisällönanalyysejä. Kaikkien avokysymysten vastaukset luokiteltiin teemoihin sekä etsittiin ja nimettiin käsitteellisiä kategorioita. Henkilöstökysely sisälsi kuusi avokysymystä, joissa pyydettiin kertomaan ja kuvailemaan konkreettisten esimerkkien avulla vasun mukaisen toiminnan toteuttamisesta ja järjestämisestä päiväkodeissa. Kuhunkin kysymykseen tuli yli tuhat huolellisesti laadittua vastausta ja ne muodostavat luvun 6 laadullisen aineiston. Kyselyssä oli myös neljä avokysymystä, joissa vastaajia pyydettiin kertomaan, millaiset asiat hankaloittavat sitä, että kaikki lapset voisivat

21 Tarvittaessa lisätietoja laura.repo@karvi.fi

22 McFadden 1974; Cox & Snell 1989

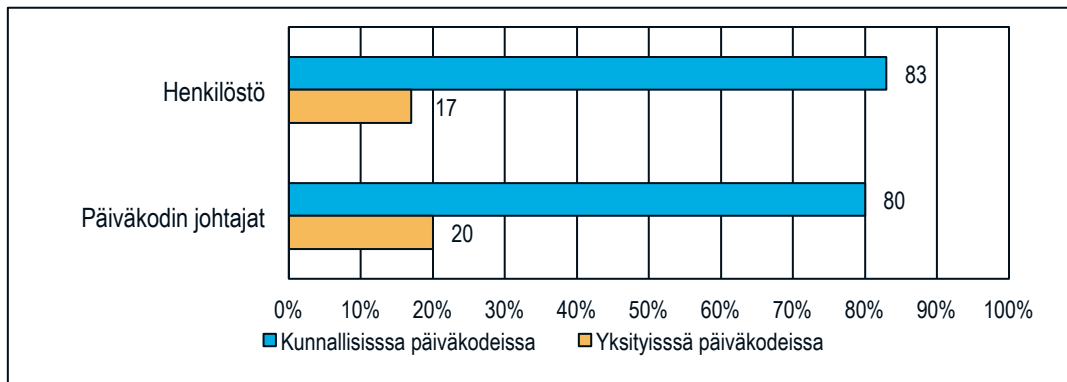
23 Cohen 1988

olla osallisina erilaisissa oppimiseen liittyvissä toiminnoissa. Nämä avovastaukset teemoiteltiin ja luokkien frekvenssit ja prosenttiosuudet laskettiin. Näiden lisäksi kyselyiden kaikkien väittämien perässä oli mahdollisuus kommentointiin. Näitä kommentteja käytettiin kuvailemaan vastauksia laajemmin.

3.3 Vastaajien taustatiedot

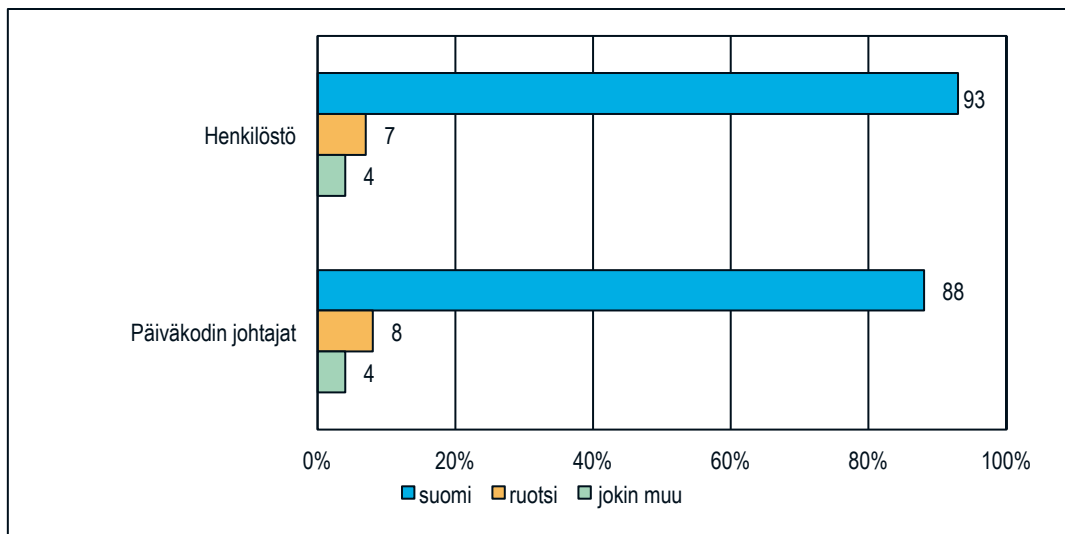
3.3.1 Päiväkotien henkilöstö ja päiväkotien johtajat

Kuviosta 2 nähdään, kuinka suuri osa vastanneista päiväkotien henkilöstöstä ja johtajista työskenteli kunnallisissa tai yksityisissä päiväkodeissa. Vuorohoitoa tarjoavissa yksiköissä työskenteli vastanneista päiväkotien työntekijöistä 14 % ja päiväkotien johtajista 21 %. Vuorohoitoa tarjoavia yksiköitä oli sekä kunnallisissa että yksityisissä päiväkodeissa.

KUVIO 2. Vastanneiden päiväkotien johtajien ja henkilöstön työskentelypaikka (kunnallinen/ yksityinen, %).

Kuviossa 3 esitetään, kuinka suuri osa vastaajista työskenteli suomenkielisessä, ruotsinkielisessä tai päiväkodissa, jossa pääasiallinen kieli oli joku muu kuin suomi tai ruotsi. Vastaajilla oli mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja. Suurin osa muun kielen valinneista päiväkodin henkilöstöstä ja johtajista raportoi kieleksi englannin kielen. Muita mainittuja kieliä olivat ranska, viittomakieli, saksa, venäjä ja albania.

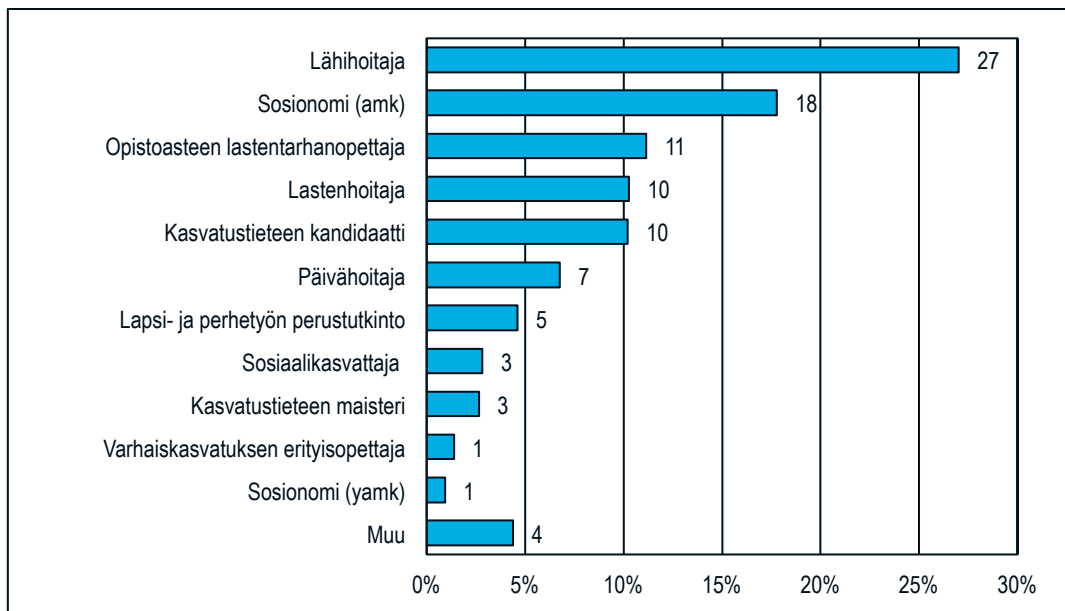
KUVIO 3. Pääasialliset kielet, joita vastaajien päiväkodeissa käytettiin (%).

Päiväkotien johtajilta kysyttiin, mitä varhaiskasvatuksen toimintamuotoja heillä oli johdettavanaan. Kysymykseen vastasi 356 johtajaa. Heistä 249 (70 %) johti päiväkotia tai useampaa päiväkotiyksikköä, mukaan lukien esiopetusryhmiä. Johtajista 49 (14 %) johti sekä päiväkotia että perhepäivähoitoa sekä niin ikään 49 (14 %) johti päiväkotia ja avointa varhaiskasvatusta. Johtajista 9 (2,5 %) oli johdettavanaan päiväkotien lisäksi sekä perhepäivähoitoa että avointa varhaiskasvatusta.

Henkilöstön koulutus ja ammattinimikkeet

Vastanneista päiväkotien työntekijöistä lastenhoitajan nimikkeellä työskenteli 49 % ja lastentarhanopettajan nimikkeellä 47 %. Varhaiskasvatuksen sosionomin nimikkeellä olevissa tehtävissä ilmoitti työskentelevänsä kaksi prosenttia vastaajista ja varhaiskasvatuksen erityisopettajana niin ikään kaksi prosenttia.

Henkilöstön yleisin koulutus oli lähihoitajakoulutus (27%). Toiseksi eniten (19 %) vastaajissa oli sosionomi (AMK) koulutuksen saaneita. Kuviossa 4 esitetään henkilöstökyselyyn vastanneiden koulutus.

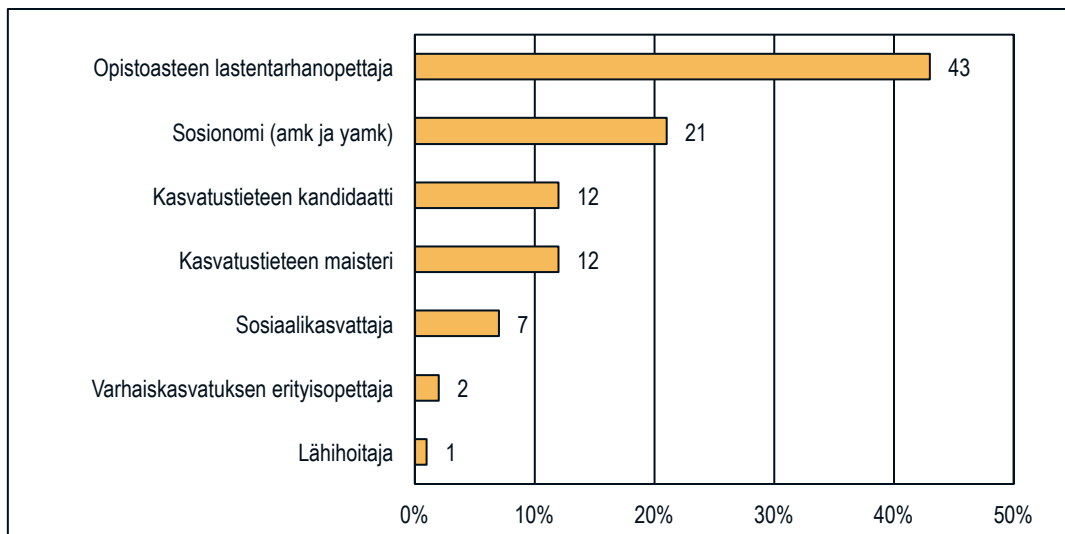

KUVIO 4. Henkilöstökyselyyn vastanneiden koulutustaustat (%).

Henkilöstöstä 76 vastaajaa ilmoitti koulutukseensa jonkin muun, mikä vastaa 4 % kaikista vastanneista. Neljä vastaajaa ilmoitti koulutukseensa vain esiopettaja, mutta koska esiopettajan pätevyyden voi saada vain lastentarhanopettajan/varhaiskasvatuksen opettajan tai luokanopettajan kelpoisuudella, nämä poistettiin luokasta muu. Kokonaan ilman koulutusta työskenteli kolme vastaajaa. Suurin yksittäinen ei-kelpoinen ryhmä olivat muut ammatilliset tutkinnot, kuten kodinhoitajat. Heitä oli 11 vastaajaa. Seitsemän vastaajaa ilmoitti koulutukseensa varhaiskasvattaja, jota suomalainen koulutusjärjestelmä ei nimikkeenä tunnista.

Päiväkotien johtajien koulutus

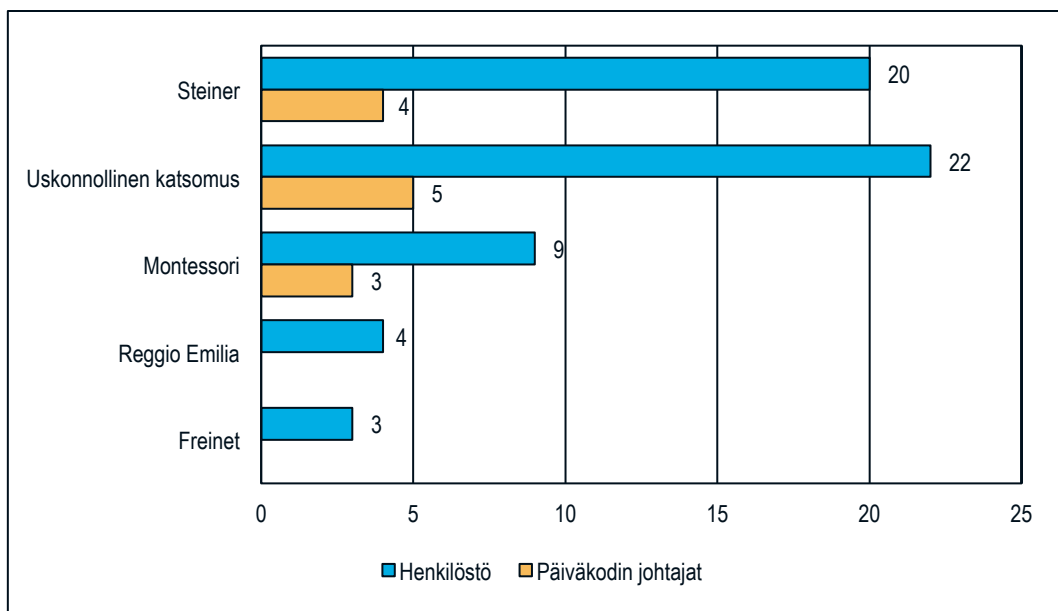
Vastanneista päiväkotien johtajista suurimmalla osalla oli opistoasteen lastentarhanopettajan koulutus (ks. kuvio 5). Lastentarhanopettajan/varhaiskasvatuksen opettajan tutkinto on vuodesta 1995 ollut yliopistotasoinen kasvatustieteen kandidaatin tutkinto. Tätä ennen koulutus tapahtui lastentarhanopettajaopistoissa. Opistojen lisäksi vuosina 1973–1995 muutaman yliopiston yhteydessä järjestettiin kokeiluluontoisena uudenmuotoinen lastentarhanopettajakoulutus (ULO). ULO-koulutus ei kuitenkaan tuottanut yliopistokoulutusta vastaavaa tutkintoa (kasvatustieteen kandidaatti tai maisteri), joten vastaukset siirrettiin luokkaan opistoasteen lastentarhanopettaja.

KUVIO 5. Päiväkotien johtajien kyselyyn vastanneiden koulutustausta (%).

Vaihtoehtoinen pedagogiikka tai erityinen katsomus

Kaikista henkilöstökyselyyn vastanneista 8 % ja kaikista johtajakyselyyn vastanneista 6 % kertoi työskentelevänsä yksikössä, jossa toiminta perustui johonkin vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Vasun perusteiden mukaan, vaihtoehtoisia pedagogisia suuntauksia voivat olla Steinerpedagogiikka, Montessori pedagogiikka, Reggio Emilia -pedagogiikka, Freinet -pedagogiikka tai uskonnolliseen katsomukseen perustuva toiminta (ks. kuvio 6).

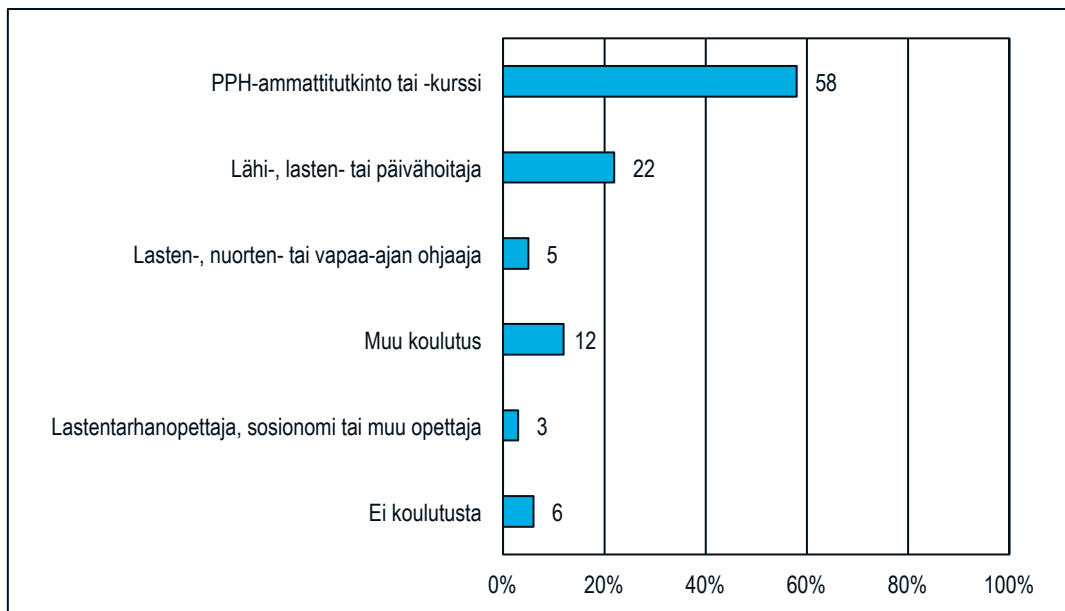
KUVIO 6. Vastaajien yksiköissä toteuttavat erilaiset vaihtoehtoiset pedagogiikat tai katsomukset (n).

Vasun perusteiden mukaisten vaihtoehtoisten pedagogisten suuntausten lisäksi 60 henkilöstövastaajaa ja 9 johtajaa ilmoitti vaihtoehtoiseksi pedagogiikaksi erilaisia toiminnallisia painotuksia, kuten kielirikasteisen toiminnan. Myös kaikille kuuluvia perustoimintoja miellettiin vaihtoehtoisiksi pedagogiikoiksi, kuten liikunta, kestävä kehitys, positiivinen pedagogiikka, lapsilähtöinen toiminta, sensitiivinen toiminta, pienryhmätoiminta, taiteet ja ulkoilu.

3.3.2 Perhepäivähoitajat

Kyselyyn vastasi 911 perhepäivähoitajaa. Heistä 713 (78 %) työskenteli perhepäivähoitajana yksin omassa kodissaan ja 232 (25 %) ryhmäperhepäiväkodeissa (36 vastaaja oli valinnut kyselyssä molemmat vaihtoehdot ja kaksi vastaajaa ei ollut valinnut kumpaakaan vaihtoehtoa). Ruotsinkielellä heistä työskenteli 27 perhepäivähoitajaa.

Perhepäivähoitajista 58 % oli suorittanut perhepäivähoitajan ammattitutkinnon tai kurssin ja 22 % oli suorittanut lähi-, lasten- tai päivähoitajan tutkinnon. Vastaajista 12 % oli muu koulutus (ks. kuvio 7). Näitä olivat pääsääntöisesti erilaiset ammatilliset tutkinnot esimerkiksi emäntäkoulu, merkonomi, kodinhoitaja, suurtaloukokki. Ilman ammatillista koulutusta perus- tai kansakoulun jälkeen työskenteli 6 % vastaajista.

KUVIO 7. Perhepäivähoitaja kyselyyn vastanneiden koulutustausta (%).

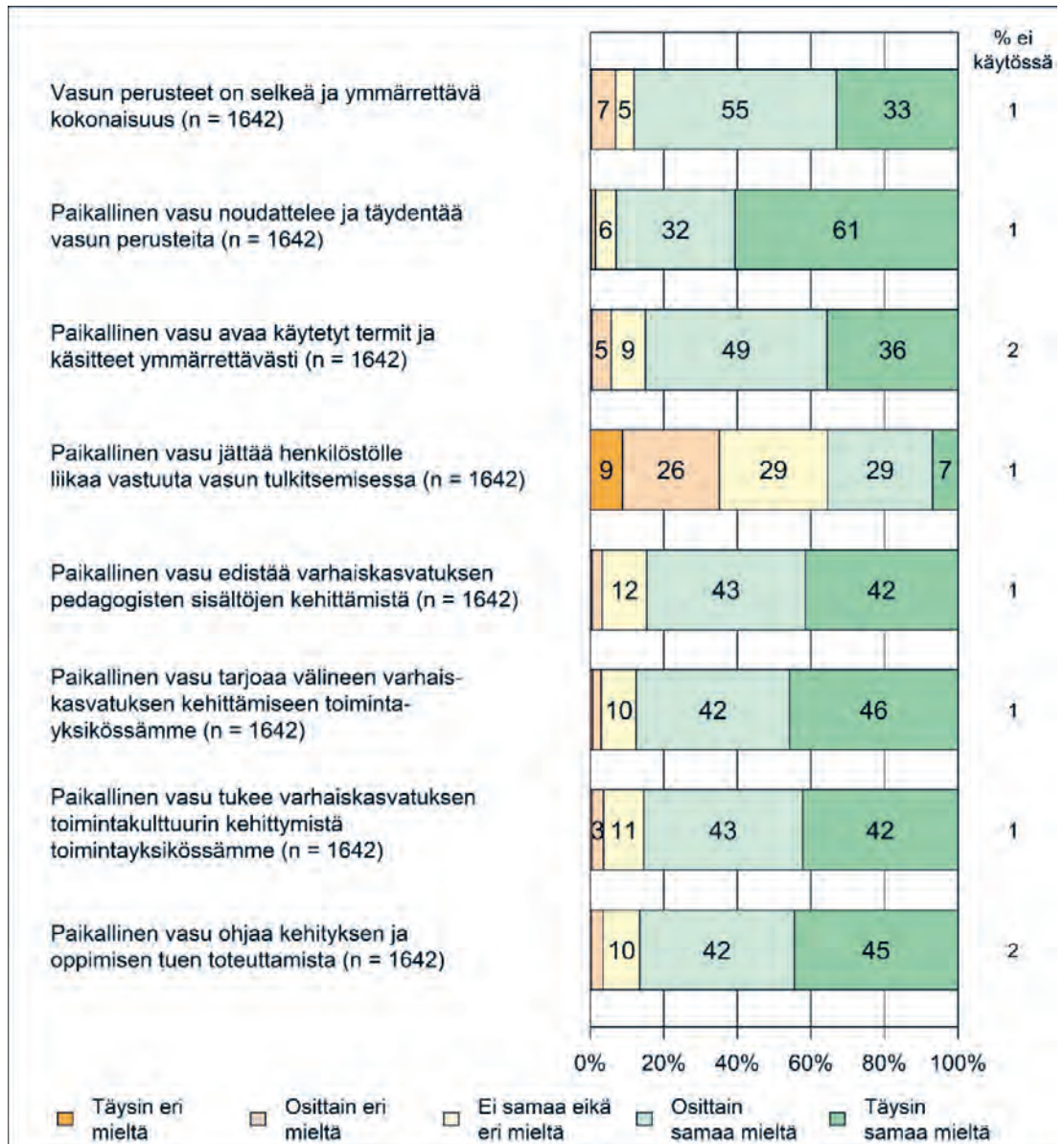

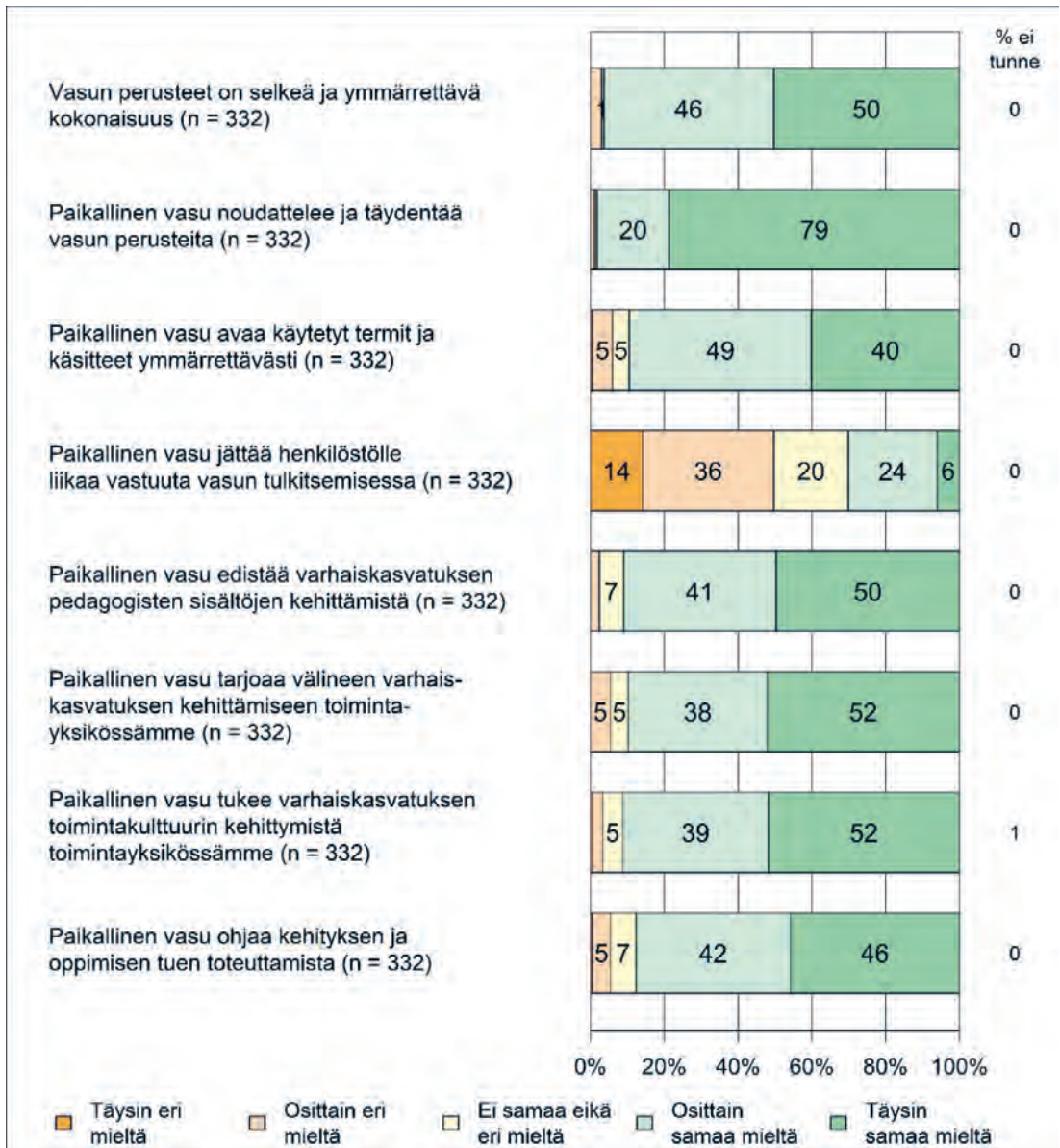
Vasun
perusteet
toimintaa
ohjaavana
asiakirjana

4

Sekä päiväkotien henkilöstö että johtajat arvioivat vasun perusteiden sisällön toimintaa ohjaavana asiakirjana hyvin myönteisesti. Vastaajia pyydettiin arvioimaan vasun perusteita ja paikallista vasua kuvioissa 8 ja 9 (henkilöstö ja johtajat) olevien väittämien mukaisesti asteikolla 1–5. Sekä henkilöstö että johtajat arvioivat pääsääntöisesti vasun perusteet selkeiksi ja ymmärrettäviksi. Henkilöstöstä 12 % ja johtajista 4 % oli väitteen kanssa eri mieltä tai täysin eri mieltä. Niin ikään sekä henkilöstö että johtajat arvioivat pääsääntöisesti, että paikallinen vasu edistää pedagogisten sisältöjen kehittämistä, auttaa rakentamaan yksikön toimintakulttuuria ja ohjaa kehityksen ja oppimisen tuen toteutumisessa. Huomioitavaa kuitenkin on, että 36 % henkilöstöstä ja 30 % johtajista on osittain tai täysin samaa mieltä, että paikallinen vasu jättää henkilöstölle liikaa vastuuta vasun tulkitsemisessa.

KUVIO 8. Päiväkotien henkilöstön arviot vasun perusteista (%).

KUVIO 9. Päiväkotien johtajien arviot vasun perusteista (%).

Henkilöstöä pyydettiin kommentoimaan vasun perusteisiin liittyviä väittämiä (154 vastausta). Henkilöstön mukaan paikalliset vasut edesauttoivat toiminnan pedagogisen luonteen toteutumisesta sekä huomioivat paikallisia piirteitä. Paikallista vasua pidettiin pedagogisena työkaluna, joka ohjasi toimintaa ja sen kehittämistä. Paikallisen vasun katsottiin yhtenäistävän paikallisia käytäntöjä, jolloin sen arvioitiin selkeyttävän varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumista ja edistävän yhdenvertaisuutta.

Vastauksissa paikallisiin vasuihin liitettiin myös seuraavia ongelmia:

- Keskeneräisyys (mm. itseään toistava, kopio perusteista, liian pitkä, kiireessä tehty, konkretia puuttuu)
- Sisällön tulkinnanvaraisuus (mm. vaikeasti ymmärrettävä, kapulakielinen, käsittämätön, käsitteiden puutteellinen avaaminen)
- Henkilöstöön liittyvät ongelmat (mm. kielteinen asenne, muutosvastarinta, välinpitämättömyys)
- Toimeenpanon vaikeudet (mm. johtaminen, aikapula ja kiire, koulutuksen puute tai siihen osallistumisen esteet, yhteisten keskustelujen ja suunnitteluajan puute, ylimääräiset työtehtävät, lapsiin liittyvät syyt)

Toimeenpanon vaikeuksista vastaajat nostivat esiin erityisesti johtamisen ja siihen liittyvät haasteet. Johtamiseen liittyviksi ongelmiksi mainittiin esimerkiksi johtajan osaamiseen liittyvät tekijät, riitaiset johtoryhmät, pedagogisen johtamisen puute sekä esimiehen ajanpuute tai sijainti kaukana yksiköstä. Toinen esiin noussut este vasun toteuttamiseksi oli resurssien tai osaamisen puute vasun mukaisen pedagogiikan soveltamisessa monimuotoisissa lapsiryhmissä, kuten lapsiryhmissä, joissa on erityistä tukea tarvitsevia lapsia, maahanmuuttajataustaisia lapsia, joissa ei ole yhteistä kieltä tai joissa on hyvin nuoria lapsia. Niin ikään mainittiin liian suuri tai pieni ryhmä sekä ryhmän suuri ikäjakauma.

Avovastauksissa päiväkotien johtajat (55 vastausta) toivat esiin sen, että vasun perusteissa ei huomioida riittävästi avointa varhaiskasvatusta eikä perhepäivähoitoa. Kuitenkin he myös kommentoivat, että ammattilaisten tehtävä on soveltaa vasun perusteita omaan toimintamuotoon sopivaksi. Toisaalta myös nähtiin, että perhepäivähoidossa vasun toteutuminen mahdollistuu hyvin, kuten seuraavassa esimerkissä kuvataan.

Kahden eri hoitomuodon (päiväkoti, pph) pedagogiikan eteenpäin vieminen on vaativaa. Hoitomuodot ovat niin erilaiset. Pedagogiikan taso vaihtelee. Toisaalta juuri perhepäivähoito mahdollistaa monelta osin vasun toteutuksen aivan ihanteellisella tavalla.

Yhteenveto vasun perusteita koskevista tuloksista

- Sekä henkilöstö (88 %) että johtajat (96 %) olivat osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että vasun perusteet on selkeä ja ymmärrettävä kokonaisuus.
- Edellisestä huolimatta 36 % henkilöstöstä ja 30 % johtajista oli osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että paikallinen vasu jättää henkilöstölle liikaa vastuuta paikallisen vasun tulkitsemisessa.
- Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa pidettiin pedagogisena työkaluna, joka ohjaa toimintaa ja sen kehittämistä. Paikalliseen vasuun liittyvät ongelmat liitettiin paikallisen työn keskeneräisyyteen tai heikkoon valmisteluun sekä sisällön tulkin-
nanvaraisuuteen.
- Päiväkotien johtajat toivat esiin, että vasun perusteet eivät huomioi riittävästi avointa varhaiskasvatusta ja perhepäivähoitoa.

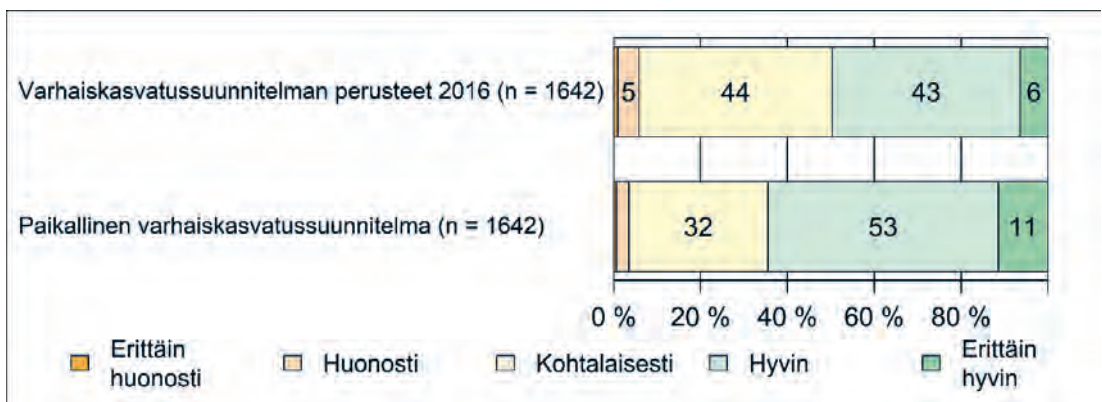
Vasujen
toteutuminen
päiväkodeissa

5

Tässä luvussa esitellään päiväkotien henkilöstön ja johtajien perehtyneisyyttä toimintaa ohjaaviin asiakirjoihin sekä niiden toteutukseen arjessa.

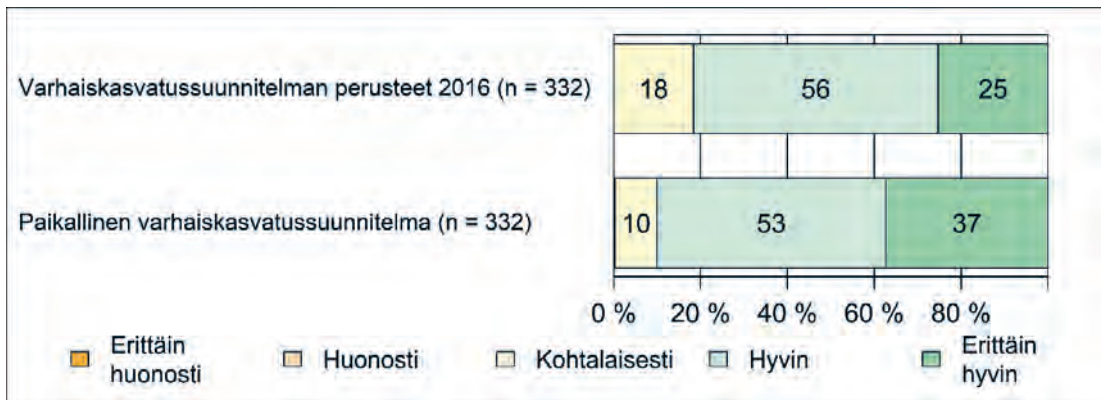
5.1 Henkilöstön ja johtajien perehtyneisyys vasuihin

Henkilöstö ja päiväkotien johtajat arvioivat omaa perehtyneisyyttään vasun perusteisiin sekä paikalliseen vasuun. Kuvista 10 nähdään, että 49 % varhaiskasvatuksen henkilöstöstä arvioi perehtyneensä vasun perusteisiin hyvin tai erittäin hyvin. Vastaavasti 44 % henkilöstöstä raportoi perehtyneensä vasun perusteisiin kohtalaisesti ja 7 % heikosti tai erittäin heikosti. Henkilöstö arvioi sen sijaan perehtyneensä paikalliseen vasuun kansallista perusteasiakirjaa paremmin, 64 % arvioi perehtyneensä siihen erittäin hyvin tai hyvin ja 36 % enintään kohtalaisesti. Maaseutumaisissa kunnissa ja taajaan asutuissa kunnissa henkilöstö arvioi perehtyneisyytensä paikalliseen vasuun paremmaksi kaupunkimaisissa kunnissa työskenteleviin vastaajiin verrattuna.

KUVIO 10. Päiväkotien henkilöstön arviot perehtyneisyydestään vasuihin (%).

Kuviossa 11 esitellään päiväkotien johtajien arviot perehtyneisyydestään vasuihin. Johtajista 81 % kertoo perehtyneensä vasun perusteisiin hyvin tai erittäin hyvin ja 19 % kertoo perehtyneensä vasun perusteisiin enintään kohtalaisesti. Myös johtajat ovat perehtyneet paremmin paikalliseen vasuun. Vain 10 % päiväkotien johtajista arvioi perehtyneensä paikalliseen vasuun enintään kohtalaisesti.

KUVIO 11. Päiväkotien johtajien arviot perehtyneisyydestään vasuihin (%).

Päiväkotien johtajia pyydettiin myös arvioimaan henkilöstönsä perehtyneisyyttä vasuihin. Johtajista 60 % arvioi henkilöstön perehtyneen vasun perusteisiin enintään kohtalaisesti.

Tekijöitä, jotka edesauttoivat perehtymistä vasuihin

298 henkilöstön edustajaa ja 153 johtajaa kommentoi perehtyneisyyteen liittyvää kysymystä. Henkilöstön vastauksista voitiin eritellä kaksi tekijää, jotka edesauttoivat perehtymistä vasuun:

- Työyhteisön yhteinen vasutyöskentely
- Osallistuminen kunnan/organisaation vasun laatimiseen liittyvään prosessiin

Työyhteisössä käytyjä keskusteluja, työiltoja ja erilaisia yksikön sisäisiä tilaisuuksia pidettiin tärkeinä mahdollisuuksina tutustua sekä sisäistää vasun perusteiden sisältöjä. Ne, jotka kertoivat tutustuneensa vasuun oma-aloitteisesti omalla ajallaan, toivat esiin epävarmuuden siitä, olivatko he ymmärtäneet asiat oikein. Johtajien kommentit liittyivät toisaalta omaan perehtyneisyyteen, mutta myös henkilöstön perehtyneisyyteen. Myös johtajat toivat esiin, että osallistuminen kunnan vasuprosessiin edisti vasun perusteiden sisällön omaksumista.

Omassa yksikössäni käytiin paljon keskustelua varhaiskasvatussuunnitelman perusteista niiden tullessa voimaan. Käytimme aikaa keskusteluun sekä talopalaverissa että iltapalaverissa ja pedatiimeissa. Tutustuimme myös opetushallituksen verkkoluentomateriaaleihin.

Olin vasutyöryhmässä kokoamassa ja kirjoittamassa paikallista vasua ja näin em. perusteet sekä paikallinen vasu tulivat hyvinkin tutuiksi.

Det är dokument som borde läsas och studeras många gånger om före det sitter i ryggraden.

Vastauksista nousi esiin myös opintojen merkitys vasun mukaisen työn sisäistämiseksi. Vastavalmistuneet vastaajat toivat myös esiin, että he olivat perehtyneet vasun perusteisiin huolellisesti opinnoissaan.

Olen valmistunut alkuvuodesta 2018, joten vasun perusteet olivat tihästi käytössä koulussa. Paikallisen vasun sisällöstä olen pääpiirteittäin tietoinen, mutta en ole kuukausiin siihen vilkaissutkaan.

Tekijöitä, jotka **estivät** perehtymistä vasuihin

Sekä johtajien että henkilöstön kommentteista voitiin tunnistaa myös niitä tekijöitä, miksi vasun perusteisiin perehtyminen oli vielä kesken. Estävinä tekijöinä arvioitiin olevan erityisesti:

- Kiire ja ajankäyttö
- Yhteisten keskustelujen puute ja yhdessä perehtymisen mahdollisuuksien puuttuminen

Aika ei riitä työajan puitteissa perehtyä asiakirjoihin. Joutuisi käyttämään omaa vapaa-aikaa. Työaika menee täysin lapsiryhmän toimintaan ja monenlaisiin palavereihin.

Hätäisesti luettu pätkä silloin ja toinen tällöin ja keskittyminen ja syventyminen asiaan ollut huonoa. Olisin kaivannut henkilökunnan kesken yhteisiä pohdintoja uudesta vasusta. Joitain käytäntöjä muuttaessamme olemme toki miettineet miten asiat toteutamme uuden vasun mukaisesti.

Näiden lisäksi henkilöstö nosti esiin, että vasuihin perehtymiseen oli resursoitu lähinnä opettajien aikaa eikä lastenhoitajilla ollut aina yhtä hyvää pääsyä koulutuksiin.

Opettajat tietävät asiasta paljon paremmin, on ollut koulutuksia, mutta hoitajat pitää sitä enemmän opettajien juttuna.

Uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa työstettäessä koulutuksissa kävivät päiväkotiyksiköstämme samat henkilöt koko ajan eli pääsääntöisesti lto:t. Ainoastaan yksi lh oli mukana ja vain ja ainoastaan hän esimiehen päätöksellä. Muille ei annettu mahdollisuuksia osallistua. Tiedon jakaminen jälkeinpäin on ollut niukkaa. Olisi vaatinut omaksumiseen itsenäistä ”opiskelua”, siksi on jäänyt.

Yhteenveto vasuihin perehtyneisyyttä koskevista tuloksista

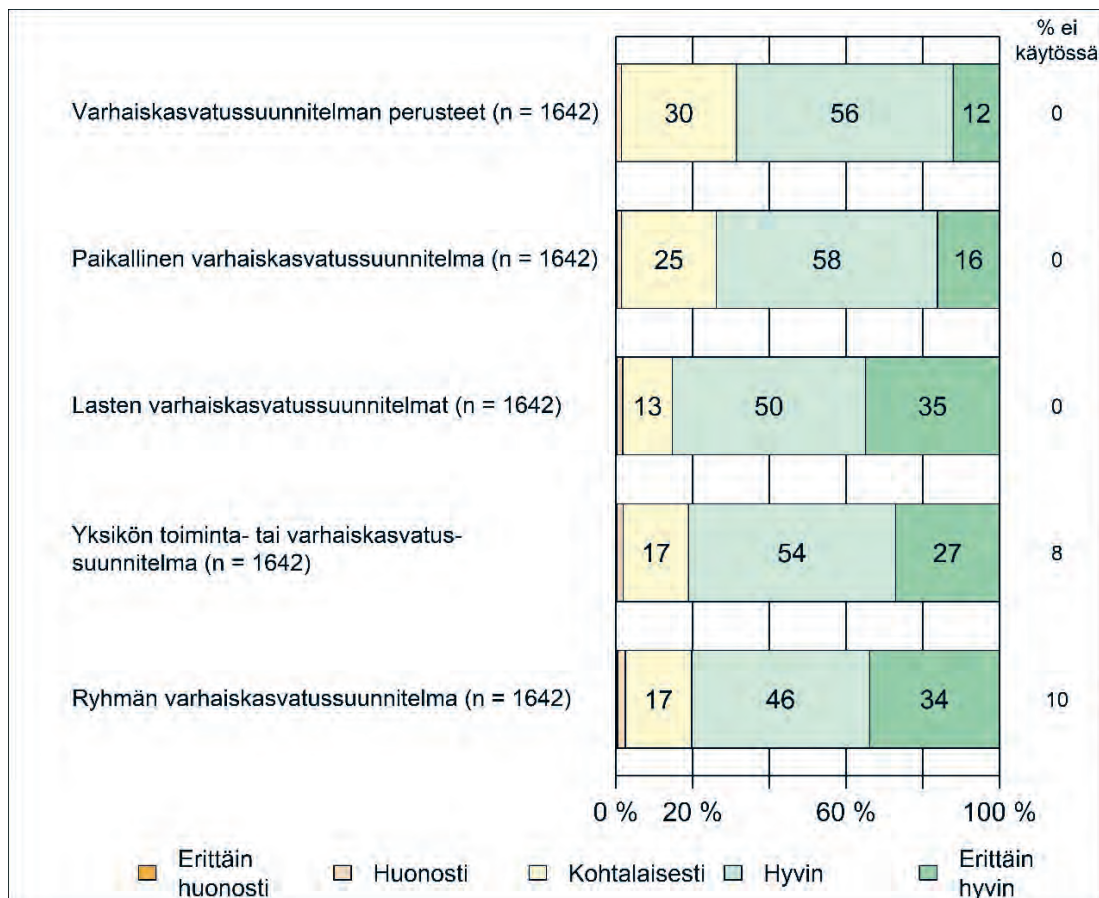
- 51 % henkilöstöstä ja 18 % johtajista kertoi perehtyneensä vasun perusteisiin enintään kohtalaisesti. Henkilöstöstä 7 % kertoi perehtyneensä vasun perusteisiin huonosti tai erittäin huonosti.
- Paikallisiin vasuihin oli perehdytty paremmin; henkilöstöstä 36 % ja johtajista 10 % arvioi perehtyneensä paikalliseen vasuun enintään kohtalaisesti.
- Työyhteisön yhteinen vasutyöskentely sekä osallistuminen kunnan/organisaation vasuprosessiin edesauttoivat perehtymistä vasun perusteisiin.
- Vastaavasti perehtymistä estivät kiire ja yhteisten keskustelujen sekä johtajan tuen puute.
- Henkilöstö nosti esiin, että vasuihin perehtymiseen oli resursoitu lähinnä opettajien työaika eikä lastenhoitajilla ollut aina yhdenvertaista pääsyä vasua käsitteleviin koulutuksiin.

5.2 Arviot vasujen toteutumisesta päiväkodeissa

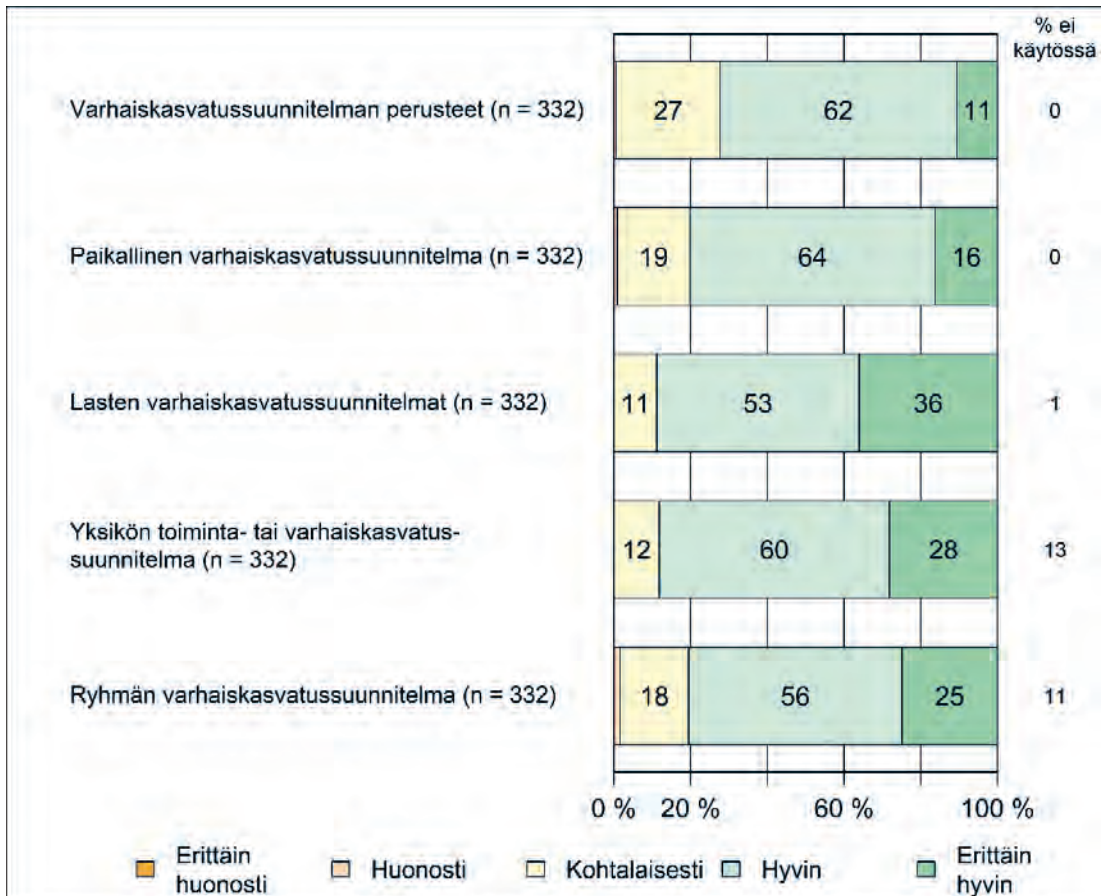
Henkilöstöltä ja johtajilta kysyttiin, miten hyvin he voivat toteuttaa sekä lakisääteisten vasujen että vapaaehtoisten toimintasuunnitelmien tai ryhmävasujen sisältöjä, tavoitteita ja periaatteita työssään. Henkilöstön tulokset esitellään kuvioissa 12 ja johtajien kuviossa 13. Valtaosa henkilöstöstä koki voivansa toteuttaa työssään edellä mainittuja suunnitelmia melko hyvin. Parhaiten henkilöstö koki voivansa toteuttaa lasten vasuja. Kuitenkin 32 % henkilöstöstä ja 27 % johtajista koki voivansa toteuttaa vasun perusteita enintään kohtalaisesti. Maaseutumaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa henkilöstö arvioi mahdollisuuksiaan vasujen toteuttamiseen myönteisemmin kuin kaupunkimaisissa kunnissa.

Huomionarvoista on myös se, että vaikka henkilöstöstä vain puolet raportoi perehtyneensä vasun perusteisiin enintään kohtalaisesti, 68 % raportoi voivansa toteuttaa sen sisältöjä hyvin tai erittäin hyvin. Vastaajien perehtyneisyys vasuihin oli yhteydessä arvioihin mahdollisuudesta toteuttaa niitä. Jos vastaaja arvioi olevansa hyvin perehtynyt vasuun, hän arvioi useimmin, että hänen mahdollisuutensa toteuttaa vasua ovat hyvät. Mikäli vastaaja piti paikallista vasua onnistuneena, hän arvioi todennäköisemmin, että hän kykeni toteuttamaan vasua. Vastaajan arvio yksikön johtamisesta ja käytettävissä olevista resursseista oli myös yhteydessä vastaajien arvioon omista mahdollisuuksistaan vasun toteuttamiseen.

Vaikka yksikkö- tai ryhmäkohtaisten suunnitelmien laatiminen ei ole lakisääteistä, yksikön toimintasuunnitelma ja ryhmävasu laaditaan suurimmassa osassa päiväkoteja. Vain 10 % päiväkotien henkilöstöstä kertoi, että heillä ei ole ryhmävasua käytössä ja 8 %, ettei heillä ole käytössään yksikön toimintasuunnitelmaa. Tosin päiväkotien johtajien mukaan 13 %:lla ei ole käytössä yksikön toimintasuunnitelmaa.

KUVIO 12. Päiväkotien henkilöstön arviot siitä, kuinka hyvin varhaiskasvatusta ohjaavat lakisääteiset ja muut suunnitelmat toteutuvat toiminnassa (%).

KUVIO 13. Päiväkotien johtajien arviot siitä, kuinka hyvin varhaiskasvatusta ohjaavat lakisääteiset ja muut suunnitelmat toteutuvat toiminnassa (%).

Henkilöstöltä ja johtajilta kysyttiin avokysymyksellä mahdollisia syitä siihen, miksi vastaaja koki, että vasujen mukaista toimintaa on hankala toteuttaa. Tätä käsitellään myös seuraavassa luvussa 5.3 jossa tarkastellaan vasujen toteutumista estäviä ja edistäviä rakenteellisia tekijöitä.

Avoimista vastauksista voitiin eritellä niitä **syitä, jotka hankaloittivat** vasujen toteutumista päiväkotien toiminnassa. Henkilöstövastauksia oli 341 ja johtajien vastauksia oli 82. Hankaloittaviksi tekijöiksi mainittiin:

- Kiire ja ajanpuute
- Henkilöstön työajoista johtuvat henkilöstövajaukset ja resurssipula
- Henkilöstön riittämättömyys ja siirtely päiväkotien ja ryhmien välillä
- Alle kolmevuotiaiden lasten ikä
- Vasun perusteiden mukaisen työn vaativuus

Resurssipula päiväkodeissa (liian suuret lapsiryhmät sekä liian vähän/vaihtuvaa/ muissa taloissa juoksevaa henkilökuntaa) estää vasun mukaisten tavoitteiden ja periaatteiden mukaisen työskentelyn tehokkaasti.

Jonkun työntekijöistä pitää siirtyä toiseen päiväkotiin auttamaan muita.

Suuret lapsiryhmät asettavat haastetta tavoitteiden ja periaatteiden toteuttamiselle käytännön työssä. Erityisesti omassa 1–4 vuotiaiden ryhmässä, jossa ikäjakauman painottuu kuitenkin aivan pieniin, 9 kk-2 vuoden ikäisiin, on haastavaa järjestää toiminta niin, että myös isompien lasten ajankohtaiset toiminnan tavoitteet tulisivat saavutetuiksi.

Ryhmässä ei ole huomioitu henkilökunnan määrässä sitä, että meillä on 4 lasta, joilla tehostetun tuen tarve, 2 erityisen tuen tarvetta ja 2 alle 3-vuotiasta. Kasvatushenkilökuntaa vain 2 koko porukalle, jolloin ei aina tunne ehtivänsä tekemään työtään niin kuin kuuluisi...

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on niin laaja, että koen paineita sisällyttää ryhmän toimintaan kaikki siinä oleva sisältö.

Avoimissa vastauksissa viitattiin myös siihen, että lapsen vasut tai ryhmän vasut olivat vielä tekemättä. Toisin sanoen vastaaja ei viitannut siihen, oliko toiminta vasun hengen mukaista, vaan ymmärsi kysymyksen liittyvän siihen, olivatko ryhmäkohtaiset vasut ja lapsen vasut laadittu.

Edellinen opettaja ei ollut tehnyt ryhmävasua, mutta tällä toimintakaudella minulla on tavoitteena sellainen tehdä.

Emme ole ehtineet tehdä tänä syksynä, aikuiset siirtyneet eri ryhmiin jatkuvasti. Rikkonainen syksy henkilökunnan subteen.

Yhteenveto vasujen toteutumista koskevista tuloksista

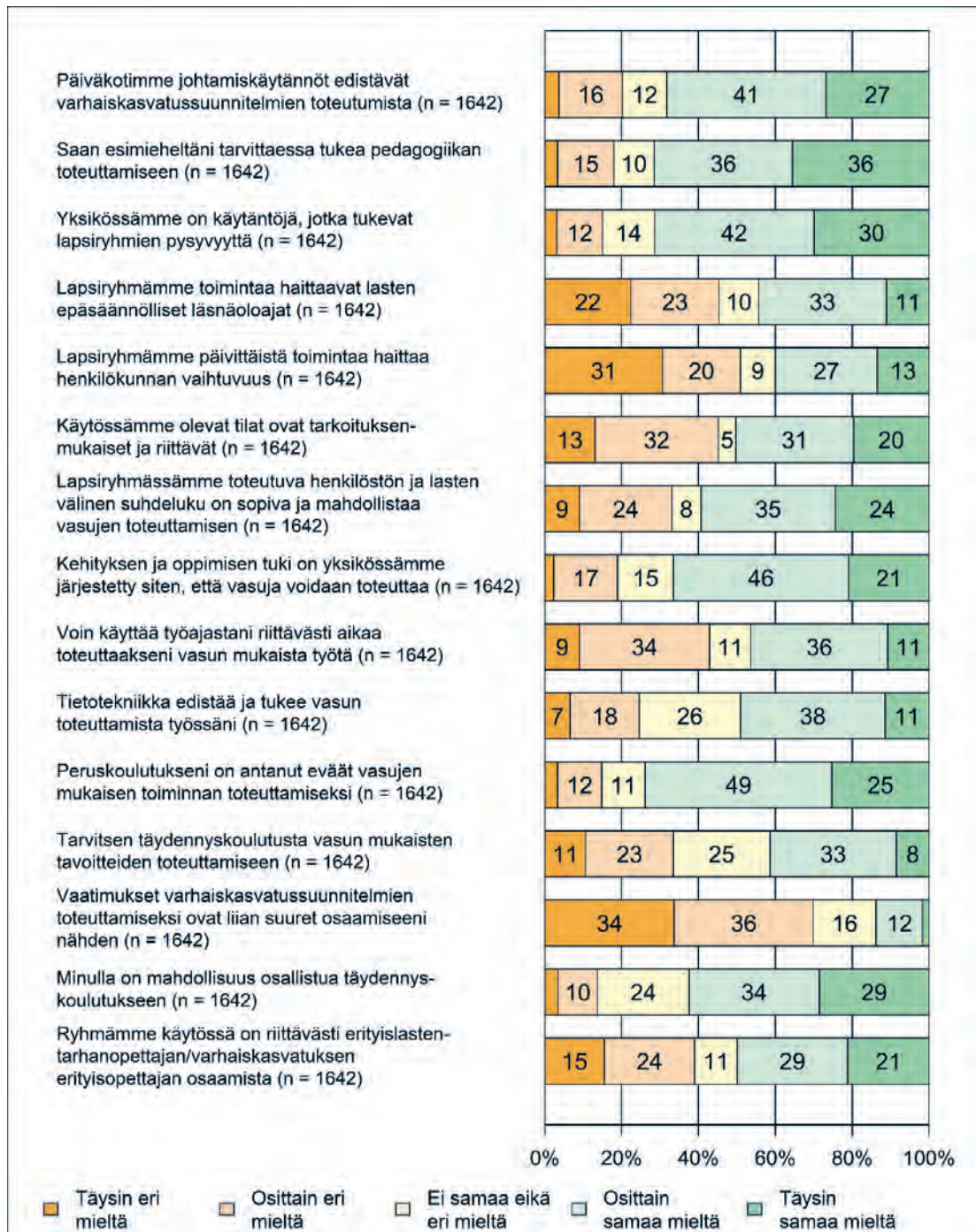
- Valtaosa henkilöstöstä (68 %) ja johtajista (73 %) arvioi pystyvänsä toteuttamaan vasun perusteiden mukaista toimintaa hyvin tai erittäin hyvin, kun taas 32 % henkilöstöstä ja 27 % johtajista arvioi voivansa toteuttaa vasun perusteita enintään kohtalaisesti.
- Mikäli vastaaja piti paikallista vasua onnistuneena, hän arvioi todennäköisemmin, että hän kykeni myös toteuttamaan vasua. Vastaajan arvio yksikön johtamisesta ja käytettävissä olevista resursseista oli yhteydessä vastaajien arvioon omista mahdollisuuksista vasun toteuttamiseen.
- 85 % henkilöstöstä ja 89 % johtajista oli osittain tai täysin samaa mieltä, että lasten vasut toteutuvat toiminnassa.
- Valtaosassa ryhmistä oli myös käytössä lakisääteisten suunnitelmien lisäksi joko yksikön toimintasuunnitelma tai ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma.
- Suunnitelmien toteutumisen esteiksi koettiin kiire, resurssipula, henkilöstövaje, henkilöstön riittämättömyys sekä siirtely ryhmien ja päiväkotien välillä, lasten nuori ikä ja vasun mukaisen työn vaativuus.

5.3 Vasujen toteuttamista estäviä ja edistäviä rakenteellisia tekijöitä

Henkilöstö ja johtajat arvioivat väittämien avulla niitä rakenteellisia tekijöitä²⁴, jotka edistivät tai estivät vasujen mukaisen työn toteutumista. Henkilöstön vastaukset esitellään kuviossa 14 ja johtajien kuviossa 15. Vaikka henkilöstö ja johtajat edellä totesivat, että vasut toteutuvat melko hyvin, kuvioista huomataan, että vasun mukainen työ ei kaikilta osin toteudu lain edellyttämällä tavalla.

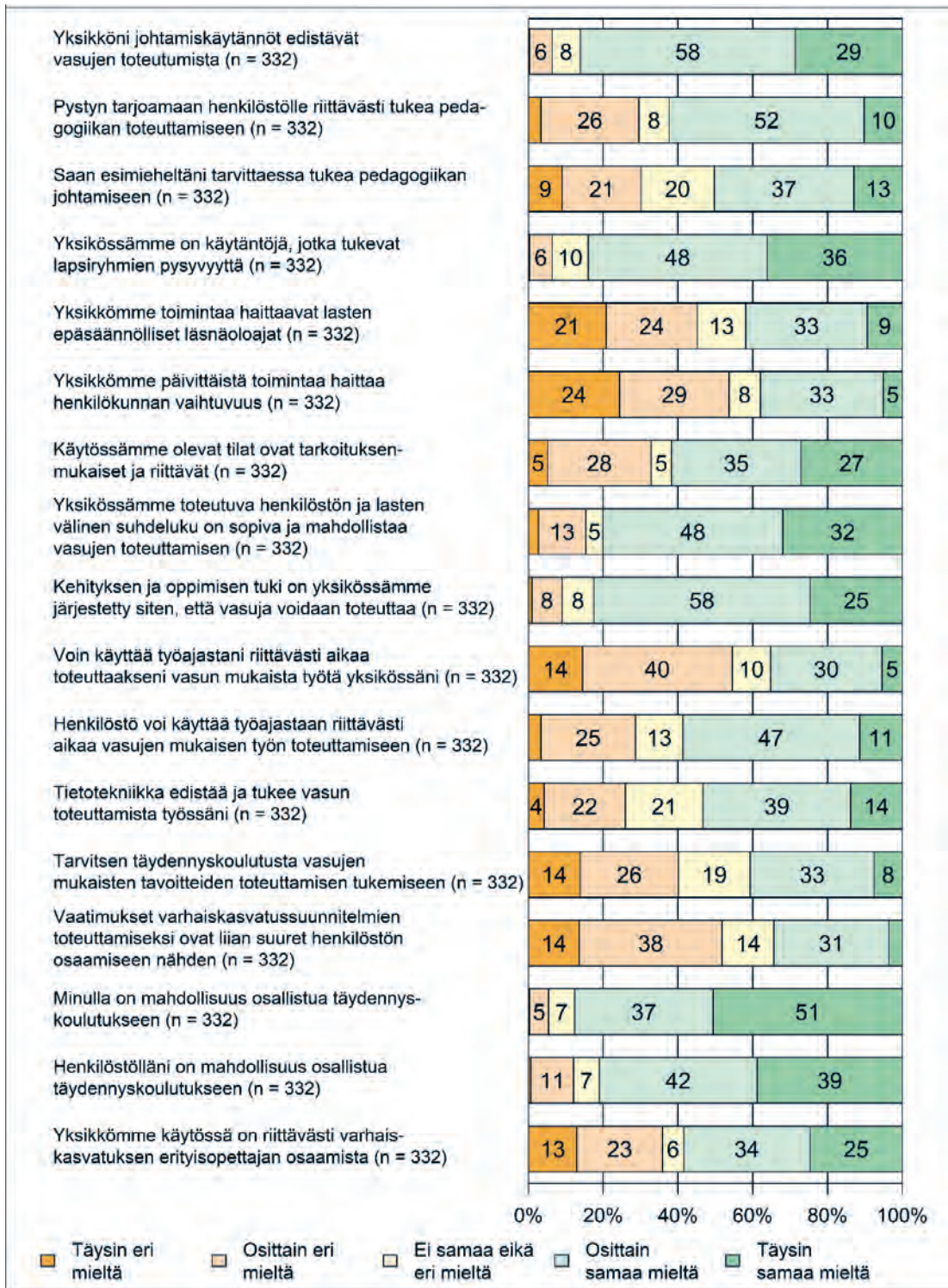
Henkilöstöstä 72 % arvioi saavansa esimieheltään tukea pedagogiikan toteuttamiseen. Kuitenkin samaan aikaan, kuten kuvioista 15 nähdään, johtajista 54 % arvioi, ettei heidän työaikansa riittä vasun mukaisen työn toteuttamiseen. Henkilöstöstä 43 % raportoi, ettei voi käyttää työajastaan riittävästi aikaa vasujen mukaisen työn toteuttamiseen. Lisäksi henkilöstöstä 40 % arvioi, että lapsiryhmän päivittäistä toimintaa haittaa henkilökunnan vaihtuvuus ja 44 % arvioi, että lasten epäsäännölliset hoitoajat haittaavat yksikön toimintaa. Vastaajista 39 % raportoi, että varhaiskasvatuksen erityisopettajien puute haittaa varhaiskasvatussuunnitelmien mukaisen toiminnan toteutumista. Muita rakenteellisia esteitä vasun mukaiselle toiminnalle olivat aikuisten ja lasten välinen suhdeluku sekä epätarkoituksenmukaiset tilat. Varhaiskasvatuksen opettajien ja lastenhoitajien vastaukset erosivat toisistaan siten, että lastenhoitajat arvioivat vaatimustason liian suureksi useammin kuin opettajat. Lastenhoitajat suhtautuivat myös peruskoulutuksensa antamiin valmiuksiin vasujen mukaisen toiminnan toteuttamiseksi kriittisemmin kuin varhaiskasvatuksen opettajat. 41 % henkilöstöstä koki tarvitsevansa täydennyskoulutusta vasun mukaisen työn toteuttamiseen.

24 Vlasov ym. 2018

KUVIO 14. Päiväkotien henkilöstön arviot vasun mukaista työtä estävistä ja edistävästä rakenteellisista tekijöistä (%).

Myös päiväkotien johtajat arvioivat rakenteellisten tekijöiden vaikutuksia vasujen mukaisen työn toteuttamiselle. Johtajista 54 % arvioi oman ajankäyttönsä riittämättömäksi vasun mukaisen työn toteuttamiseen. Vastaavasti 30 % johtajista koki, ettei pysty tarjoamaan henkilöstölle riittävästi tukea pedagogiikan toteuttamiseen. Myös johtajien vastauksissa esteiksi nousivat monet rakenteelliset tekijät, kuten henkilökunnan vaihtuvuus, lasten epäsäännölliset läsnäoloajat sekä epätarkoituksenmukaiset ja riittämättömät tilat. Lisäksi myös johtajista 41% koki tarvitsevansa täydennyskoulutusta vasun mukaisen työn toteuttamiseen.

KUVIO 15. Päiväkotien johtajien arviot vasun mukaista työtä estävistä ja edistävästä rakenteellisista tekijöistä (%).

Sekä päiväkotien henkilöstö että johtajat kommentoivat väittämiä avoimeen kenttään. Henkilöstön vastauksia oli 280 ja johtajien vastauksia oli 89. Koska väittämiä oli paljon, vastaukset käsittelivät hyvin erilaisia asioita. Vastaukset teemoiteltiin vasun toteutumista edistäviin sekä estäviin teemoihin. Vastauksia tarkasteltiin suhteessa siihen, miten hyvin vastaaja arvioi perehtyneensä vasun perusteisiin. Vastauksista oli havaittavissa, että mitä heikommaksi vastaaja arvioi perehtymistään vasun perusteisiin, sitä enemmän estäviksi tekijöiksi mainittiin lapsiryhmän heterogeenisuuteen liittyviä syitä.

Edistäviä tekijöitä olivat:

- Perus- ja täydennyskoulutus
- Esimiehen pedagoginen tuki ja selkeät johtamisen rakenteet
- Tiimin sisäisen yhteistyön toimivuus

Koen, että tuplakoulutukseni sekä pitkä työkokemus niin kunnallisella kuin yksityisellä puolella, on antanut hyvän pohjan varhaiskasvatukseen toteuttamiseen lapsilähtöisesti ja lapsen hyvinvointia sekä perheen kokonaisvaltaista tukemista ylläpitäen mutta en milloinkaan sano "ei" koulutukselle. Ne avaavat uusia näkökulmia tai vahvistavat omaa osaamista, kukaan ei ole koskaan ihan valmis, aina voi oppia uutta. Tietotekniikka on nopeuttanut monta asiaa mutta myös lisännyt työmäärää. Meillä on uusi VEO, jolta saamme tarvitsemamme palvelut.

Estäviä tekijöitä olivat:

- Varhaiskasvatukseen suunnattujen resurssien riittämättömyys
- Kiire sekä suunnitteluajan puute
- Henkilökunnan poissaolot, vaihtuvuus ja saatavuuteen liittyvät pulmat
- Epäselvyydet eri ammattiryhmien vastuissa ja työtehtävissä
- Erityisopettajien puute ja tuen rakenteissa olevat puutteet
- Tilojen ja materiaalien sekä tietotekniikan puutteet
- Henkilöstön asenteet
- Lapsiryhmiin liittyvät tekijät kuten lasten ikäjakauma, lapsiryhmien koko ja tuen tarpeet
- Lasten vaihtelevat läsnäoloajat

Vastauksissa pohdittiin myös tehokkuusajattelun kielteistä vaikutusta vasujen mukaisen toiminnan toteuttamiselle.

XX kaupungin vasu ohjaa ja edistää pedagogisen sisällön kehittämistä, mutta taloudelliset satsaukset varhaiskasvatukseen yleensä, sekä liian tiukalle vedetyt subdelukojen ja käyttöasteiden tarkkailu estävät pedagogisten tavoitteiden toteutumisen, sekä toisinaan jopa rakenteellisten tukien toteutumisen käytännössä.

Päiväkotien johtajat raportoivat avovastauksissa lähinnä ongelmia, jotka liittyivät resursseihin. Johtajan työtä pidettiin stressaavana ja työmäärää liian suurena. Johtajat kokivat, että heillä on liian suuria yksiköitä, liikaa työntekijöitä johdettavanaan ja heiltä puuttuu vertaistuki. Lisäksi he kokivat, että hallinnolliset tehtävät ja sijaisten etsiminen vievät liian suuren osan heidän työajastaan. Pedagogiseen suunnitteluun, kehittämiseen tai arviointiin käytetty aika koettiin riittämättömäksi. Päiväkotien johtajat ehdottivat ratkaisuksi muun muassa kahden johtajan mallia (hallinnollinen ja pedagoginen johtaja) tai sitä, että johtajan tukena olisi sihteeri, kuten kouluilla rehtorin tukena on koulusihteeri.

Johtajat raportoivat vasun mukaisen työn esteeksi myös puutteen pätevästä henkilöstöstä ja sijaisista. Muita resurssien vähäisyyteen liittyviä ongelmia olivat lasten tuen järjestelyt ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien puute. Osa johtajista raportoi, että tuen tarpeessa olevien ja monikielisten lasten määrä ja haasteet olivat liian suuria suhteessa resursseihin. Johtajat näkivät ongelmia myös henkilökunnan osaamisen, motivaation ja sitoutumisen vaihtelussa. Johtajien mukaan osalla henkilöstöä osaaminen ei riitä vasun mukaiseen työhön.

Osa johtajista koki, että tilat eivät ole riittäviä, ne eivät ole turvallisia ja terveellisiä, väistöiloja ei ole riittävästi ja jakotiloja on liian vähän. Myös tietotekniset puutteet häiritsivät johtajien työtä.

Kaikien kaikkiaan johtajien kommentit olivat kriittisiä. Vain muutamissa kommentteissa nostettiin esiin vasun toteutumista edistäviä tekijöitä.

Muutos yhtenäisempään, vasun mukaiseen toimintakulttuuriin on kuitenkin totta huolimatta yksittäisistä tiimeistä tai henkilöistä.

Yhteenvedo vasun toteuttamiseen vaikuttavista rakenteellisista tekijöistä

- Vasujen toteutumista *edistäviä* rakenteellisia tekijöitä olivat perus- ja täydennyskoulutus, esimiehen pedagoginen tuki ja selkeät johtamisen rakenteet ja ryhmän henkilöstön keskinäisen yhteistyön sujuvuus.
- Vasujen toteutumista *estäviä* rakenteellisia tekijöitä olivat muun muassa resurssien riittämättömyys, suunnitteluajan puute, kiire, henkilökunnan vaihtuvuus (mukaan lukien henkilöstön tilapäinen liikuttelu yksikön sisällä ja yksiköiden välillä), pois- saolot ja riittävyys, epäselvyydet eri ammattiryhmien vastuissa ja työtehtävissä, erityisopettajien puute, tuen rakenteissa olevat puutteet, sekä puutteet tiloissa ja materiaaleissa.
- Henkilöstöstä 40 % kokee, että varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa haittaa henkilöstön vaihtuvuus.
- Henkilöstöstä 39 % kokee varhaiskasvatuksen erityisopettajien saatavuuden riittä- mättömäksi.
- Niin henkilöstöstä kuin johtajista 41 % kokee tarvitsevansa täydennyskoulutusta vasun mukaisten tavoitteiden toteuttamiseen.
- Johtajista 54 % arvioi mahdollisuutensa käyttäa aikaa vasun mukaisen työn toteut- tamiseen riittämättömäksi.

5.3.1 Täydennyskoulutuksen merkitys vasujen toteutumisessa

Henkilöstöstä 73 % oli osallistunut vasuun ja/tai varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan liittyviin täydennyskoulutuksiin syksyn 2016 jälkeen. Suurin osa sekä johtajista että henkilöstöstä piti täydennyskoulutukseen osallistumista vasun toteuttamisen kannalta hyödyllisenä. Henkilöstös- tä 53 % ja johtajista 52 % piti henkilöstön täydennyskoulutuksen antia hyödyllisenä tai erittäin hyödyllisenä. Vain 6 % molemmista ryhmistä raportoi siitä olleen vähän tai erittäin vähän hyötyä.

Täydennyskoulutusta oli mahdollisuus kommentoida avoimeen kenttään (259 vastausta). Näistä kommenteista nousi kolme teemaa. Ensinnäkin koulutusten nähtiin tukevan henkilöstön osaamista ratkaisevalla tavalla. Henkilöstön mukaan vasua on suorastaan mahdotonta ymmärtää ilman lisä- koulutusta ja siksi sitä pidettiin välttämättömänä. Vastaajat myös kokivat, että täydennyskoulutus tuki heidän ammatillista kehittymistään. Se esimerkiksi kehitti ja uudisti omaa ajattelua, oman työn reflektointia sekä antoi uusia merkityksiä työn sisällölle ja vahvisti suunnitelmallisuuden merkitystä.

Toiseksi täydennyskoulutus antoi vastaajille konkreettisia työkaluja, käytännön esimerkkejä, vinkkejä ja välineitä vasun toteuttamiseen. Erityisesti täsmällisemmin vasun eri aihealueisiin keskittyvät koulutukset koettiin vasun toteutusta hyvin tukevina, esimerkiksi pedagogiseen

dokumentointiin tai lasten tunnetaitojen kehittymiseen keskittyvät koulutukset. Täydennyskoulutukset myös auttoivat henkilöstöä kehittämään oman yksikkönsä toimintakulttuuria, ja niiden koettiin selkeyttävän eri ammattiryhmien työrooleja.

Kolmanneksi täydennyskoulutuksella oli yhteisöllinen merkitys. Henkilöstön mukaan parhaita koulutuksia olivat sellaiset, joihin osallistui koko työtiimi tai yksikkö, jolloin tietoa voitiin reflektoida välittömästi suhteessa ryhmän tai yksikön käytäntöihin. Koettiin, että koulutuksen sisällöistä on tärkeää keskustella työyhteisössä koulutuksen jälkeen. Näin varmistetaan uusien toimintojen käyttöönottoaminen ja perustellaan omia työtapoja. Ohjaava puhe ja mallit arjessa auttoivat konkretisoimaan vasun sisältöjä.

Henkilöstö kertoi myös täydennyskoulutuksen vaikuttavuuden esteistä. Yhdeksi keskeiseksi esteeksi nimettiin muutosvastarinta. Koettiin, että kuilu muutosta toivovien ja vastustajien välillä on kasvanut ja vanhat tavat istuvat tiukassa. Lisäksi koettiin, että työyhteisö ei aina innostu uusista ajatuksista, jolloin niiden vieminen työyhteisöön on vaikeaa. Toinen keskeinen ongelma olivat täydennyskoulutuksiin liittyvät rakenteelliset ongelmat, kuten se, että koulutuksiin ei päässyt henkilökunnan puutteen tai sijaispulan vuoksi. Ongelmana pidettiin myös sitä, että lastenhoitajat eivät saaneet lisäkoulutusta tai vasuun perehdytystä, eikä heitä välttämättä oltu koulutettu lainkaan uuden vasun tuomiin muutoksiin.

Koulutuksen vaikuttavuuden esteeksi mainittiin myös epäonnistuneina pidetyt koulutukset: liian yleiset, päiväkodin arjesta irti olevat tai liikaa tietoa sisältävät koulutukset sekä koulutukset, joiden sisällöt olivat keskenään ristiriitaisia.

Myös johtajat toivat avovastauksissa esiin, että koulutukset olivat antaneet hyvän perustan ja varmuuden uusien toimintatapojen oppimiselle ja käyttöönotolle (56 vastausta). Koulutukset selkeyttivät vasun perusteita ja ne tutustuttivat sisältöön sekä vasun tuomiin reunaehtoihin. Myös johtajat pitivät yhteistä opiskelumahdollisuutta tärkeänä. Kun kaikki kuulevat saman asian, syntyy yhteinen ajatus toimintakulttuurista ja yksikössä puhutaan samaa kieltä. Koulutusten jälkeinen yhteinen pedagoginen keskustelu yksiköissä oli koettu merkitykselliseksi. Johtajat nostivat esiin, että myös lastenhoitajat ja perhepäivähoitajat tarvitsevat aiempaa enemmän täydennyskoulutusta sekä paremmat mahdollisuudet osallistua koulutuksiin.

Yhteenveto täydenniskoulutukseen liittyvistä tuloksista

- Täydenniskoulutuksella koettiin olevan merkitystä vasun toteuttamiselle. Suurin osa sekä johtajista että henkilöstöstä piti täydenniskoulutusta vasun toteuttamisen kannalta hyödyllisenä.
- Täydenniskoulutukset auttoivat henkilöstöä kehittämään toimintakulttuuria ja niiden koettiin selkeyttävän eri ammattiryhmien työrooleja.
- Ongelmana pidettiin sitä, että lastenhoitajat eivät saaneet riittävästi lisäkoulutusta tai vasuun perehdytystä eikä heitä välttämättä oltu koulutettu uuden vasun tuomiin muutoksiin.

5.4 Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Tässä alaluvussa raportoidaan varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria sekä oppimisympäristöjä koskevat tulokset.

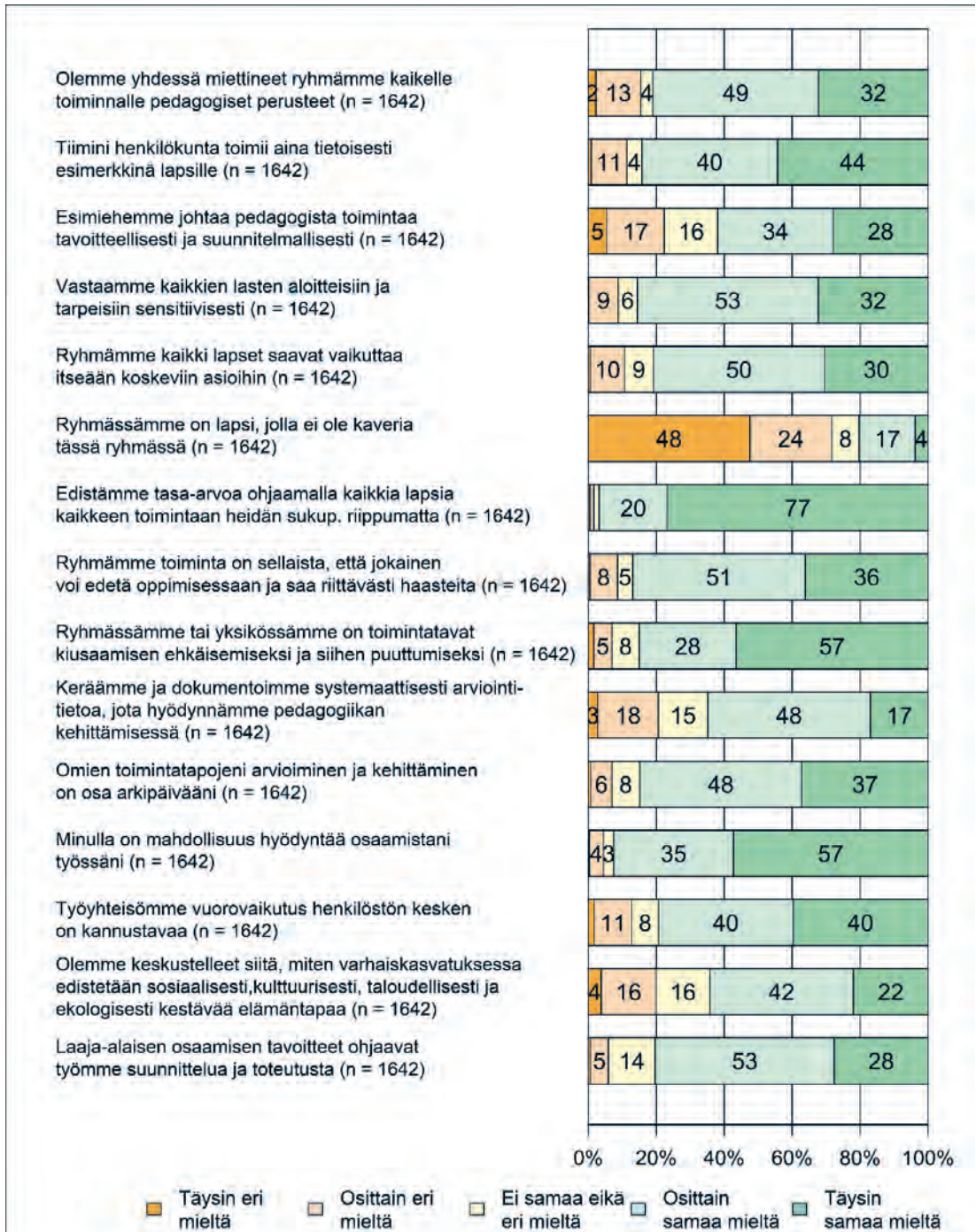
5.4.1 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Päiväkotien henkilöstö

Päiväkotien henkilöstö arvioi ryhmänsä/yksikkönsä toimintakulttuuria kuluneen toimintakauden aikana kuviossa 16 kuvattujen väittämien avulla. Henkilöstö arvioi ryhmänsä/yksikkönsä toimintakulttuuria pääosin myönteisesti. Vastaajista 85 % oli täysin tai osittain samaa mieltä siitä, että ryhmässä/yksikössä on toimintatavat kiusaamisen ehkäisemiseksi. Toisaalta 21 % oli täysin tai osittain samaa mieltä, että ryhmässä on lapsi tai lapsia, joilla ei ole kaveria. Sensitiivinen lasten tarpeisiin ja aloitteisiin vastaamisen arvioitiin toteutuvan hyvin.

Vastaajista 92 % arvioi, että heillä on mahdollisuus hyödyntää osaamistaan työssä. Tässä kysymyksessä lastenhoitajien ja varhaiskasvatuksen opettajien vastaukset erosivat toisistaan siten, että opettajat arvioivat mahdollisuuksiaan osaamisensa hyödyntämiseen myönteisemmin kuin lastenhoitajat.

Sen sijaan pedagogisen toiminnan johtaminen tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti, sekä arviointitiedon kerääminen lapsiryhmän toiminnasta sekä toiminnan kehittäminen arvioidun tiedon valossa ei vastaajien mukaan kaikkialla toteutunut. Vastaajista 22 % arvioi, että yksikön esimies ei johda pedagogista toimintaa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Henkilöstöstä 21 % oli sitä mieltä, että arviointitietoa ei kerätty tai hyödynnetty toiminnan kehittämiseksi.

KUVIO 16. Päiväkotien henkilöstön arviot toimintakulttuuria koskeviin väittämiin (%).

Vastaajien arviot omasta perehtyneisyydestään vasuihin olivat yhteydessä vastaajan arvioihin yksikkönsä toimintakulttuurista: Mikäli vastaaja arvioi olevansa hyvin perehtynyt vasuun, hän arvioi myös toimintakulttuuria myönteisesti. Niin ikään vastaajan arvio paikallisesta vasusta oli yhteydessä toimintakulttuuria koskeviin arvioihin: Mikäli paikallista vasua pidettiin onnistuneena ja hyödyllisenä, myös päiväkodin toimintakulttuuria arvioitiin myönteisesti. Vastaajien arviot johtamisen laadukkuudesta olivat yhteydessä arvioihin toimintakulttuurista.

Henkilöstöllä oli mahdollisuus myös kommentoida toimintakulttuuria koskevia väittämiä (209 vastausta). Kommentit luokiteltiin kahteen ryhmään: kuvauksiin siitä, mikä *esti* vasun mukaista toimintaa ja kuvauksiin siitä, mikä *edisti* vasun mukaista toimintaa. Estävinä tekijöinä esiin nousivat rakenteelliset ongelmat, työn kuormittavuus, ongelmat työyhteisössä, lasten osallisuuteen liittyvät haasteet ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön haasteet.

Toimintakulttuuriin vaikutti myönteisesti työyhteisön ja esimiehen tuki. Kannustava ja tukeva työyhteisö, toisen rohkaisu ja kunnioitus sekä tiimin toimivuus koettiin tärkeiksi onnistumisen tekijöiksi. Tähän liitettiin selkeät toiminnan rakenteet kuten viikoittaiset suunnittelukokoukset, viikkopalaverit, kehittämispäivät sekä iltakokoukset. Esimiehen tuen, ohjauksen ja kannustuksen koettiin olevan ratkaisevassa asemassa myönteisen toimintakulttuurin rakentamisessa.

Laadun rakenteellisiin tekijöihin liittyvistä ongelmista vastaajat nostivat esiin tehokkuuden tavoittelun, joka tuotti jatkuvaa kiirettä, suuria ryhmäkokoja sekä henkilöstön vaihtuvuutta. Niin ikään vastaajat mainitsivat toimintakulttuuria haittaavana tekijänä sijaispulan, vuorohoidon haasteet, tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen ja johtajuuteen liittyvät ongelmat. Johtajuuden ongelmiksi mainittiin johtajan läsnäolon puute sekä se, ettei pedagogiselle johtamiselle ole aikaa.

Osa vasun toteutumista estävistä tekijöistä liitettiin lapsiin. Vastaajat olisivat kaivanneet lisätukea alle 3-vuotiaiden lasten, haastavasti käyttäytyvien lasten sekä eri kieli- ja kulttuuritaustoista tulevien lasten kanssa toimimiseen.

Myös monenlaisia työstä johtuvia kuormittavia tekijöitä raportoitii. Työn kuormittavuudella viitattiin stressiin, riittämättömyyden tunteeseen ja uupumukseen, joka johtui vastaajien mukaan esimerkiksi suunnitteluajan puutteesta, oman työn arvioinnin puutteesta ja ammatillisen keskustelun vähäisyydestä.

Osa vastaajista raportoi työyhteisön heikosta ilmapiiristä. Ongelmat työyhteisössä näyttäytyivät esimerkiksi näkemyseroina sekä asenteina vasua ja työtä kohtaan. Vastauksissa nousivat esiin työyhteisön muutosvastaisuus, joustamattomuus, toisten työn aliarvostus, sitoutumattomuus yhteisiin sopimuksiin, tönkyä käytös ja motivaation puute.

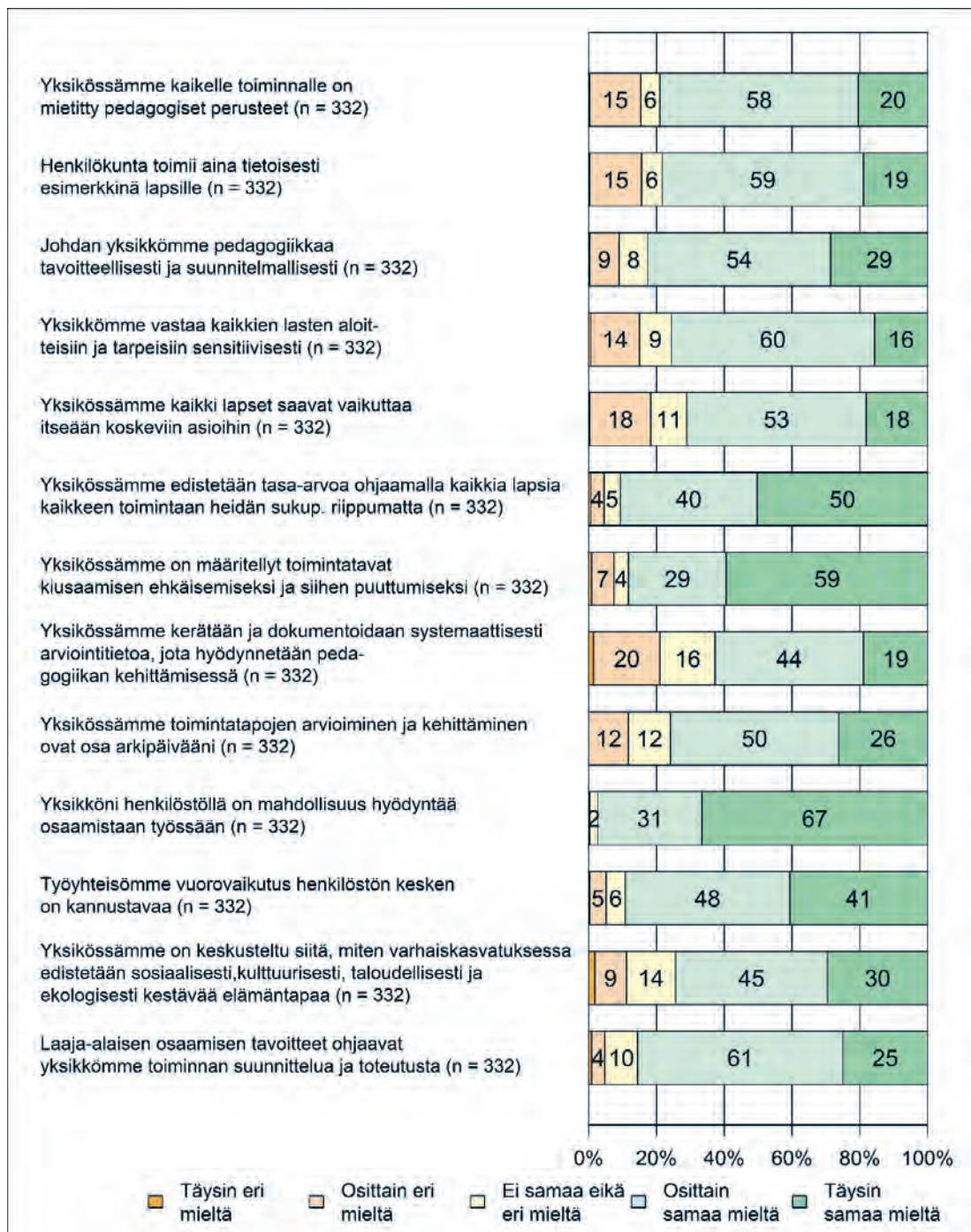
Pedagoginen sensitiivisyys ei toteudu kaikkien kohdalla, kaikki lto:t eivät ymmärrä pedagogista vastuutaan, henkilökunnan toiminta ei kaikkialla tiedostavaa, toiminta voisi olla johdonmukaisempaa, hommat ei suju ja kaikki jää puolitiehen, osa ei ole lukenut vasua, sijaiset ei toimi vasun mukaan.

Vastaajat nostivat esiin myös lastenhoitajien aseman työyhteisössä. Osa vastaajista koki, että vasut eivät kannusta lastenhoitajia osallistumaan, ja että lastenhoitajien rooli on epäselvä vasujen mukaisen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja kirjaamisessa.

Lasten osallisuuteen liittyvistä haasteista raportoitiin henkilöstön pyrkimysten ja käytännön toteuttamisen välinen kuilu. Pyrkimyksenä oli pitää lapsi keskiössä, huomioida lapset yksilöinä, havainnoida heidän mielenkiinnon kohteitaan ja rakentaa toimintaa niiden mukaisesti sekä kannustaa ja tukea oppimista ja hyvinvointia. Käytännössä kuitenkin koettiin, että lasten osallisuutta estää muun muassa se, että lasten tarpeita ei kuunnella riittävästi. Vastaajat toivat esiin, että lasten osallisuus vaatii henkilöstöltä aikaa pysähtyä kuuntelemaan ja havainnoimaan lapsia. Ajan löytyminen tähän koettiin haasteelliseksi. Lisäksi kiusaamista esiintyy, vaikka siihen pyritään puuttumaan, eikä kaikilla lapsilla ole kavereita. Myös tässä kohdassa vastaajat mainitsivat lasten iän (alle 3-vuotiaat) osallisuutta estäväksi tekijäksi. Henkilöstön osaamisessa pienten lasten tarpeiden ja kiinnostuksen kohteiden havainnoimisessa ja niiden hyödyntämisessä oli puutteita.

Päiväkotien johtajat

Johtajien arviot johtamansa toimintayksikön toimintakulttuurista olivat varsin myönteisiä, ja he arvioivat yleisesti toimintakulttuuria koskevia väittämiä myönteisemmin kuin henkilöstö. Johtajakyselyyn vastanneista (ks. kuvio 17) 83% arvioi (osittain tai täysin samaa mieltä) johtavansa yksikön pedagogiikkaa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Henkilöstö arvioi johtajan toimintaa hieman kriittisemmin: Heistä 62 % arvioi yksikkönsä johtajan johtavan yksikön pedagogiikkaa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti (ks. kuvio 16). Henkilöstö arvioi toisaalta toimintatapojen arviointia ja kehittämistä johtajia myönteisemmin.

KUVIO 17. Päiväkotien johtajien arviot toimintakulttuuria koskeviin väittämiin (%).

Toimintakulttuuria koskevia väittämiä kommentoi 54 johtajaa. Kommenteissa kuvattiin toimintakulttuuriin kehittämiseen liittyviä vahvuuksia ja haasteita. Vahvuuksina mainittiin henkilöstön ammattitaito ja osaaminen sekä sitoutuminen työhön. Erityisenä vahvuutena nousi esiin henkilökunnan sensitiivinen työtapo. Myös lasten ja huoltajien osallisuuden koettiin vahvistuneen vasun perusteiden myötä.

Hyvä ja lämminhenkinen psyykinen oppimisympäristö on meille erittäin merkityksellinen. Kasvattajat ovat sitoutuneita työhönsä. Toimintakulttuurimme on avoin ja keskusteleva. Meillä on rohkeutta nostaa myös ristiriitatilanteet yhteiseen keskusteluun. Haluamme vaalia hyvää ilmapöytä yhteisössämme.

Johtajat toivat esiin, että koska toimintakulttuuri on muutoksessa, edellyttää se aiempaa enemmän pedagogista keskustelua. Toiminnan pedagogisia perusteita pohdittiin uuden vasun myötä huolellisemmin ja tämä vahvisti henkilöstön pedagogista ajattelua.

Vasu ja paikallinen vasu ovat ryhdittäneet toimintaamme. Olemme ottaneet haltuun eri aihealueita ja lähteneet työstämään toimintaamme niiden pohjalta. Lasten ja vanhempien osallisuus ovat vasun myötä selkeästi menneet eteenpäin yksiköissäni. Lapsia havainnoidaan ja kuunnellaan herkällä korvalla. Lapsella on mahdollisuus vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin. Mahdollisuus vaikuttaa omaan arkeensa.

Vasun mukaisen toimintakulttuurin rakentamisen haasteiksi johtajat mainitsivat seuraavia tekijöitä:

- Puutteet arvioinnissa toiminnan kehittämisen pohjana
- Henkilöstön vaihtuvuus
- Johtajan liiallinen työ määrä ja ajankäytön ongelmat sekä johtamisen rakenteet
- Kiusaamisen ehkäisy suunnitelmallisuuden ja ohjeistuksen puutteet

Olemme huomanneet, että arviointiin pitää kiinnittää enemmän huomiota. Jotta se olisi systemaattista, pitää se kirjata ja luoda sen pohjalta uudet tavoitteet. Tätä harjoittelemme.

Arviointitiedon systemaattista keräämistä ja dokumentointia opetellaan. Toimintatapoja arvioidaan ja kehitetään arjessa eri tasoilla jatkuvasti. Haluan siitä suunnitelmallisempaa.

Henkilökunta vaihtuu ja lapset vaihtuu, yritys on hyvä, mutta osa tulee liikkuvaan junaan ja näin ollen asiat ei etene koko ajan.

Regarding bullying, we have a policy on it but no established protocol. Definite lack of training on this, even from university and AMK point of view. This is a major need for development in the curricula as we are not taught well how to handle such situations.

Johtamiselle ei ole ollut tarpeeksi aikaa ja työnkuva biukan ollut epämääräinen. On ollut jaettu johtajuus (kaksi lähiesimiestä yksikössä) ja työnkuvaa emme ole saaneet jaettua mielestäni tarpeeksi selkeäksi. Tällä hetkellä suurin vastuu olisi minulla, mutta koen etten saa johdettua toimintaa tarpeeksi hyvin koska minulle kuuluu myös esiopetus ryhmä. Tästä koen huonoa omaatuntoa ja toivon, että vakamme saa tulevaisuudessa selkeän johtajuuden ja johtamiselle on myös tarpeeksi aika resursseja ja johtajalla on selkeät päämäärät.

Yhteenveto toimintakulttuuriin liittyvistä tuloksista

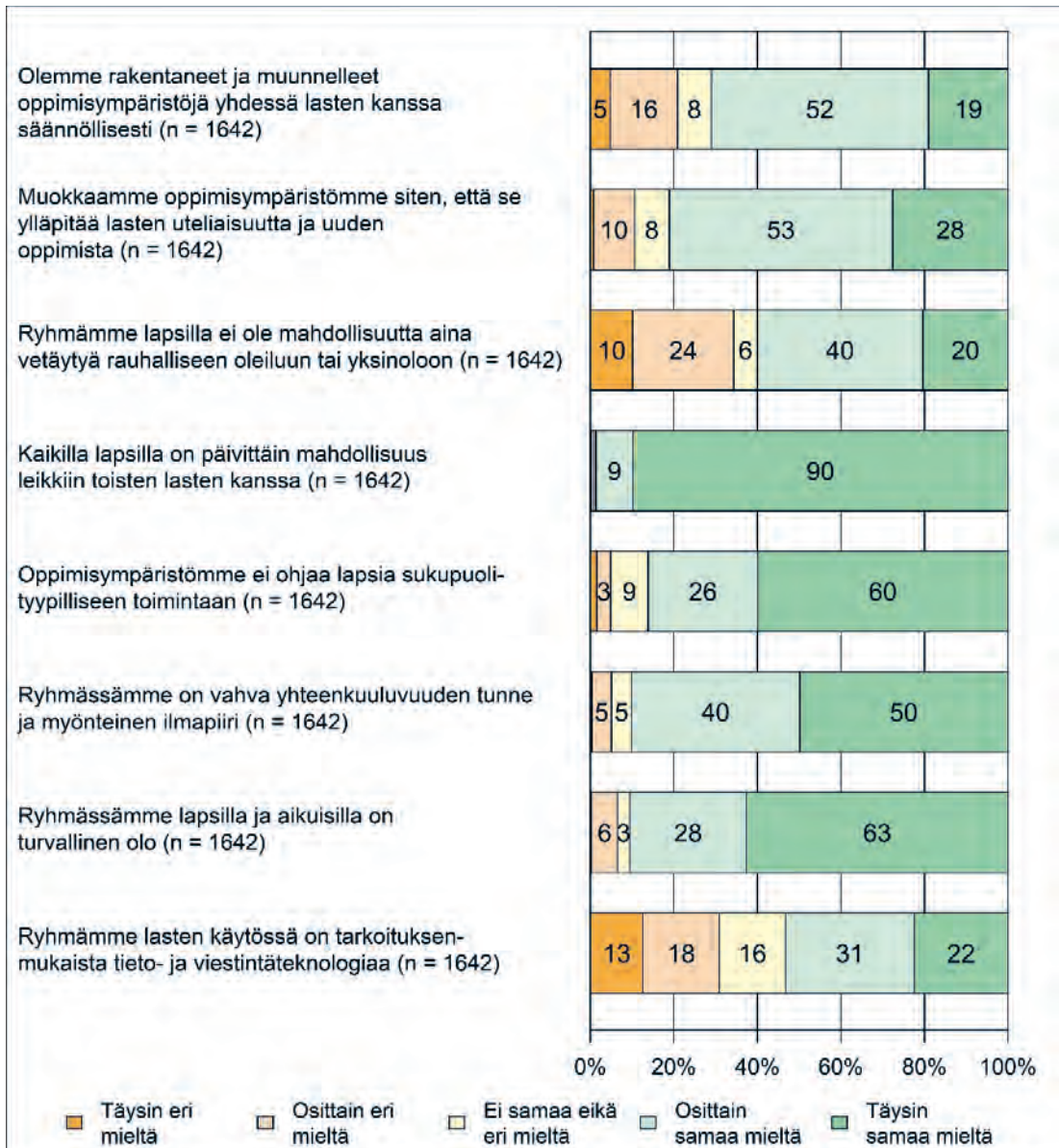
- Vastaajan arvio omasta perehtyneisyydestään vasuihin oli yhteydessä vastaajan arvioihin yksikkönsä toimintakulttuurista: Mikäli vastaaja arvioi olevansa hyvin perehtynyt vasuun, hän arvioi myös toimintakulttuuria myönteisesti.
- Henkilöstöstä 85 % oli täysin tai osittain samaa mieltä siitä, että ryhmässä/yksikössä on toimintatavat kiusaamisen ehkäisemiseksi.
- Vastaajista 21 % oli täysin tai osittain sitä mieltä, että ryhmässä on lapsi tai lapsia, joilla ei ole kaveria.
- Henkilöstöstä 21 % kertoi, että arviointitietoa ei kerätä ja dokumentoida systemaattisesti pedagogiikan kehittämiseksi.
- Tehokkuuden tavoittelu tuottaa haasteita toimintakulttuurin kehittymiselle. Tehostaminen on tuottanut jatkuvaa kiirettä, suuria ryhmäkokoja sekä henkilöstön vaihtuvuutta. Niin ikään vastaajat mainitsivat toimintakulttuuria haittaavana tekijänä sijaispulan, vuorohoidon haasteet, tvt-osaamisen ja johtajuuteen liittyvät ongelmat. Johtajuuden ongelmiksi mainittiin johtajan läsnäolon puute sekä se, ettei pedagogiikan johtamiselle ole aikaa.
- Osa vasun toteutumista estävistä tekijöistä liitettiin lapsiin. Henkilöstö kaipasi lisätukea alle 3-vuotiaiden lasten, haastavasti käyttäytyvien lasten sekä eri kieli- ja kulttuuritaustoista tulevien lasten kanssa toimimiseen.
- Vastaajat nostivat avoimissa vastauksissaan esiin myös lastenhoitajien aseman työyhteisössä. Osa vastaajista koki, että vasut eivät kannusta lastenhoitajia osallistumaan, ja että lastenhoitajien rooli oli epäselvä toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja kirjaamisessa.
- Päiväkotien johtajat mainitsivat haasteiksi vasun mukaisen toimintakulttuurin rakentamiselle henkilöstön vaihtuvuuden, johtajan liiallisen työmäärän ja ajankäytön, johtamisen rakenteet ja kiusaamisen ehkäisy suunnitelman ja ohjeistuksen puutteet sekä puutteet toiminnan arvioinnin toteuttamisessa.

5.4.2 Oppimisympäristöt

Päiväkotien henkilöstö arvioi väittämiä, jotka liittyivät oppimisympäristöön. Vastaajia pyydettiin arvioimaan kuviossa 18 esitettyjä väittämiä kulunutta toimintakautta ajatellen. Vastaajien mukaan lähes kaikilla lapsilla oli päivittäin mahdollisuus leikkiin toisten lasten kanssa (99 % vastaajista oli joko osittain tai täysin samaa mieltä). Niin ikään vastaajista 91 % oli osittain tai täysin samaa mieltä siitä että ryhmän lapsilla ja aikuisilla oli turvallinen olo päiväkodissa. Lisäksi 90 % oli täysin tai osittain samaa mieltä siitä, että ryhmässä oli vahva yhteenkuuluvuuden tunne ja myönteinen ilmapiiri. Vastaajista lähes kaksi kolmannesta (60 %) raportoi, että ryhmän lapsilla ei ole mahdollisuutta vetäytyä rauhalliseen oleiluun tai yksinoloon.

Henkilöstön arviot oppimisympäristöstä olivat yhteydessä vastaajien arvioihin paikallisen vasun onnistuneisuudesta. Mikäli vastaaja piti paikallista vasua onnistuneena, myös arvio oppimisympäristöstä oli todennäköisemmin myönteinen. Niin ikään arvio oppimisympäristöstä oli yhteydessä arvioon johtamisesta. Mikäli vastaaja arvioi yksikkönsä johtamisen laadukkaaksi, arvio oppimisympäristöstä oli myönteisempi.

KUVIO 18. Päiväkotien henkilöstön arviot oppimisympäristöä koskeviin väittämiin (%).

Oppimisympäristöön liittyvissä avoimissa kommentteissa (306 vastausta) henkilöstö raportoi turvallisuuden tunteeseen liittyviä pohdintoja esimerkiksi seuraavasti:

Tunnelma on yleensä aika kotoisa, mutta välillä on aika huisketta

Myönteinen ilmapiiri on kehittynyt ryhmässä verrattuna aikaisempaan toimintakauteen ja sen eteen on tehty paljon töitä. Lasten kanssa on keskusteltu paljon kivan kaverin ominaisuuksista ja tunteista.

Avoimissa kommenteissa nousi esiin myös oppimisympäristön muokkaamiseen liittyviä ongelmia, jotka liitettiin usein fyysisiin tiloihin, esimerkiksi:

Liikaa lapsia ja liian vähän tilaa. Oppimisympäristöjä ei ole mahdollista muokata, koska ei ole tilanjakajia jota voisi käyttää.

Lisäksi oppimisympäristön muokkaamisen ja rakentamisen esteeksi raportoitiin lasten ikä, esimerkiksi:

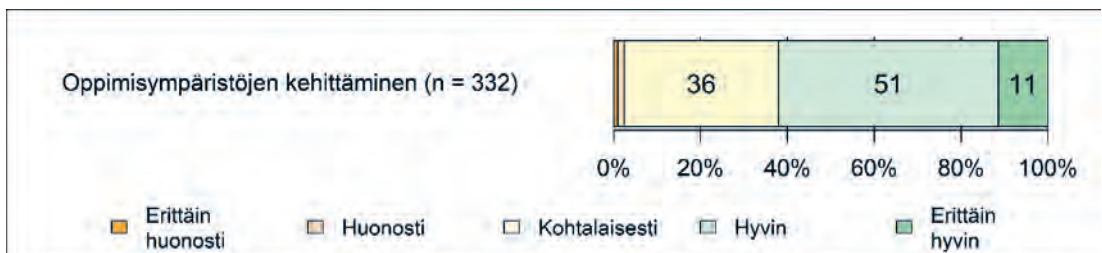
Mahdollisuudet alle 3-vuotiaiden tilan muokkaamiseen yhdessä ovat turvallisuuden sekä käytettävien henkilöstöresurssien näkökulmasta rajalliset

Svårt att svara på vissa frågor när barnen är 1–2 år.

Vastaajat pohtivat rauhallisen oleilun ja leikin mahdollisuutta. Fyysiset tilat sekä aikuisten puute nähtiin suurimpana esteenä lasten rauhallisen oleilun mahdollisuuksille. Erilaisten pienryhmätilojen puute sekä iltpäivisin korostuva aikuisten vähäisempi määrä häiritsivät vastaajien mukaan lasten mahdollisuuksia rauhalliseen oleiluun. Toisaalta iltpäivät miellettiin mahdollisuudeksi rauhallisen leikkiin, koska osa-aikaiset lapset lähtivät kotiin. Lasten päivät varhaiskasvatuksessa näyttävät muodostuvan hyvin erilaisiksi riippuen siitä, osallistuuko lapsi varhaiskasvatukseen osa-aikaisesti vai kokopäiväisesti.

Ei ole juurikaan mahdollisuutta täysin rauhalliseen leikkiin. Mutta hetkittäin onnistuu, kuten iltpäivisin, jolloin ns. puolikkaat lähtee kotiin.

Päiväkotien johtajat arvioivat niin ikään päiväkotiansa oppimisympäristöjen kehittämistä (ks. kuvio 19). Vastaajista 38 % arvioi, että oppimisympäristöjen kehittäminen toteutuu vastaajan johtamassa yksikössä enintään kohtalaisesti.

KUVIO 19. Päiväkotien johtajien arvio oppimisympäristöjen kehittämisestä päiväkodeissa (%).

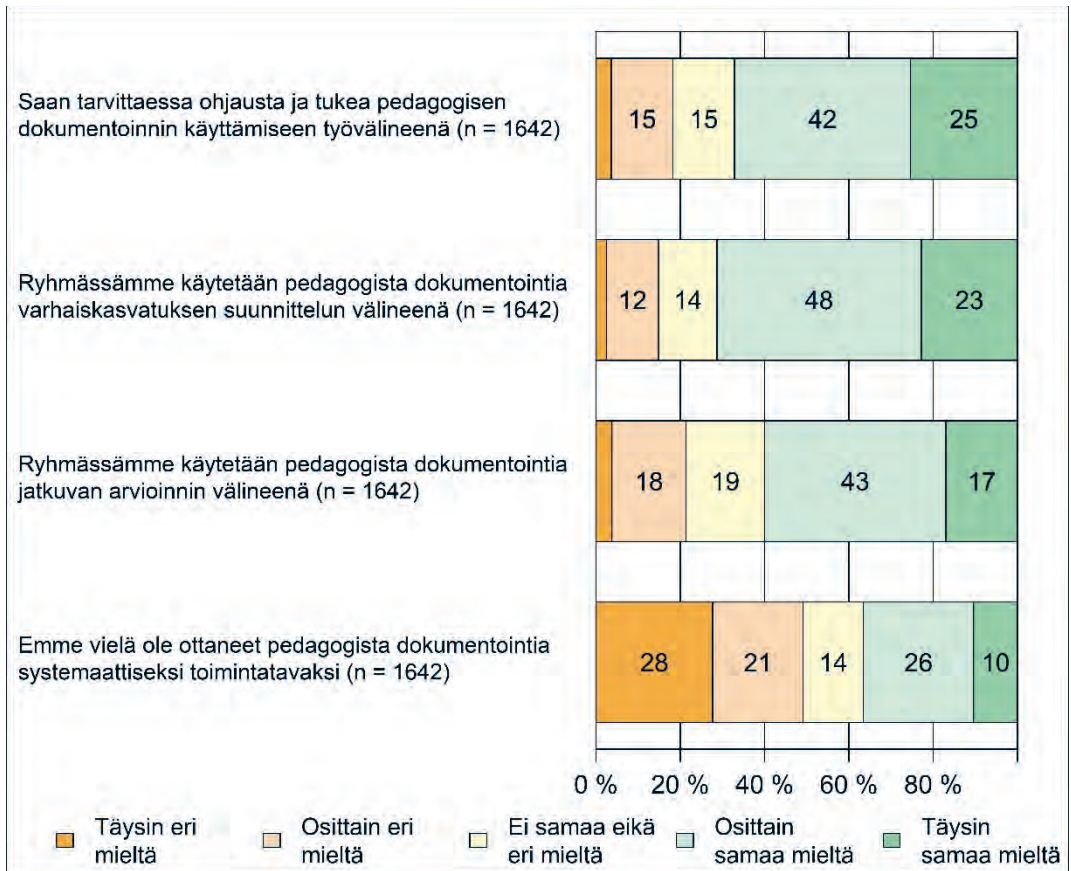
Yhteenveto oppimisympäristöön liittyvistä tuloksista

- Henkilöstön arviot oppimisympäristöstä olivat yhteydessä vastaajien arvioihin paikallisen vasun onnistuneisuudesta. Mikäli vastaaja piti paikallista vasua onnistuneena, myös arvio oppimisympäristöstä oli todennäköisemmin myönteinen. Niin ikään arvio oppimisympäristöstä oli yhteydessä arvioon johtamisesta. Mikäli vastaaja arvioi yksikkönsä johtamisen laadukkaaksi, arvio oppimisympäristöstä oli myönteisempi.
- Henkilöstön mukaan kaikilla lapsilla oli päivittäin mahdollisuus leikkiin toisten lasten kanssa.
- Henkilöstöstä 91 % oli osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että ryhmien lapsilla ja aikuisilla oli turvallinen olo päiväkodissa. Lisäksi 90 % oli täysin tai osittain samaa mieltä siitä, että ryhmässä oli vahva yhteenkuuluvuuden tunne ja myönteinen ilmapiiri.
- Vastaajista lähes kaksi kolmannesta (60 %) raportoi, että ryhmän lapsilla ei ole mahdollisuutta vetäytyä rauhalliseen oleiluun tai yksinoloon päiväkodissa.
- Oppimisympäristön muokkaamisen ja rakentamisen esteeksi raportoitiin alle 3-vuotiaiden lasten ikä sekä tiloihin liittyvät rajoitteet.

5.5 Pedagoginen dokumentointi

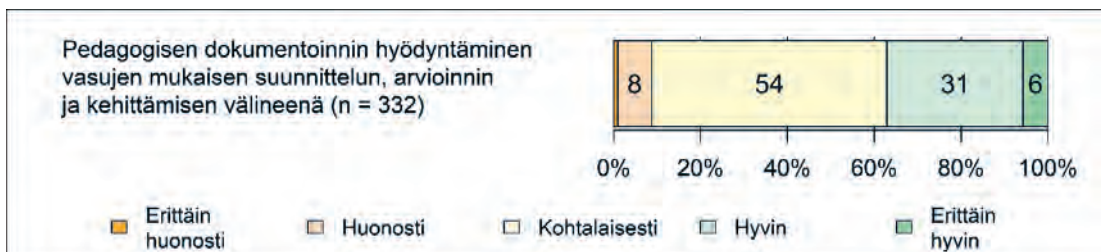
Päiväkotien henkilöstö arvioi, miten hyvin vasun perusteissa edellytetty pedagoginen dokumentointi toteutuu lapsiryhmissä. Vastausten mukaan pedagogisen dokumentoinnin juurtuminen osaksi varhaiskasvatuksen työmenetelmiä on vielä kesken tai ei kaikilta osin vielä toteudu (kuvio 20). Vastaajista 36 % oli ottanut pedagogisen dokumentoinnin systemaattiseksi toimintatavaksi lapsiryhmässään. Vastaajista 67 % oli samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseksi oli saatavilla tukea ja ohjausta. Vastaajista 71 % oli samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että dokumentointia käytettiin työsuunnittelun välineenä ja 60 %, että dokumentointia käytettiin arvioinnin välineenä.

Henkilöstön arviot pedagogisesta dokumentoinnista olivat yhteydessä vastaajien arvioihin paikallisen vasun onnistuneisuudesta ja arvioihin johtamisen laadukkaudesta sekä käytössä olevista resursseista. Mikäli vastaaja piti paikallista vasua onnistuneena, myös arvio pedagogisen dokumentoinnin toteutumisesta oli todennäköisemmin myönteinen. Samoin mikäli vastaaja arvioi yksikön johtamisen laadukkaaksi, hän arvioi todennäköisemmin pedagogisen dokumentoinnin käytännöt laadukkaiksi.

KUVIO 20. Päiväkotien henkilöstön arviot pedagogista dokumentointia koskeviin väittämiin (%).

Päiväkotien johtajista 63 % arvioi pedagogisen dokumentoinnin hyödyntämisen vasujen mukaisen toiminnan suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen välineenä toteutuvan enintään kohtalaisesti (ks. kuvio 21).

KUVIO 21. Päiväkotien johtajien arviot pedagogisen dokumentoinnin toteutumisesta päiväkodeissa (%).

Henkilöstö kommentoi avovastauksissa pedagogisen dokumentoinnin käyttöä lapsiryhmissä (201 vastausta). Vastauksissa korostui dokumentoinnin rooli uutena työtapana, joka on vasta kehittyvässä osaksi arjen toimintaa.

Tämä asia on ihan alkutaipaleella ja vielä opetellaan.

Vastauksissa oli myös kriittisiä pohdintoja pedagogisen dokumentoinnin merkityksestä. Dokumentointiin koettiin menevän runsaasti aikaa ja kerätyn dokumentaation hyödyntäminen toiminnan kehittämisessä oli vähäistä. Lisäksi dokumentoinnin arvioitiin häiritsevän aikuisten ja lasten välistä vuorovaikutusta ja vievän huomion väriin asioihin.

Pedagoginen dokumentointi työvälineenä on erittäin haastava isoissa ryhmissä. Siihen kuluu työaikaa subteettomasti. Tärkeämpää on, että ryhmässä toimitaan tavoitteellisesti huomioiden tuen tarpeet. Aikunista tarvitaan tilanteissa opettajana, mukana olijana, myönteisen vuorovaikutuksen tukijana. Pedagoginen dokumentointi esim. valokuvaamalla ja videoinnilla rikkoor aina tilanteiden autenttisuuden. Mihin haluamme lapsia kasvattaa valokuvaamalla ja videoimalla heitä usein?

Dokumentoinnin tavat on vielä hakusessa. Lasten osallistuminen tähän ei vielä totundu optimaalisesti. Ajan puute on suuri tekijä dokumentoinnin vaikeudessa.

Vastaajat kuvasivat vastauksissaan erilaisia dokumentoinnin tapoja, joista merkittävimäksi nousi valokuvaaminen ja kuvien esittely lasten huoltajille erilaisin tavoin. Vastaajat mainitsivat vain harvoin havaintojen nopeaa ylöskirjausta pedagogisesta dokumentoinnista kertoessaan. Valokuvien ja videoinnin osalta uudet tietosuojakäytännöt koettiin myös esteeksi dokumentoinnin toteuttamiselle. Dokumentoinnin toteuttamiseen kaivattiin koulutusta, esimerkkejä ja ohjeita sekä toimintatavan merkityksen avaamista.

Dokumentoimme blogiin, mutta uusien valokuvausta rajaavien sääntöjen kanssa, tuo haastetta toteuttaa media dokumentointia.

Omaan työskentelytapaa kuuluu havainnointi. Lasten leikkejä kuvataan ja videoidaan, mutta ei niin systemaattisesti kuin toivoisin. Havaintojen pohjalta työstän lapsen vasun arviointia, mutta en niin systemaattisesti kuin toivoisin. Tämä alue on selvästi haaste minulle myös henkilökohtaisesti.

Myös johtajat raportoivat avovastauksissa (239 vastausta), että pedagogisen dokumentoinnin juurruttaminen osaksi henkilöstön työtä on vielä kesken ja se on osin haastavaa.

Dokumentointia tehdään, mutta henkilöstön oma näkemys on, että ei riittävästi. Osaamisessa haasteita. Tilat ovat varsinkin yhdessä yksikössä huonot ns. jakotilojen suhteen. Opettajille pitäisi olla täydennyskoulutusta, sillä haasteet työssä ovat suuret. Pedagoginen dokumentointi, käyty läpi ja tuettu, mutta haasteita on ja samoin oppimisympäristön kehittämisessä, mutta etenee koko ajan. Tutkivaa otetta kehitetään.

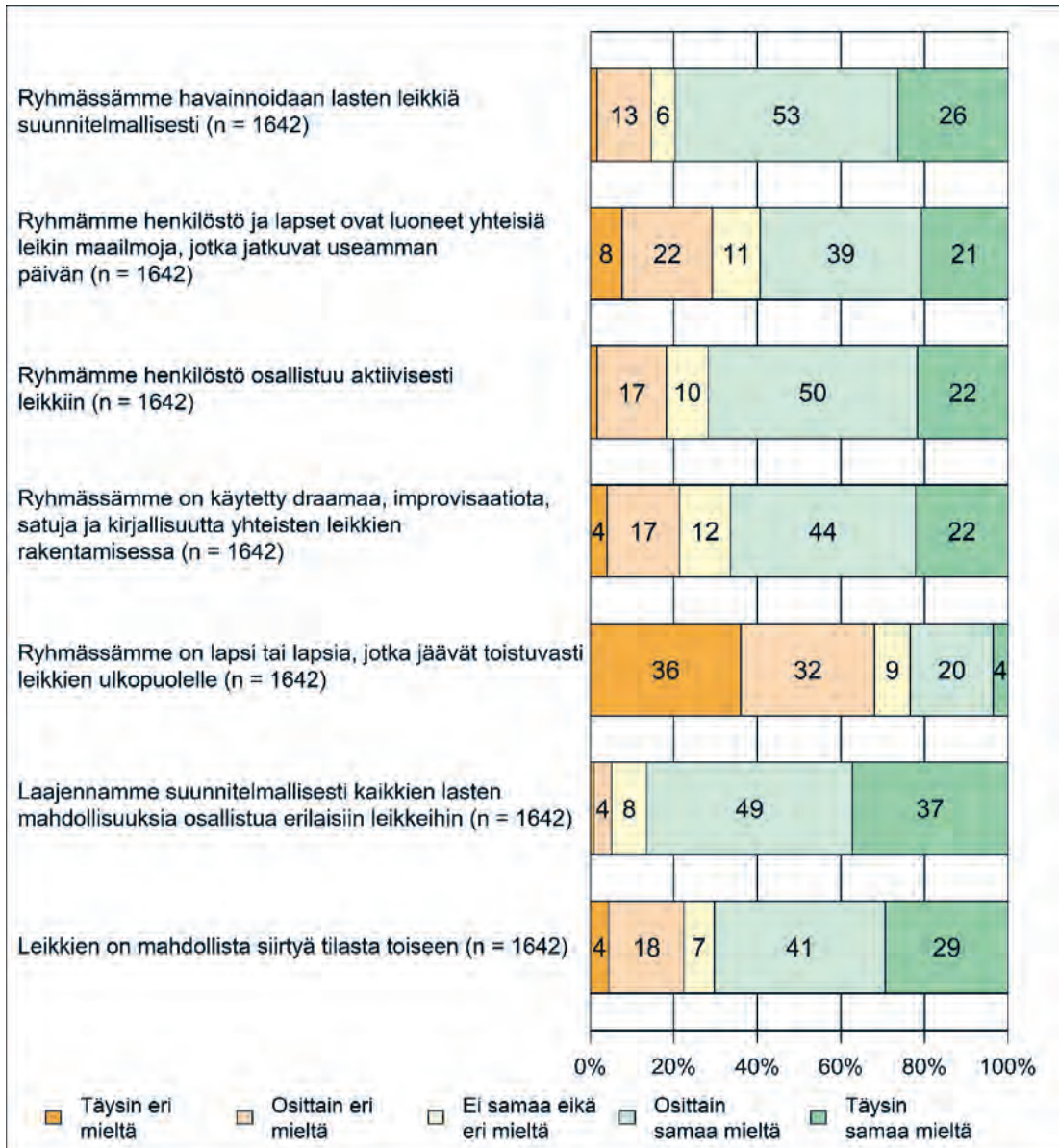
Pedagogista dokumentointia käsitellään lisää laadullisen aineiston raportoinnin yhteydessä luvussa 6.3.

Yhteenveto pedagogiseen dokumentointiin liittyvistä tuloksista

- Pedagogisen dokumentoinnin juurtuminen osaksi varhaiskasvatuksen työmenetelmiä on vielä kesken eikä sitä vielä kaikilta osin käytetä toiminnan suunnittelun ja arvioinnin menetelmänä.
- Pedagogiseen dokumentointiin suhtauduttiin osin kriittisesti ja sen koettiin vievän runsaasti aikaa.
- Dokumentoinnin tapoja olivat pääsääntöisesti valokuvaus ja havainnointi.

5.6 Leikki

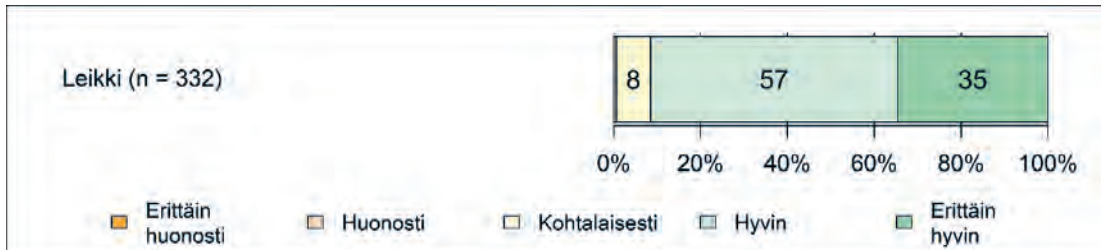
Henkilöstöä pyydettiin arvioimaan leikkiä koskevia väittämiä (ks. kuvio 22). Henkilöstön mukaan lasten leikkiä havainnoidaan suunnitelmallisesti (79 % vastaajista). Henkilöstöstä 72 % arvioi, että henkilöstö osallistuu aktiivisesti lasten leikkiin ja 86 % arvioi, että henkilöstö laajentaa aktiivisesti kaikkien lasten mahdollisuuksia osallistua monipuolisesti erilaisiin leikkeihin. Kuitenkin noin neljännes (24 %) henkilöstöstä raportoi, että ryhmässä on lapsi tai lapsia, jotka jäävät toistuvasti leikkien ulkopuolelle.

KUVIO 22. Päiväkotien henkilöstön arviot leikkiä koskeviin väittämiin (%).

Vastaajien arviot leikeistä olivat yhteydessä vastaajien arvioihin paikallisen vasun onnistuneisuudesta sekä arvioihin johtamisen laadukkuudesta ja käytössä olevista resursseista. Mikäli vastaaja piti paikallista vasua onnistuneena, myös arvio leikkiin inspiroivan pedagogiikan laadukkuudesta oli todennäköisemmin myönteinen. Mikäli vastaaja arvioi, että yksikön johtaminen on laadukasta, hän arvioi todennäköisemmin leikkipedagogiikan laadukkaaksi.

Myös päiväkodin johtajat arvioivat, että vasun mukainen leikki ja leikkikulttuuri sekä leikki opimisen välineenä toteutuu hyvin. Kuviosta 23 voidaan havaita, että 92 % päiväkotien johtajista arvioi sen toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin, 8 % arvioi sen toteutuvan kohtalaisesti, eikä kukaan arvioinut sen toteutuvan huonosti tai erittäin huonosti.

KUVIO 23. Päiväkotien johtajien arviot leikin toteutumisesta päiväkodeissa (%).

Henkilöstöstä yhteensä 296 vastaajaa kommentoi leikkiä koskevia kysymyksiä. Vastauksista nousi leikkiin ja leikkipedagogiikkaan liittyviä teemoja. Näitä teemoja olivat pohdinnat leikin merkityksestä, henkilöstön rooli leikissä, henkilöstön rooli leikin havainnoijana, tilakysymykset sekä alle kolmevuotiaiden leikki.

Henkilöstön roolia leikissä pohdittiin monista eri näkökulmista. Yhtäältä esiin nousi aikuisten aktiivinen osallistuminen. Toisaalta taas pohdittiin henkilökunnan haluttomuutta tai mahdollisuuksia osallistua leikkiin.

Huomioinnin lisäksi aikuiset osallistuvat aktiivisesti myös fyysisesti mukaan leikkiin, erityisesti yhteisiin ulkoleikkeihin. Esim. jäinen biekkalaatikko muutettiin ``perunapelloksi``, jossa aikuinen käänsi lapiolla biekkaa ja kaikki lapset keräsivät jäisiä ``perunoita``. Nämä isot biekkapalaset lapset keräsivät korkeaksi torniksi. Leikki jatkui innolla toista viikkoa.

Kaikki aikuiset eivät niin halua olla leikissä mukana

Leikin havainnoinnille ja aikuisten osallistumiselle leikkiin sekä leikkien kirjaamiselle ei jää tarpeeksi aikaa, tähän olisi hyvä tulla muutos.

Kuten monessa muussakin vasun toteutumiseen liittyvässä kysymyksessä, myös leikin kohdalla ajan puute herätti keskustelua. Ajanpuutetta pohdittiin sekä lasten leikkiajan sirpaleisuuden näkökulmasta, mutta myös henkilöstön leikkiin osallistumista estävänä tekijänä.

Leikin yhteisistä maailmoista kysyttiin myös avokysymyksellä. Näitä vastauksia käsitellään luvussa 6.4.

Yhteenveto leikkiin liittyvistä tuloksista

- Leikki ja leikkipedagogiikka toteutuivat arvioituista osa-alueista parhaiten. Leikkiä arvostetaan ja lapsille järjestetään aikaa ja mahdollisuuksia leikkiin, mutta aikuisen tuki leikissä ei aina toteudu.
- Vastaajien arviot leikistä olivat yhteydessä vastaajien arvioihin paikallisen vasun onnistuneisuudesta sekä arvioihin johtamisen laadukkuudesta ja käytössä olevista resursseista. Mikäli vastaaja piti paikallista vasua onnistuneena, myös arvio leikkiin inspiroivan pedagogiikan laadukkuudesta oli todennäköisemmin myönteinen. Mikäli vastaaja arvioi, että yksikön johtaminen on laadukasta, hän arvioi todennäköisemmin leikkipedagogiikan laadukkaaksi.
- Henkilöstöstä 79 % raportoi, että lasten leikkiä havainnoidaan systemaattisesti ja suunnitelmallisesti.
- Henkilöstöstä 72 % arvioi, että henkilöstö osallistuu aktiivisesti lasten leikkiin ja 86 % arvioi, että henkilöstö laajentaa aktiivisesti kaikkien lasten mahdollisuuksia osallistua monipuolisesti erilaisiin leikkeihin.
- Neljännes (24 %) henkilöstöstä raportoi, että ryhmässä on lapsi tai lapsia, jotka jäävät toistuvasti leikkien ulkopuolelle.

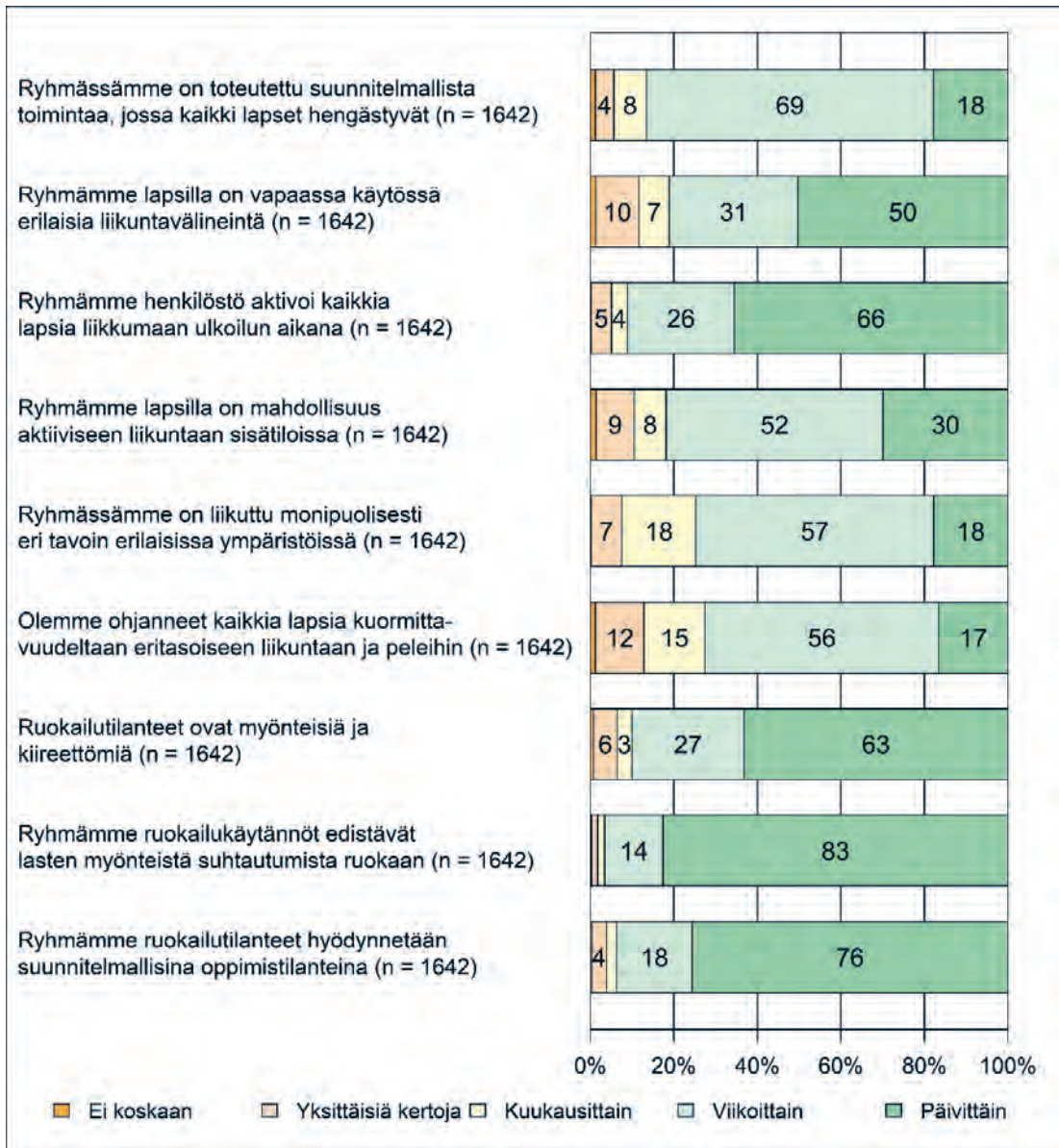
5.7 Oppimisen alueet

Tässä luvussa esitellään seuraavien arvioinnin kohteeksi valittujen oppimisen alueiden toteutumista: Kasvan, liikun ja kehityn, Taiteellinen kokeminen ja ilmaisu, Kielten rikas maailma sekä Tutkin ja toimin ympäristössäni. Henkilöstöä pyydettiin arvioimaan, kuinka usein heidän ryhmässään oli kuluneen toimintakauden aikana toteutettu kyseiseen oppimisen alueeseen liittyviä toimintoja asteikolla *ei koskaan, yksittäisiä kertoja, kuukausittain, viikoittain ja päivittäin*. Johtajia pyydettiin arvioimaan näiden oppimisen alueiden toteutumista yksiköissään asteikolla *erittäin huonosti, huonosti, kohtalaisesti, hyvin ja erittäin hyvin*.

5.7.1 Kasvan, liikun ja kehityn

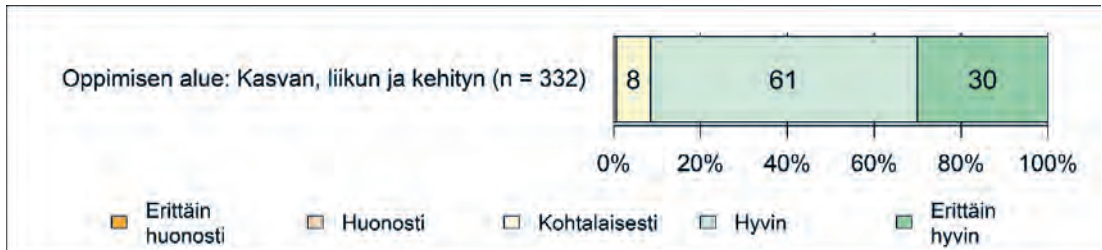
Henkilöstöstä valtaosa arvioi liikkumiseen ja ruokailuun liittyvien toimintojen toteutuvan pääosin hyvin (k. kuvio 24). Kuitenkin suunnitelmallista liikuntaa, jossa kaikki lapset hengästyvät, toteutettiin päivittäin vain 18 % vastaajien ryhmissä. Puolet vastaajista raportoi, ettei ryhmässä ollut liikuntavälineitä lasten vapaassa päivittäisessä käytössä.

Henkilöstöstä 94 % raportoi, että ruokailutilanteita hyödynnetään suunnitelmallisina oppimistilanteina päivittäin tai viikoittain, ja 97 % arvioi ryhmän ruokailukäytäntöjen edistävän myönteistä suhtautumista ruokaan vähintään viikoittain. Kaikkien varhaiskasvatuksen ruokailutilanteiden tulisi edistää myönteistä ruokasuhdetta. Vastaajista 17 % raportoi kuitenkin, ettei tämä toteutunut ruokailutilanteissa päivittäin.

KUVIO 24. Päiväkotien henkilöstön arviot siitä, kuinka usein ryhmässä on toteutettu liikunta- ja ruokailukasvatusta (%).

Myös johtajat arvioivat, miten kasvamiseen, liikkumiseen ja kehittymiseen liittyvä oppimisen alue toteutuu heidän johtamisissaan yksiköissä. Kuvioista 25 voidaan havaita, että johtajista 91 % arvioi tämän oppimisen alueen toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin ja vain yksi prosentti arvioi sen toteutuvan erittäin huonosti tai huonosti.

KUVIO 25. Päiväkotien johtajien arviot vasun mukaisen liikkumiseen kannustavan toiminnan ja ruokailukäytäntöjen toteutumisesta päiväkodeissa (%).

Henkilöstöltä kysyttiin avokysymyksellä, miten varmistetaan, että myös esimerkiksi liikuntarajoitteiset lapset pääsevät osalliseksi kaikkeen liikuntaan (893 vastausta). Liikuntarajoitteisuuden oli tarkoitus toimia yhtenä esimerkkinä ja ajattelun virittäjänä mahdollisista osallistumista es-tävistä tekijöistä. Osa vastaajista kuitenkin vastasi kysymykseen toteamalla, ettei ryhmässä ole liikuntarajoitteisia lapsia. Erilaisia keinoja liikunnan varmistamiseksi kaikille lapsille mainittiin kuitenkin osassa vastauksia. Näitä olivat muun muassa toiminnan suunnitteluun panostaminen sekä toiminnan ja ympäristön muokkaaminen siten, että se mahdollistaa kaikkien osallistumisen. Vastaajat mainitsivat, että suunnittelun apuna on mahdollisuus käyttää eri asiantuntijoita. Niin ikään mainittiin, että avustajat sekä muutoin riittävä henkilöstö olivat avainasemassa, jotta kaikki lapset voivat osallistua. Liikkumista mahdollistaviksi keinoiksi mainittiin myös ympäristön muokkaaminen ja riittävien apuvälineiden hankinta. Jos ryhmässä oli liikuntarajoitteisia lapsia, konkreettisten esimerkkien antaminen oli ehkä helpompaa.

Ryhmässämme on CP-vammaisen lapsi, joten olemme erityisesti miettineet ryhmän pelien ja leikkien subteen erilaisia tukikeinoja, joilla ko. lapsi pääsee mukaan esim. hipassa hänen apunaan on toinen kiinniottaja.

Toiminnan järjestäminen siten, että myös liikuntarajoitteiset voivat osallistua kaikkeen toimintaan koettiin joissain vastauksissa hankalaksi. Vastauksissa nostettiin esiin esimerkiksi esteettömien tilojen puute. Lisäksi esteettömyys ja monipuolisissa ympäristöissä liikkumisen edellytys koettiin ristiriitaisiksi tavoitteiksi.

Päiväkotimme sijaitsee vanhassa koulussa, joten käytämme portaita päivittäin useasti. Liikumme myös usein metsässä. Mikäli ryhmässämme olisi liikuntarajoitteinen lapsi toimisimme tilanteen mukaan mm. rakentaen tarvittaessa rampit, valitsemalla kävelyreitit sopiviksi jne. Tilat ja ympäristö huomioiden haasteita olisi runsaasti.

Ruokailu

Henkilöstöllä oli myös mahdollisuus kommentoida ruokailuun ja liikuntaan liittyviä väittämiä (289 vastausta).

Ruokailutilanteita koskevissa kommentteissa pohdittiin ruokailun pedagogista merkitystä, kuten erilaisten ruokien maistelua sekä pöytätapoja. Myönteistä ilmapiiriä ruokailussa arvostettiin. Toisaalta ruokakulttuuriin tai muihin pedagogisiin sisältöihin viitattiin vain harvoin.

Lapset saavat sormiruokailulla ja mahdollisuus eri ruokien totutteluun, kun ruoka-aineet kauniisti esillä ja jaoteltu lautaselle eri kohtiin.

Kannustetaan maistamaan mutta ei pakoteta/istuteta pöydässä. Lapset syövät sen minkä syövät ja kaikki lapset saavat aterian kaikki osat aina, leivän, juoman, ruoan, mahdollisen jälkkärin ja pastillin.

Harjoittelemme ruuan ottamista lautaselle, hyviä pöytätapoja, hyvää ruokarauhaa ja haluamme, että ruokailu on kaikille mukava hetki.

Toisaalta vastauksissa näkyi myös, että ruokailujen pedagoginen laatu vaihteli.

Henkilökunnalla on täysin eri käsitys siitä, miten toimitaan. Itselläni on koulutus mutta jokaisella pitäisi olla sama tieto. Esim. hoitajat ovat sitä mieltä, että lautanen on syötävä tyhjäksi tai ei saa leipää

Yleensä ruokailutilanne on liian kiireinen ja aikaa ei ole. Painotamme kuitenkin, että jokainen lapsi käyttää haarukkaa ja veistä lounaalla.

Rauhallisten ruokailutilanteiden toteutumisen esteitä koettiin erityisesti sellaisissa yksiköissä, joissa ruokailu tapahtui suuremmissa yhteisissä ruokailutilassa esimerkiksi linjastolta.

Iso ruokasali, jossa on myös 1–2lk ja eskareita, on vain aina todella meluinen varsinkin pienimmät ja hiljaisimmat lapset kärsivät, kun eivät saa ääntänsä kuulumiin. Vaikka talossa on tapana pitää hiljaisia ruokailuja, on tila subteessa lapsiin silti liian pieni. On vaikeaa ylläpitää hyvää ja myönteistä ilmapiiriä, kun oma stressitaso nousee aina ruokailuun mentäessä.

Ruokasali, jossa syödään vuoroissa, on levoton ja äänekäs ympäristö ruokailulle.

Ruokailua koskevissa avovastauksissa heijastui kiire sekä aikuisten riittämättömyyden tunne. Tällöin henkilökunta saattoi mainita lapsiin liittyviä tekijöitä rauhallisten ruokailutilanteiden tai pedagogiikan toteutumisen esteenä. Erityisesti pienten alle 3-vuotiaiden ryhmissä ruokailut saatettiin kokea stressaavina.

Muutama lapsi on vilkas ja häiritsee välillä ruokailua

Paljon aikuista kaipaavia huomion hakuksia lapsia. Meteli nousee. Opetettava asia on toisten kuunteleminen.

Erityistä tukea tarvitsevat lapset tekevät ruokailusta usein haastavan ja meluisan. Tämä siis tekee ruokailusta välillä hankalaa ja vaikeuttaa hyvää oppimiskokemusta.

Ruokailussa joillakin lapsilla on vahvat ennakoasenteet eril. ruokia, ruoka-aineita kohtaan.

Jos saisin poistaa päivästä jonkun osion, niin se on syöminen. Meidän ryhmässä se tarkoittaa syötämistä, muutama lapsi ei tarvitse apua, mutta useimmat tarvitsevat. Kun syön lasten kanssa, niin useina päivinä en edes muista mitä olen syönyt. Kaikilla on nälkä ja itku, ja sulla ei ole kuin kaksi kättä, tai yksi, koska toisella syöt itse. Kaksivuotiaat ovat myös kaikkea kädestä poisbeittäviä. Jos ruoka ei maistu, niin se lentää lattialle, ja kyllä, me opetamme, ettei tavaroita heitetä eikä ruokaa lattialle. Ensimmäiset kun ovat lopettaneet, ovat jo univäsyneitä ja heitä on siirrettävä nukkumaan, toiset vasta syö. Meitä aikuisia on vaan liian vähän 13 lasta auttamaan. Liian isot ryhmät on sekä lapsille että aikuisille stressin paikkoja.

Osa vastauksista liittyi päivärytmiin sekä rakenteisiin. Ruokailutilanteet on usein sidottu muun henkilöstön, kuten keittiön tai ruuan jakelijan aikatauluihin. Tämä aiheuttaa tilanteita, joissa pienimmät lapset ovat liian väsyneitä syömään ja nukahtavat ruokapöytään.

Koska kyse on alle 3-vuotiaiden lasten ryhmästä, moni lapsi tarvitsee apua ruokailussa, he eivät pysty ottamaan itse lisää, he saattavat nukahtaa ruokapöytään, he eivät jaksa odottaa jne.

Liikunta

Vastaajat kommentoivat myös lasten liikkumisesta sekä liikuntakasvatusta. Näissä vastauksissa korostui ympäristön merkitys monipuolista liikuntaa tukevana ja edesauttavana tekijänä, erityisesti ulkona liikuttaessa.

Meillä on hyvät mahdollisuudet hyödyntää lähiympäristön liikuntamahdollisuuksia esim. läheistä urheilukenttää, yliopiston liikuntasalia, lähimetsää. Meillä on subteellisen iso pihalla omenapuineen (kiipeily) ja nurmikenttineen (jalkapallo/säbly/ muut ulkopelit)

Tilat eivät mahdollista sisällä liikkumista ja välineiden käyttöä. Ulkona metsä ja ulkoilureitit käytössä, lapset leikkivät liikkuvia leikkejä.

Erilaiset liikuntavälineet löytyvät metsästä/ pihalta mielikuvituksen ja aikuisen avustuksella. – Sisätiloja käytetään pääsääntöisesti nukkumiseen ja syömiseen. Aktiivinen liikunta tapahtuu ulkona.

Ulkona liikkumisen todettiin myös mahdollistavan erilaisen pedagogisen toiminnan toteuttamisen.

Ulkona liikkuessamme pidämme samalla myös oppimishetkiä (numerot, kasvitieto, ympäristön tuntemus jne.). Yhteiset retket ovat myös tärkeitä ryhmäytymisen kannalta – kaikki kuuluvat meidän porukkaan ja ketään ei jätetä ulkopuolelle.

Vastauksista kävi ilmi, että sisäliikuntatiloja on muutettu ryhmätiloiksi, jolloin sisäliikunnan toteuttaminen koettiin vaikeaksi. Lisäksi sisäliikuntaa haittasi liikuntavälineiden puute tai niiden rajalliset käyttömahdollisuudet.

Meidän talon sali on otettu ryhmäkäyttöön, joten siellä ei voi enää käydä vapaasti ja ryhmätilat on pienet, siellä ei ole kaikkia välineitä vapaasti saatavilla.

Liikuntavälineet ovat salissa, joten eivät vapaassa käytössä.

Liikuntavälineiden käyttö lähinnä ulkona.

Liikuntavälineitä on vähän ja ne ovat puutteelliset. Ne vähäiset välineet ovat päiväkodin yhteisessä käytössä, jolloin niitä ei voi tuoda ryhmään käytettäväksi. Sen vuoksi olemme mm. askarrelleet itse liikuntavälineitä.

Osassa vastauksia oli tunnistettavissa henkilöstön väsymystä ja turhautumista. Tällöin vastauksissa mainittiin toiminnan toteuttamista hankaloittavina tekijöinä myös lapsiin liitettäviä syitä. Tällaiset syyt korostuivat erityisesti niiden vastaajien vastauksissa, jotka raportoivat perehtyneensä vasun perusteisiin huonosti tai erittäin huonosti.

Myös liikuntatuokioilla haastavasti käyttäytyvien lasten suuri määrä saattaa johtaa siihen, ettei liikunnan ilosta pysty nauttimaan. Toisten nauttiessa tuokiosta meillä voi olla salin reunalla yksi joka mököttää salin reunalla, yksi joka hakkaa pukuhuoneen ovea ja yksi, joka tarvitsee koko ajan ohjausta, jotta ymmärtäisi mitä pitää tehdä.

Valitettavasti ryhmän haastavuuden takia olemme joutuneet priorisoimaan muita asioita liikunnan edelle. Esim. ulkoiluissa aikuisen aika menee valvontaan, vain harvoin pystyy ohjaamaan lapsia.

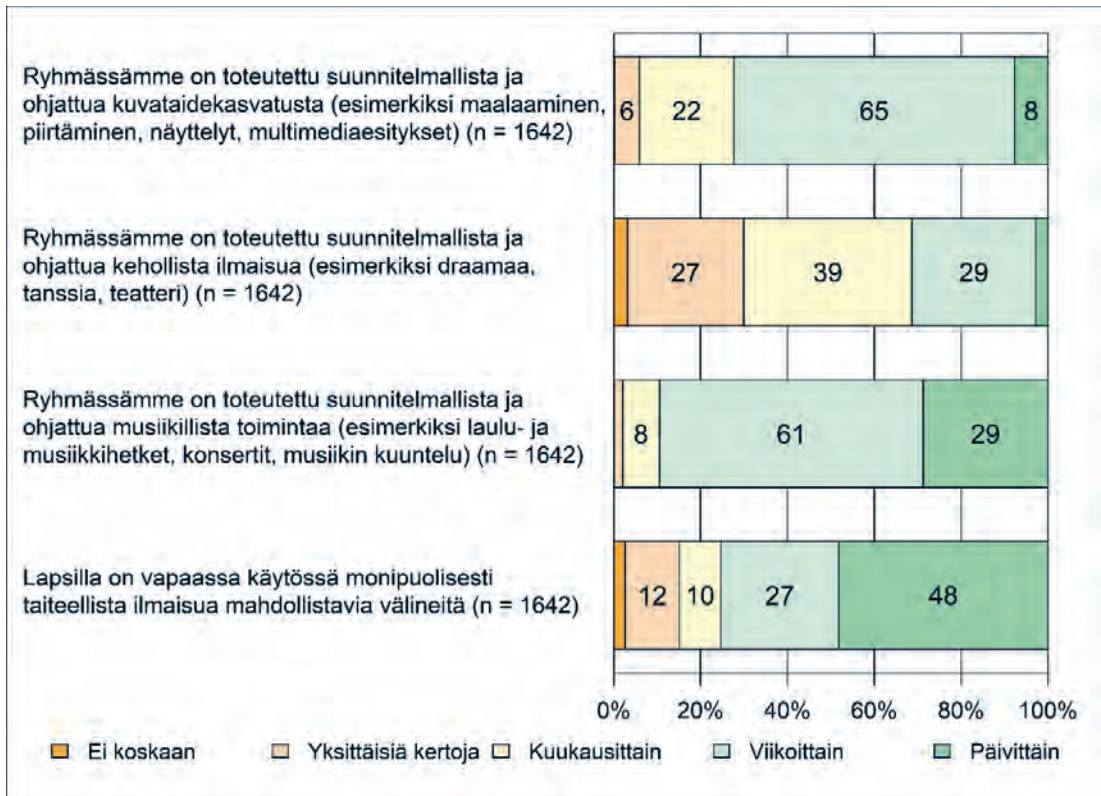
Yhteenveto oppimisen alueen kasvan, liikun ja kehityksen tuloksista

- Henkilöstöstä 94 % raportoi, että ruokailutilanteita hyödynnetään suunnitelmallisina oppimistilanteina päivittäin tai viikoittain ja 97 % arvioi, että ryhmän ruokailukäytännöt edistävät myönteistä suhtautumista ruokaan vähintään viikoittain.
- Avovastausten mukaan ruokailujen pedagogiikan laatu vaihteli.
- Rauhallisten ruokailutilanteiden toteutumisen esteitä koettiin erityisesti sellaisissa yksiköissä, joissa ruokailu tapahtui suuremmissa yhteisissä ruokailutilassa.
- Suunnitelmallista liikuntaa, jossa kaikki lapset hengästyvät, toteutettiin päivittäin vain 18 % vastaajien ryhmissä.
- Puolet vastaajista raportoi, ettei ryhmässä ollut liikuntavälineitä lasten vapaassa päivittäisessä käytössä.
- Vastauksissa korostui ympäristön merkitys monipuolista liikuntaa tukevana ja edesauttavana tekijänä, erityisesti ulkona liikuttaessa. Sen sijaan sisätiloja moitittiin monin paikoin liikunnallisen toiminnan esteeksi. Lisäksi sisäliikuntaan tarkoitettuja tiloja on muutettu ryhmätiloiksi, jolloin sisäliikunnan toteuttaminen koettiin vaikeaksi.
- Liikunta ja ruokailukasvatuksen toteuttamisen yhdeksi esteeksi koettiin alle 3-vuotiaiden lasten ikä tai ryhmän heterogeenisuus. Tämä korostui niiden vastaajien vastauksissa, jotka raportoivat perehtyneensä varhaiskasvatussuunnitelmiin huonosti tai erittäin huonosti.

5.7.2 Taiteellinen kokeminen ja ilmaisu

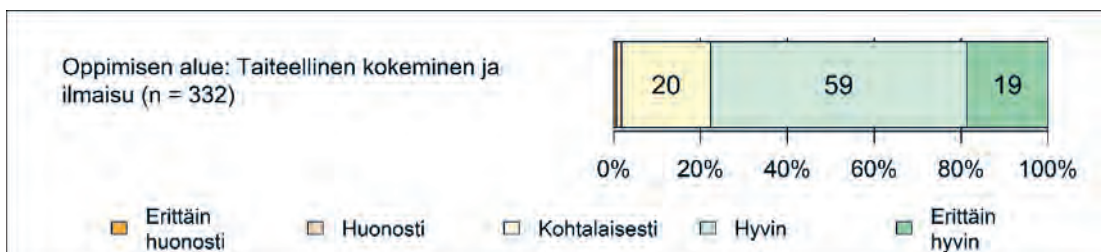
Henkilöstöltä tiedusteltiin taiteellisen kokemisen ja ilmaisun toteutumisesta varhaiskasvatuksessa (ks. kuvio 26). Musiikkiin liittyvä toiminta toteutui taiteisiin liittyvistä toiminnoista säännöllisimmin. Vastaajista 61 % raportoi, että suunnitelmallista ja ohjattua musiikillista toimintaa oli viikoittain. Kuitenkin vain 29 % henkilöstöstä raportoi päivittäisestä suunnitelmallisesta musiikkikasvatuksesta ja 10 % raportoi, että musiikkikasvatusta oli kuukausittain tai harvemmin.

Henkilöstöstä 65 % arvioi, että ryhmässä on toteutettu suunnitelmallista ja ohjattua kuvataidekasvatusta viikoittain, 8 % päivittäin ja 28 % raportoi, että sitä toteutetaan kuukausittain tai harvemmin. Suunnitelmallista ja ohjattua kehollista ilmaisua kuten draamaa, tanssia tai teatteria toteutettiin taidekasvatuksen muodoista harvimmin. Osa vastaajista raportoi, että ryhmässä ei ollut toteutettu kertaakaan syksyn 2018 aikana suunnitelmallista ja ohjattua kehollista ilmaisua. Alle puolet vastaajista arvioi, että lapsilla oli päivittäin vapaassa käytössään taiteellista ilmaisua mahdollistavaa välineistöä.

KUVIO 26. Päiväkotien henkilöstön arviot siitä, kuinka usein ryhmässä on toteutettu taiteellista kokemista ja ilmaisua mahdollistavaa toimintaa (%).

Kuviosta 27 nähdään, että johtajista 78 % arvioi, että taiteellinen kokeminen ja ilmaisu toteutuvat hyvin tai erittäin hyvin, kun taas 22 % arvioi sen toteutuvan enintään kohtalaisesti.

KUVIO 27. Päiväkotien johtajien arviot taiteellisen kokemisen ja ilmaisun toteutumisesta päiväkodeissa (%).

Vastaajilta kysyttiin avokysymyksellä (803 vastausta, 978 mainintaa), mitkä seikat mahdollisesti hankaloittivat tai estivät sitä, että kaikki lapset eivät voi osallistua taiteellista kokemista ja ilmaisua sisältävään toimintaan. Vastaukset luokiteltiin ja niistä laskettiin mainintojen lukumäärät (frekvenssit) ja prosenttiosuudet. Syyt esitellään taulukossa 3.

TAULUKKO 3. Esteet taiteellisen kokemuksen ja ilmaisun toteuttamiselle päiväkodeissa (f, %).

Esteet taiteellisen kokemuksen ja ilmaisun toteuttamiselle	Mainintoja	%
Lasten vaihtelevat läsnäoloajat, vuorohoito	196	20,0
Materiaalien ja tilojen puute/ epäsopivuus, rahalliset resurssit	169	17,3
Ei hankaloittavia asioita/ ei osaa sanoa	106	10,8
Henkilöstön riittävyys, poissaolot ja työaikarakenteet	97	9,9
Lasten ikä	84	8,6
Kiire ja arjen rakenteet	77	7,9
Lapsiryhmään liittyvät tekijät kuten lasten taitotaso, tuen tarpeet ja ryhmän heterogeenisyys	72	7,4
Henkilöstön osaaminen ja asenteet, toiminnan suunnittelemattomuus	65	6,6
Lasten kiinnostuksen kohteet	65	6,6
Ryhmäkoko	47	4,8
Mainintojen lukumäärä yhteensä	978	100

Taiteellista kokemista ja ilmaisua hankaloittavat tekijät liittyivät pääosin rakenteellisiin tekijöihin. Näitä olivat lasten vaihtelevat läsnäoloajat päiväkodissa sekä vuorohoito, tiloihin ja materiaaleihin liittyvät puutteet sekä henkilöstön riittävyys. Avoimista vastauksista voitiin havaita, että henkilöstö kaipasi tukea alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen toteuttamiseen. Niin ikään ryhmän moninaisuus lasten tuen tarpeet mukaan luettuna koettiin haastavina taidekasvatuksen järjestämiselle. Myös se, että lapset eivät olleet kiinnostuneita näistä toiminnoista, mainittiin syyksi sille, että lapsi ei ollut osallistunut taidekasvatukseen. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tarjota monipuolisia taiteellisia kokemuksia ja elämyksiä kaikille lapsille eikä vastuuta osallistumattomuudesta voi jättää lasten itsensä vastuulle. Valtaosa avoimeen kysymykseen vastaajista raportoi, ettei osannut nimetä erityistä syytä taidekasvatukseen liittyville puutteille tai että esteenä olivat toiminnan suunnittelemattomuus tai henkilökunnan osaamiseen ja asenteisiin liittyvät puutteet.

Osalla lapsista on epäsäännölliset hoitoajat, eivätkä he yleensä ole toiminta-aikaan paikalla.

Välineiden & tilojen puute. Tiukasti aikataulutettu päivärytmi, joka ei salli muutoksia (esim. ollaan koko aamupäivä sisällä maalimassa).

Lasten ikä. Osa lapsista ei kykene vielä keskittymään tarpeeksi esim. musiikkiesityksen kuunteluun. Myös aikuisten lukumäärä vaikuttaa siihen, mitä toimintaa pystyy toteuttamaan jotta kaikille lapsille olisi tasapuolisesti apua ja kannustusta.

Pienten ryhmässä esimerkiksi piirtämiseen liittyvät tarvikkeet on pidettävä lasten ulottumattomissa.

Kaikilla lapsilla ei ole riittäviä edellytyksiä osallistua ilman aikuisen tukea kaikkeen ja ryhmässämme ei ole riittävästi aikuisia näin monen lapsen erityistarpeiden huomioimiseen kaikissa asioissa päivittäin. Jokainen pääsee toki vuorollaan, mutta ei päivittäin.

Ei niinkään hankaloita mutta kaikilla lapsilla ei ole luontaista kiinnostusta kyseisiä asioita kohtaan

Joissakin vastauksissa kuvailtiin taiteelliseen toimintaan kannustavia käytäntöjä.

Meillä on ns. ateljeehuone, jossa on lasten saatavilla piirtämiseen, askarteluun, liimaamiseen, leikkämiseen, maalaamiseen jne. tarvittavat välineet. Ne ovat laitettu kutsuvasti esille. Lapsia on opastettu niiden käsittelyssä. Teemme usein pitkäkestoisia kädentaitoihin liittyviä töitä, kuitenkin lapsi itse muovaa tuotoksesta oman näköisensä. Me opastamme välineissä ja metodissa esim. tällä hetkellä havukranssien tekeminen. Draama on selvästi vähiten käytetty ilmaisun keino. Musiikkia käytetään päivittäin laulujen, laululeikkien, kuuntelun ja rytmiikan osalta.

Musiikki ja laulut ovat hyvin suuressa roolissa päivittäistä toimintaa, sillä ne ovat oivallinen tapa toimia, vaikka yhteistä kieltä ei ole ja tukevat hyvin vieraamman kielen oppimista.

Vastaukset kohdistuivat joko suoraan tai epäsuorasti henkilöstön osaamiseen. Jos koettiin, että ryhmässä oli henkilöstöä, jonka osaamisaluetta taide ja musiikki olivat, niiden koettiin toteutuvan paremmin. Sekä liikunnan että taiteen kohdalla saatettiin mainita erillinen työntekijä, jonka tehtäviin nämä kuuluvat: taidepedagogi, musiikkileikkikoulun vetäjä (muskari) tai liikunnanohjaaja.

Ryhmässä ei ole erikseen musiikkituokioita, koska talossa on kerran viikossa muskari talon ulkopuolelta. Mutta tähän ei kaikki lapset osallistu eli he, jotka eivät ole muskarissa niin heillä ei ole musiikkia päiväkodissa lainkaan. Lapsille on päivittäin puukynät ja paperit tarjolla piirtämiseen.

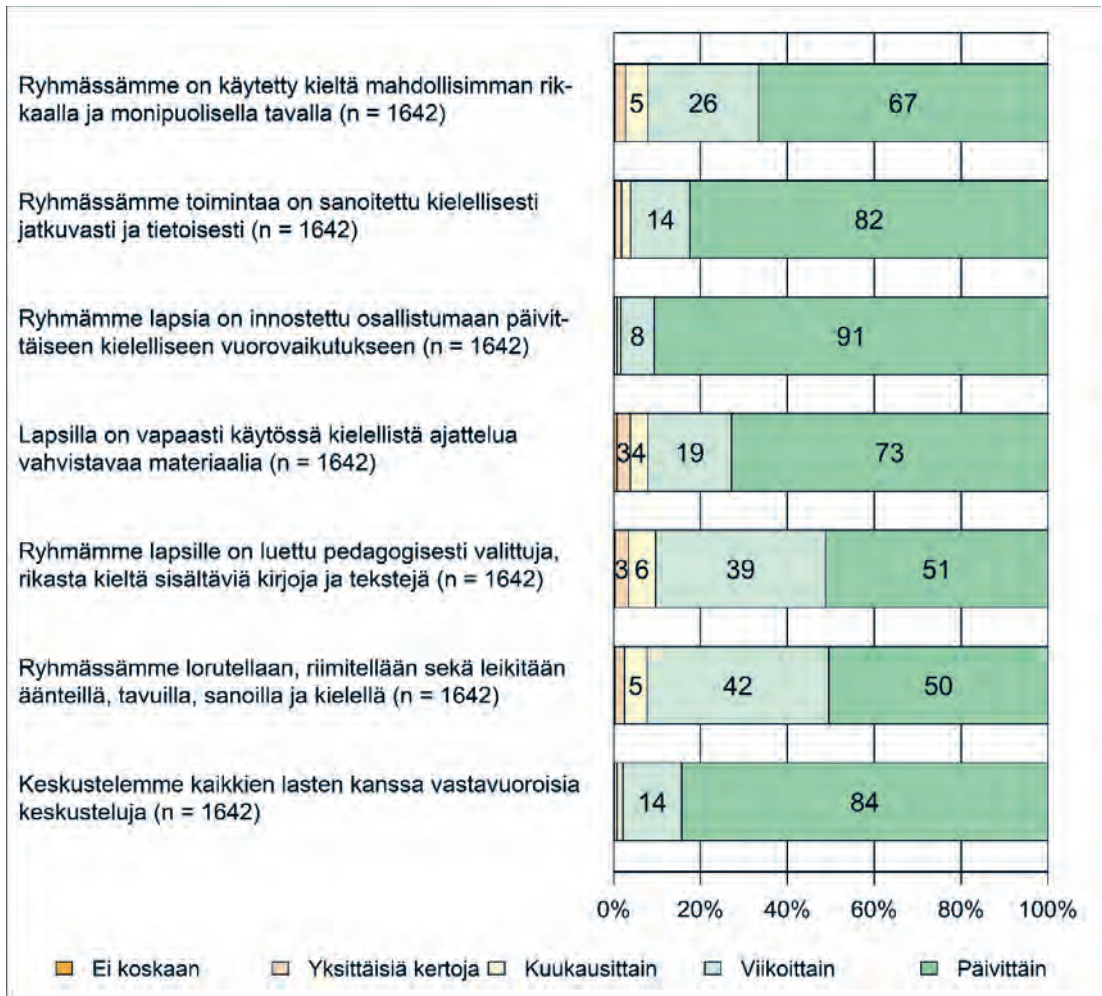
Kuten ylläolevassa katkelmassa voidaan huomata, osassa näistä päiväkodeista toiminnan ulkoistaminen erilliselle taholle tuotti varhaiskasvatuksen perustoimintaa köyhdyttäviä ja eriarvoistavia käytäntöjä. Monipuolinen taiteelliseen kokemiseen ja ilmaisuun houkutteleva toiminta kuuluu varhaiskasvatuksen perustehtävään, ja sitä tulee tarjota ilman erillistä maksua kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille.

Yhteenveto oppimisen alueen Taiteellinen kokeminen ja ilmaisu tuloksista

- Musiikkiin liittyvä toiminta toteutui taiteisiin liittyvistä toiminnoista säännöllisimmin. Vastaajista 61 % raportoi, että suunnitelmallista ja ohjattua musiikillista toimintaa oli viikoittain. Kuitenkin vain 29 % henkilöstöstä raportoi, että suunnitelmallista musiikkikasvatusta oli päivittäin ja 10 % raportoi, että musiikkikasvatusta oli kuukausittain tai harvemmin.
- Henkilöstöstä 28 % raportoi, että kuvataidekasvatusta toteutetaan kuukausittain tai harvemmin.
- Suunnitelmallista ja ohjattu kehollista ilmaisua kuten draamaa, tanssia tai teatteria toteutettiin taidekasvatuksen muodoista harvimmin.
- Suurimmiksi esteiksi taidekasvatuksen toteutumattomuudelle raportoitiin lasten vaihtelevat läsnäoloajat ja vuoroahoito sekä materiaalien ja tilojen puute. Henkilöstön osaamisen puutteet, työaika rakenne ja poissaolot koettiin estävän taidekasvatuksen järjestämistä. Henkilöstö tarvitsi tukea alle 3-vuotiaiden taidekasvatuksen järjestämiseen, sekä monipuolisen, kaikkia lapsia houkuttelevan ja kiinnostavan taidekasvatuksen järjestämiseen.

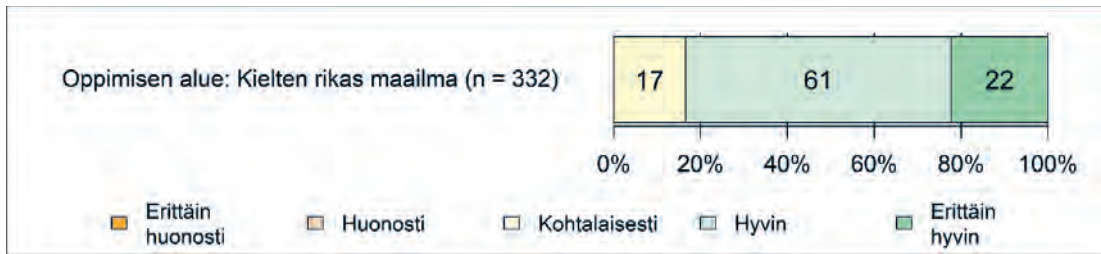
5.7.3 Kielten rikas maailma

Henkilöstö arvioi kieleen liittyvien toimintojen toteutuvan hyvin (ks. kuvio 28). Valtaosassa ryhmistä kieltä käytetään monipuolisella ja rikkaalla tavalla päivittäin. Niin ikään lapsia innostetaan osallistumaan kielelliseen vuoroaikutukseen päivittäin. Kuitenkin vain puolet vastaajista raportoi, että lapsille luetaan pedagogisesti valittuja kirjoja, tai että lasten kanssa riimitellään, lorutellaan tai leikitellään kielellisesti päivittäin. Henkilöstöstä 4 % arvioi, ettei lapsilla ole ollut vapaassa käytössään kielellistä ajattelua vahvistavaa materiaalia kuin yksittäisiä kertoja.

KUVIO 28. Päiväkotien henkilöstön arviot siitä, kuinka usein ryhmässä on toteutettu kielellisesti rikasta toimintaa (%).

Johtajista 83 % arvioi tämän oppimisen alueen toteutuvan johtamisissaan yksiköissä hyvin tai erittäin hyvin (ks. kuvio 29). Vastaavasti 17 % arvioi sen toteutuvan kohtalaisesti.

KUVIO 29. Päiväkotien johtajien arviot kielten rikkaan maailman toteutumisesta päiväkodeissa (%).

Vastaajilla oli mahdollisuus vastata avokysymykseen (707 vastausta, 814 mainintaa) siitä, mitkä asiat mahdollisesti hankaloittivat kielellisen toiminnan toteutumista kaikkien lasten kohdalla. Vastaukset luokiteltiin ja niistä laskettiin mainintojen lukumäärät (frekvenssit) ja prosenttiosuudet. Mainintoja oli yhteensä 814. Syyt esitetään taulukossa 4.

TAULUKKO 4. Esteet kielellisesti rikkaan toiminnan toteutumiselle päiväkodeissa (f, %).

Esteet kielellisesti rikkaan toiminnan toteutumiselle	Mainintoja	%
Suomi toisena kielenä	106	13
Kielen kehitys ja kielen kehityksen haasteet	104	12,8
Lapsiryhmään liittyvät tekijät kuten lasten tuen tarpeet, persoonallisuuden piirteet ja kiinnostuksen kohteet	97	11,9
Ei hankaloittavia asioita/ ei osaa sanoa	94	11,5
Henkilöstön riittävyys, poissaolot, työaikajärjestelyt	88	10,8
Kiire ja arjen rakenteet	86	10,6
Lasten vaihtelevat läsnäoloajat, vuorohoito	76	9,3
Ryhmäkoko	59	7,2
Lasten ikä	49	6
Henkilöstön osaaminen ja asenteet	35	4,3
Materiaalien ja tilojen puute/ epäsopivuus	20	2,5
Mainintojen lukumäärä yhteensä	814	100

Henkilöstö nosti vastauksissa esiin ristiriidan kielellisesti rikkaan toiminnan ja suomen kieltä toisena kielenä opettelevien lasten tarpeiden välillä. Hankaloittavana tekijänä tässä nähtiin yhteisen kielen puute sekä kielen kehityksen haasteet näillä lapsilla. Osa vastaajista koki, että jos lapsi ei vielä puhunut, hänen kanssaan ei voitu käydä vastavuoroisia keskusteluja. Tällöin käsitys vuorovaikutuksesta jäi kapeaksi. Kommentteissa viitattiin myös ryhmän lapsiin liittyviin muihin tekijöihin ja tuotiin esiin muun muassa lasten persoonallisuuden piirteisiin liittyviä tekijöitä, kuten lapsen ujous sekä tukea tarvitsevat lapset, jotka vievät aikaa ja huomiota muiden lasten kanssa tapahtuvasta vuorovaikutuksesta. Tämä voi liittyä henkilöstön osaamisessa oleviin puutteisiin.

Myös tässä oppimisen alueessa vasun mukaisen toiminnan toteutumisen esteeksi koettiin rakenteelliset tekijät, kuten henkilöstön riittävyys, lasten läsnäoloajat ja suuret lapsiryhmät, jotka haastavat kielellisen vuorovaikutuksen toteutumista.

Olen pienimpien ryhmässä jossa kaikki eivät osaa puhua joten vastavuoroista keskustelua on hieman hankala toteuttaa heidän kanssaan

Ryhmässämme on 4 lasta, jotka ovat kaksikielisiä kodoista. Lapset ovat vielä pieniä, joten kielellisessä puolessa on monella haasteita. Kuvakortit olemme ottaneet käyttöön.

Helposti keskitytään niihin lapsiin, joilla jotain tuen tarvetta näihin asioihin ja silloin muut jäävät vähemmälle.

Sijaispula. Jos joku aikuisista sairastaa eikä sijaista saa, mennään vajaalla henkilökunnalla ja silloin esimerkiksi päivittäinen vuorovaikutus jää pieneksi.

Lisäksi henkilöstöllä oli mahdollisuus kommentoida väittämiä (194 kommenttia). Kommentit sisälsivät kuvauksia kielellisen tuen ja harjoituksen muodoista, kuten kuvauksia kuvakommunikaatiosta, viittomien käytöstä sekä kielikerhoista ja -tehtävistä. Vastauksissa kuvailtiin myös kielellistä vuorovaikutusta lasten kanssa.

Keskustelemme ja olemme vuorovaikutuksessa päivittäisissä arjen tilanteissa. Hyödynnämme esim. pukemistilanteet näissä, teemme sen tiedostaen. Luemme päivittäin kirjoja, keskustelemme lasten kanssa tilanteissa.

Keskustelemme varsinkin pienryhmissä, pukeutumistilanteissa ja ruokapöydässä. Pyrimme päivittäin huomioimaan jokaisen lapsen erikseen pienen keskustelun kautta

Kielen ja kommunikaation asiat ovat heiniäni, pidän huolta viittomista, selkeästä vastavuoroisesta puheesta ja kuvien käytöstä. Rebellisyyden nimissä oma osallistumiseni lukemiseen tai lorutteluun on ollut viime aikoina vähäistä, enemmänkin laulut ja kitaran kanssa laulattamiset ovat itselle jokapäiväistä työtä.

Kieltä ja kielen kehittymistä pidettiin keskeisenä lapsiryhmän tarpeena, koska ryhmissä oli lapsia, joilla oli kielellisen kehityksen haasteita tai suomi oli lapsen toinen kieli.

Lasten tuen tarve ryhmässä ko. alueella on selvä, siksi siihen halutaan käyttää aikaa. On myös tärkeää sanoittaa tunteita ja oppia kaveritaitoja, sekä rikastuttaa mielikuvitusta.

Kommenteissa lasten ikä ei noussut yhtä vahvasti esteeksi toiminnan toteuttamiselle kuin muiden oppimisen alueiden kohdalla. Päinvastoin kielen kehityksen merkitystä ja tukemista pienten lasten kanssa pohdittiin monissa vastauksissa.

Alle kolmevuotiaiden ryhmässä kielelliset taidot ovat vahvasti kehittymässä. Siksi vuorovaikutus ja kielelliset harjoitteet ovat tärkeitä. Hyödynnämme paljon perushoitotilanteita, jotta voimme olla päivittäin vuorovaikutuksessa kaikkien lasten kanssa.

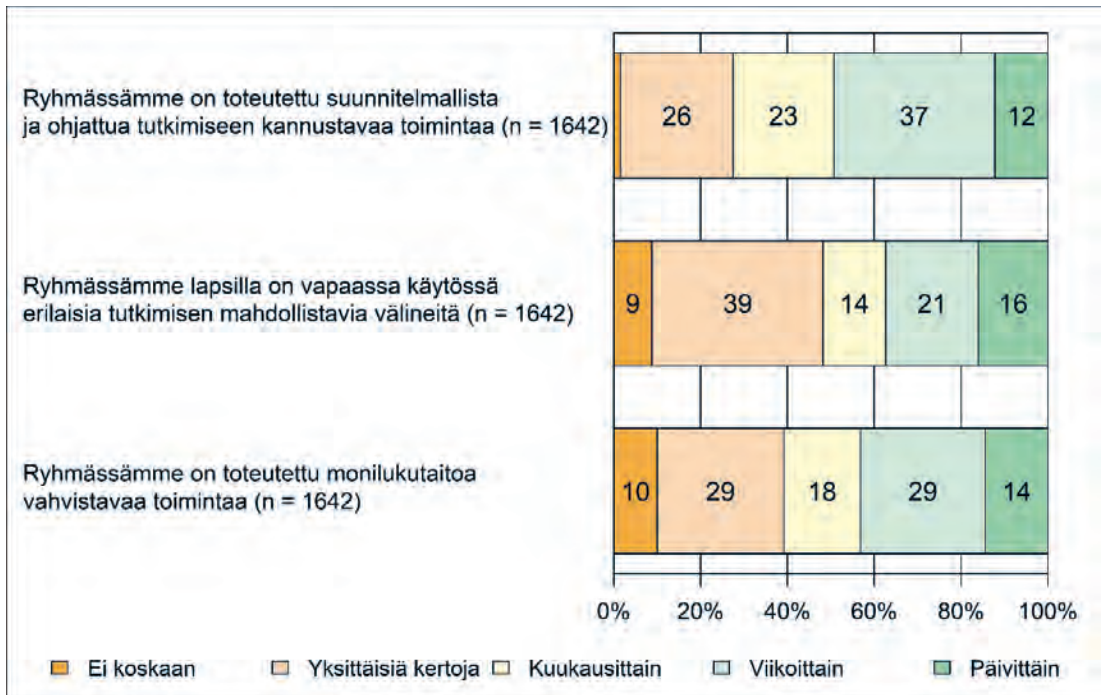
sanoja, kirjaimia seinillä nähtävänä, lapset keksivät arvoituksia ja kysymyksiä ryhmässä, ”mikä on melkein samanlainen sana kuin marja?” hassut sanat ja ilmaisut, sanojen selitystä, jutellaan paljon yhdessä ja henk.kohtaisesti, laulujen sanat, lasten omat tarinat, ei-sanalliset viestit

Yhteenveto oppimisen alueen Kielten rikas maailma tuloksista

- Valtaosassa ryhmistä kieltä käytetään monipuolisella ja rikkaalla tavalla päivittäin. Niin ikään lapsia innostetaan osallistumaan kielelliseen vuorovaikutukseen päivittäin.
- Kuitenkin vain puolet vastaajista raportoi, että lapsille luetaan pedagogisesti valittuja kirjoja tai lasten kanssa riimitellään, lorutellaan tai kielellä leikitellään päivittäin.
- Henkilöstö tarvitsi tukea kielellisesti rikkaan ympäristön luomiseen alle 3-vuotiaille lapsille sekä kaikille lapsille kielellisesti rikkaan ympäristön ja suomi toisena kieleenä -taitojen vahvistamisen yhteensovittamiseen. Lisäksi tukea tarvittiin kielellisen kehityksen tukemiseen silloin, jos lapsen kielellinen kehitys ei etene odotetusti.

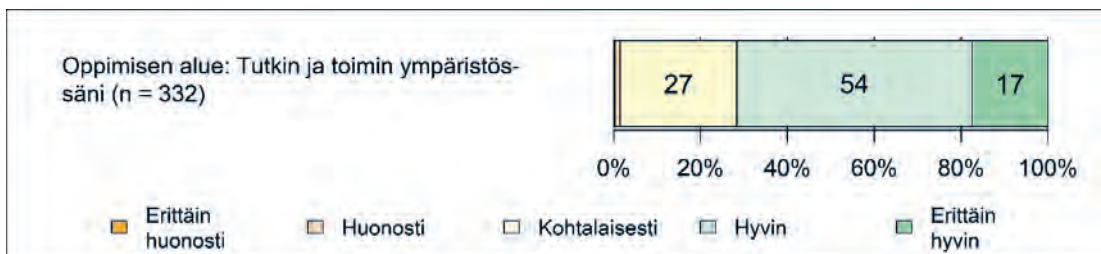
5.7.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni

Päiväkodin henkilöstö arvioi vasun tutkimiseen ja toimimiseen liittyvän oppimisen alueen toteutumista ryhmän toiminnassa kuviossa 30 kuvattujen väittämien avulla. Vastaajista 48 % kertoi, että erilaisia tutkimisen mahdollistavia välineitä oli tarjolla vain harvoin. Puolet vastaajista kertoi, että tutkimiseen kannustavaa ohjattua toimintaa oli tarjolla kuukausittain tai harvemmin. Lisäksi vastaajista 10 % raportoi, että monilukutaitoa vahvistavaa toimintaa ei ole tarjolla koskaan ja 29 % raportoi, että sitä on toteutettu yksittäisiä kertoja.

KUVIO 30. Päiväkotien henkilöstön arviot siitä, kuinka usein ryhmässä on toteutettu tutkimiseen kannustavaa toimintaa (%).

Kuviosta 31 nähdään, että johtajista 71 % arvioi, että tutkimiseen kannustava toiminta toteutuu heidän johtamissaan yksiköissä hyvin tai erittäin hyvin. Vastaavasti 29 % arvioi sen toteutuvan enintään kohtalaisesti.

KUVIO 31. Päiväkotien johtajien arviot tutkimiseen kannustavan toiminnan toteutumisesta päiväkodeissa (%).

Vastaajien arviot tutkimiseen kannustavan toiminnan toteutumisesta olivat yhteydessä vastaajien arvioihin johtamisen laadukkuudesta ja käytössä olevista resursseista. Mikäli vastaaja arvioi yksikön johtamisen laadukkaaksi ja resurssit riittäviksi, hän todennäköisimmin arvioi tutkimiseen kannustavan toiminnan laadukkaaksi.

Vastaajilta kysyttiin avokysymyksellä, mitkä asiat hankaloittivat sitä, että kaikki lapset voisivat osallistua väittämien mukaisiin toimintoihin. Vastaukset (963 vastausta) luokiteltiin ja niistä laskettiin mainintojen lukumäärät (frekvenssit) ja prosenttiosuudet. Mainintoja oli yhteensä 1232. Syitä esitellään taulukossa 5.

TAULUKKO 5. Esteet tutkivan toiminnan toteutumiselle päiväkodeissa (f, %).

Esteet tutkivan toiminnan toteutumiselle	Mainintoja	%
Materiaalien ja tilojen puute/ epäsopivuus	290	23,5
Lapsiryhmään liittyvät tekijät kuten ryhmän heterogeenisuus, tuen tarpeet ja kielen kehityksen haasteet	156	12,7
Lasten vaihtelevat läsnäoloajat	155	12,6
Lasten ikä	149	12,1
Henkilökunnan riittävyys ja vaihtuvuus	139	11,3
Henkilöstön osaaminen ja asenteet, toiminnan suunnittelemattomuus	113	9,2
Kiire ja arjen rakenteet	86	7,0
Lasten kiinnostuksen kohteet	39	3,2
Ryhmäkoko	52	4,2
Ei hankaloittavia asioita/ ei osaa sanoa	53	4,3
Mainintojen lukumäärä yhteensä	1 232	100

Useimmin syy sille, että tutkiva toiminta ei vastaajien mielestä toteutunut kaikkien lasten kohdalla, oli välineiden puute ja huonot tilat. Seuraavaksi suurimmat syyt liitettiin lapsiin. Vastaajilla ei ollut aina osaamista tutkimiseen kannustavan toiminnan järjestämiselle alle 3-vuotiaille, tuen tarpeisille lapsille tai lapsille, jotka eivät puhuneet äidinkielenään suomea. Näin ollen kyseessä voi olla osittain henkilöstön osaamiseen liittyvistä puutteista. Myös lasten epäsäännöllinen läsnäolo koettiin tässäkin kohtaa hankaloittavaksi tekijäksi. Lisäksi henkilökunnan puute ja vaihtuvuus nousivat esiin, kuten myös kiire ja arjen rakenteet. Merkittävä osa vastanneista koki toiminnan esteeksi aikuisten motivaation ja osaamisen puutteet.

Henkilöstöllä oli lisäksi mahdollisuus kommentoida kuviossa 30 näkyviä väittämiä (212 vastausta). Vastauksissa annettiin esimerkkejä siitä, kuinka tämä oppimisen alue oli ryhmässä toteutettu. Esimerkiksi metsäretkien koettiin tarjoavan tilaisuuden luonnon monimuotoiseen tutkimiseen.

lasten kiinnostuksen kohteet, ympäröivä luonto, lasten omat kokemukset, tehdään erilaisia kokeita, tieto-, eläin- ja muut kirjat, erilaisia ”näytteitä” luonto- ja metsäretkiltä, luupit..

Havainnoidaan ja tutkimme päivittäin, meidän tutkimisvälineet ovat pääasiassa kädet ja silmät, pienempiä lapsia niin ihana tunnustella ja kerätä kaikkea mitä tutkimme, havainnoimme paljon myös arjen tofinoita ympärillämme.

Palikat ja rakenteluvälineet ovat tyypillisin ryhmässä vapaasti saatavilla olevat tutkimiseen kannustavat välineet. Muutamassa ryhmässä totutetaan säännöllisesti myös vesileikkiä. Myös luontoympäristön havainnointi ja tutkiminen on melko tyypillistä tutkimista, vaikkakaan ei aina niin suunnitelmallista. Kirjan kuvien tai muiden kuvien tarkastelu on ehkä tyypillisin monilukutaitoa vahvistava toiminta. Toisaalta arjessa varmaan tulee huomaamattakin vahvistettua, ainakin itse juuri tänään retkellä lapset huomasivat bussissa kieltokuvat "ei saa syödä hampurilaista" jne joista yhdessä keskustelimme.

Monissa vastauksissa keskityttiin kuvailemaan sitä, miksi kyseistä toimintaa on vaikeaa toteuttaa. Kommenteissa nousi jälleen esiin lasten ikä. Koettiin, että pienten lasten kanssa ei tutkivaa toimintaa tai monilukutaitoa vahvistavaa toimintaa voi toteuttaa. Henkilöstö tarvitsee täydennyskoulutusta tutkivan toiminnan ja monilukutaitoa vahvistavan toiminnan toteuttamisesta alle 3-vuotiaiden ryhmässä. Kommenteissa pohdittiin myös välineiden ja tilojen puutetta.

Tilojen ahtauden ja lapsiryhmän laajan ikähaarukan takia emme voi pitää välineitä saatavilla. Tutkiminen tulossa kun on sen teeman vuoro.

Lapset ovat hyvin pieniä ja niitä on ryhmässä liikaa. Kaikki toiminta on sitä, että perusasiat on suunnilleen kunnossa.

Arjen haastavuus, resurssien puute ja kasvava työmäärä. Arki ollut enemmän yritystä selviytyä päivästä kuin mahdollisuutta panostaa toimintaan.

Arki on hetkessä elämistä ja kovin vaihtelevaa. Tilanteita määrittää usean kasvattajan poissaolo päivittäin. Tämä vaikeuttaa pitkäjänteisesti, yhdessä suunnitellun kasvatustoiminnan toteuttamista. Vastuullisella ja tiedostavalla sekä heittäytyvällä kasvattajan roolilla näitäkin elementtejä saadaan arkeen ujutettua ajoittain.

Emme omista tutkimiseen mahdollistavia välineitä

Yhteenveto oppimisen alueen Tutkin ja toimin ympäristössäni tuloksista

- Vastaajien arviot tutkimiseen kannustavan toiminnan toteutumisesta olivat yhteydessä vastaajien arvioihin johtamisen laadukkaudesta ja käytössä olevista resursseista. Mikäli vastaaja arvioi yksikön johtamisen laadukkaaksi ja resurssit riittäviksi, hän todennäköisimmin arvioi tutkimiseen kannustavan toiminnan laadukkaaksi.
- Tutkimiseen kannustavaa ohjattua toimintaa oli tarjolla 51 % vastaajan mukaan kuukausittain tai harvemmin.
- Vastaajista 10 % raportoi, että monilukutaitoa vahvistavaa toimintaa ei ole ollut tarjolla koskaan ja 29 % raportoi, että sitä oli toteutettu yksittäisiä kertoja.
- Henkilöstöstä 48 % kertoi, että erilaisia tutkimisen mahdollistavia välineitä oli tarjolla vain harvoin.
- Useimmin syy sille, että tutkiva toiminta ei vastaajien mielestä toteutunut kaikkien lasten kohdalla, oli välineiden puute ja huonot tilat. Seuraavaksi suurimmat syyt liitettiin lapsiin. Vastaajilla ei ollut aina osaamista tutkimiseen kannustavan toiminnan järjestämiseen alle 3-vuotiaille, tuen tarpeessa oleville lapsille tai lapsille, jotka eivät puhuneet äidinkielenään suomea.

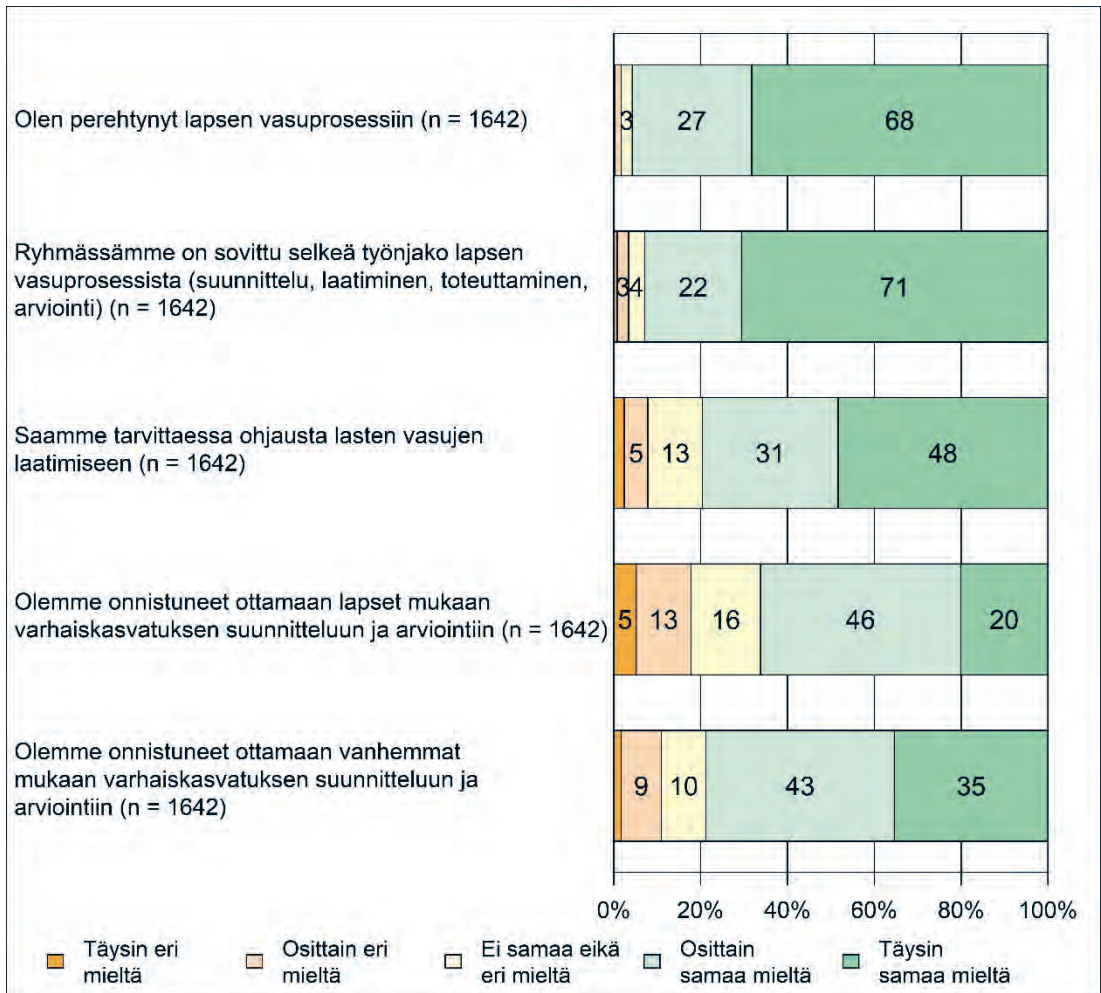
Taulukossa 6 esitellään henkilöstön kokemat oppimisen alueiden toteutumista estävät tekijät yhteensä. Kuviosta nähdään, että valtaosa vastaajista liitti estävät tekijät lasten ikään, kiinnostuksen kohteisiin, ryhmien heterogeenisuuteen sekä tuen tarpeisiin.

TAULUKKO 6. Henkilökunnan mainitsemat esteet arvioitujen oppimisen alueiden toteutumiseksi yhteensä (f, %).

Oppimisen alueiden toteutumisen esteet yhteensä	Mainintoja	%
Lapsiin liittyvät syyt (lasten ikä, kiinnostusten kohteet, ryhmän heterogeenisuus, tuen tarpeet, kielen kehitys, läsnäoloajat)	1497	49,5
Rakenteelliset tekijät (materiaalien ja tilojen puute, henkilökunnan riittävyys ja vaihtuvuus, kiire, arjen rakenteet, ryhmäkoko)	1052	34,5
Henkilöstön osaaminen ja asenteet, toiminnan suunnittelemattomuus	213	7,0
Ei hankaloittavia asioita/ ei osaa sanoa	262	8,7
Mainintojen lukumäärä yhteensä	3 024	100

5.8 Lapsen vasu

Sekä henkilöstö että johtajat arvioivat lapsen vasuprosessia kuviossa 32 näkyvien väittämien avulla. Vastausten mukaan henkilöstö on perehtynyt hyvin lapsen vasuprosessiin (suunnittelu, laatiminen, toteuttaminen ja arviointi) ja ryhmissä on selkeä työnjako lapsen vasuprosessista. Osa vastaajista kuitenkin arvioi, ettei lasten ja huoltajien mukaan ottaminen lapsen vasuprosessiin toteudu riittävästi.

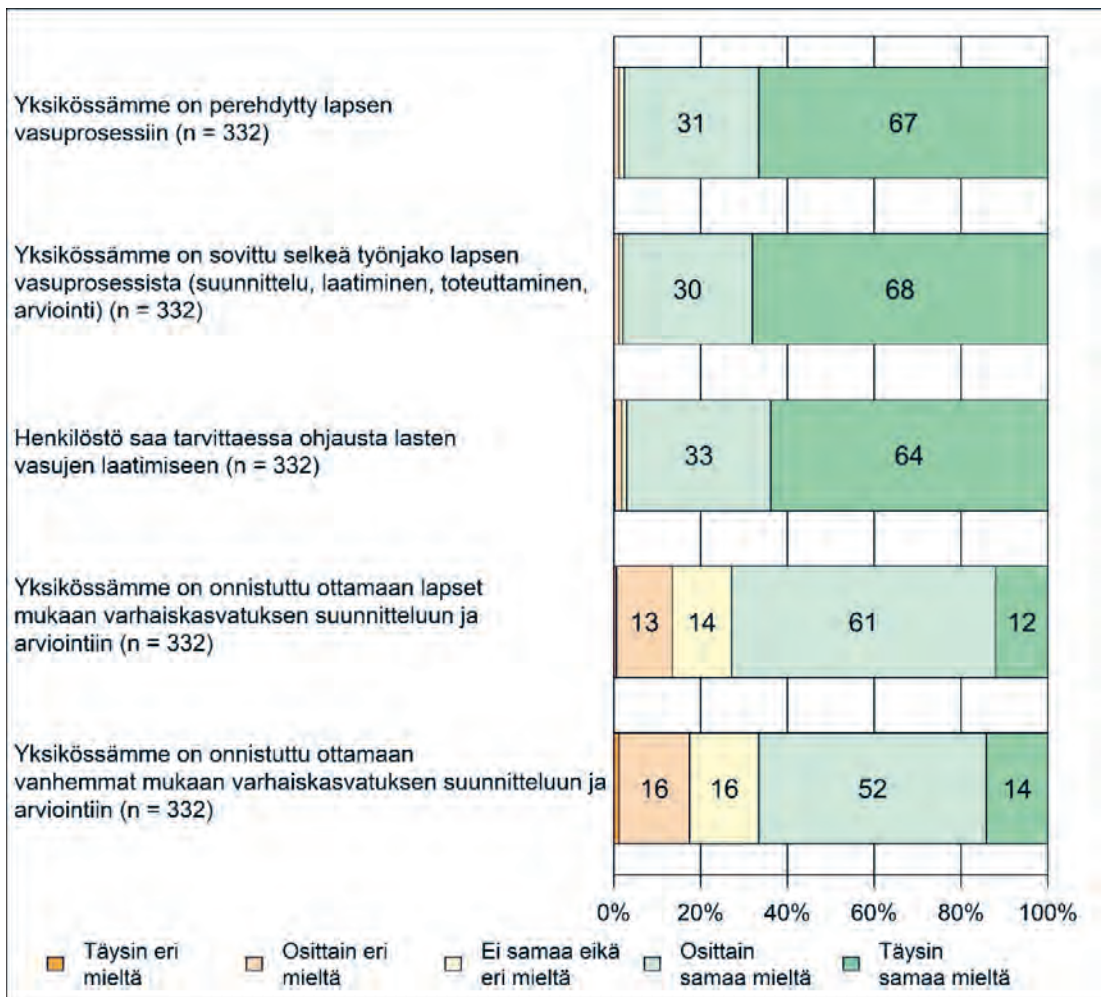

KUVIO 32. Henkilöstön arviot lapsen vasuprosessista (%).

Henkilöstön arviot lapsen vasuprosessin onnistuneisuudesta olivat yhteydessä vastaajien arvioihin paikallisen vasun onnistuneisuudesta ja arvioihin johtamisen laadukkuudesta ja käytössä olevista resursseista. Mikäli vastaaja piti paikallista vasua onnistuneena, myös arvio lapsen vasuprosessista

oli todennäköisemmin myönteinen. Niin ikään, mikäli vastaaja piti yksikkönsä johtamiskäytäntöjä laadukkaina ja arvioi, että hänellä oli käytössään riittävästi resursseja, lapsen vasuprosessi arvioitiin todennäköisemmin onnistuneeksi.

Päiväkotien johtajien arviot lapsen vasuprosessista olivat samansuuntaiset kuin henkilöstön (ks. kuvio 33). He olivat kuitenkin hiukan kriittisempiä huoltajien mahdollisuudesta osallistua toiminnan suunnitteluun ja arviointiin kuin henkilöstö.

KUVIO 33. Päiväkotien johtajien arviot lapsen vasuprosessista (%).

Lasten ja huoltajien osallisuutta varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja arvioinnissa käsitellään tarkemmin luvuissa 6.5 ja 6.6.

Sekä henkilöstöllä että johtajilla oli mahdollisuus kommentoida lapsen vasuprosessia (195 henkilöstövastausta ja 87 johtajavastausta). Sekä henkilöstön että johtajien vastauksissa pohdittiin huoltajien osallistumista. Koettiin, että huoltajat osallistuvat hyvin lapsen vasukeskusteluihin, mutta muutoin huoltajien mukaan ottaminen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin koettiin hankalana. Keskeisenä syynä tälle koettiin huoltajien haluttomuus osallistua. On mahdollista, että henkilöstöllä ja vanhemmilla ei ollut yhtenäistä käsitystä siitä, millaisiin asioihin osallistuminen on vanhemmille merkityksellistä ja millaisin keinoin vanhemmat haluavat vaikuttaa varhaiskasvatukseen liittyviin asioihin.

Vanhempien aktivoiminen varhaiskasvatukseen suunnitteluun ja arviointiin on haastavaa. Olemme kokeilleet monella tavalla osallistaa heitä, mutta huonoin tuloksin. Vanhemmat toki osallistuvat vasu-keskusteluihin.

Vanhempien osallisuutta on yritetty aktivoida, mutta heidän aktiivisuus on (varsinkin vuorohoidossa) hyvin vaihtelevaa. Kuitenkin toiveet otetaan aina huomioon, kun niitä meille esitetään.

Myös lasten osallistuminen prosessiin herätti pohdintaa. Osallisuutta on pyritty monin paikoin lisäämään sekä toiminnan suunnitteluun että arviointiin. Lapset myös osallistuvat vasukeskusteluihin yhdessä vanhempiensa kanssa.

Olemme pystyneet järjestämään niin että myös lapset ovat pystyneet osallistumaan vasun suunnitteluun ja arviointiin. Se on ollut mielenkiintoista ja yllättäviäkin asioista on saattanut tulla esiin.

Lapsille haastatteluja, kyselyjä ja keskusteluja pienryhmissä. Vanhempien kanssa juteltu syksyn vanhempainillassa ja toiveita/ehdotuksia on voinut soittaa puh. tai laittaa s-postia.

kotona pidettävissä vasuissa on minulla ollut lapsikin mukana keskustelussa mikä olikin vällan antoisaa.

Syyt siihen, että lapset eivät osallistuneet varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arvioitiin tai omaan vasukeskusteluunsa, olivat vastausten mukaan lasten ikä, kielellisen kehityksen vaihe sekä arjen kiire.

Pienten ryhmässä osallistaminen ja lapsen mielipiteen selviäminen on vaikeampaa esim. kun lapsen puheen kehitys on vielä heikkoa. Joten monesti lapsen osallisuus on meidän sekä perheen havainnointiin perustuvaa.

Ryhmässämme on vain 1–3 vuotiaita lapsia, joten kaikilta osin on hankala toteuttaa vasun periaatteita. Hoitotyömme on suurelta osalta perushoitoon liittyvää eli vaiipanvaihtoa, syöttämistä, riisumista pukemista, jne. Ryhmässämme pidämme kaikkein tärkeimpänä asiana, että saamme olla pienokaisille turvallisia aikuisia, annamme heille paljon syyliä ja hoivaa, lobdutamme heitä sekä olemme joka hetki heidän lähellä, heitä varten.

Kuten jälkimmäisestä katkelmasta voimme huomata, joissakin vastauksissa vasun mukainen toiminta ja hoivan sekä fyysisesti ja emotionaalisesti turvallisen varhaiskasvatusympäristön luominen asetettiin toisilleen vastakkaisiksi asioiksi. Suomalainen varhaiskasvatus perustuu kuitenkin ajatukseen hoivan ja oppimisen kokonaisuudesta, jossa oppimisen alueet nivoutuvat arkisiin toimintoihin, kuten vastaajan mainitsemiin ruokailu ja pukemistilanteisiin. Hoiva ja oppiminen liittyvät kiinteällä tavalla toisiinsa.

Lapsen vasuprosessia koskevissa avovastauksissa vastaajat pohtivat myös työnjakoa: lasten vasuista vastaaminen kuuluu varhaiskasvatuksen opettajan työtehtäviin. Osa lastenhoitajista raportoikin, että vasuprosessi on jäänyt vieraaksi. Toisaalta taas koettiin, että tämä työnjako on onnistunut.

Päiväkodissamme vain lastentarhanopettajat käyvät vasukeskustelut.

Nyt kun lasten vasut on sähköisenä ja lto kirjaa ja keskustelee, niin vaarana on että lastenhoitajat eivät ole perillä sovituista toimintatavoista. Tiimipalaverissa pitäisi olla aikaa ja suunniteltu rakenne näiden läpikäymiseen.

Opettajat hoitavat vasut hienosti.

Olen läbihoitaja. En osallistu vasun laatimiseen muuten kuin keskustelemalla lton kanssa.

Ryhmässämme toimii hyvin vasujen laatiminen ja työnjako.

LTO tekee vasut, yhdessä pohdimme.

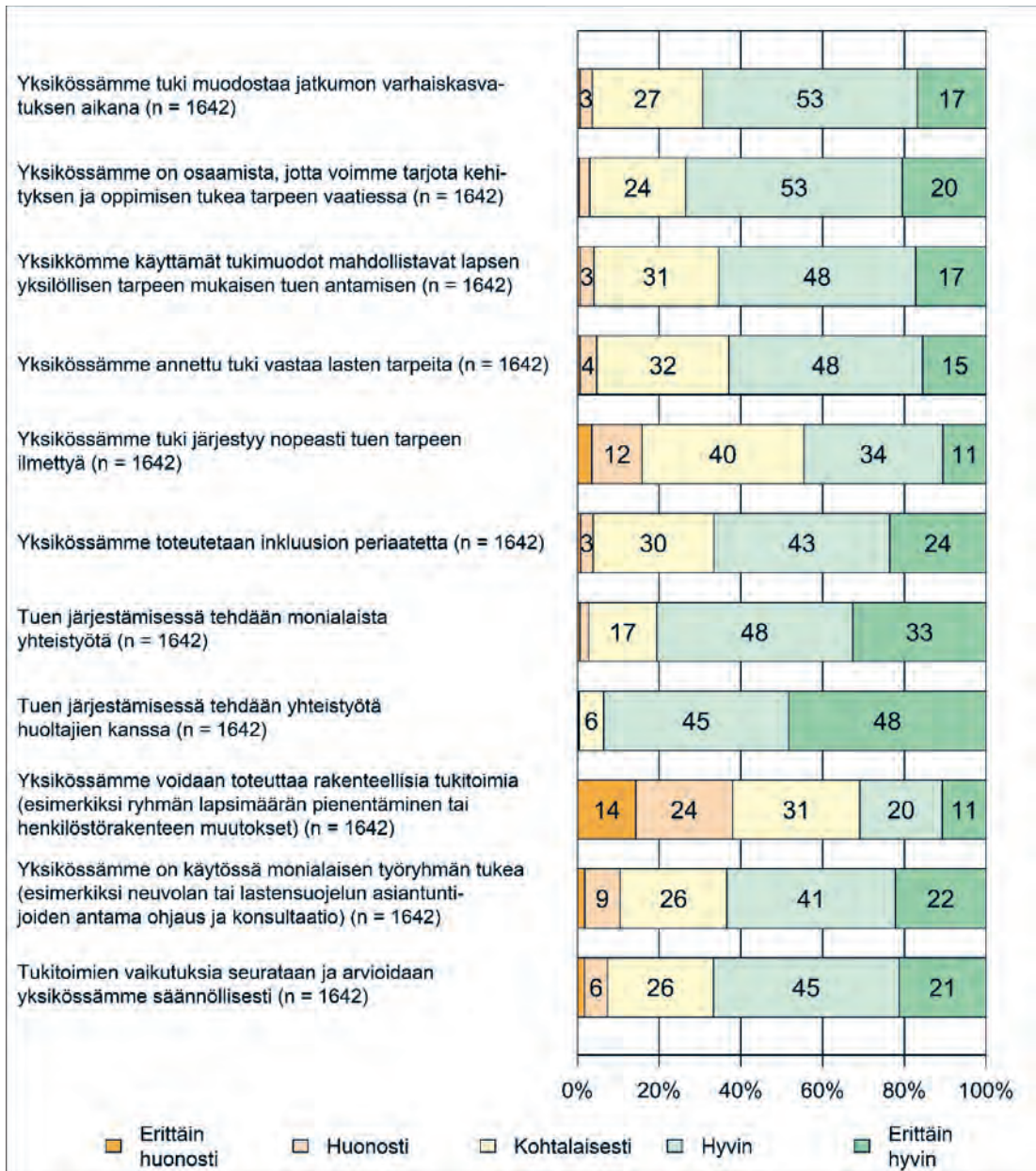
Yhteenveto lapsen vasua koskevista tuloksista

- Henkilöstön arviot lapsen vasuprosessin onnistuneisuudesta olivat yhteydessä vastaajien arvioihin paikallisen vasun onnistuneisuudesta, arvioihin johtamisen laadukkuudesta ja käytössä olevista resursseista. Mikäli vastaaja piti paikallista vasua onnistuneena, myös arvio lapsen vasuprosessista oli todennäköisemmin myönteinen.
- Mikäli vastaaja piti yksikkönsä johtamiskäytäntöjä laadukkaina ja arvioi, että hänellä oli käytössään riittävästi resursseja, lapsen vasuprosessi arvioitiin todennäköisemmin onnistuneeksi.
- Vastausten mukaan henkilöstö on perehtynyt hyvin lapsen vasuprosessiin (suunnittelu, laatiminen, toteuttaminen ja arviointi) ja ryhmissä on selkeä työnjako lapsen vasuprosessista.
- Osa vastaajista arvioi, että lasten ja huoltajien mukaan ottaminen prosessiin ei toteudu riittävästi.
- Syyt siihen, että lapset eivät osallistuneet varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin tai vasukeskusteluun, olivat lasten ikä, kielen kehitys sekä arjen kiire.
- Lasten vasuprosessi koettiin kuuluvaksi varhaiskasvatuksen opettajan työtehtäviin. Osa lastenhoitajista raportoikin, että lapsen vasuun liittyvät asiat olivat jääneet vieraisiksi.

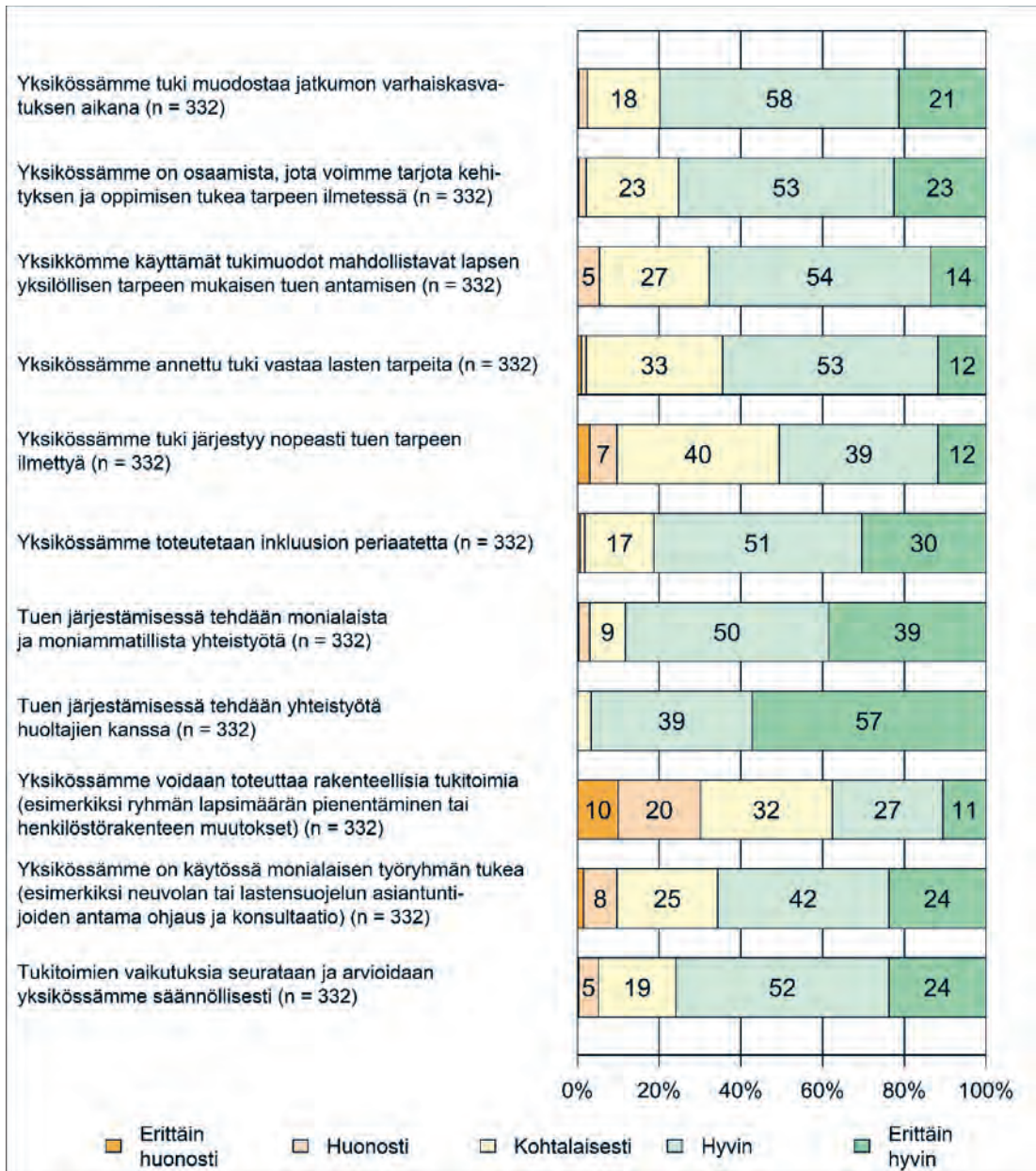
5.9 Kehityksen ja oppimisen tuki

Henkilöstöltä ja johtajilta kysyttiin lapsen tuen toteuttamiseen liittyviä kysymyksiä. Henkilöstöstä 35 % raportoi, että yksikön käyttämät tukimuodot mahdollistavat lapsen yksilöllisen tarpeen mukaisen tuen antamisen enintään kohtalaisesti ja 37% raportoi, että tuki vastaa lapsen tarpeita enintään kohtalaisesti. Lisäksi 65 % henkilöstöstä arvioi, että tuki järjestyy korkeintaan kohtalaisen nopeasti tuen tarpeen ilmettyä. Kaiken kaikkiaan tuen toteuttamista arvioitiin kriittisesti. Johtajien arviot olivat samansuuntaisia henkilöstön arvioiden kanssa, joskin henkilöstön arvioita hieman myönteisempiä.

Henkilöstön arviot kehityksen ja oppimisen tuen laadukkuudesta olivat yhteydessä vastaajien arvioihin paikallisen vasun onnistuneisuudesta. Mikäli vastaaja piti paikallista vasua onnistuneena, myös arvio lapsen kehityksen ja oppimisen tuen laadukkuudesta oli todennäköisemmin myönteinen.

KUVIO 34. Päiväkotien henkilöstön arviot kehityksen ja oppimisen tuen toteutumiseen päiväkodeissa (%).

KUVIO 35. Päiväkodin johtajien arviot kehityksen ja oppimisen tuen toteutumiseen päiväkodeissa (%).

Sekä henkilöstöllä että johtajilla oli mahdollisuus kommentoida tukeen liittyviä väittämiä (henkilöstö 225 vastausta, johtajat 96 vastausta). Lasten erilaiset tuen tarpeet ovat nousseet esiin useissa kysymyksissä sekä erityisesti avovastauksissa. Lasten moninaiset tarpeet on useissa kohdissa koettu esteeksi vasun perusteiden toteutumiseksi. Tämän kysymyksen kohdalla kritiikki kohdistui lähinnä rakenteellisten tukitoimien olemattomuuteen, tuen saannin hitauteen sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajien puutteeseen. Erityisesti varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultoiva tuki henkilöstölle koettiin välttämättömäksi.

Vastauksissa korostui edelleen vahva lasten diagnosointiin sekä erityisryhmiin liittyvä puhe. Koettiin, että huolen heräämisestä diagnoosiin kestää liian kauan eikä tukea näin ollen ole saatavilla. Henkilöstö toi myös esiin, että erityisryhmät tai pienryhmät voisivat ratkaista puutteet tuen saatavuudessa. Vastauksissa ei pohdittu juurikaan omaa pedagogista osaamista tuen tarjoamiseksi. Inklusio ei ollut kaikille vastaajille tuttu käsite.

Resursseja on aivan liian vähän. Tarvitsimme esim. avustajia ryhmiin, että saisimme tarjottua tukea sitä tarvitseville. Emme pysty isossa ryhmässä kovin hyvin ottamaan jokaisen pientä piirrettä ja tarvetta huomioon koko aikaa. Ja niistä syntyy ne uhkaavat/ ristiriitatilanteet. Vaikea käyttää esim. kuvakortteja yhden lapsen kanssa ennakoivasti koko ajan, kun 6 muuta lasta siinä mukana ja kaikkia tarvitsisi huomioida yhtä paljon. Meillä ei käsittääkseni saa avustajaa ryhmään, jos ei ole kehitysvammadiagnoosia. Meillä on lapsia, jotka eivät varmaan koskaan saa mitään diagnoosia, mutta tarvitsisivat nyt enemmän tukea kuin toiset. Mahdotonta puuttua varhaisessa vaiheessa, kun ei ole resursseja.

Päiväkodissa toimii integroitu erityisryhmä, joten lapsen on mahdollista saada vahvaa tukea ilman päiväkodin vaihtumista. Joskus lapsen tuen tarpeeseen vastataan viiveellä, kun ei olla varmoja, mistä on kyse.

Tuentarpeiset lapset tarvitsevat useimmiten diagnoosin ennen kuin ryhmäkoko pienenee tai että lapsi pääsee pienempään ryhmään. Pienryhmä paikkoja on liian vähän ja vain todella erityisen paljon tuen tarpeiset lapset voivat saada paikan.

Yhteenveto kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvistä tuloksista

- Henkilöstön arviot kehityksen ja oppimisen tuen laadukkuudesta olivat yhteydessä vastaajien arvioihin paikallisen vasun onnistuneisuudesta. Mikäli vastaaja piti paikallista vasua onnistuneena, myös arvio lapsen kehityksen ja oppimisen tuen laadukkuudesta oli todennäköisemmin myönteinen.
- Henkilöstöstä 65 % arvioi, että tuki järjestyy enintään kohtalaisen nopeasti tuen tarpeen ilmettyä.
- Henkilöstöstä 35 % raportoi, että yksikön käyttämät tukimuodot mahdollistavat lapsen yksilöllisen tarpeen mukaisen tuen antamisen enintään kohtalaisesti.
- Henkilöstöstä 37 % raportoi, että tuki vastaa lapsen tarpeita enintään kohtalaisesti.
- Henkilöstö koki rakenteellisten tukitoimien puutteen, tuen saannin hitauden sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajien puutteen estävän vasun mukaisen toiminnan toteutumisen tuen tarpeessa olevien lasten kohdalla.

Vasut
päiväkotien
arjessa
laadullisen
aineiston
valossa

6

Kyselyssä vastaajilla oli mahdollisuus kertoa tarkemmin ja konkreettisten esimerkkien avulla vasun toteuttamisesta. Näillä avokysymyksillä saatiin mittava laadullinen aineisto sekä henkilöstön että johtajien osalta (ks. taulukko 7). Aineistot käsiteltiin omina kokonaisuuksinaan. Ensin avointen kysymysten aineistot luokiteltiin kysymyskohtaisesti siten, että vastaukset järjestettiin satunnaiseen järjestykseen ja niitä luokiteltiin, kunnes aineisto kylläntyi eli uusista vastauksista ei enää noussut uusia luokkia. Tämän jälkeen alkuperäisiä luokkia yhdisteltiin tapauksissa, joissa luokkien sisällöt olivat lähellä toisiaan ja yhdistäminen ei hävittänyt informaatiota. Tulokset raportoidaan kysymyksittäin ja niiden yhteydessä esitellään aineistoesimerkkejä.

TAULUKKO 7. Avointen kysymysten vastausmäärät ja luokiteltujen vastausten määrä

Kysymykset henkilöstölle		
<i>Kysymys</i>	<i>Vastauksia, kpl</i>	<i>Luokiteltuja vastauksia, jonka jälkeen aineisto kylläntyi, kpl</i>
Miten jokaisen lapsen kokemus ryhmään kuulumisesta on turvattu?	1370	179
Miten ryhmän toiminnassa toteutetaan lapsiryhmien muodostamista pedagogisin perustein?	1261	165
Miten pedagogista dokumentointia on ryhmässä käytetty?	1234	180
Millaisia yhteisiä leikin maailmoja ryhmissä on rakennettu ja aikuisten roolista niissä?	1149	167
Miten lapset ovat olleet mukana varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja arvioinnissa?	1102	183
Miten huoltajat ovat olleet mukana varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja arvioinnissa?	1153	214

TAULUKKO 7. jatkuu

Kysymykset päiväkodin johtajille		
Kysymys	Vastauksia, kpl	Luokiteltuja vastauksia, jonka jälkeen aineisto kylläntyi, kpl
Miten yksikössä on toteutettu lapsiryhmien muodostamista pedagogisin perustein?	281	144
Mitä haasteita lapsiryhmien muodostamiseen pedagogisin perustein on liittynyt?	305	162
Miten huoltajat ovat olleet mukana yksikön varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja arvioinnissa?	264	100

6.1 Jokaiselle lapselle kokemus ryhmään kuulumisesta

Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta olennaisia. Vastausten perusteella lasten ryhmään kuulumista tuetaan monin tavoin, jotta ryhmän jäsenten välille syntyy emotionaalista yhteyttä ja ryhmän sisäistä me-tunnetta, joka puolestaan tuottaa lasten keskinäistä lojaalisuutta, toisten näkökulman ymmärtämistä ja toisesta huolehtimista²⁵. Ryhmään kuulumisen kokemuksen vahvistamisella tarkoitettiin sitä, että lapsi saa kokemuksia ystävydestä, yhteistoiminnasta vertaisryhmässä ja kuulumisesta ryhmään, mutta myös sitä, että lapsi saa kokemuksia mahdollisuudesta vaikuttaa lähiyhteisöään koskeviin asioihin.

Yhteiset säännöt, yhteiset tavat ja ryhmäbengen nostattaminen meidän yhteisillä jutuilla. Jokainen on omanlainen ja arvostettu ja ihana juuri sellaisenaan. Nyt meneillään porukan suunnittelema elokuva-projekti, jossa jokainen voi luoda omat habmonsia ja heidän tarinan.

Lapset pääsevät osallistumaan toiminnan suunnitteluun ja jokaisen mielipiteet kirjataan ylös.

Vi lär våra barn att respektera andra och att alla är välkomna med i vår grupp. Våra barn har möjlighet att påverka hur deras vardag på daghemmet ser ut. Vissa är mera aktiva, andra lugnare. Vi hjälper och handleder våra barn så att de får den bästa möjliga upplevelsen varje dag.

Vastauksista voitiin poimia monia esimerkkejä miten henkilöstö huolehtii kaikkien lapsien pääsemisestä mukaan ryhmään. Ryhmän yhteenkuuluvuutta tuetaan ryhmäytymisleikeillä ja yhdessä toimien. Lisäksi aikuiset keräävät tietoa lasten sosiaalisista suhteissa ryhmässä esimerkiksi haastatteluiden ja sosiogrammien avulla. Näiden toiminnallisten keinojen rinnalla mainittiin ryhmäytymistä tukevana ulottuvuutena sensitiivinen vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä.

Lasten haastattelut ja sosiogrammi antavat tietoa lapsen kokemuksesta ryhmään kuulumisesta. Aikuinen on tarkkana ja huolehtii, ettei lapsi jää leikkien ulkopuolelle ja yksin. Aikuinen esimerkiksi leikkii lapsen kanssa ja usein tähän tulee muitakin lapsia mukaan, jolloin yksin jäävä lapsi pääsee mukaan

25 Koivula 2010

vertaisryhmän leikkeihin. Leikkikuvat auttavat myös ryhmäytymiseen ja siihen, että kaikki pääsevät leikkeihin mukaan.

Aikuiset ovat herkekinä lasten sanallisten ja sanattomien aloitteiden sekä emotionaalisten viestien huomaamiseen ja omalla olemuksellaan (mm. ilmeet, eleet, hymy, sanat, sijoittuminen) mahdollistavat lapsen osallisuutta ryhmässä.

Vaikka toisaalta mainittiin, että aikuiset huolehtivat, että kukaan lapsista ei jää yksin, osassa vastauksissa kavereiden löytämisen esitettiin olevan lapsen oman, itsenäisen toiminnan vastuulla:

Huolehditaan siitä, että kukaan ei jää yksin. Lapsia kannustetaan hakemaan leikkiin kaveria, jos hän näyttää olevan yksinäinen. Keskustelemme yhdessä paljon tunteista ja siitä mitä lapsista itsestään tuntuu esim. jos jää yksin.

Kunnioitetaan lapsen omia valintoja leikissä ja ystävissä.

Ensimmäisessä katkelmassa yksinäistä lasta kannustetaan hakemaan kaveria leikkiin. Vastaaja kertoo, että lasten kanssa harjoitellaan eläytymään toisen asemaan, mutta katkelmassa lapsesta piirtyy kuva hyvin itsenäisenä ja kyvykkäänä toimijana. Niin ikään jälkimmäisessä katkelmassa, jossa vastaaja kertoo, että lasten valintoja ystävissä ja leikeissä kunnioitetaan, rakentuu kuva ystävyyssuhteista ja leikkivalinnoista lapsen itsenäisen harkinnan tuloksena. Vaikka lapsen omien pyrkimysten kunnioittaminen onkin tärkeää ja kannatettavaa, sen ei tule poissulkea aikuisten vastuuta siitä, että lapsi pääsee osaksi yhteisöä.

Kuten Karvin aikaisemmassa raportissa²⁶ todettiin, varhaiskasvatussuunnitelmissa oli harvoin kuvauksia siitä, mikä pienryhmätoiminnassa vahvistaa lasten ryhmäjäsenyyttä. Myös tässä kyselyssä pienryhmätoimintaan viitataan toimintamallina, joka lähtökohtaisesti tuottaa toivottuja vaikutuksia ilman toimenpiteiden kuvailua *Pienryhmätoiminnassamme lapsi kokee kuuluvansa ryhmään.* Pienryhmätoiminnan katsotaan tukevan lasten ryhmäytymistä, mutta vastauksissa pienryhmätoiminnan tavoitteena näyttää kuitenkin olevan aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistuminen. Tämä ei sinänsä johda ymmärrykseen lapsen roolista ja jäsenyydestä yhteisössä²⁷. Pienryhmätoimintaan automaattisena ratkaisuna lasten ryhmään kuulumisen tunteen vahvistajana tuleekin suhtautua kriittisesti.

Pienemmissä pienryhmissä jokainen lapsi saa sanoa sanottavansa. Hänen ei ole pakko sanoa mitään, mutta mahdollisuus hänelle siihen annetaan ja häntä myöskin siihen varovasti rohkaistaan.

Pienryhmätoiminta työtapana mahdollistaa sen, että aikuisella on aikaa jokaiselle lapselle.

Lapset on iän mukaan jaettu pienryhmiin, pienryhmät ja lasten kuvat seinällä. Pienryhmät arjessa aktiivisesti käytössä, puhutaan pienryhmistä ja sen jäsenistä yhdessä jne.

26 Repo ym. 2018

27 Repo ym. 2018

Lapsen äänen kuulemisen merkityksen tiedostaminen näkyy vastauksissa ja se kuvataan edellytyksenä ryhmäjäsenyyden muodostumiselle. Monet lapsen kuulemiseen liittyvät vastaukset tuottavat kuulemisen tilaisuutena kertoa kuulumisiaan, ikään kuin äänen antamisena lapselle ryhmätilanteessa. Tämä tuotetaan mahdollisuutena jakaa toisille omia kokemuksiaan.

Teemme yhdessä ryhmäytymisharjoituksia. Yhtenä esimerkkinä kerromme piirissä jokaisesta lapsesta jonkun positiivisen ja mukavan asian vuorotellen. Näin lapselle tulee hyväksyty olo, tunne siitä, että hän on hyvä ja pidetty.

Päivittäin yhteiset kokoontumiset, jolloin lapset saavat kertoa kuulumisiaan ja heidät huomioidaan yksilöllisesti. Jokainen lapsi saa vuorollaan olla viikon tähti, jolloin lapsella on erityinen mahdollisuus kertoa toiveistaan.

Jokaiselta lapselta kysytään päivän kuulumiset. Jokaista kehuaan päivittäin. Pienryhmissä huomioidaan jokainen erikseen.

Kaikki lapset kohdataan henkilökohtaisesti mm. aamulla, kysytään kuulumiset ja pyydetään palautetta.

Äärimmillään lapsen kuulemisen tulkinta pelkistyy kuulumisten vaihtamiseksi, lapsen tervehtimiseksi lapsen saapuessa päiväkotiin, oman asian ilmaisemiseksi aamupiirissä tai oman reviiirin ilmaisemiseksi ruokailu- tai naulakkopaikan kautta.

Jokainen lapsi otetaan aamulla vastaan henkilökohtaisesti ja huomioidaan heidät. Lapsilla on omat lokerot ja ruokailupaikat.

Päivittäinen yksilöllinen huomioiminen joka lasta kohtaan esim. aamupiirillä ("Kiva kun tulit!").

Aamu- ja iltapäivätervehdykset, katsotaan jokaista silmiin ja kätellään. Tämä on vähintään, mitä päivän aikana jokaisen lapsen kanssa käydään läpi.

Esim. lapset otetaan aina tervehtien vastaan aamulla, ja kasvattaja kohtaa jokaisen lapsen henkilökohtaisesti. Keskustelemme paljon tasa-arvosta ja siitä, että jokaisen lapsen mielipiteet ja halut ovat arvokkaita.

Henkilökohtainen aamun kohtaaminen, yhteiset, päivittäiset kuulumiskierrokset.

Toinen kuulemiseen liitetty ulottuvuus on lapsen toiveiden kuuleminen, joka puolestaan liittyy pedagogisen toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Sen voidaan nähdä määrittelevän lapsen roolia vahvemmin yhteisön jäsenyyteen. Usein tässäkin katsantokannassa lapsen mielipiteiden kuuleminen jäi joko melko abstraktille tasolle tai se koski pääsääntöisesti yksittäisen lapsen toiveita toiminnan sisällöistä.

Lapsi tulee kuulluksi, kun lapsi haluaa kertoa asiansa, oli paikka tai aika mikä tahansa.

Vastauksista on löydettävissä myös esimerkkejä vuorovaikutuksen syntymisestä lapsiryhmän jäsenten kesken. Sen keskeiseksi mahdollistajaksi tuotettiin kannustaminen toisen auttamiseen ja tukemiseen. Mainintoja oli muun muassa lasten erilaisista keskinäisistä rooleista ja eri-ikäisten lasten vuorovaikutuksen myönteisistä ulottuvuuksista. Osaavamman avustuksella vähemmän osaava pääsee tasolle, johon hän ei ihan vielä yksin yltäisi. Lapset suhtautuvat rooleihin joustavasti ja ne voivat vaihdella tilanteen kuluessa.²⁸

Kannustamme lapsia huolehtimaan kavereista ja auttamaan toisia esim. isommat pienempiä tai pienryhmien sisällä. Käytämme ”vibreä kortti”-ajatusta: hyvästä teosta kaveria kohtaan tai ryhmän yhdessä sovittujen sääntöjen noudattamisesta saa nimen ryhmän yhteiseen ”vibreään korttiin”, jonka täytyessä on luvassa yhteistä hauskaa tekemistä koko ryhmälle.

Kaikki lapset ovat mukana toiminnoissa, jolloin myös pienemmät tiedostavat olevansa osa ryhmää. Isommat lapset pääsevät näin myös hyödyntämään omaa osaamistaan ja jakamaan sitä pienimmille.

6.2 Lapsiryhmien muodostaminen pedagogisin perustein

Lapsiryhmien muodostamisessa keskeisimmät periaatteet ovat vastaajien mukaan lapsiryhmien muodostaminen lasten vahvuuksien, kiinnostuksen kohteiden tai tarpeiden mukaan sekä ikään tai kehitystasoon perustuva lasten jakaminen ryhmiin. Tärkeinä näkökohtina pidettiin lasten vertaissuhteiden tukemista ja kaverisuhteiden pysyvyyttä sekä vertaisoppimisen mahdollistamista.

Ikään tai kehitystasoon perustuva ryhmien muodostaminen saattaa pohjautua aikuislähtöiseen hallintaan. Ikätasoiset ryhmät koostuvat saman ikäisistä tai lähes saman ikäisistä lapsista. Taus-talla lienee ajatus, että toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa voidaan erityisen hyvin ottaa huomioon lasten mielenkiinnon kohteet tai yksilölliset tarpeet, koska henkilöstö ajattelee, että saman ikäisillä ne muistuttavat enemmän toisiaan:

”Viskaritoiminta alkaa myös kerran viikossa. Aamupiirit ovat jaetut mahdollisuuksien mukaan isoihin ja pieniin, jolloin sisältö on ikätasoisempaa.”

Kehitystasoon perustuvien ryhmien kohdalla saattaa olla sama logiikka kuin ikätasoisissa ryhmissä, mutta ainakin osassa vastauksista oli havaittavissa, että ryhmän muodostamisessa ei ollut kyse pelkästään samalla kehitystasolla olevista lapsista vaan se muodostettiin osaavammista ja vielä harjoittelemassa olevista lapsista.

Toiminta on paljon pienryhmätoimintaa, jossa pienryhmä muodostuu juuri sen pohjalta, minkä taitotasoiset lapset on hyvä yhdistää.

Pienryhmä toiminta jaetaan lasten toiminta-taitotason mukaan. Toimintaa muutetaan lapsen taitotasoa kehittäväksi ja tuen tarpeen mukaan.

²⁸ Koivula & Hännikäinen 2017

Ryhmäjakoja esim. ”taitotason mukaan” – saat oppia juuri sinua tukevaa asiaa.

Ryhmässämme olemme jakaneet lapsia heidän ikänsä mukaan, joka helpottaa toiminnan suunnittelua.

Pienryhmät kokoontuvat vakioporukalla, jolloin ryhmäytyminen on helpompaa.

Toinen lähtökohta lapsiryhmien muodostamisen periaatteiden osalta oli lasten keskinäisten sosiaalisten suhteiden merkitys ja tukeminen. Tällöin tärkeänä pidetään lapsen kokemusta kuumuisesta ryhmään sekä vertaisoppimista. Ystävyys-suhteet mainitaan eräänä ryhmien muodostamisen perusteena mutta perusteena oli myös lasten erilaisten kykyjen ja taitojen limittyminen ja taitavamman lapsen malli ja tuki. Vastauksissa oli usein mukana myös toiminnan tavoitteellisuuden huomiointi eli ryhmät muodostettiin siten, että asetettu tavoite saavutettiin siellä saavuttaa. Pienryhmät vaihtuvat, jotta ne palvelevat kulloistakin tarvetta parhaalla tavalla. Pienryhmien vaihtuminen oli kuitenkin tällöin suunnitelmallista eikä satunnaista.

Toiminnallisten pienryhmien muodostamisessa hyödynnetään lapsituntemusta ja huomioidaan tavoitteiden mukaisen toiminnan kannalta kulloinkin painottuvat asiat esim. kaverisuhteiden syntyminen ja tukeminen, vertaisryhmän voima, lapsen kehitykselliset taidot, tuen tarve ja aikuisen rooli.

Meillä ei ole ryhmässämme kiinteitä pienryhmiä, vaan määrittelemme käytettävät pienryhmät toiminnan mukaan. Suunnitellessamme toimintaa mietimme, miten ryhmät tulisi muodostaa, jotta lapset voivat toisaalta oppia toisiltaan ja saavutamme toiminnalle määritellyt tavoitteet.

On tärkeää, että jokainen lapsi tuntee turvallisuuden tunteen. Pienryhmien suunnittelussa otettiin huomioon muun muassa lasten kaverit ryhmässä sekä keneltä he voivat oppia ja kenelle he voivat opettaa.

Vertaisryhmän merkitys on suuri tällaisessa sisarusryhmässä. Esimerkiksi taitavan leikkijän seuraan ujutetaan aina myös vähemmän taitavia leikkijöitä. Meillä lapset toimivat yhdessä ikään katsomatta.

Meillä ei ole ryhmässämme kiinteitä pienryhmiä, vaan määrittelemme käytettävät pienryhmät toiminnan mukaan. Suunnitellessamme toimintaa mietimme, miten ryhmät tulisi muodostaa, jotta lapset voivat toisaalta oppia toisiltaan ja saavutamme toiminnalle määritellyt tavoitteet.

Kolmantena kokonaisuutena olivat pienryhmät, joissa lapselle saatetaan tarjota erityistä tukea tai tukea esimerkiksi kielen oppimiseen.

Ryhmässämme esim. S2- lapset ovat samassa pienryhmässä pedagogisin perustein, samoin kaikki tuentarpeiset lapset on jaettu erityispedagogisten tarpeiden perusteella sopiviin ja toimiviin pienryhmiin.

Tuen tarpeiset jaetaan ns. tukilasten kanssa toimimaan. Ohjataan leikkimään sekä leikissä eteenpäin. Osallistamalla leikkiin näyttämällä mitä ja miten voisi viedä eteenpäin tarinaa. Tartutaan lasten ideoihin. Mukana erityislahjakas lapsi, kielellisesti tukea saava sekä AD-tuettava lapsi. MUTTA vaatii ohjaajan.

Päiväkodin johtajat nostivat ryhmien muodostamisen perusteista esiin erityisesti lapsen iän. Pyritään joko eri ikäryhmistä muodostettuihin ryhmiin, joiden perustellaan tukevan lasten keskinäistä vuorovaikutusta ja mallioppimista tai toisaalta halutaan muodostaa saman ikäisten lasten ryhmiä, jolloin perusteena on lasten samanlaiset tarpeet ja sama taitotaso.

Ryhmiä muodostettaessa johtajat kertoivat kuulevansa varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen erityisopettajia tai koko henkilökuntaa. Osa johtajista kuvaili vastauksissaan myös vanhempien kuulemista.

Osa johtajista käsitteli ryhmien muodostamisen periaatteita kuvaillessaan yksinomaan tai pääosin pienryhmien muodostamisen periaatteita. Tämä voi kertoa siitä, että toiminta rakentuu yksinomaan pienryhmien varaan. Tätä voitaneen kuitenkin pitää haasteellisena toimintatapana. Mihän ryhmään lapsi kiinnittyy silloin, kun kaikki aikuiset eivät vielä ole paikalla, ja silloin, kun osa aikuisista ja lapsista on jo lähtenyt kotiin?

Suurimmaksi haasteeksi lapsiryhmien pedagogiselle muodostamiselle päiväkodin johtajat mainitsivat sen, että lapsia pitää pystyä sijoittamaan päiväkotiin myös kesken vuoden. Johtajan tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa ryhmän muodostamiseen jää vähäiseksi, koska ryhmien muodostamisen perustana on päiväkotien täyttöasteen pitäminen mahdollisimman korkeana. Tällöin pedagogiset perusteet jäävät toissijaisiksi eikä lapselle välttämättä löydy paikkaa ryhmästä, joka vastaisi parhaiten hänen tarpeitaan.

Ryhmät elää kaiken aikaa, kesken toimintakauden on lapsia sijoitettava sinne, missä on tilaa, vaikka ryhmä ei olisikaan ko. lapselle paras/toivottu vaihtoehto. Kun lapsia keväällä sijoitetaan, ei välttämättä ole henkilöstökuviot vielä selvillä.

Tehostettua tukea tarvitsevia lapsia voi kasaantua liikaa yhteen ryhmään, jolloin henkilökunnan kuormitus kasvaa etenkin jos ei ole muodollisesti pätevää henkilöstöä.

Haasteita tuottaa erityisesti tukipäätösten myöhäinen aikataulu. Myös kesken toimintavuoden tapahtuvat muutot ja boitoaikojen muutokset aiheuttavat haastavia tilanteita. Tilapaikkojen tarkka noudattaminen XXX kaupungissa aiheuttaa myös sitä, että ryhmiä ei pystytä aina muodostamaan pedagogisin perustein vaan mennään tilat edellä ja pyritään saamaan mahdollisimman paljon lapsia sisään.

Jatkuva pula paikoista ja sijoittelu sinne, missä tilaa on, ei ole otollinen asetelma muodostaa ryhmiä pedagogisin perustein. Ainoastaan pienryhmien muodostamisessa arjen toiminnassa on mahdollisuus perusteellisemmin pohtia pedagogisia ratkaisuja.

Useissa vastauksissa ongelmaksi nähtiin myös keskitetyn palveluohjauksen rooli päiväkodin ryhmien muodostamisessa. Näissäkään tapauksissa ryhmien muodostaminen ei välttämättä tapahdu pedagogisin perustein.

Palveluohjauksen vaatimukset täyttää ryhmät aivan täyteen, esim. esiopetusryhmän jäädessä vajaaksi sinne pitää laittaa muutama 5-vuotias lapsi.

Myös henkilökunnan osaamiseen ja pysyvyyteen liittyvät asiat koettiin haasteina.

Henkilöstön vaihtuvuus tai osaavan henkilöstön puute. Vasuosaaminen ei ole vielä vahvaa.

Lasten hoitoajat etenkin vuorohoidossa aiheuttivat myös päänvaivaa.

Lasten hoidon tarpeen rikkonaisuus vuorohoidosta tai pienemmästä hoidontarpeesta johtuen. Lasten osallistuminen vaihtelee päivittäin, jolloin pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen ryhmässä hetki- ja päiväsidonnaista.

6.3 Pedagoginen dokumentointi toiminnan kehittämisen tukena

Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset -asiakirjassa mainitaan, että pedagogisen dokumentoinnin tarkoituksena on toimia pedagogiikan kehittämisen aktiivisena työkaluna²⁹. Vastausten mukaan valokuvat, havainnointidokumentit, lasten tuotokset, kasvun kansiot, videot ja haastattelut olivat tyypillisiä pedagogisen dokumentoinnin muotoja. Dokumentointia käytetään toiminnan näkyväksi tekemiseen, sen arviointiin ja kehittämiseen sekä tiedottamiseen.

Teimme ryhmän seinälle junan vaunuineen. Vaunut ovat päiviä ja siinä sisältö mitä olemme miettineet, mitä teemme, esim. metsäretki ja täydennetään kuvilla, sanoilla päivän lopuksi. Vaunut tyhjennetään pysäkeille, joiden nimet on nimetty oppimisalueilla (kielen rikas maailma jne.) Tätä vasta harjoitellaan ja pienten vierestä vaunujen täyttämisen on aikamoinen työ.

Toisaalta dokumentointia tehdään lapsen kehittymisen tarkastelun tueksi. Tämä saattaa johtaa huomion siirtymiseen pedagogisen toiminnan arvioinnista lapsen ominaisuuksien arviointiin. Arvioinnin kohteena tulisi ensisijaisesti olla pedagoginen toiminta eivätkä lasten ominaisuudet tai oppimistulokset³⁰.

Esim. ulkoilussa otamme joskus videon siitä, miten joku ajelee potkupyörällä, siitä näemme sitten myöhemmin, miten tasapaino on kehittynyt. Lapset pärtelevät paljon, seuraamme, miten kynäkäyttö ja kynäote pienillä kehittyvät.

Vastauksissa painottuu toiminnan näkyväksi tekeminen ja dokumentoinnin tekniikka, ei niinkään dokumentointi toiminnan arvioinnin tai kehittämisen välineenä. Myös lasten aktiivinen toimijuus dokumentoijina nousee esiin, mutta sen suhdetta toiminnan suunnitteluun tai tavoitteellisuuteen ei avata.

29 Vlasov ym. 2018

30 Vlasov ym. 2018

6.4 Yhteisesti rakennetut leikin maailmat

Leikki on tärkeä prosessilaadun tekijä varhaiskasvatuksessa. Kasvattajan rooli leikissä on myös aivan keskeinen: etenkin alle 3-vuotiailla, mutta myös vanhemmilla lapsilla aikuisen välitön läsnäolo auttaa lapsia osallistumaan ja kiinnittymään leikkiin paremmin³¹. Kun henkilöstö osallistuu leikkiin, ohjaa ja tukee sitä, leikki on sujuvampaa ja lapset oppivat enemmän³². Leikissä, kuten muussakin suunnitelmallisessa ja tavoitteellisessa toiminnassa lasten aloitteille tulee jättää tilaa. On myös tärkeää, että henkilöstö tarjoaa lapsille ohjauksellista tukea, esimerkiksi tekee lasten oppimista näkyväksi tai mallintaa rikasta kieltä. Tämä tukee lapsen kognitiivisten taitojen kehittymistä³³.

Vastaajat antoivat pyydetysti konkreettisia esimerkkejä yhteisistä leikin maailmoista. Leikin maailma pyrkii käsitteenä tavoittamaan leikkien pitkäkestoisuutta, tarinallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Esimerkeissä tarinallisuus ja aikuisten rooli leikissä jäi toisinaan pienempään rooliin. Yleisimpiä mainintoja esimerkeissä olivat majaleikki ja kauppaleikki. Lasten ideoita oli otettu huomioon ja leikkiympäristöä suunniteltu ja muokattu yhdessä lasten kanssa. Vastauksissa kuvattiin tilanteita, jossa leikki oli saanut jäädä pidemmäksi aikaa paikalleen, jotta leikistä on voinut muodostua pitkäkestoinen, kehittyvä ja lapsen oppimista tukeva kokonaisuus.

Ryhmän käytössä oleviin huoneisiin on koottu leikkivälineitä aihealueittain, esim. koti- ja kauppaleikkejä varten, majojen rakentelua tyynyistä, autoleikkejä, liikuntaleikkejä ym. Leikkejä rakennetaan usein yhdessä aikuisten kanssa, ja leikit voivat osittain myös jatkua, aina ei tarvitse siivota kaikkea heti pois.

Sairaala- ja palomiesleikkiä on leikitty vapaan leikin aikana ja ohjatusti. Lasten ideoista on kirjattu esim. hätäkeskus-kyllä ja tuotu leikkivälineistöä esille. Lapset rakensivat paloaseman ja poliisi-aseman sekä sairaalan. Aikuinen oli hätäkeskuspäivystäjänä tiedottamassa onnettomuustilanteista ja ohjaamassa eri pelastushenkilöstön tarvetta eri tilanteisiin sekä yhdessä lasten kanssa ideoimassa uusia onnettomuustilanteita ratkaistavaksi.

Majaleikki. Lapsilla mahdollisuus käyttää baluamiaan huonekaluja ja rekvisiittaa rakennukseen, leikit saa jäädä seuraavaan päivään. Aikuinen on mukana kehittämässä leikin juonta, sekä tarjoaa pedagogista toimintaa leikin sisältöön lapsen vasuun perustuen.

Me olemme välillä leikin alulle panijoita, mutta leikin edessä kuuntelemme lasta ja elekielikin jo kertoo esim. tänään pieni poika halusi myös musiikkia leikkiin mukaan ja sitten yhdessä tanssittiin!

Osassa vastauksia aikuisen rooli oli leikkiin aktiivisesti osallistuva tai leikkiä rikastava ja avustava. Vastauksista löytyi mainintoja myös aikuisen valvovasta ja ulkopuolelta ohjaavasta roolista. Toisaalta toiminta voi olla myös aikuisjohtoista siten, että se on suunniteltua ja tavoitteellista³⁴. Vastauksista muodostuu kuva henkilöstön vahvasta ymmärryksestä leikin motivoivasta voimasta

31 Fleer 2015

32 Fleer 2015; Slot ym. 2016

33 Vlasov ym. 2018

34 Vlasov ym. 2018

ja siitä, kuinka se muodostavaa oppimisen areenan, joka kehittää ajattelua, tahtoa, vuorovaikutusta ja itsesäätelyä. Leikin sisällöt ja tapahtumat eivät sinänsä ole yhtä merkittäviä kuin yhteinen toiminta, vuorovaikutuksen ja erilaisten keskinäisten roolien mahdollistuminen³⁵.

Aikuiset valitsivat lasten antamisen toiveiden pohjalta toteutettavat toiminnat miettien ryhmän lasten yksilöllisiä tavoitteita.

Lapset ovat aina keskiössä, aikuinen tukemassa. Ryhmässä oleva kerrossänky on lasten leikissä muuttunut laivaksi, kalastusalukseksi, sairaalaksi jne. Rekvisiittaa ympärillä tukee lasten kekseliäisyyttä, koskaan leikin tiimelyksessä emme kiellä lasten toiminta--ajatusta, jos se on vasun mukaista.

Rakentelut erilaisin materiaalein, jotka laajentavat ja täydentävät lasten valitsemia leikkejä (omia leluja voi tuoda mukaansa joka päivä) – aikuinen tukee ja kannattelee, tavoitteena pitkäkestoinen leikki -roolileikit, aikuinen auttaa, jotta erilaiset leikkiryhmät saadaan toimimaan.

Totutamme syksyllä aloitettua projektia Mollibahmosta. Tämä jatkuu koko vuoden ja projekti laajenee pikkukuhiljaa edeten lasten toiveiden mukaan

Yhteisten leikin maailmojen ja sille asetettujen tavoitteiden ja toiveiden esteeksi saattavat nousta esimerkiksi siivous tai muuhun työhön liittyvät keskeytykset. Varhaiskasvatustyötä ei voida aina tarkastella ainoastaan pedagogisesta kehyksestä käsin, vaan sen rinnalle ja yhteen sovitettavaksi asettuu työn organisointi rutiinien ja ympäristön ylläpitämisen kautta.

Kävimme sirkuksessa, harjoittelimme päiväkodilla esityksiä ja suunnittelimme asut, myimme lippuja ja aikuinen auttoi etsimään asut ja musiikin, kutsuttiin lapsia yleisöksi, leikki kesti monta päivää – kunnes tuli täiepidemia.

Leikit häiriintyvät helposti, kun aikuinen joutuu ”lähtemään pois leikeistä” esim. peppupesulle. Tilojen rajallisuuden vuoksi leikit pitää useimmiten siivota pois tai joskus säästetty junarata saattaa seuraavana päivänä vielä houkutella leikkiin.

Dinosaurisleikki on ryhmässä nyt suosittu. Siihen leikkiin moni haluaa ja sitä rakennetaan yhdessä. Valitettavan usein se täytyy siivota pois sänkyjen tieltä.

Myös siivojamme subtautuu todella bienosti maja ym. rakennelmiin eikä vedä hernettä nenään, vaikka asioita on hänen tiellään. Aikuinen usein auttaa rakentamaan majaa, esim. ripustamaan vaatetta pyykkipojilla ja keksimällä tukirakenteita ja olemalla avustajan roolissa.

Toisinaan leikin maailmasta piirtyi hieman yksiulotteinen kuva. Yhteisen leikin maailmaa ei oltu välttämättä rakennettu. Syyksi saatettiin mainita esimerkiksi lasten ikä tai heidän puutteellinen osaamisensa. Tällaisessa tulkinnassa aikuisen roolia leikissä, leikin mahdollisuuksia lapsen ajattelun laajentamisessa ja oppimisessa sekä jo hyvin pienten lasten kyky kuvitteluun jää tunnistamatta.

35 Koivula & Laakso 2017

On vaikeaa vastata tähän, sillä emme ole luoneet mitään tiettyä leikin maailmaa, paitsi koti/keittiö leikille on tietty nurkkaus, jossa on astioita ja leikkiruokia.

Ryhmässä ovat vahvasti käytössä erilaiset pöytäpelit, missä on aina aikuinen mukana

Pienten kanssa pääosin ”perusleikkejä”. Kotileikkejä, autoleikkejä, eläimillä leikitään yms. pienten leluilla. Mielikuvitusleikkejä näin pienillä ei oikein ole.

Leikkitaidot ovat vasta vielä niin kovin alkuasteella, koska lapset niin pieniä. Tarjotaan välineet leikkiin aika perusleluilla (autot, eläimet, palikat) ja esimerkein näytetään ja rikastutetaan leikkejä. Vielä ei mielikuvitus riitä ns. suurempien kokonaisuuksien hahmottamiseen ja leikki vielä rinnakkaisleikkejä.

6.5 Lasten mahdollisuudet osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin

Lapsen tulee saada vaikuttaa omaan elämäänsä ja henkilöstön tulee huomioida lapsen mielipiteet, aloitteet ja kiinnostuksen kohteet pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa³⁶. Tämän aineiston perusteella lapset pääsevät osallistumaan varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin siten, että henkilökunta selvittää lasten mielipiteen tai toiveet tekemisen suhteen lapsia havainnoiden, haastatellen tai lasten kokouksissa. Lasten mielenkiinnon kohteita selvitetään esimerkiksi vasukeskustelussa ja sitä edeltävässä lapsen haastattelussa. Suunnitteluun ja arviointiin osallistumisessa näyttää painottuvan lapsen keskustelutaitojen merkitys. Toiminnan ja toiveiden sanallistaminen ja osallistuminen keskusteluihin voi olla lapsia voimakkaasti erotteleva tekijä, sillä lapsilla on erilaiset valmiudet kielellistä ajatuksiaan ja toiveitaan³⁷.

Lapset päättävät meillä teemaprojektien aiheet. Lasten kiinnostuksenkohteista nousee metsäseikkailuidemme aiheet – ensin on ollut ninjat, seuraavana tulee ponit.

Lapset saavat suunnitella mitä tehdään esim. tiettyinä päivinä ja he ovat jatkuvasti mukana keskustelussa siitä, mitä päivän aikana tehdään. Heiltä myös kysytään mielipidettä ja ehdotuksia erilaisiin varhaiskasvatuksessa tapahtuviin asioihin.

Eskarikokoukset, joissa suunnittelemme yhteistä toimintaa ja puhumme arjen asioista. Lapset ehdottavat leikkejä ja toimintatapoja, joista äänestämme yhdessä. Lapset arvioivat peukulla toiminnan jälkeen ja kertovat oman mielipiteensä sanallisesti. Lapset saavat kirjoittaa oman nimensä arviointilomakkeeseen valitsemansa hymynaaman alle ja arvioida toimintaa.

Lapsilta on kysytty kauden alussa toiveita, mitä he haluaisivat tehdä.

36 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016; 2018

37 Vuorisalo 2013

5n. ryhmässä lapset suunnittelivat mitä haluavat oppia erilaisissa ennakkoon nimetyissä oppimisympäristöissä, ja olemme käyttäneet lasten ajatuksia toiminnan suunnittelussa. Pienryhmätoiminnan päätteeksi jokainen lapsi saa kertoa mistä piti kyseisellä kerralla.

Keskustelullisen pääoman hyödyntämisen ohella lapsen osallisuuden rakentuminen edellyttää monikanavaista viestintää sekä toiminnan, ilmeiden ja eleiden kautta välittyvien aikomusten tulkintaa³⁸. Vastauksissa tuotiinkin esiin myös havainnointi pedagogisena työvälineenä.

Aikuisten pedagogisena työvälineenä on lapsihavainnointi. Aikuiset havainnoivat aktiivisesti lasten toimia, kuuntelevat heidän ideoitaan ja pyrkivät toteuttamaan niitä muovaamalla leikkäympäristöä lasten toiveiden mukaisesti. Pidämme myös lasten kanssa viikoittain pubepiiriä, jossa jokainen lapsi saa kertoa omista mietteistään liittyen päiväkotiin. Lapset pääsevät myös omien piirustuksien avulla ilmaisemaan mielipiteitään.

Lapset saavat suunnitella toimintaa aikuisten kanssa yhdessä. Tämä ilmenee tavasta kuvailla suunnittelua me-muotoisesti: kasvattaja ja lapset sijoitetaan yhteisen suunnitteluprosessin äärelle.

Lasten kanssa suunnitellaan yhdessä toimintaa, esim. yhteinen käsittekartta lasten toiveista. Joulukuussa olemme arvioineet toteutumista. Toisinaan järjestämme äänestyksiä. Arvioimme yhdessä ryhmän ”Hämärän hysy” juhlien onnistumista ja kehittämisehdotuksia ”liikennevalojen” avulla. Lapset joutuivat myös perustelevaan valintansa.

Lapsen mielipiteet ja mielenkiinnonkohteet otetaan huomioon. Tartumme lasten ideoihin herkästi. Otamme lapset mukaan suunnitteluun. Yhdessä keskustellen mietimme toimintoja. Kysymme lapsilta usein, mitä he tykkäsivät kyseisestä toiminnosta.

Lapset arvioivat toimintaa esimerkiksi vasukeskustelua varten tai keväällä toimintavuoden lopuksi. Vastauksissa tuotiin esiin myös toiminnan välitön arviointi: mikä toiminnassa onnistui, mitä ehkä tulisi kehittää. Arviointiesimerkissä on kiinnostavaa arvioititapahtuman ajallinen suhde arvioitavaan toimintaan. Yhtäältä arvioinnin kuvaillaan tapahtuvan heti toiminnan tai tilanteen (esim. jumppa) päätyttyä. Toisissa esimerkeissä lapsia saatetaan ohjata arvioimaan toimintaa pidemmän jakson päätyttyä esimerkiksi kevätkauden päätteeksi. Kyky tarkastella toimintaa pidemmällä aikavälillä eroaa lasten välillä. Lasten yksilöllinen kehitys tulee huomioida mahdollistamalla monipuolisesti erilaisia arviointiin osallistumisen tapoja.

Lapset saivat perustuen omiin kiinnostuksen kohtiinsa valita retkikohteen syksyllä. Arviointi tehtiin jällempäin hymiöiden avulla.

Lasten mielipide kuunnellaan ja kirjataan ylös ja ne tuodaan myös käytäntöön. Kuukauden teemat/projektit lähtevät lasten aloitteista. Viisiviukailta kysellään arviointi keväisin ja sieltä nousevat asiat tulevat huomioiduksi.

Joskus aikaisemmin oli tapana pitää 5-v. kanssa lasten kokouksia, joissa toiveita ja teemoja, ideoita ja palautetta kirjattiin enemmänkin ylös. Nyt 3-v. lasten vaikuttaminen tapahtuu paljon siinä hetkessä – mitä haluaisit tehdä nyt tai minkä valinnan tehdä esitetyistä vaihtoehdoista. Lapsia havainnoidaan ja heiltä kysytään ikätaso huomioiden palautetta, oliko kivaa vai ei jne.

Oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnonkohteensa ja osaamisensa. Suunnittelua ja arviointia käsittelevissä vastauksissa kuvaillaan konkreettisia menetelmiä, joiden avulla pyritään jäsentämään ja tukemaan lasten osuutta suunnittelu- ja arviointiprosessissa ja vahvistamaan lasten oman kokemusmaailman peilautumista toiminnan rakentumiseen.

Lapset tekevät ”olen iloinen kun-tehtävän” sekä ”minun päiväni-tehtävän” ennen vasun laadintaa, lapset myös arvioivat toimintaa väriympyröiden avulla.

Tuokioiden, retkien, päivän tai viikon arviointi yhdessä lasten kanssa valokuvien, kuvakorttien ja tunnekorttien avulla. Suunnittelussa ideointi ja ylös kirjaaminen, valokuvien käyttö ja keskustelu eri aiheista, ideoista ja toiveista.

*Suunnittelussa siten, että olemme toteuttaneet lasten toiveita. Arvioinnissa siten, että ovat saaneet sanoa mielipiteensä tai näyttäneet ilmein ja elein ovatko tykänneet toiminnasta. Esim. menimme retkelle keinu-
puistoon lasten toiveesta. Menemme sinne myös uudelleen lähiaikoina retkelle, koska lapset tykkäsivät.*

Ideapankki-toiminta. Kerätään lasten ideat ja tartutaan niihin saman tien. Sadun tapahtumista näytelmä. Arviointi, oliko suoritus millainen, keskustellaan tehtäessä eri vaihtoehdoista. Prosessituotos. Itsearviointi kriittistä tai riemuitsevaa onnistumisesta.

Ryhmätasolla tapahtuvassa toiminnan arvioinnissa ilmenee kiinnostavasti myös yhteisvastuullisuuden ulottuvuus, esimerkiksi päivittäin toistuvien tilanteiden toimivuutta arvioidaan yhdessä. Tämä kuvaa yhteiseen tavoitteeseen kiinnittyvää toimintaa, jossa osallistujat ovat vastavuoroisissa suhteissa toisiinsa, vaikuttavat toisiinsa ja oppivat toisiltaan³⁹.

Lapsilta kysytään jatkuvasti ideoita ja toiveita toimintaan. Ryhmässä on tehty yhteisesti arviointeja esimerkiksi ruokailuun, leikkiin liittyen. miten ryhmä toimii, mitä pitäisi vielä parantaa.

Mielestäni leikkitalu, jossa lapset saavat itse valita leikin ja mihin niistä haluavat alkaa, on päivittäin lapsen osallistumista varhaiskasvatuksen suunnitteluun. Esimerkiksi eräänä päivänä he toivoivat, että mennään jumppasaliin rakentamaan isoilla palikoilla linnaa. Salissa ollessamme laitoimme iPadin kuvaamaan toimintaa yleisesti. Kun tulimme salista pois, poikkesimme matkalla katsomaan kuvaamme pätjän jumppasta. Siinä nousi esiin hyvin lasten sanallista arviointia; esimerkiksi eräs lapsi kiinnitti huomiota omaan toimintaansa ja sanoi; ”tolle kaverille tuli paha mieli kun mä yritin ottaa sen kädestä ton palikan, mun pitää sanoa anteeks”.

Arviointi toteutuu myös lasten itsearviointina. Itsearviointiin ulottuvuutta kuvaillaan omien taitojen ja oppimisen arviointina.

Lapsi on mukana leops-keskustelussa. Hän arvioi taitojaan kehittämiemme taitokorttien avulla. Lapsen valitsemista taidoista valitaan yksi, josta tehdään taitotaulu. Jokaisella lapsella on siis jokin opeteltava taito, jonka oppimisessa muut kannustavat. Leopsin yhteydessä ja tietenkin myöhemminkin kysytään lapsen kiinnostuksen kohteita ja toiveita.

Jokaisen lapsen kanssa on keskusteltu oista toiveista ja lempiasioista. Keväällä pohdimme, onko opittu niitä toivottuja asioita; ja mitä ylipäätään on opittu.

Toisinaan lasten osallistuminen varhaiskasvatuksen suunnitteluun tai arviointiin ei onnistunut. Näissä vastauksissa nousivat esiin toiminnan rakenteisiin ja resurssien hallintaan liittyvät näkökulmat sekä lasten haluttomuus osallistumiseen.

On kysytty mitä he haluaisivat tehdä, ja peli päivä oli yhden idea. Sitä on ollut vaikea toteuttaa koska ei ole suunnittelu aikaa ja henkilökunnan pitää huolehtia tukutilaus, ruokatilaus ja siivous.

Aika vähän olleet mukana. Vasu suunnitellaan lasten mielenkiinnon mukaisesti.

6.6 Huoltajien mahdollisuudet osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin

Varhaiskasvatuksen laatua arvioitaessa huoltajien näkökulma on keskeinen. Arviointiprosessia johtavat ammattilaiset ja se toteutetaan yhdessä lasten, henkilöstön ja huoltajien kanssa. Lasta ja hänen huoltajiaan arvostetaan ja huoltajien tuntemusta lapsestaan kunnioitetaan. Huoltajille mahdollistetaan osallistuminen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toimintaan ja arviointiin sekä erilaisten kasvatusyhteistyön muotojen pohtimiseen⁴⁰.

Vastauksissa nousi vahvasti se, että huoltajien osallistuminen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin nähtiin toteutuneen erityisesti lapsen vasukeskustelun kautta. Ennen vasukeskustelua perheet yleensä täyttävät yhdessä vasukeskustelun pohjana käytettävän kaavakkeen joko yhdessä lapsen kanssa tai ilman. Myös päivittäiset keskustelut nähtiin keinoksi saada huoltajat osallistumaan toiminnan suunnitteluun.

Huoltajat ovat kaikki olleet keskustelemassa ja yhdessä kansani laatimassa lapsensa vasua. Lisäksi huoltajat saavat päivittäin pienen päiväkirjamerkinän henkilökunnalta, josta voivat lukea mitä heidän lapsensa on puuhastellut/leikkinyt päivän aikana (kenen kanssa jne, päivän kuulumiset toisin sanoen). Kerran kuukaudessa lähetämme huoltajille kirjeen ryhmämme suunnittelusta, toiminnasta, kuluneista ja tulevista tapahtumisista)

40 Vlasov ym. 2018

Vasukeskusteluissa kyselemme vanhempien mielipiteitä. Vanhempainillassa kävimme keskustelua siitä, että mitä vanhemmat toivovat. Ovisuokeskusteluissa käydään myös läpi arviointia ja kysellään mielipiteitä. Vanhemmat ovat aika paljon myös itse aktiivisia tuomaan mielipiteitään ja ehdotuksiaan meille.

Vasukeskustelut, yhdessä sovittu tavoitteet ja arviointi.

Osassa vastauksia huoltajien osallisuus toiminnan suunnitteluun ja arviointiin kuvattiin yksittäisten tapahtumien tai toimintojen kautta. Huoltajille annetaan mahdollisuus vaikuttaa toimintaan ja antaa siitä palautetta yksittäisissä hetkissä kuten vanhempainilloissa. Niin ikään maininnat huoltajien osallistumisesta toiminnan suunnitteluun ja arviointiin asiakastyytyväisyyskyselyn avulla voidaan nähdä edustavan melko kapeaa näkemystä heidän osallisuudestaan. Huoltajien rooliksi saattaa tällöin jäädä ammattilaisilta saadun informaation vastaanottaminen.

Huoltajille järjestettiin vanhempainilta, missä kerrottiin vasuista, toimintasuunnitelma on blogissa huoltajien nähtävänä, blogissa kerrotaan viikoittain toiminnasta, huoltajat kutsutaan vasukeskusteluun kaksi kertaa vuodessa, huoltajien kanssa keskustellaan päivittäin lapsen tuonti ja hakubetkillä sekä tarvittaessa Wilmassa. Pidämme tärkeänä, että huoltajat tietävät toiminnasta ja tavoitteistamme, tietoisuus lisää mahdollisuutta vaikuttaa sekä oman lapsen että koko ryhmän toimintaan ja tavoitteisiin. Huoltajille lähetetään lisäksi palautekyselyitä neljä kertaa vuodessa.

Vastauksista voitiin tunnistaa myös kuvauksia huoltajien osallistumisen mahdollistamisesta ympäri toimintakauden. Huoltajat voivat esittää omaa lastaan koskevia toiveita jatkuvasti. Kun tämä mainittiin ainoana huoltajien osallisuuden muotona, se saattaa toisaalta kertoa hyvästä kasvatusyhteistyösuhteesta, toisaalta taas siitä, että huoltajien ei välttämättä oleteta haluavan osallistua koko lapsiryhmän toiminnan suunnitteluun ja sen arviointiin.

Vanhemmat ovat täyttäneet vasu-lomakkeen lapsestaan ja osallistuvat keskusteluun. Ja keväällä arviointiin. Vanhempainillassa vanhemmat saivat kertoa toivomuksistaan varhaiskasvatukselle ja oman lapsensa mielenkiinnon kohteista. Huomioimme nämä asiat suunnitellessamme ryhmämme toimintaa.

Vanhempainillassa vanhemmat kirjoittivat oppimisen toiveen omasta lapsestaan kasvunpuuhun, jota opetellaan vuoden aikana.

Vastauksissa kuitenkin kuvattiin myös huoltajien osallistumista koko lapsiryhmän toiminnan suunnitteluun ja toiminnan toteuttamiseen. Huoltajille on varattu esimerkiksi mahdollisuus toivoa tulevia teemoja ja ilmoittaa halukkuudestaan osallistua toimintaan itse.

Erään lapsen äidin kanssa sovittiin, että hän tulee musisoimaan yhteiselle musiikkihetkelle ja suunniteltiin hetki yhdessä.

Vanhemmille menee aina syksyisin omassa ryhmässämme toivelappu, jonne he saavat kertoa toiveita tulevasta toiminnastamme ja otamme niitä huomioon esimerkiksi onkiretki, jonka toteutimme ja emme itse olisi varmaan hoksanneet viedä lapsia ongelle (nyt jokavuotinen toivejuttu). Toiveita varten on postilaatikko eteisessä, jonne saa milloin tahansa laittaa toiveita. Myös vasujen tekeminen on yhteistä suunnittelua ja arviointia.

Hajamainintoja saivat myös vanhempainyhdistykset tärkeänä päiväkodin sidosryhmäyhteistyön keinona.

Vanhemmat ovat itse miettineet, miten haluavat olla mukana varhaiskasvatuksessa, meillä vanhempainyhdistys, jonka kanssa useita yhteisiä tapahtumia vuodessa, jotka huomioidaan myös varhaiskasvatuksen toiminnassa (pihaseikkailu, kirpputori, ravintolapäivä, päiväkodin synttärät jne.). Vanhemmilta tulee kehitysehdotuksia, monet on tosi hyviä!

Joissakin vastauksissa ilmaistiin, että huoltajat eivät halua osallistua toiminnan suunnitteluun tai arviointiin tai heitä ei ole osattu siihen ottaa mukaan.

Huoltajia on ollut haastavaa saada mukaan prosessiin. Meillä on ollut mm. syksyn ajan Toivesaateenvarjo ryhmän eteistiloissa, jossa vanhempien on ollut mahdollista sadepisaroihin kirjoittaa omia sekä lapsen kanssa mietittyjä toiveita (nimettömänä/nimellä), mutta siihen ei ole vastauksia tullut. Vanhempainiltoihin on myös suunniteltu osuus vanhempien osallisuudelle, mutta osallistuminen on ollut vähäistä. Vasukeskusteluissa kysyn erikseen huoltajan näkemystä ja toiveita, jos ne eivät muuten keskustelussa tule ilmi.

Vanhemmilta viimeisenkin vanhemmat äänestivät liikuntaretkikohteen. Tämä toteutettiin. Vanhempien osallistuminen on kuitenkin ollut yrityksistä huolimatta vähäistä. Yritämme berkin korvin kuunnella vanhempia, arviointia he tekevät beikommin.

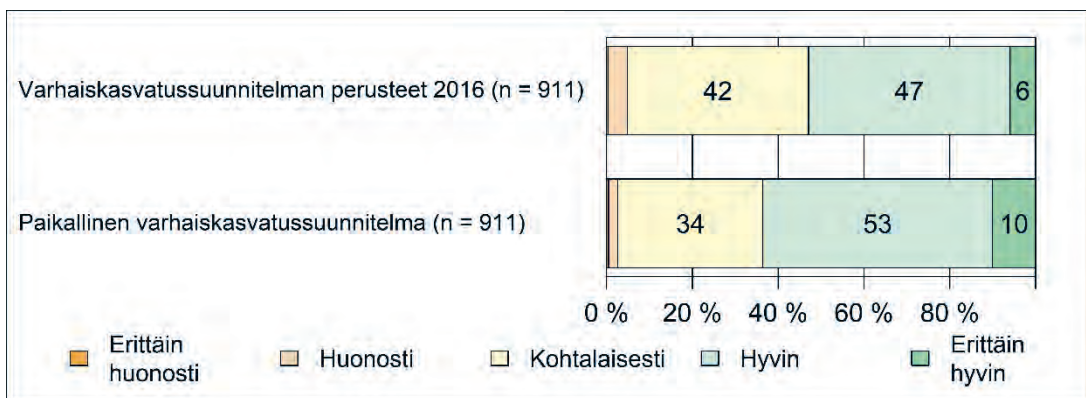
Vasujen
toteutuminen
kunnallisessa
perhepäivä-
hoidossa

Tässä arvioinnissa myös kunnallisia perhepäivähoitajia pyydettiin arvioimaan vasujen toteutumista. Yksityiset perhepäivähoitajat eivät olleet tässä arvioinnissa mukana, koska heiltä tiedusteltiin vasujen toteutumisesta ja vasuprosessista arvioinnin aiemmassa vaiheessa, jossa vastaajina toimivat varhaiskasvatuksen järjestäjät sekä palveluntuottajat. Toisin kuin kunnalliset perhepäivähoitajat, yksityistä perhepäivähoitoa tarjoavat perhepäivähoitajat rinnastuvat lainsäädännöllisesti varhaiskasvatuksen palveluntuottajiksi.

Perhepäivähoitajien perehtyneisyys vasuihin

Perhepäivähoitajia pyydettiin arvioimaan perehtyneisyyttään varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Perhepäivähoitajista 53 % raportoi olevansa hyvin tai erittäin hyvin perehtynyt varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Vastaajista 47 % arvioi perehtyneisyytensä enintään kohtalaiseksi. Hieman suurempi osa vastaajista, 63 %, arvioi perehtyneisyytensä paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan vähintään hyväksi (ks. kuvio 36).

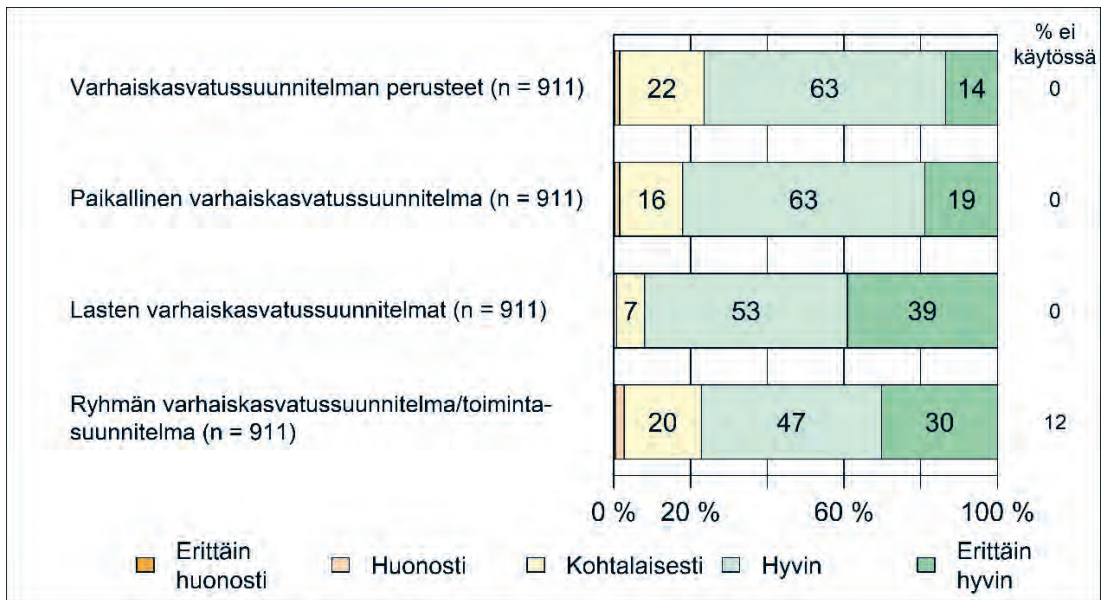
KUVIO 36. Perhepäivähoitajien arviot perehtyneisyydestään vasuihin (%).

Vastaajilla oli myös mahdollisuus kommentoida perehtyneisyyttään vasuihin (153 vastausta). Perehtyneisyyteen vaikutti vastausten mukaan osallistuminen täydenniskoulutukseen. Ne vastaajat, joilla oli ollut mahdollisuus osallistua kunnan vasuprosessiin, kokivat perehtyneensä sekä vasun perusteisiin että paikalliseen vasuun hyvin. Perehtymistä on edesauttanut myös esimiehen tuki.

Syiksi perehtymättömyydelle mainitaan ajanpuute ja kiire. Perhepäivähoitaja on koko päivän lasten kanssa, eikä työaikaa työn kehittämiseksi ole varattu. Osa vastaajista kertoi perehtyneensä vasun perusteisiin vapaa-ajallaan. Perehtymistä hankaloitti myös vasun koettu vaikeaselkoisuus.

Vasujen toteutuminen perhepäivähoidossa

Perhepäivähoitajia pyydettiin arvioimaan vasujen toteutumista omassa työssään. Vastaukset on raportoitu kuviossa 37. Vaikka perhepäivähoitajat arvioivat, että heidän perehtyneisyydessään vasuihin oli joiltakin osin puutteita, pääsääntöisesti vastaajat arvioivat vasujen toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumista arvioitiin myönteisimmin.

KUVIO 37. Perhepäivähoitajien arviot siitä, kuinka hyvin varhaiskasvatusta ohjaavat lakisääteiset ja muut suunnitelmat toteutuvat toiminnassa (%).

Perhepäivähoitajat myös kommentoivat vasujen toteutumiseen liittyvää kysymystä (137 vastausta). Kommenttien perusteella vasujen toteutumista esti perehtymättömyys asiakirjoihin sekä ajanpuute. Osa vastaajista kommentoi vain lasten vasuja ja totesi, että niiden laatimiseen ei ole aikaa.

Suunnitteluun ei ole aikaa, kaikki toiminta ”vedetään hatusta” aikaisempaa kokemusta ja osaamista käyttäen

Turhan monta vasua tehtävänä, kaikki tehtävä omalla ajalla.

Kommenteissa nousi esiin myös myönteisiä näkökulmia vasujen toteutumisesta, kuten se, että pienessä ryhmässä koettiin vasun mukaisen työn onnistuvan hyvin. Perhepäivähoitajat kokivat perhepäivähoidon varhaiskasvatuksen muotona lasten edun mukaiseksi.

Pienessä ryhmässä on helppo huomioida kunkin lapsen yksilölliset vasuun merkityt tavoitteet ja keinot niihin pääsemiseksi.

Perhepäivähoito hoitomuotona antaa lapsen äänen kuulua. Lapsen osallisuus on jokapäiväistä opetustoimintaa.

Perhepäivähoitajana pystyn toteuttamaan ryhmän suunnitelmaa erittäin hyvin, koska toiminta on joustavampaa pienellä ryhmällä ja koska ryhmä koostuu tällä hetkellä saman ikäisistä niin kehitysvaiheet ja opeteltavat asiat kaikilla lähes samoja.

Sen sijaan vasujen toteutumattomuuden esteeksi tässäkin kohdassa mainittiin lasten ikään ja lapsiryhmän heterogeenisyyteen liittyvät syyt.

Ryhmäni on työurani haastavin, 4 erittäin aktiivista, voimakastahtoista alle 4-vuotiasta lasta. Perushoito vie aikaa. Riittämättömyyden tunne on jokapäiväistä. Miten pystyy tukemaan ja huomioimaan jokaista lasta.

Vasun perusteisiin suhtauduttiin osin kriittisesti. Vastaajat toivat esiin, että se ei huomioi riittävästi perhepäivähoidon toimintaympäristöä. Vasutyötä ei pidetty myöskään aina merkityksellisenä, erityisesti lasten vasut koettiin työllistävänä.

Oma varhaiskasvatussuunnitelma perhepäivähoitoon.

Perhepäivähoitajan työtä ei tehdä paperilla. Vasut on lakisääteisesti pakko tehdä, mutta käytännössä työ tehdään lapsilähtöisesti jokaisen sen hetkiset lähtökobdat ja tavoitteet huomioiden. Käytännössä varhaiskasvatussuunnitelmaa tulee toteuttaa joka päivä jokaisen lapsen kanssa, mutta on hassua, että paperilla perustyy saada kuulostamaan vaikealta ja monimutkaiselta. Paikallinen/ seudullinen vasu on tarvittaessa luettavissa, mikäli vasujen täyttäminen on sitä vaatinut.

Perhepäivähoitajien täydennyskoulutus

Perhepäivähoitajilta tiedusteltiin heidän osallistumistaan täydennyskoulutukseen. Koulutuksiin oli osallistunut 86 % vastaajista. Vastaajista 55 % arvioi, että koulutuksesta oli paljon tai erittäin paljon hyötyä. Perhepäivähoitajat myös kommentoivat täydennyskoulutusten hyötyjä vasun mukaisen työn toteuttamiseksi (108 vastausta). Perhepäivähoitoon suunnattuja koulutuksia kaivattiin selvästi enemmän ja koettiin, että kaikille yhteisissä koulutuksissa perhepäivähoito sivuutetaan helposti.

Perhepäivähoitoon suunnattuja koulutuksia on mielestäni liian vähän. Ppohoito on aina sivulauseena jossain pienellä. Päiväkodit ovat päälauseena liian usein. En tiedä onko kyseessä barbaa vai tietämättömyyttä, mutta me ppohoitajat olemme tietämättämme/tietämättänne tehneet uuden vasun mukaan jo monta vuotta. Omissa koulutuksissamme koulutus on ollut suunnattu enemmän meille ja nuo ovat olleet toimivia kokonaisuuksia.

Tästä huolimatta koulutukseen osallistumista pidettiin hyvänä asiana ja edesauttavan vasun toteuttamista. Koulutusten sisällöt kuitenkin saivat kritiikkiä silloin, kun niiden koettiin olevan liian vaikeita tai ne eivät sisältäneet riittävästi konkreettisia toimintaohjeita ja esimerkkejä.

Koulutukset avaavat ymmärtämään asioiden merkitystä. Saa hyviä käytännönvinkkejä myös. Xxx on järjestänyt aina hyvät koulutukset.

Koulutuksissa pitäisi olla enemmän arkeen liittyviä esimerkkejä.

Perhepäivähoitajille täydennyskoulutukseen osallistuminen tarjosi myös mahdollisuuden verkostoitua, tavata muita työntekijöitä sekä vertaisoppia.

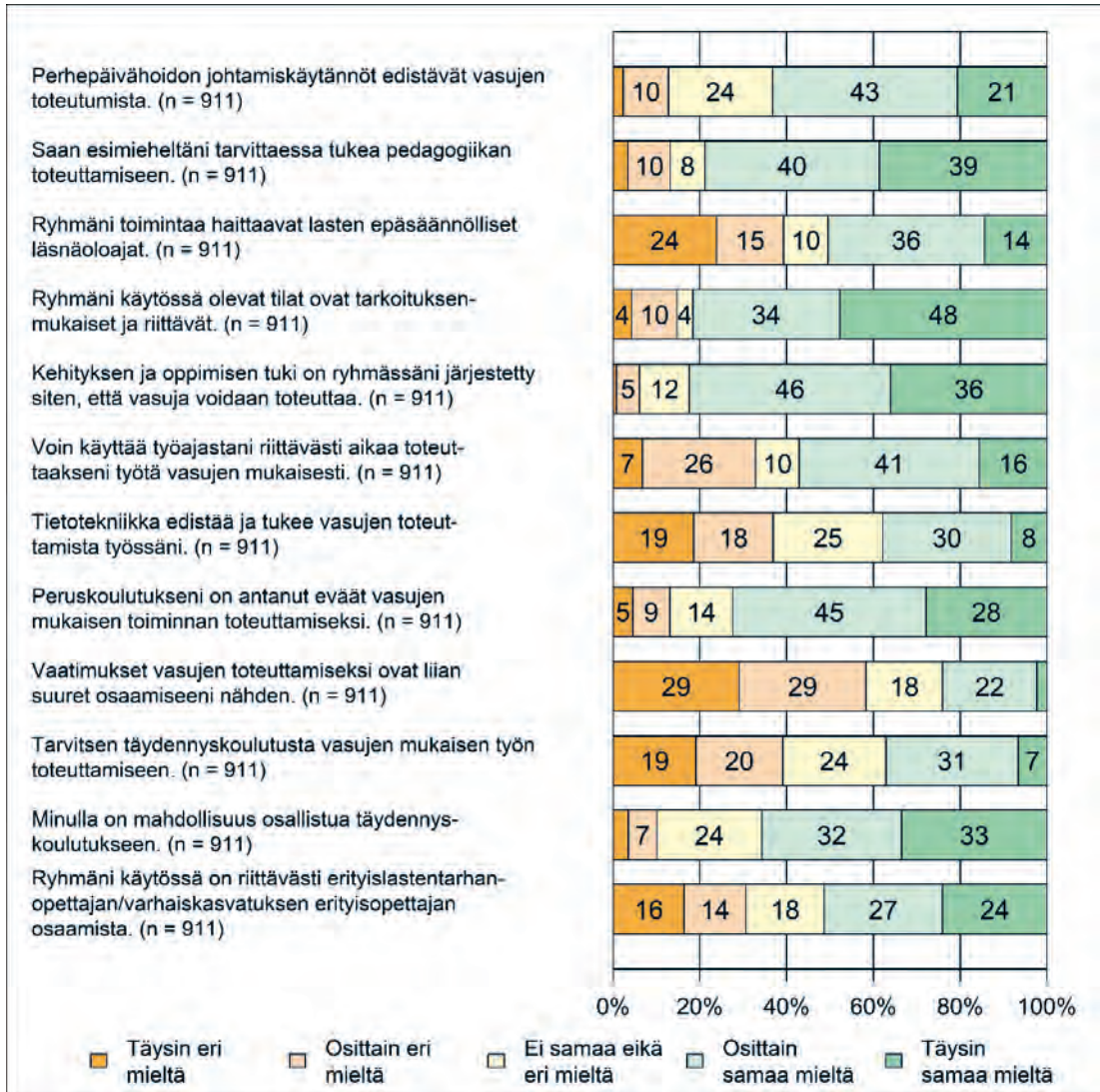
Koulutukset on aina hyväksi, vaikka välillä tuntuu, että asiat on tuttuja. Kun työ on suurimmaksi osaksi yksin tehtävää, koulutuksissa saa hyvää vertaistukea.

Vasujen toteuttamiseen vaikuttavia tekijöitä

Perhepäivähoitajia pyydettiin arvioimaan vasun toteuttamiseen vaikuttavia tekijöitä kuviossa 38 esitettyjen väittämien avulla.

Vastaajista 50 % arvioi, että lasten epäsäännölliset läsnäoloajat hankaloittavat vasujen mukaisen toiminnan toteuttamista. Niin ikään vasun toteuttamiselle varatun työajan riittämättömyys aiheutti tyytymättömyyttä: Vastaajista 33 % koki, ettei voinut käyttää riittävästi aikaa vasujen mukaisen toiminnan toteuttamiseen. Vaikka valtaosa (73 %) perhepäivähoitajista raportoi, että koulutus oli antanut heille eväitä vasun toteuttamiseen, lähes neljännes raportoi, että vaatimukset vasun toteuttamiseen ovat liian suuret heidän osaamisensa nähden. Kuten kuviosta 39 voidaan

huomata, perhepäivähoitajat arvioivat kuitenkin, pääsääntöisesti, että vasun mukainen toiminta toteutuu perhepäivähoidossa. Tältä osin vastaukset vaikuttavat ristiriitaisilta. Vastaajista 38 % toivoi saavansa täydennyskoulutusta vasun toteuttamisen tueksi.

KUVIO 38. Perhepäivähoitajien arviot vasun mukaista työtä estävistä ja edistävästä rakenteellisista tekijöistä (%).

Kuvion 38 väittämiä oli myös mahdollista kommentoida (180 vastausta). Osa kommenteista ei liittynyt vasun perusteiden toteutumiseen vaan pikemminkin lasten vasujen tekemiseen tai siihen, ettei niitä oltu laadittu. Kommenttien perusteella vasun toteutumista edistivät

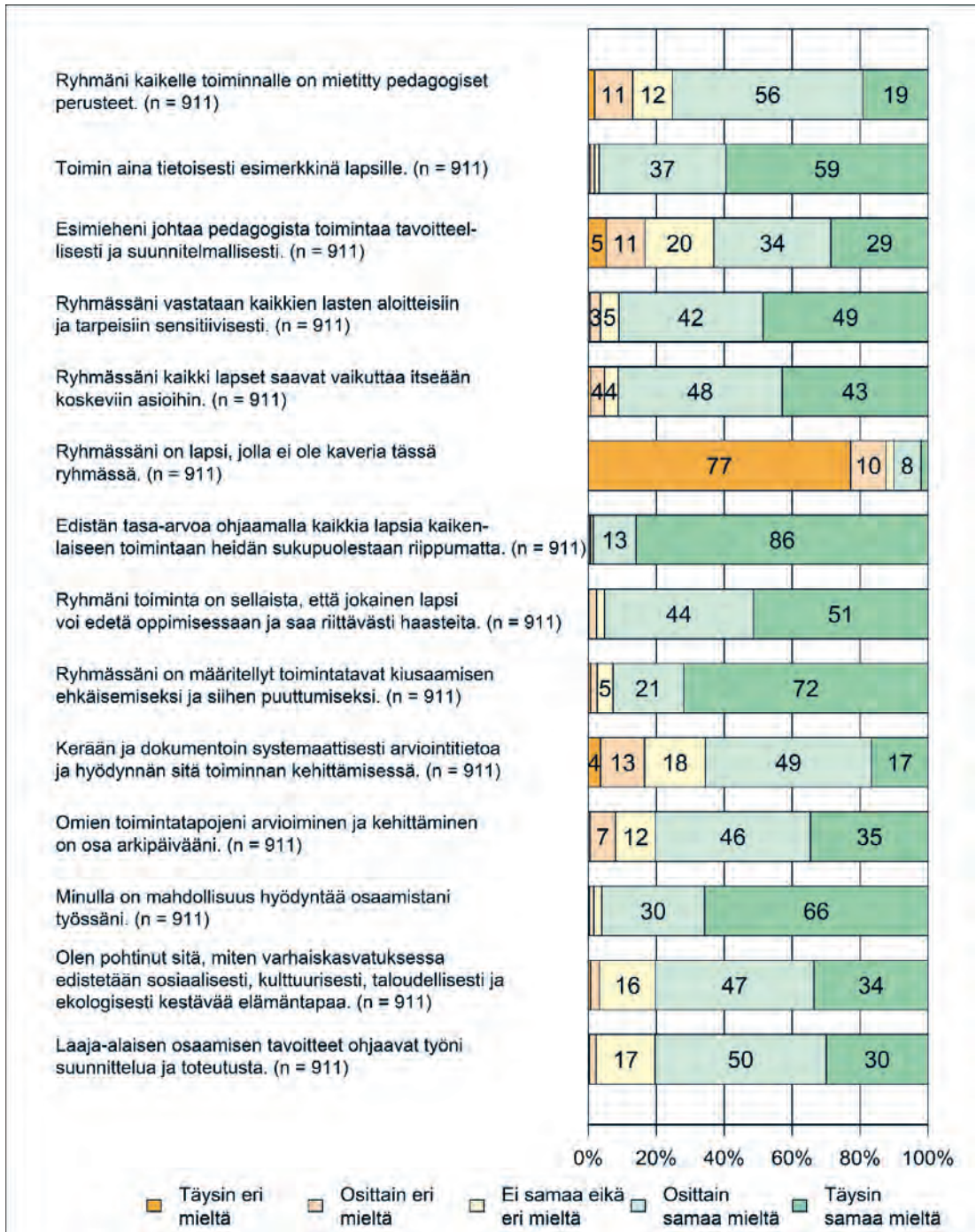
- erityisopettajan tuki
- esimiehen tuki
- koulutukset

Vasujen toteutumisen esteiksi koettiin

- alle 3-vuotiaiden lasten ikä
- lasten epäsäännölliset läsnäoloajat
- tietotekniikan puute
- erityisopettajan puute sekä esimiehen tuen puute
- perushoittoon sekä ruuan valmistamiseen käytettävä aika

Perhepäivähoidon toimintakulttuuri

Perhepäivähoitajat arvioivat ryhmänsä toimintakulttuuria (ks. kuvio 39), kuten aikuisen esimerkkinä toimimista, lasten tasa-arvoista kohtaamista ja mahdollisuuksia oman osaamisen hyödyntämiseen työssä huomattavan positiivisesti. Kriittisimmin arvioitiin systemaattisen arviointitiedon keräämistä ja pedagogisen toiminnan johtamista. Vastaajista 17 % raportoi, että arviointitietoa toiminnan kehittämiseksi ei kerätä systemaattisesti. Vastaajista 16 % arvioi, ettei esimies johda perhepäivähoidon pedagogista toimintaa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti.

KUVIO 39. Perhepäivähoitajien arviot toimintakulttuuria koskeviin väittämiin (%).

Toimintakulttuuria koskevista kommentteista (103 vastausta) nostettiin esiin, että vaikka pientä ryhmää pidettiin hyvänä ja vasun toteutumista tukevana asiana, kaikille lapsille ei välttämättä löydy kaveria, kun vaihtoehtoja on vähän.

Kaveri puuttuu tällä hetkellä kun yksi isompi ja toinen pieni. pitäisi saada lisää ryhmään

2-vuotias tarvitsisi myös ikäistään kaveriakin vaikka 4vuotiaat ottavatkin leikkiin mukaan.

Ryhmään tullut juuri uusi lapsi siksi ei vielä ole oikein kaveria.

Kuitenkin vastausten mukaan perhepäivähoitajat pitävät perhepäivähoidon toimintakulttuuria kodinomaisena ja lasten osallisuutta tukevana. Pedagogiikka nähtiin osana arjen työtä ja perushoivaa, eikä vasun perusteiden mukaista työtä pidetty kovin merkittävänä. Sen sijaan vastaajat toivat esiin omia kasvatusarvojaan, jotka ohjaavat työn tekemistä.

Otan lasten mielipiteet huomioon. Tuen lapsia omatoimisuuteen. Lapset ovat piirtäneet, muovailleet, askarrelleet, leikkineet liikunta- ja laululeikkejä, maalanneet, keilanneet, leikkineet kotileikkiä, rakentaneet legoilla. Olen valokuvannut tabletilla ja videoinut lapsia kun ovat askarrelleet ja leikkineet. Luen päivittäin satuja lapsille. Pienimmätkin lapset osallistuvat laulu- ja liikuntaleikkeihin.

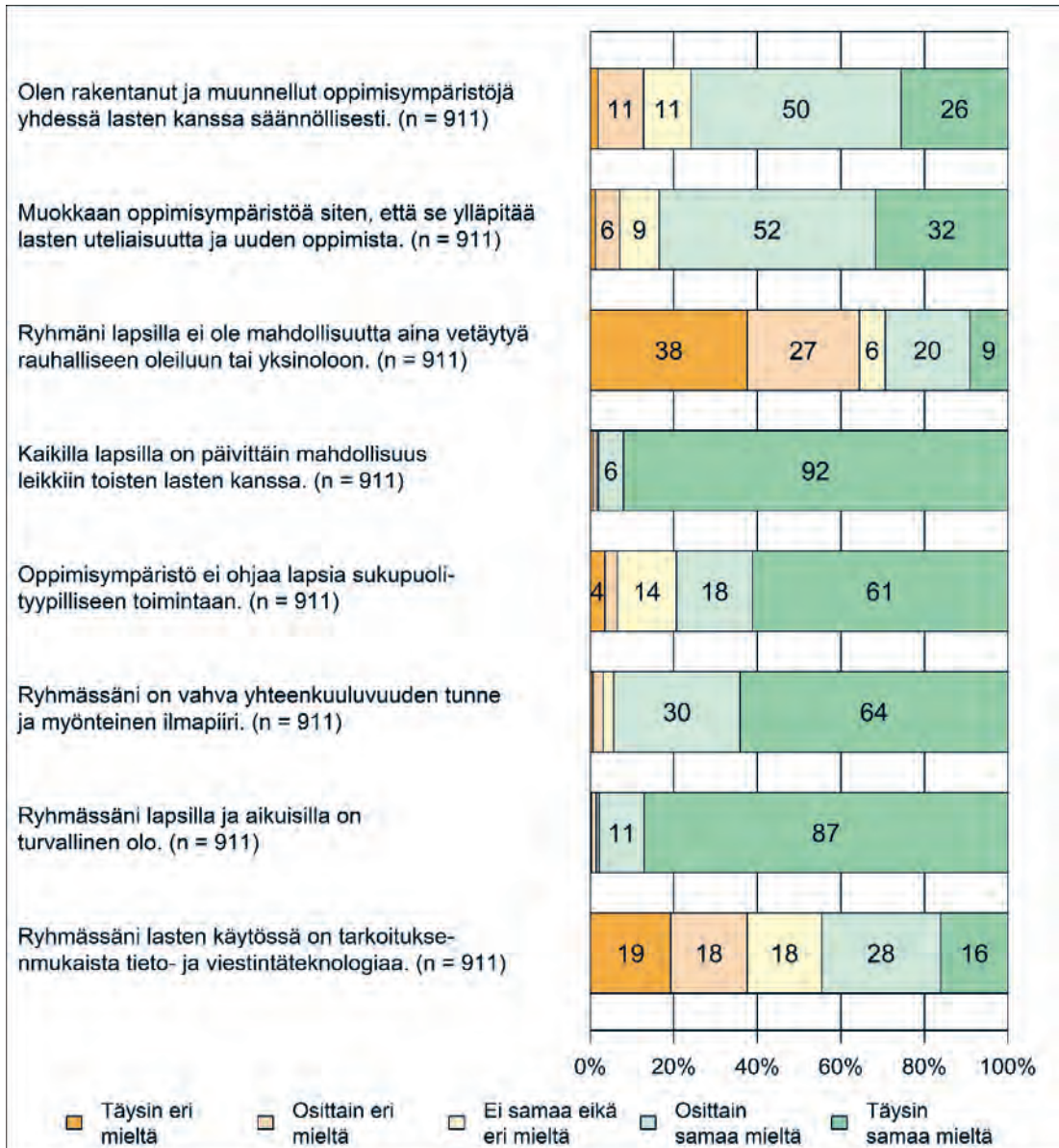
Lapsi on meillä tärkein ja heidän hyvinvointi. jokaisella on oma vahvuus ja sitä kehitetään.

I min grupp får varje barnen utöva de aktiviteter de kan å förmår, ingen behöver vara ensam. Alla barn syns å hörs.

Suunnitelmat, maalaisjärki ja elämäkokemus viitoittaa työtäni ja rakkaus lapsiin.

Oppimisympäristöt perhepäivähoidossa

Perhepäivähoitajia pyydettiin arvioimaan oppimisympäristöä koskevia väittämiä (ks. kuvio 40). Vastaajat arvioivat myönteisimmin lasten leikkimahdollisuuksia, yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä aikuisten ja lasten turvallisuudentunnetta. Vastaajista 98 % arvioi, että kaikilla lapsilla on päivittäin mahdollisuus leikkiin toisten lasten kanssa. Perhepäivähoitajista 94 % arvioi, että ryhmässä on vahva yhteenkuuluvuuden tunne ja myönteinen ilmapiiri ja 98 % arvioi, että ryhmän aikuisilla ja lapsilla on ryhmässä turvallinen olo.

KUVIO 40. Perhepäivöhoitajien arviot oppimisympäristöä koskeviin väittämiin (%).

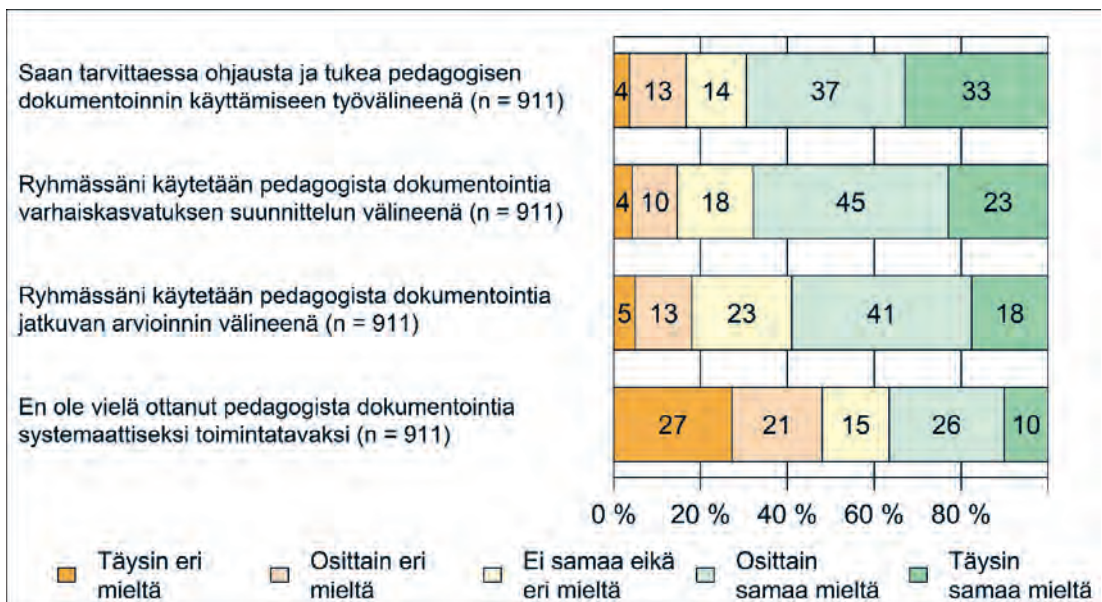
Väittämiä oli mahdollisuus myös kommentoida (155 vastausta). Leikkiä ja leikkipedagogiikkaa pidettiin perhepäivähoidon vahvuutena. Koettiin, että lapset ryhmäytyvät perhepäivähoidossa hyvin ja ilmapiiri koettiin myönteiseksi.

Ryhmä toimii ja on hyvä yhteisbenki. lapset tulevat mielellään hoitoon. Annetaan yksilöllistä ja ryhmäaikaa.

Arvostelua sai tietotekniikan puute. Lisäksi lasten nuori ikä koettiin jälleen vasun mukaisen toiminnan esteeksi. Myös tilat aiheuttivat haasteita oppimisympäristön kehittämiseksi.

Pedagoginen dokumentointi

Perhepäivähoitajia pyydettiin arvioimaan ryhmän pedagogista dokumentointia koskevia väittämiä. Tulokset on raportoitu kuviossa 41. Vastaajista 70 % arvioi saavansa tarvittaessa tukea ja ohjausta pedagogisen dokumentoinnin käyttämiseen työvälineenä. Vastaajat raportoivat, että pedagogista dokumentointia käytetään ryhmässä varhaiskasvatuksen suunnittelun välineenä (68 % vastaajista) ja jatkuvan arvioinnin välineenä (59 % vastaajista). Vastaajista 36 % raportoi, ettei ryhmässä vielä käytetä pedagogista dokumentointia systemaattisena toimintatapana.

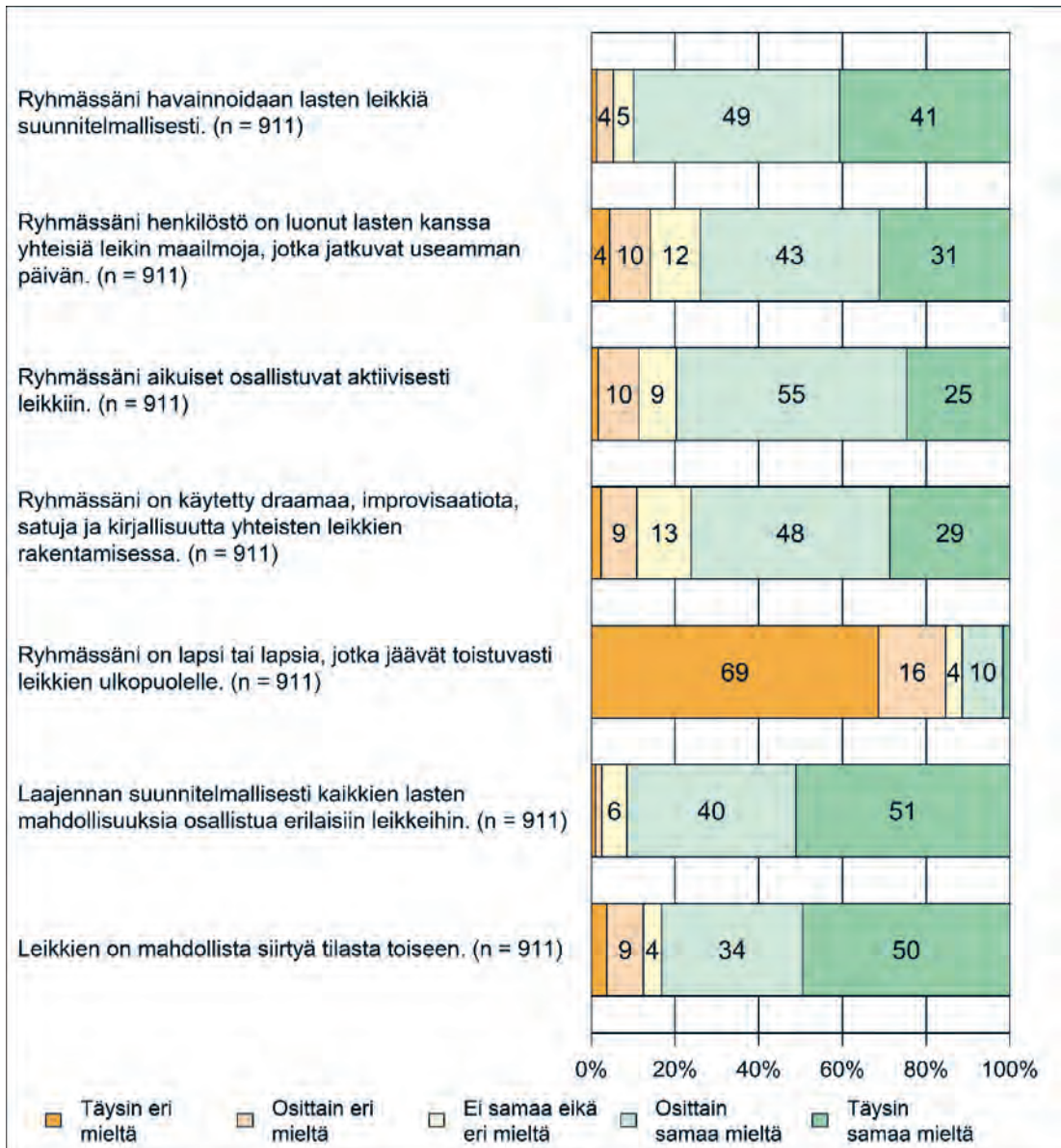

KUVIO 41. Perhepäivähoitajien arviot pedagogisesta dokumentoinnista perhepäivähoidossa (%).

Pedagogista dokumentointia oli mahdollisuus myös kommentoida (98 vastausta). Suurimmat esteet dokumentoinnin toteutumiselle olivat ajan sekä osaamisen puute (40 mainintaa). Vastauksissa kuvattiin myös erilaisia dokumentoinnin tapoja, joita olivat esimerkiksi kasvun kansiot, valokuvat, lasten askartelut ja piirustukset. Joistakin vastauksista saattoi päätellä, että pedagoginen dokumentointi oli terminä vieras.

Leikki perhepäivähoitossa

Perhepäivähoitajilta kysyttiin leikkiin liittyvien vasun elementtien toteutumisesta kuviossa 42 raportoitujen väittämien avulla. Leikin arvioitiin mahdollistuvan perhepäivähoitossa pääosin hyvin. Perhepäivähoitajista 90 % raportoi havainnoivansa leikkiä suunnitelmallisesti ja 91 % arvioi laajentavansa lasten mahdollisuuksia osallistua erilaisiin leikkeihin. Vastaajista 11 % raportoi, että ryhmän lapsista joku jää toistuvasti leikkien ulkopuolelle.

KUVIO 42. Perhepäivähoitajien arviot leikkiä koskeviin väittämiin (%).

Leikkiin liittyviä väittämiä myös kommentoitiin (147 vastausta). Kommenttien mukaan perhepäivähoidon ryhmät mahdollistavat hyvin pitkäkestoiset leikit, jotka on helppo jättää paikoilleen odottamaan leikin jatkumista myöhemmin. Kaikki tilat olivat lasten käytössä ja lasten kanssa rakennettiin erilaisia leikkejä. Koettiin myös, että neljän lapsen kanssa ulkoleikit olivat rikkaita. Osa vastaajista kuitenkin katsoi, että omassa kodissa tapahtuva ammatillinen toiminta ei voi ulottua kaikkiin tiloihin. Oma kotia haluttiin myös suojata, ettei lapsilla ollut pääsyä kaikkiin huoneisiin. Osalla vastaavasti oli käytössään muulla tavoin pienet tilat. Leikkien rakentumisen esteeksi koettiin myös lasten ikä sekä se, että perhepäivähoitaja ei ehdi riittävästi leikkiin mukaan, koska ruuanvalmistus vie aikaa. Tästä huolimatta leikkiin liittyvät kommentit olivat pääsääntöisesti hyvin myönteisiä.

Ryhmäni lapset ovat hyviä leikkimään. Tykkäävät leikkiä isossa ja pienessä ryhmässä.

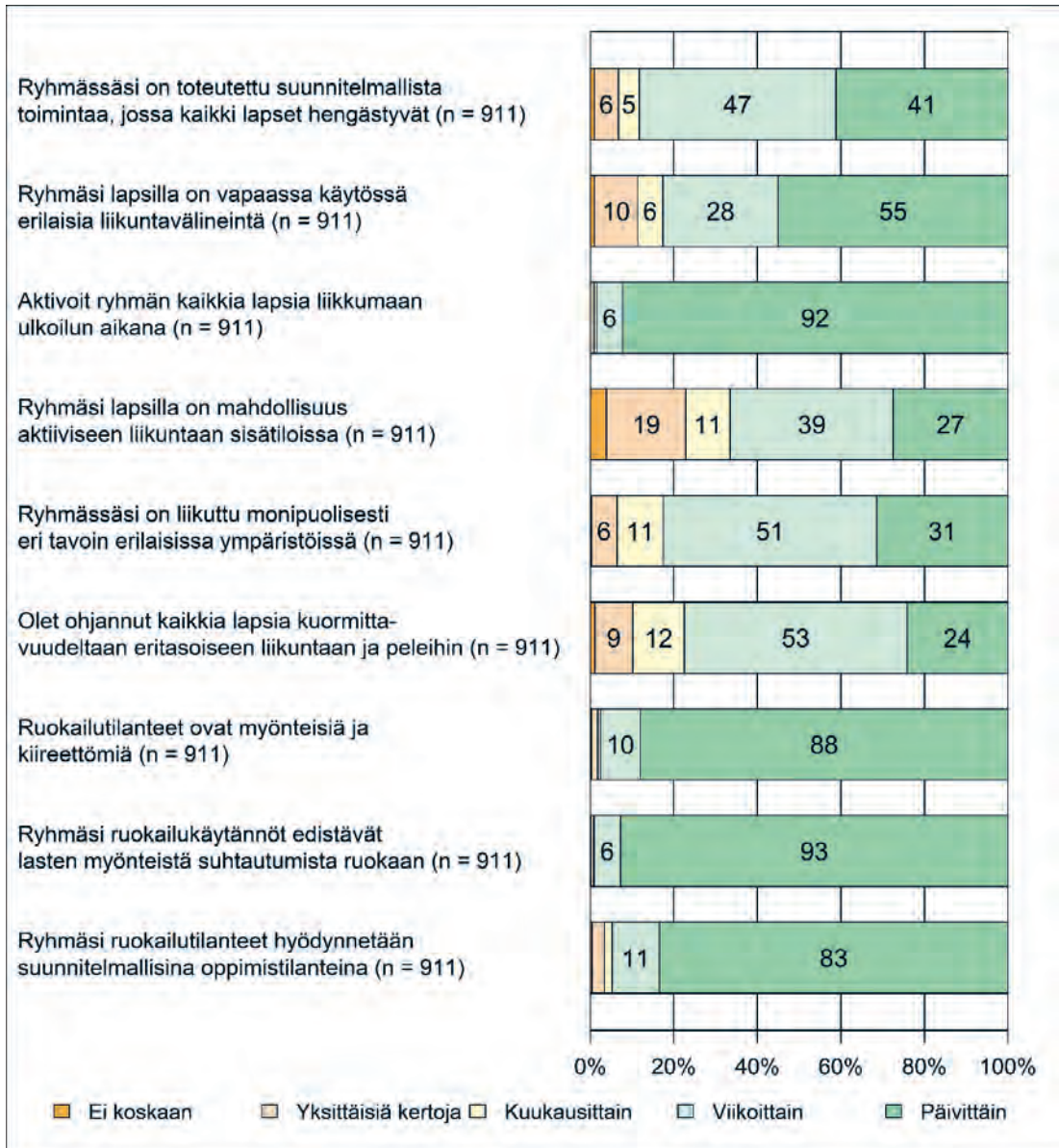
Leikki on tärkeää, meillä upeat leikit tällä porukalla.

Tällä hetkellä ryhmässä mielikuvitusleikit tärkeässä roolissa. Aikuinen usein leikissä mummo, potilas, asiakas jne. Kaikki lapset 1–5v mahtuvat ja otetaan hienosti samaan leikkiin mukaan.

Kasvan, liikun ja kehityn

Vasun toteutumista liittyen liikuntaan ja ruokailuun perhepäivähoidossa raportoidaan kuviossa 43. Perhepäivähoitajat arvioivat liikuntaan liittyvien elementtien toteutumista pääosin myönteisesti. Vastaajista 92 % arvioi aktivoivansa kaikkia lapsia liikkumaan ulkoilun aikana päivittäin. Suunnitelmallista hengästyttävää liikuntaa raportoi järjestävänsä päivittäin 41 % vastaajista. Viikoittain tällaista toimintaa raportoi järjestävänsä 47 % vastaajista. Vain 27 % vastaajista arvioi, että lapsilla on mahdollisuus liikuntaan sisätiloissa päivittäin ja 24 % arvioi, että on ohjannut lapsia päivittäin kuormittavuudeltaan eritasoiseen liikuntaan ja peleihin.

Ruokailutilanteita arvioitiin myönteisesti. Vastaajista 93 % arvioi, että ryhmän ruokailukäytännöt ohjaavat lapsia päivittäin myönteiseen ruokasuhteeseen. Niin ikään 88 % arvioi, että ruokailutilanteet ovat päivittäin myönteisiä ja kiireettömiä ja 83 %, että ruokailutilanteita hyödynnetään päivittäin oppimistilanteina.

KUVIO 43. Perhepäivähoitajien arviot siitä, kuinka usein ryhmässä on toteutettu liikunta- ja ruokailukasvatusta (%).

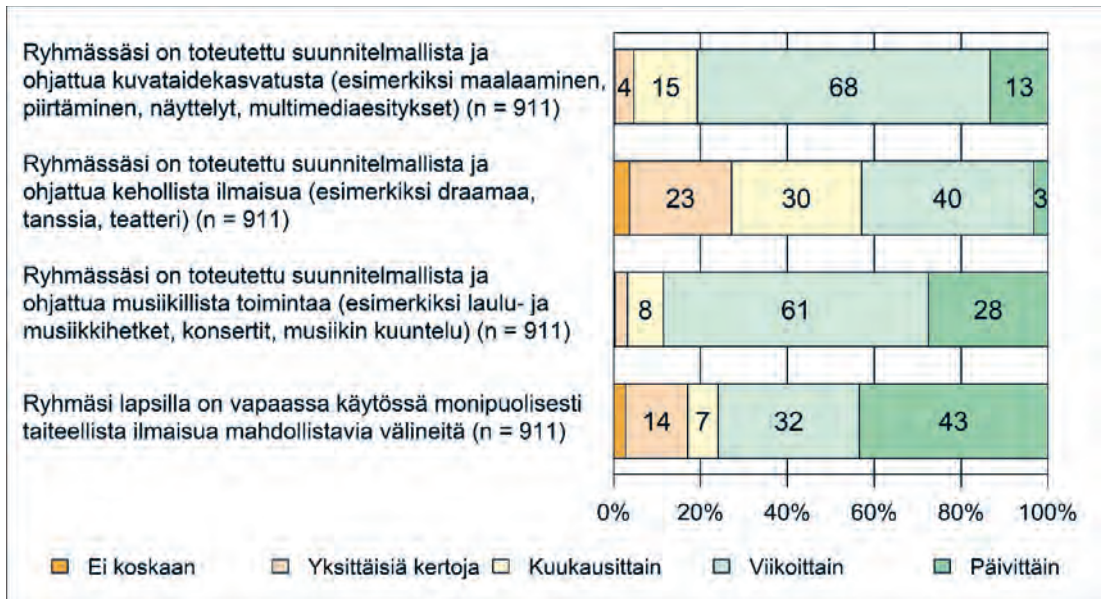
Perhepäivähoitajilta kysyttiin avokysymyksellä, mitkä asiat mahdollisesti hankaloittavat lasten osallistumista väittämien mukaisiin toimintoihin (500 vastausta).

Esteitä olivat:

- lasten nuori ikä sekä ryhmän lasten ikäjakauma
- lasten epäsäännölliset läsnäoloajat
- lasten kiinnostuksen kohteet sekä huoltajien kiinnostuksen kohteet
- lasten kehityksen vaiheet
- tiloihin ja välineisiin liittyvät tekijät
- oman osaamisen tai kiinnostuksen puute
- kiire

Taiteellinen kokeminen ja ilmaisu

Perhepäivähoitajia pyydettiin arvioimaan taiteelliseen kokemiseen ja ilmaisuun liittyvien sisältöjen toteutumista. Vastausten tulokset on raportoitu kuviossa 44. Yleisimmin erilaisia ilmaisun muotoja oli osana perhepäivähoidon toimintaa viikoittain. Draamaa, tanssia ja teatteria toteutetaan perhepäivähoidossa ilmaisun eri muodoista vähiten. Vastaajista 23 % raportoi, että edellä mainittuja toimintoja oli ollut kuluneen kauden aikana toiminnassa vain yksittäisiä kertoja. Vastaajista 4 % arvioi, että kyseisiä toimintamuotoja ei toteutettu lainkaan. Taiteellisen ilmaisun mahdollistavien monipuolisten välineiden vapaassa saatavuudessa oli ryhmien välillä eniten hajontaa. Vastaajista 43 % arvioi, että välineitä oli saatavilla monipuolisesti päivittäin, 32 % arvioi, että välineitä oli saatavilla viikoittain, 7 % kuukausittain, 14 % yksittäisiä kertoja ja 4 %, ettei ilmaisua mahdollistavia välineitä ollut vapaassa käytössä lainkaan.

KUVIO 44. Perhepäivähoitajien arviot siitä, kuinka usein ryhmässä on toteutettu taidekasvatusta ja ilmaisua (%).

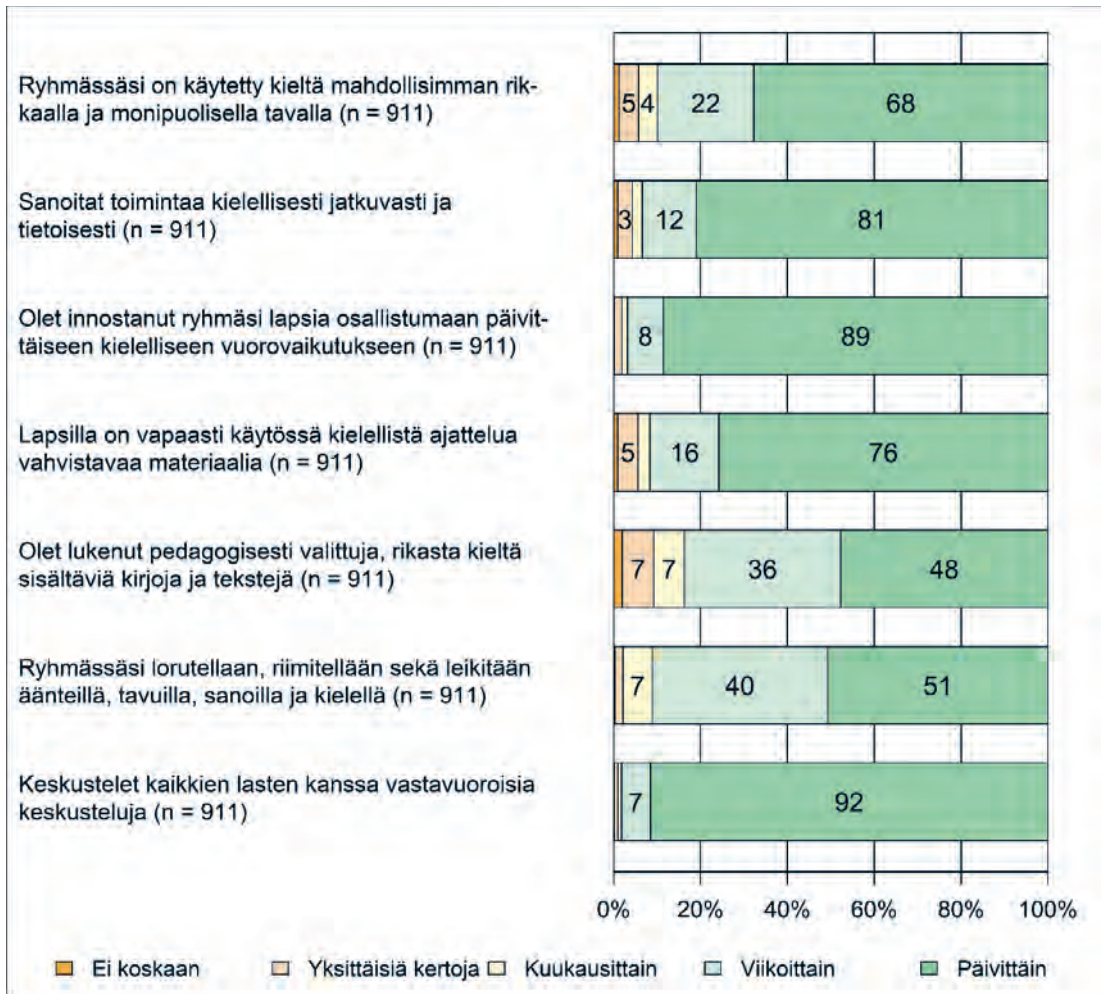
Perhepäivähoitajilta kysyttiin avokysymyksellä, mitkä asiat hankaloittavat sitä, että kaikki lapset voisivat osallistua väittämien mukaisiin toimintoihin (262 vastausta). Esteitä olivat:

- lapsiin liittyvät tekijät, kuten lasten ikä, sukupuoli, kehitystaso, mielenkiinnon kohteet ja läsnäoloajat
- tilat ja välineet
- oma osaaminen ja työn tekeminen yksin
- suunnitteluajan puute

Kielten rikas maailma

Perhepäivähoitajia pyydettiin arvioimaan kieleen liittyvien sisältöjen ja elementtien toteutumista ryhmänsä toiminnassa. Vastaukset on raportoitu kuviossa 45. Pääsääntöisesti kieleen liittyvien sisältöjen arvioitiin kuuluvan osaksi päivittäistä toimintaa. Kuitenkin pedagogisin perustein valittuja kirjoja luettiin päivittäin vain 48 % ryhmistä ja kielellä leikiteltiin päivittäin vain 51 % ryhmistä. Joukossa oli myös perhepäivähoitajia, jotka arvioivat, että edellä mainittuja toimintoja toteutettiin vain yksittäisiä kertoja tai ei lainkaan.

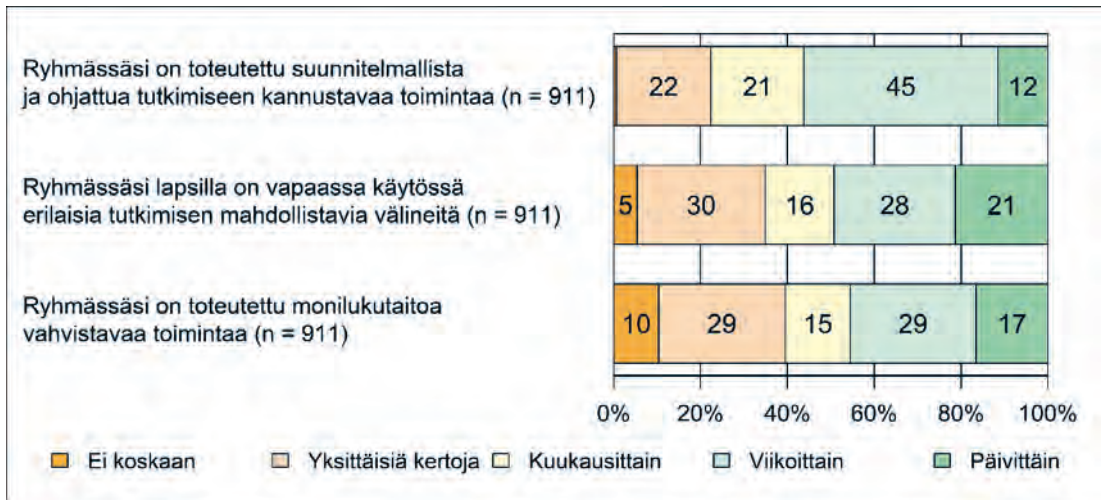
KUVIO 45. Perhepäivähoitajien arviot siitä, kuinka usein ryhmässä on toteutettu kielellisesti rikasta toimintaa (%).

Perhepäivähoitajilta kysyttiin avokysymyksellä, mitkä asiat hankaloittavat sitä, että kaikki lapset voisivat osallistua väättämien mukaisiin toimintoihin (195 vastausta). Esteitä olivat:

- lapsiin liittyvät syyt kuten, lasten ikä, läsnäoloajat, kielen kehityksen vaiheet tai haasteet, tuen tarpeet, vuorovaikutustaidot ja kiinnostuksen kohteet
- yksin työskentely ja omaan osaamiseen liittyvät syyt
- materiaalien ja kirjojen puute sekä tilojen puute

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Perhepäivähoitajia pyydettiin arvioimaan tutkimiseen kannustavaa toimintaa ryhmässä. Vastaukset on raportoitu kuviossa 46. Tutkimiseen kannustavan toiminnan toteutumisen osalta vastauksissa oli runsaasti hajontaa ja se toteutui vastaajien arvioiden mukaan vasun osa-alueista heikoiten.

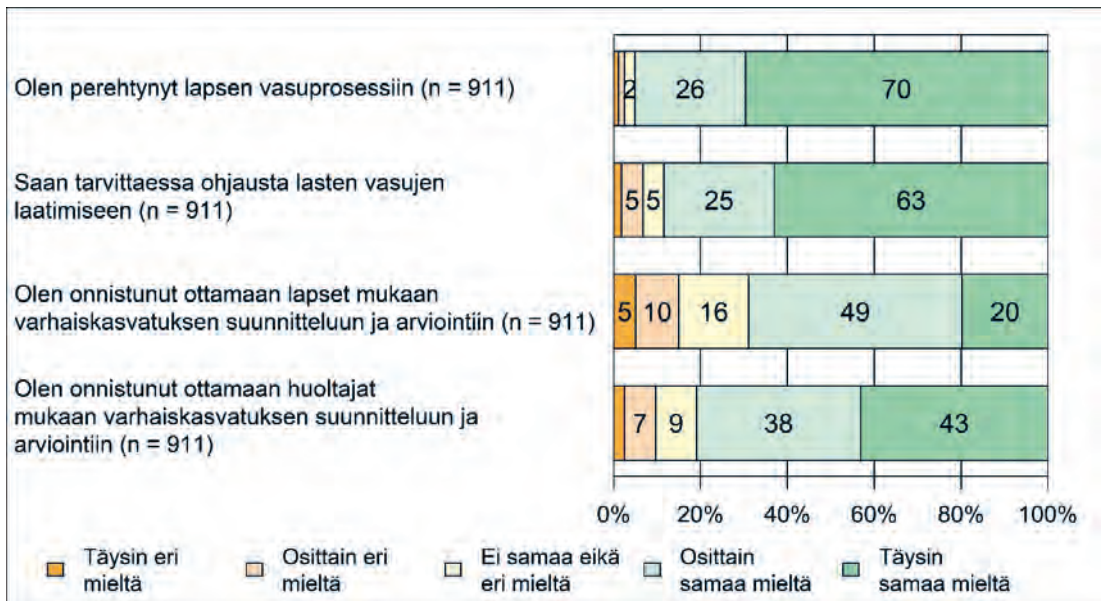
KUVIO 46. Perhepäivähoitajien arviot siitä, kuinka usein ryhmässä on toteutettu tutkimiseen kannustavaa toimintaa (%).

Perhepäivähoitajilta kysyttiin avokysymyksellä, mitkä asiat mahdollisesti hankaloittavat sitä, että kaikki lapset voisivat osallistua väättämien mukaisiin toimintoihin (500 vastausta). Esteitä olivat:

- lapsiin liittyvät syyt, kuten lasten ikä, läsnäoloajat, lasten kiinnostuksen kohteet, kielen kehityksen taso
- ajanpuute
- yksin työskentely ja oman osaamisen ja kiinnostuksen puute
- välineiden ja tilojen puute

Lapsen vasuprosessi

Perhepäivähoitajia pyydettiin myös arvioimaan lasten vasuprosessia kuviossa 47 kuvattujen väittämien avulla. Vastaajista 70 % arvioi perehtyneensä lapsen vasuprosessiin ja 63 % arvioi saavansa tarvittaessa ohjausta lasten vasujen laatimiseen. Kriittisimmin suhtauduttiin siihen, kuinka lapset oli onnistuttu ottamaan mukaan varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Vastaajista 15 % arvioi, ettei ole täysin onnistunut ottamaan lapsia mukaan suunnitteluun ja arviointiin.

KUVIO 47. Lapsen vasuprosessin toteutuminen perhepäivähoidossa (%).

Johtopäätökset ja kehittämis- suositukset

8

8.1 Luotettavuuden tarkastelua

Arviointi perustuu kyselyaineistoon, jonka vastaajajoukkona olivat kunnallisessa ja yksityisessä varhaiskasvatuksessa työskentelevät varhaiskasvatuksen opettajat, lastenhoitajat, päiväkotien johtajat sekä kunnalliset perhepäivähoitajat.

Päiväkotien henkilöstön (varhaiskasvatuksen opettajat ja lastenhoitajat) vastausprosentti oli 54, johtajien 60 ja perhepäivähoitajien 54. Alhaisiin vastausprosentteihin vaikutti osaltaan se, että kaikki otokseen kuuluvat opettajat, lastenhoitajat ja perhepäivähoitajat eivät saaneet kyselyä. Tämä johtui muun muassa siitä, että kaikilla työntekijöillä ei ollut sähköpostiosoitetta, ja toisaalta siitä, että kaikki päiväkodin johtajat eivät toimittaneet otokseen kuuluvien henkilöiden sähköpostiosoitetta Karviin. Saapuneet vastaukset edustivat otosta alueellisesti sekä ammattikunnittain. Muilta osin vastaajajoukon edustavuudesta ei ole tarkempaa tietoa. Nämä seikat huomioiden tuloksia voidaan kuitenkin pitää yleistettävänä. Järjestäjien tulisi jatkossa huolehtia, että henkilöstöllä on mahdollisuus osallistua Karvin lakisääteisiin arviointeihin.

Erityisesti päiväkodin johtajien alhaiset vastausprosentit kertovat osaltaan siitä, että tieto Karvin lakisääteisistä tehtävistä sekä järjestäjien lakisääteisestä veloitteesta osallistua Karvin arviointiin ei vielä ole tavoittanut kaikkia järjestäjiä. Yksityisten päiväkotien johtajien vastausprosentti oli vain 34. Järjestäjien tulisi huolehtia tulevaisuudessa tarkemmin siitä, että arviointeihin osallistutaan kattavammin. Tämä vaikuttaa arviointien luotettavuuteen.

Tulosten luotettavuutta vahvistivat huolellisesti kirjatut pitkät avovastaukset. Avovastauksista voitiin havaita, että henkilöstö näki vaivaa vastausten tuottamiseksi. Henkilöstön vastauksia oli suhteessa vastaajamäärään enemmän kuin johtajien vastauksia, ja ne olivat huolellisemmin laadittuja. Avovastauksista koostuva laadullinen aineisto oli mittava. Osaan kysymyksistä saatiin yli tuhat vastausta. Näin ollen aineiston perusteella pystyttiin luomaan monipuolinen kuva päiväkotien ja perhepäivähoidon arjesta vasujen toteuttamisen näkökulmasta. Aineistoa tullaan hyödyntämään tarkemmin varhaiskasvatuksen laadun kehittämisen tukena.

Tulosten tulkinnassa tulee muistaa, että vastaukset perustuvat itsearviointeihin. Arvioinnin tulokset varhaiskasvatuksen laadusta vaihtelevat riippuen siitä, toteutetaanko arviointi itsearviointina vai ulkopuolisen arvioimana⁴¹. Arviointikyselyihin pyritään joskus vastaamaan sosiaalisesti suotavalla tavalla ja näin ollen tulokset saattavat antaa todellista tilannetta myönteisemmän kuvan. Tutkimusten mukaan korkeasti koulutettu varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioi omaa toimintaansa kriittisemmin kuin matalammin koulutettu henkilöstö. Ryhmissä, joissa henkilöstön pedagoginen toiminta on arvioitu heikkolaatuiseksi, laatua selitetään useammin rakennetekijöillä ja itsestä riippumattomilla syillä kuin ryhmissä, joissa henkilöstön pedagoginen toiminta on arvioitu korkealaatuiseksi.⁴²

Osassa vastauksissa voidaan havaita myös ristiriitaisuuksia, kuten tulos, jossa henkilöstöstä 51 % raportoi perehtyneensä vasun perusteisiin enintään kohtalaisesti, mutta 68 % kertoi pystyvänsä toteuttamaan sen sisältöjä hyvin tai erittäin hyvin. Joidenkin tulosten ristiriitaisuus saattaa kertoa myös itsearviointiin perustuvan arvioinnin epätasaisuudesta.

Tuloksia tarkasteltaessa on myös otettava huomioon, että käytetty mittari ei ole validoitu vaan se oli laadittu nimenomaan tätä arviointia varten. Kyselyä varten jouduttiin tekemään myös rajauksia. Vasun perusteet on laaja asiakirja, eikä kaikenkattavaa arviointia voida tehdä yhdellä arvioinnilla. Tämä tarkoittaa sitä, että perusteista jäi tärkeitä asioita arvioinnin ulkopuolelle. Näin ollen kehittämissuosituksia koskevat vain arvioituja asioita. Arviointi ei siis tarjoa tyhjentävää kokonaiskuvaa asioiden tilasta. Jatkoarviointia tarvitaan esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteutumisesta avoimessa varhaiskasvatuksessa sekä matemaattisen ajattelun tukemisesta varhaiskasvatuksessa.

Palautetta kyselystä

Kyselyn lopussa vastaajilta pyydettiin palautetta kyselystä (446 vastausta). Kyselyä pidettiin avointen vastausten perusteella onnistuneena. Lähes puolet kyselyä kommentoineista (210 vastausta) mainitsi erikseen kyselyn olleen onnistunut. Palautteiden mukaan se antoi eväitä pohtia omaa ja ryhmän työtä laajemminkin ja sitä aiottiin käyttää jatkossakin toiminnan arviointiin.

Hyvä kysely! Avasi omia silmiä monessakin asiassa ja muistutti monista asioista. Mietin juuri, että miten paljon on aikuisista kiinni, miten me hoidamme näitä meille hoidettavaksi annettuja lapsia..... miten sitten saadaan kaikki arvostamaan ja kehittämään sekä tekemään kunnolla tätä mielettömän tärkeää ja arvokasta työtä!!!

Hienoa, että vasun toimivuutta arvioidaan näin laajasti. Arvioinnin täyttäminen auttoi myös arvioimaan jäsentyneesti oman päiväkotimme toimintaa ja huomaamaan mitkä asiat tarvitsevat vielä enemmän paneutumista ja mitkä toimet jo toteutuvat hyvin tavalla.

---

41 Sheridan 2007

42 Sheridan 2007; Fonsén & Soukainen (arvioitavana)

Myös johtajat (62 vastausta) antoivat palautetta, joka oli pääosin myönteistä. Kyselyä aiottiin käyttää johtamisen välineenä jatkossakin. Alla olevassa johtajan antamassa palautteessa kiteytyy tässä arvioinnissa keskeisesti esiin noussut seikka. Henkilöstö tuntuu tietävän melko hyvin, mitä pitäisi tehdä, mutta se, miten se tehdään, on vielä epäselvää.

Viktiga frågeställningar, tror inte att alla använder planen för småbarnspedagogik som ett arbetsredskap i vardagen. Jag upplever att jag som ledare har ett stort behov av stöd för värdegrundsarbete och implementering av den nya planen för småbarnspedagogik. Vi har en gedigen fortbildning vad gäller det teoretiska, men det syns inte i vår = barnens och familjens vardag. Vi vet VAD vi ska göra, men glömmer och tolkar olika det viktiga – HUR vi gör det.

Perhepäivähoitajien (133 vastausta) palautteissa vastaajat kiittivät siitä, että myös perhepäivähoitajat saivat mahdollisuuden olla mukana vastaamassa kyselyyn. Palautteissa mainittiin, että perhepäivähoitajilla ei ollut mahdollisuutta vastata kyselyyn työaikana.

Kyselyn kritiikki liittyi lähinnä kyselyn täyttämiseen kuluneeseen aikaan. Osa vastaajista piti kyselyä liian työläänä. Osa kritiikistä kohdistui kuitenkin työn rakenteisiin. Tällaiseen arviointityöhön ei ole palautteiden perusteella varattu päiväkodeissa aikaa, vaikka henkilöstö piti kyselyyn osallistumista tärkeänä.

Tähän kyselyyn oli mahdollista vastata suomen- tai ruotsinkielellä. Osa vastaajista ei ollut saanut ruotsinkielistä versiota kyselystä, joten he eivät voineet vastata omalla äidinkielellään. Karvin tulee jatkossa huolehtia, että eri kieliversiot saavuttavat kaikki vastaajat. Suomessa on kuitenkin myös englanninkielisiä päiväkoteja, joiden henkilöstö ei puhu suomea tai ruotsia. Sellaisia vastaajia osui myös tämän arvioinnin otokseen. Palautteissa toivottiin jatkossa mahdollisuutta vastata myös englanniksi.

Kyselyä pidettiin yhtäältä helppona ja selkeänä, ja toisaalta käsitteistöltään vaikeana. Kyselyn kaikki käsitteet olivat kuitenkin suoraan vasun perusteista. Sellainen vastaaja, joka tunsi vasun perusteet, pystyi todennäköisesti vastaamaan kyselyyn ongelmitta.

8.2 Johtopäätökset

Arvioinnin tarkoituksena oli arvioida varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteutumista päiväkotien lapsiryhmissä ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa varhaiskasvatuslaki (540/2015), jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016; 2018) tarkoituksena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista Suomessa, toteuttaa varhaiskasvatuslaissa säädettyjä varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä ohjata laadun kehittämistä.

Täsmällisemmät arviointikysymykset olivat:

1. Miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden asettamat sisällölliset tavoitteet toteutuvat päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa?
2. Mitkä tekijät edistävät tai estävät vasun perusteiden toteutumista päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa?

Raportin tarkoitus on toimia varhaiskasvatuksen henkilöstön ja päiväkodin johtajien työvälineenä siten, että kehittämiskohteiksi voidaan valita arvioinnissa esiin tulleita kehittämisen tarpeita. Toisaalta raportin toivotaan tavoittavan päättäjät, jotka voivat hyödyntää sitä esimerkiksi resurssointiin liittyviä päätöksiä tehtäessä.

Varhaiskasvatuksen laatu vaihtelee

Arvioinnin tuloksena voidaan todeta, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden asettamat sisällölliset tavoitteet eivät kaikkialla toteudu perusteiden edellyttämällä tavalla. Suuressa osassa päiväkoteja varhaiskasvatuksen sisällölliset tavoitteet toteutuvat pääosin hyvin, mutta osassa päiväkoteja ja perhepäivähoitoryhmiä nämä toteutuvat heikosti.

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan vahvuudet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet arvioitiin selkeäksi ja ymmärrettäväksi asiakirjaksi, joka antaa hyvät suuntaviivat varhaiskasvatuksessa toteutettavalle pedagogiselle toiminnalle. Sen toteuttamista edesauttoivat työyhteisöissä tapahtuva yhteinen tulkinta siitä, miten paikallinen ja valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma konkretisoituvat toiminnaksi. Myös osallistuminen paikallisen tason suunnitelmatyöhön auttoi suunnitelmien sisältöihin perehtymistä. Monissa työyhteisöissä ja kunnissa henkilöstöllä oli mahdollisuus näihin keskusteluihin ja henkilöstön osallistumiseen oli kiinnitetty huomiota.

Henkilöstö arvioi varhaiskasvatuksen ilmapiiriä pääosin myönteisesti. He arvioivat, että lapsilla ja aikuisilla on varhaiskasvatusympäristössä turvallinen olo. Kokonaistilanteen tarkastelu osoittaa myös, että varhaiskasvatussuunnitelman mukainen leikkipedagogiikka toteutuu pääosin hyvin. Leikkiä arvostetaan ja lapsilla on mahdollisuus päivittäin leikkiin toisten lasten kanssa.

Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukainen liikuntakasvatus toteutui melko hyvin. Liikuntaan, sen monipuolisuuteen ja määrään kiinnitetään huomiota ja sen riittävyttä osataan arvioida. Tätä todennäköisesti tukee se, että varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset⁴³ sekä erilaiset liikuntahankkeet ovat kasvattaneet yleistä tietoisuutta liikunnan merkityksestä.

Päiväkodit tarjoavat pääsääntöisesti lapsille varhaiskasvatussuunnitelman mukaisen kielellisesti rikkaan ympäristön. Lapsia innostetaan kielelliseen vuorovaikutukseen ja toimintaa sanoitetaan suunnitelmallisesti. Lasten kanssa käydään vastavuoroista keskustelua.

Myös ruokakasvatus toteutui melko hyvin. Arvioinnin mukaan ruokailut ovat osa pedagogista toimintaa ja niissä tuetaan pääsääntöisesti lasten myönteistä suhdetta ruokaan. Ruokakasvatuksen pedagogista toteutumista vahvistaa todennäköisesti valtion ravitsemusneuvottelukunnan vuonna 2018 julkaisemat varhaiskasvatuksen ruokailusuositukset⁴⁴.

Perhepäivähoitajat kokivat perhepäivähoidon olevan hoitomuotona hyvä. Itsearvioinnin perusteella toiminta sisältää varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaista toimintaa ja pienessä ryhmässä erilaisia oppimisen alueita olikin perhepäivähoitajien mukaan monin paikoin tarjolla päivittäin.

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan kehittämiskohteet

Arvioinnin mukaan varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisessa oli myös puutteita. Henkilöstön itsearvioinnin mukaan, kaikki varhaiskasvatussuunnitelman edellyttämät asiat eivät toteutuneet päiväkodeissa tai perhepäivähoidossa. Henkilöstön huoli pedagogisen toiminnan laadusta tulisi ottaa vakavasti.

Henkilöstön perehtyneisyydessä varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja perusteiden konkretisoinnissa paikallisen tason suunnitelmiksi oli puutteita. Merkittävä osa henkilöstöstä arvioi, että paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma jättää henkilöstölle liikaa vastuuta varhaiskasvatussuunnitelman tulkitsemisessa. Tällöin sitä ei koettu hyödylliseksi työvälineeksi. Varhaiskasvatuksen järjestäjät tarvitsevat tukea paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman konkretisoimiseen. Henkilöstön tulee olla mukana konkretisointityössä.

Viidesosa vastaajista (21 %) raportoi ryhmässään olevan lapsi tai lapsia, joilla ei ole kavereita. Siltikin valtaosa vastaajista kertoi, että ryhmässä oli yhteiset mietityt toimintatavat kiusaamisen ehkäisemiseksi. Varhaiskasvatustilanne määrittää varhaiskasvatuksen tehtäväksi jokaisen lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen ja vertaisryhmässä toimimisen edistämisen. Tämä edellyttää sitä, että lapsi on osallinen yhteisistä leikeistä ja toiminnasta. Ystävyys ja kaverisuhteilla katsotaan olevan merkitystä lapsen psykososiaalisessa kehityksessä ja ne suojaavat lasta kielteisiltä emotionaalisilta kokemuksilta, kuten torjutuksi tulemiselta ja kiusatuksi joutumiselta sekä näiden vakavilta seurauksilta⁴⁵. Varhaiskasvatuksessa tulee varmistaa, että jokainen lapsi pääsee osaksi yhteisiä leikkejä. Yksi keskeinen kiusaamisen muoto on kaveriporukan ulkopuolelle sulkeminen⁴⁶. Kiusaamista ehkäiseviä toimintatapoja laadittaessa tulee huomioida kaikkien lasten mahdollisuudet kaveri- ja ystävyysuhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen.

44 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018

45 Repo & Repo 2016

46 Kirves & Sajaniemi 2012

Osassa päiväkodeista kielellinen ympäristö ei sisällä riittävästi rikasta vuorovaikutusta, kuten kielellistä leikittelyä, loruttelua ja kirjojen lukemista. Vain puolet henkilöstöstä raportoi, että ryhmässä lorutellaan, riimitellään sekä leikitään äänneillä ja tavuilla päivittäin. Lisäksi vain puolet vastaajista kertoi, että ryhmässä luetaan kirjoja päivittäin. Rikkaan kielellisen ympäristön, laadukkaista saduista koostuvien lukuhetkien, riittelyn ja loruttelun tulisi olla keskeinen osa jokaisen lapsen varhaiskasvatuspäivää. Rikkaat kielelliset vuorovaikutustilanteet lasten ja aikuisten välillä voivat parhaimmillaan tukea lasten laaja-alaista osaamista edistämällä samanaikaisesti lasten ajattelutaitoja, vuorovaikutustaitoja sekä osallisuuden kokemuksia. Tutkimusten mukaan korkealaatuinen kielellinen ympäristö myötävaikuttaa kognitiiviseen kehitykseen ja akateemisten taitojen oppimiseen⁴⁷ sekä tukee käsitteenmuodostusta ja ajattelua⁴⁸.

Vastauksista kokonaisuutena piirtyi erityisesti taiteellisen ilmaisun heikko asema osana varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Arvioinnin mukaan kuvataidekasvatus ja osin myös musiikkikasvatus eivät ole osa varhaiskasvatuksen päivittäistä arkea vaan niiden toteutuminen on osassa päiväkoteja ja perhepäivähoitoryhmiä satunnaista. Päiväkotien henkilöstöstä kolmannes raportoi, että kuvataidekasvatusta on tarjolla kuukausittain tai harvemmin. Lisäksi kaksi kolmannesta vastaajista raportoi, että draamaa, tanssia ja teatteria on tarjolla kuukausittain tai harvemmin. Lasten kirjallisuus, musiikki ja taiteellinen ilmaisu kaikissa kulttuurisesti moninaisissa ja rikkaissa muodoissaan kehittää ja tukee lasten kokonaisvaltaista oppimista ja kehittymistä⁴⁹. Laadukas varhaiskasvatus, sen moninaiset ihmissuhteet, oppimisympäristöt ja monipuoliset toimintatavat ovat vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kulttuuristen, institutionaalisten ja historiallisten tekijöiden kanssa ja tukevat lasten ilmaisullista liittymistä ympäröivään yhteiskuntaan. Tilanteen korjaamiseksi tarvitaan taidekasvatuksen aseman ja sisältöjen tarkastelua peruskoulutuksessa sekä taidekasvatukseen keskittyvää täydennyskoulutusta.

Liikuntakasvatus toteutui pääosin hyvin. Tästä huolimatta lähes viidesosa vastaajista kertoi, että hengästyttävää liikuntaa ei ole tarjolla päivittäin. Fyysinen aktiivisuus tukee paitsi lapsen motorista kehitystä niin myös lasta ympäristönsä tutkimisessa ja muokkaamisessa sekä tarjoaa mahdollisuuksia osallistua ikä- ja kehitystasolle tyypillisiin, fyysistä aktiivisuutta vaativiin leikkeihin ja peleihin.⁵⁰ Liikunta ja fyysinen aktiivisuus ovat edellytyksiä lapsen normaalille kasville ja kehitykselle. Päivittäiseen hengästyttävän liikunnan järjestämiseen tulisikin kiinnittää aiempaa enemmän huomiota⁵¹.

Myös tutkimiseen kannustavaa toimintaa on osassa päiväkodeista riittämättömästi. Tutkimaan kannustavan toiminnan esteenä pidettiin muun muassa välineiden puutetta sekä lasten nuorta ikää. Lapset ovat keskimäärin luonnostaan uteliaita ja tutkivat usein maailmaa ilman aikuisen kannustustakin. Arvioinnin tulos herättääkin kysymyksiä siitä, miten varhaiskasvatuksen henkilöstö on ymmärtänyt tutkimiseen kannustavan toiminnan.

---

47 Howes ym. 2008

48 Planta ym. 2008

49 Viitala 2014

50 Vlasov ym. 2018

51 Soini 2015; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen taito. Noin kymmenen prosenttia päiväkotien henkilöstöstä kertoo, että monilukutaitoa vahvistavaa toimintaa ei ole tarjolla lainkaan. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Myös varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä⁵².

Avoimien vastausten perusteella voidaan päätellä, että edellä mainitut pedagogiikan sisällölliset puutteet korostuvat erityisesti alle 3-vuotiaiden ryhmissä. Varhaiskasvatuksessa tulee pohtia, miten monipuolinen oppimisympäristö järjestetään silloin, kun lapset ovat hyvin nuoria, millaista on pienten lasten taidekasvatus tai tutkimiseen kannustava toiminta ja miten pienten lasten aloitteita havainnoidaan. Niin ikään pedagogisesti rikkaan toiminnan järjestämiseksi heterogeenisissä ryhmissä, joissa lapsilla on erilaisia tarpeita, tai he tulevat erilaisista taustoista tai eivät vielä puhu ja/tai ymmärrä suomen kieltä, tarvitaan täydennyskoulutusta.

Avovastausten perusteella sekä liikuntaa että taide- ja musiikkikasvatusta on joissain tapauksissa ulkoistettu kokonaan taidepedagogeille, musiikkileikkikoulun vetäjille tai liikunnanohjaajille. Tämän lisäksi huolestuttavaa on, että osa näistä toiminnoista on vastausten mukaan maksullisia, eivätkä näin ollen kaikki lapset pääse toimintaan osallisiksi. Varhaiskasvatuksen järjestäjien sekä päiväkotien johtajien tulee varmistaa, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen, mahdollisuus ja tuki toteuttaa vasun mukaista, myös taidekasvatuksen sisältävää pedagogiikka ilman erillistä maksullista toimintaa.

Kehityksen ja oppimisen tuen järjestämisessä oli puutteita. Yli puolet henkilöstöstä arvioi, että tuki ei järjesty nopeasti tuen tarpeen ilmetyä ja kolmannes vastaajista arvioi, että käytössä olevat tukimuodot vastaavat lapsen tarpeita enintään kohtalaisesti. Tukeen liittyvät käsitteet tulee selkiyttää valtakunnallisen ohjauksen tasolla ja varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee turvata kehityksen ja oppimisen tuen järjestämiseen riittävä resursointi, joka mahdollistaa tuen lisäämisen tai muutokset myös kesken toimintakauden.

Täydennyskoulutuksen arvioitiin tukevan varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista. Noin neljännes vastaajista ei ollut osallistunut vasuun tai varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan liittyvään täydennyskoulutukseen syksyn 2016 jälkeen. Erityisesti lastenhoitajien pääsyssä täydennyskoulutukseen oli puutteita.

Lastenhoitajien rooli vasun toteuttamisessa arvioitiin epäselväksi. Osa lastenhoitajista koki, että yhteistyö ja työnjako sujui hyvin, ja he tekevät töitä opettajan työparina toteuttaen varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa. Osa kuitenkin koki, että he eivät pääse mukaan varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyvään toimintaan.

Perhepäivähoitajat eivät kaikilta osin kokeneet varhaiskasvatussuunnitelman perusteita omakseen. He arvioivat osaamisensa suhteessa vasun asettamiin vaatimuksiin osin riittämättömäksi ja heidän tietonsa varhaiskasvatussuunnitelmista olivat jossain määrin puutteelliset. Perhepäivähoitajat eivät aina tunnistanee toiminnan yhteyttä varhaiskasvatukselle asetettuihin tavoitteisiin.

---

52 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016; 2018

Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista estävät tekijät

Tässä arvioinnissa selvitettiin myös syitä, joiden koettiin estävän vasun mukaisen pedagogiikan toteuttamista päiväkodeissa. Tätä kysyttiin avokysymyksellä, jossa vastaajia pyydettiin kertomaan, mitkä ovat pääasialliset syyt siihen, etteivät kaikki lapset pääse osallisiksi rikkaaseen pedagogiseen toimintaan.

Suurin yksittäinen koettu este oli **lapsiin ja lapsiryhmään liittyvät syyt**, kuten lasten vaihtelevat tarpeet, lasten ikä, tuen tarpeet sekä kielen kehityksen haasteet. Lasten vaihtelevat tarpeet ja taustat ovat varhaiskasvatustoiminnan lähtökohta. Ryhmien heterogeenisuus tulee jo lähtökohtaisesti ottaa huomioon varhaiskasvatustoimintaa järjestettäessä, ja henkilöstöä tulee tukea varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisessa ryhmien vaihtelevat tarpeet huomioiden. Moninaisuuden huomioiminen tulee olla osana henkilöstön peruskoulutusta ja se tulee huomioida myös täydennyskoulutuksessa.

Osassa vastauksissa mainittiin, että puutteet toiminnan sisällöissä johtuvat siitä, että **lapset eivät ole kyseessä olevista toiminnoista kiinnostuneita**. Varhaiskasvatuksen tulee tukea jokaisen lapsen oppimisen edellytyksiä, koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista sekä toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja työntekijöitä velvoittava varhaiskasvatussuunnitelma-kokonaisuus määrittelee näiden sisältöä tarkemmin. Monipuoliseen toimintaan osallistumista tai osallistumattomuutta ei voida jättää lasten itsensä vastuulle. Jos toiminnan sisällöt valitaan vain lasten välittömän kiinnostuksen mukaan, on lasten osallisuuden tulkinta liian kapea. Kaiken kaikkiaan, kun varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen haasteina mainitaan ryhmien heterogeenisuuteen tai lasten osoittaman kiinnostuksen puutteeseen liittyvät syyt, voidaan todeta, että kyse on vähintäänkin osittain **henkilöstön osaamiseen liittyvistä puutteista**. Vastauksissa henkilöstö toi esiin oman osaamisensa puutteita varhaiskasvatuksen sisältöihin ja varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamiseen liittyen.

Varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamista estävänä tekijänä koettiin myös **lasten vaihtelevat läsnäoloajat**. Ryhmissä, joissa lasten osallistumisajat vaihtelevat runsaasti, kaikki lapset eivät pääse yhtäläisesti osalliseksi pedagogisesti laadukkaasta toiminnasta. Kaikilla lapsilla riippumatta siitä osallistuuko lapsi varhaiskasvatukseen osa-aikaisesti vai kokopäiväisesti tulee taata mahdollisuus laadukkaaseen pedagogiseen toimintaan. Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee tukea henkilöstöä siten, että monipuolisen toiminnan järjestäminen on mahdollista sekä osa-aikaisesti että kokopäiväisesti varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille.

Arvioinnin mukaan varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa estivät lisäksi **rakenteellisten tekijöiden heikkoudet**, kuten henkilökunnan riittävyys ja vaihtuvuus, materiaalien ja tilojen puute ja epäsovpiisuus sekä liian niukat resurssit. Aiemman tutkimuksen mukaan toiminnan järjestämisen rakenteelliset reunaehdot, kuten ryhmäkoko, aikuisten ja lasten välinen suhdeluku sekä henkilöstörakenne vaikuttavat varhaiskasvatuksessa toteutettavaan pedagogiseen toimintaan. Laatuun vaikuttaa olennaisesti myös varhaiskasvatukselle osoitetut resurssit, joihin lukeutuvat paitsi taloudelliset resurssit, myös fyysiset tilat ja materiaalit⁵³. Toiminnan yhden-

53 Vlasov ym. 2018

vertaisen toteutumisen ja laatuerojen vaihtelun tasaamiseksi varhaiskasvatukselle on taattava riittävät toiminnan resurssit.

Lähes puolet vastaajista arvioi, että päiväkotien ja järjestäjien **toiminnan arvioinnissa** sekä arviointitiedon keräämisessä toiminnan kehittämiseksi on puutteita. Mikäli arviointi ei ole systemaattinen osa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria, puutteet varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisessa ja toisaalta varhaiskasvatustoiminnan vahvuudet jäävät tunnistamatta. Ilman arviointitietoa toiminnan kehittäminen haluttuun suuntaan jää sattumanvaraiseksi. Opetussuunnitelman mukaista tavoitteellista toimintaa ei voida toteuttaa varhaiskasvatussyksiköissä ilman pedagogista suunnittelua, dokumentointia, arviointia ja kehittämistä.⁵⁴ Tämä arviointi osoittaa kuitenkin, että henkilöstöllä on sekä kykyä että halua itsearviointiin. Henkilöstön asiantunteudesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteutumisen arvioinnissa tulee hyödyntää ja heillä tulee olla todellinen mahdollisuus vaikuttaa varhaiskasvatuksen kehittämiseen.

Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista edistäviä tekijöitä

Vasun perusteiden toteutumista edistäviä tekijöitä olivat arvioinnin mukaan **hyvä johtaminen, sopiva työkuorma, työolosuhteisiin ja lapsiryhmiin liittyvä pysyvyys työolosuhteissa ja hyvin konkretisoitu paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja täydennyskoulutus**. Arvioinnissa hyvällä johtamisella tarkoitettiin lähimmältä esimieheltä saatavaa pedagogista tukea, mutta myös laajempia johtamisen rakenteita. Tällä tarkoitettiin sitä, että esimiehellä oli mahdollisuuksia ja resursseja tukea lapsiryhmien pysyvyyttä tukevien käytäntöjen syntymistä, henkilöstön pysyvyyttä, ja mahdollistaa riittävä työajan käyttö toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja arviointiin sekä täydennyskoulutukseen. Silloin kun nämä mahdollisuudet arvioitiin puutteellisiksi, myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisen toiminnan arvioitiin toteutuvan heikommin. Yli puolet johtajista arvioi, että yksikön henkilöstön vaihtuvuus haittaa varhaiskasvatussuunnitelmien mukaisen toiminnan toteutumista. Kolmannes johtajista arvioi, että yksikön tilat eivät ole varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteuttamisen näkökulmasta tarkoituksenmukaiset ja riittävät. Yli neljännes arvioi, ettei pysty tarjoamaan henkilöstölle riittävästi tukea pedagogiikan toteuttamiseen. Voimme päätellä, että iso osa johtajista kokee, ettei heillä ole valtaa vaikuttaa käytössä oleviin resurssihin ja niiden jakautumiseen silloinkaan, kun he arvioivat, etteivät lakisääteiset suunnitelmat toteudu. Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee kehittää käytäntöjä, jotka varmistavat, että päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa olemassa oleva tieto haasteista vasujen toteutumisessa välittyy organisaatiotasolta toiselle siten, että varhaiskasvatussuunnitelman toteutuminen voidaan varmistaa esimerkiksi resursseja joko tilapäisesti tai pysyvästi lisäämällä ja oikein kohdennetulla täydennyskoulutuksella.

Myös johtajien perehtymisessä varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja paikalliseen suunnitelmadokumenttiin oli puutteita. Mikäli johtaja ei tunne pedagogiikkaa ohjaavia dokumentteja, hän ei voi johtaa pedagogiikkaa niiden suuntaisesti. Tämä on erityisen merkillepantavaa ottaen huomioon johtajuuden keskeinen rooli vasun toteutumisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee varmistaa, että lasten parissa työskentelevän henkilökunnan lisäksi esimiesasemassa olevat henkilöt tuntevat varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat.

54 Vlasov ym. 2018

Lopuksi

Tämä arviointihanke on kaksiosaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanon arvioinnin toinen osa. Ensimmäisessä osassa arvioitiin ensimmäisen velvoittavan varhaiskasvatusta koskevan opetussuunnitelman käyttöönottoa kunnissa ja yksityisissä palveluissa. Käsillä olevan toisen osan tehtävänä oli arvioida perusteasiakirjan toteutumista päiväkotien ja perhepäivähoidon lapsiryhmissä.

Ennen tätä arviointia Suomessa ei ole ollut kattavaa kokonaiskuvaa varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteutumisesta ja sen laadusta. Onnismaa, Kalliala ja Tahkokallio ovat aiemmin raportoineet varhaiskasvatuksen pedagogiikan heikentymisestä. He esittävät pedagogiikan heikentymisen liittyvän systemaattiseen 20 vuoden aikana tapahtuneeseen varhaiskasvatuksen opettajien määrän laskuun päiväkodeissa⁵⁵. Aiemmasta kokonaiskuvan puutteesta johtuen tämän arvioinnin perusteella ei voida tehdä johtopäätöksiä pedagogiikassa tapahtuneista muutoksista ja niiden laajuudesta. Nyt havaitut puutteet ovat mahdollisesti osa pidempään jatkunutta kehityssuuntaa.

Arvioinnin kohteena olevat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat ensimmäinen varhaiskasvatusta ohjaava normimuotoinen suunnitelmadokumentti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistaminen on liittynyt varhaiskasvatuksessa käynnissä olevaan isoon murrokseen. Ohjausjärjestelmää on uudistettu merkittävästi vuosien 2013–2018 välisenä aikana: Varhaiskasvatuksen ohjaus on siirretty sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön ohjaukseen, ja varhaiskasvatustalake on uudistettu kahdessa vaiheessa vuosina 2015 ja 2018. Tämän arviointihankkeen perusteella voidaan todeta, että kokonaisuutena varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016; 2018) suuntaa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa laissa määriteltyjen tavoitteiden mukaisesti ja antaa hyvät suuntaviivat laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamiselle päiväkodeissa. Käytännössä suunnitelma ei kuitenkaan vielä kaikilta osin toteudu. Varhaiskasvatustalain tavoitteiden toteuttamisen mahdollistavien rakenteiden luominen ja siihen vaadittava osaamisen kehittäminen niin kansallisella, paikallisella kuin pedagogisen toiminnan tasolla kestää vielä pitkään.

Edellä mainittujen muutosten lisäksi varhaiskasvatuksessa on viimeisten kahdenkymmen vuoden aikana toteutettu säästöjä ja kunnille on langennut suurempi rooli palvelujen rahoituksessa⁵⁶. Kunnissa onkin ollut pyrkimyksiä tehostaa varhaiskasvatustoimintaa. Tutkimuksissa on raportoitu myös tehostamiseen liittyvistä ei-toivotuista vaikutuksista⁵⁷. Näiden muutosten lisäksi varhaiskasvatuksen suhdelukuja väljennettiin ja subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta rajattiin vuonna 2016⁵⁸. Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajausta on lisännyt lapsiryhmien kokoonpanoon liittyvää vaihtuvuutta⁵⁹. Nämä muutokset näkynevät tämän arvioinnin esiin nostamissa puutteissa.

55 Onnismaa, Kalliala & Tahkokallio 2017

56 Pitkänen ym. 2017

57 Paananen 2017

58 HE 80/2015

59 Purola & Kinnunen 2017

Toimintakulttuurin muuttaminen siten, että varhaiskasvatuksessa toteutuu leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuva monipuolinen pedagoginen toiminta, edellyttää järjestäjien sekä päättäjien yhteistä tahtotilaa resursoida varhaiskasvatukseen riittävästi. Tämä pitää sisällään laadukkaan peruskoulutuksen saaneen henkilöstön riittävyyden ja pysyvyyden sekä oikein suunnatun ja riittävän täydennyskoulutuksen. Arviointi antaa aihetta myös arvioida tarkemmin varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmää.

8.3 Kehittämissuositukset

1. **Alle kolmivuotiaiden lasten parissa on toteutettava laadukasta varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaista toimintaa.** Arvioinnin tulosten mukaan yhdeksi varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen esteeksi nähtiin lasten ikä. Henkilöstö koki, että alle kolmevuotiaiden toiminnassa ei voida aina toteuttaa esimerkiksi leikkipedagogiikkaa, taidekasvatusta, kielellisesti rikasta vuorovaikutusta tai tutkimiseen kannustavaa toimintaa perusteiden edellyttämällä tavalla. Varhaiskasvatuksen henkilöstön perus- ja täydennyskoulutuksessa tulee kiinnittää huomioita henkilöstön osaamiseen vastata alle kolmevuotiaiden lasten pedagogisiin tarpeisiin ja tapoihin toteuttaa varhaiskasvatussuunnitelman sisältöjä myös pienimpien lasten parissa.
2. **Taidekasvatuksen asemaa varhaiskasvatuksessa tulee vahvistaa.** Arvioinnin mukaan kuvataidekasvatusta, ilmaisua ja osin myös musiikkikasvatusta toteutetaan satunnaisesti. Tilanteen korjaamiseksi tarvitaan toimintakulttuurin muokkaamista taidetta ja kulttuuria tukevaksi. Osallisuuden kapean tulkinnan, lasten vaihtelevien läsnäoloaikojen, päivän organisoinnin tai tilojen siivouksen ei tulisi muodostua laadukkaan taiteellisen ja kulttuurisen toiminnan esteeksi. Lisäksi tarvitaan taideaineiden aseman ja sisältöjen tarkastelua henkilöstön perus- ja täydennyskoulutuksessa.
3. **Kirjallisuuden ja äänen lukemisen tulee olla osa kaikkien lasten jokaista varhaiskasvatuspäivää.** Rikkaan kielellisen ympäristön (äänen lukeminen, loruttelu, riittäminen sekä sanoilla, kirjaimilla, äänneillä ja kielellä leikkiminen) merkitys lapsen ajattelutaitojen, oppimisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymiselle tunnetaan laajasti. Tästä huolimatta vain puolet päiväkotien henkilökunnasta raportoi lukevansa lapsille rikasta kieltä sisältäviä kirjoja ja tekstejä sekä leikkitelevänsä kielellä päivittäin. Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja päiväkotien johtajien tulee kiinnittää jatkossa aiempaa enemmän huomiota rikkaan kielellisen ympäristön päivittäiseen tarjoamiseen ja kokemusten järjestämiseen kaikille lapsille.
4. **Vielä vakiintumassa olevien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisältöjen ja menetelmien toteutumista tulee vahvistaa.** Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on sellaisia teemoja, mitä aiemmissa suosituksina kirjatuissa suunnitelmissa ei ole ollut. Näitä ovat muun muassa *monilukutaitoa vahvistava toiminta, pedagoginen dokumentointi sekä tutkimiseen kannustava toiminta*. Nämä uudet pedagogiset toiminnot toteutuivat arvioiduista osa-alueista heikoimmin. Esimerkiksi monilukutaitoa vahvistavaa toimintaa ei kaikkialla tarjota lainkaan. Myös pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisessa sekä tutkimiseen kannustavassa toiminnassa oli monin paikoin haasteita ja puutteita. Paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa tulee konkretisoida aiempaa selkeämmin, mitä tutkimiseen kannustava toiminta, pedagoginen dokumentointi sekä monilukutaitoa vahvistava toiminta tarkoittaa käytännössä.

5. **Jokaisen lapsen kaverisuhteiden syntymistä ja pysyvyyttä tulee tukea.** Varhaiskasvatuksessa tulee varmistaa, että jokainen lapsi pääsee osaksi yhteisiä leikkejä ja jokaiselle lapselle tarjoutuu mahdollisuuksia kaveri- ja ystävyysuhteisiin. Osassa ryhmiä on lapsia, joilla ei ole kavereita tai jotka eivät pääse mukaan leikkeihin. Varhaiskasvatuslaki määrittää varhaiskasvatuksen tehtäväksi jokaisen lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen ja vertaisryhmässä toimimisen edistämisen. Laki edellyttää myös, että lapsiryhmien pysyvyys turvataan. Nämä edellyttävät sitä, että lapsi on osallinen yhteisistä leikeistä ja toiminnasta, hänellä on kavereita ja lapsiryhmien pysyvyyteen kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota.
6. **Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee kehittää varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia ja seuranta yhdessä henkilöstön kanssa.** Varhaiskasvatuksen laadun ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointi on vielä kehittymässä. Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee kiinnittää jatkossa huomiota varhaiskasvatuslain mukaisen laadunhallinnan ja arviointitoiminnan toteutumiseen. Järjestäjällä tulee myös olla toimintatavat henkilöstön työn tukemiseen niissä tapauksissa, joissa varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet eivät toteudu. Niin ikään henkilöstön asiantuntemus varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisesta ja toteutumista tukevista ja estävistä tekijöistä on vielä pääosin hyödyntämättä. Henkilöstö tarvitsee koulutusta ja konkreettisia ohjeita siitä, miten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumista arvioidaan. Arvioinnista saatavaa tietoa tulee hyödyntää pedagogisen toiminnan tason lisäksi järjestäjätasolla.
7. **Päiväkotien johtajien tulee ohjata ja tukea henkilöstöä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiseen työtapaan monipuolisesti.** Arviointi osoittaa johtajuuden sekä paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman tärkeän roolin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteuttamisessa. Päiväkodin johtajan tehtävänä on tarjota henkilöstölle mahdollisuus perehtyä työtä ohjaaviin normittaviin asiakirjoihin työaikana sekä tukea henkilöstöä keskustelemaan asiakirjojen sisällöstä ja konkretisoinnista lapsiryhmissä. Vastuu päiväkodin pedagogisesta työstä ja varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisesta on johtajalla. Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee varmistaa, että päiväkotien johtajien työn rakenteet ja resurssit mahdollistavat pedagogisen johtamisen.
8. **Eri ammattiryhmien roolia varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamisessa tulee selkiyttää.** Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee ohjata henkilöstöä eri ammattilaisten välisissä työnjakoon liittyvissä kysymyksissä siten, että eri ammattiryhmien tehtävien erilaiset painopisteet ja vahvuudet tulevat hyödynnetyksi. Arvioinnin tulosten mukaan lastenhoitajien rooli varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamisessa on osin epäselvä. Lisäksi perhepäivähoitajat eivät aina koe varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödylliseksi työvälineeksi. Sekä kansallisella että paikallisella tasolla tulee pohtia, miten ohjausjärjestelmässä huomioidaan lastenhoitajien rooli ja perhepäivähoidon ominaispiirteet nykyistä paremmin.
9. **Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman tulee konkretisoida varhaiskasvatussuunnitelman perusteet selkeästi.** Arviointi osoitti, että paikallisen varhaiskasvatussuunnitelmaan on perehdytty paremmin kuin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Mikäli paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma koettiin onnistuneeksi, niin myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvioitiin toteutuvan hyvin. Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien ongelmat liittyivät työn keskeneräisyyteen, heikkoon valmisteluun sekä sisällön jäämiseen liian abstraktille tasolle. Järjestäjien tulisi kiinnittää huomiota varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden perehdyttämiseen sekä paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatuun.

10. **Varhaiskasvatuksen resurssit tulee turvata aiempaa vahvemmin.** Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet eivät kaikilta osin toteudu lain edellyttämällä tavalla. Arvioinnin mukaan yksi keskeinen syy tähän ovat puutteet toiminnan rakenteissa. Henkilökunnan puute näkyy kiireen tuntuna, puutteelliset johtamisen rakenteet tiedon heikkona kulkuna toiminnan tasolta päätöksenteon tasolle, sekä tilojen ja välineiden puute kokemuksena siitä, ettei varhaiskasvatussuunnitelman perusteita kyetä toteuttamaan. Toinen syy suunnitelman toteutumattomuudelle liittyy henkilöstön osaamiseen ja jaksamiseen. Varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemaan väsymykseen ja kuormittuneisuuteen tulee suhtautua vakavasti, sillä se heijastuu lapsen kokemaan toiminnan laatuun. Varhaiskasvatukseen suunnattuja taloudellisia resursseja tulee arvioida ja tarvittaessa lisätä, jotta varhaiskasvatuksen rakenteellista ja prosessien laatua voidaan kehittää ja nyt esille tulleita puutteita korjata.

Lait, asetukset ja määräykset

- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuslain sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta 80/2015
- Laki Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta 1295/2013
- Laki Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta 582/2015
- Valtioneuvoston asetus Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta 1317/2013
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016). Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018). Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2018:3a.

Kirjallisuus

- Bae, B. (2019). Children's right to participation – opportunities and obstacles in everyday interactions. The Nordic Way -konferenssi 25.3.2019. Konferenssiesitys. Norja: Oslo.
- Burger, K. (2010). How does early childhood care and education affect cognitive development? An international review of the effects of early interventions for children from different social backgrounds. *Early Childhood Research Quarterly*, 25, 140–165.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. New York: Routledge.
- Cox, D.R. & Snell, E.J. (1989). *Analysis of binary data*. Second Edition. New York: Routledge.
- Currie, J. (2001). Early childhood education programs. *The Journal of Economic Perspectives*, 15(2), 213–238.
- Fleer, M. (2015). Pedagogical positioning in play – teachers being inside and outside of children's imaginary play. *Early Child Development and Care*, 185(11–12), 1801–1814.
- Fonsén, E. & Soukainen, U. (arvioitavana). Sustainable pedagogical leadership in Finnish early childhood education (ECE) – An evaluation by ECE professionals. (Lähetetty arvioitavaksi 18.4.2019 *Early Childhood Education Journal*)
- Hall, J.S., Sylva, K., Sammons, P., Melhuish, E., Siraj-Blatchford, I. & Taggart, B. (2013). Can preschool protect young children's cognitive and social development? Variation by center quality and duration of attendance. *School Effectiveness & School Improvement*, 24(2), 155–176.
- Howes, C., Burchinal, M., Pianta, R., Bryant, D., Early, D., Clifford, R. & Barbarin, O. (2008). Ready to learn? Children's pre-academic achievement in pre-kindergarten programs. *Early Childhood Research Quarterly*, 23, 27–50.
- Karila, K. (2016). Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Opetushallituksen raportti ja selvitys 2016:6.
- Kirves, L. & Sajaniemi, N. (2012). Bullying in Early Educational Settings. *Early Child Development and Care*, 182(3–4), 383–400.

- Koivula, M. (2010). Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 390. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Koivula, M. & Hännikäinen, M. (2017). Kulttuurihistoriallinen lähestymistapa. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) *Valloittava varhaiskasvatus – Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Tampere: Vastapaino.
- Koivula, M. & Laakso, M.L. (2017). Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmista. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) *Valloittava varhaiskasvatus – Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Tampere: Vastapaino.
- Kosonen, T. & Huttunen, K. (2018). Kotihoidon tuen vaikutus lapseen. *Tutkimuksia* 115. Palkansaajien tutkimuslaitos.
- Lerikkanen, M.K. (2014). Mihin opettajaa tarvitaan? Opettajan merkitys oppimisprosesseissa. *Kasvatus*, 45 (4), 367–372.
- McFadden, D. (1974). Conditional logit analysis of qualitative choice behavior. Teoksessa P. Zarembka (toim.) *Frontiers in Econometrics*. New York: Academic Press.
- Nyysölä, K. (2013). Koulutuksen ohjaus. Näkökulmia koulutuksen ohjausjärjestelmiin, tietoperustaisuuteen ja valintoihin. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2013:12.
- Närvi, J. (2017). Äitien perhevapaat ja osallistuminen työelämään. Teoksessa M. Salmi & J. Närvi (toim.) *Perhevapaat, talouskriisi ja sukupuolten tasa-arvo*. Raportti 4. Terveystieteiden tutkimuskeskus, 64–104.
- Onnismaa, E.-L., Kalliala, M. & Tahkokallio, L. (2017). Koulutuspoliittisen paradoksin jäljillä – Miten varhaiskasvatus muotoutui sosiaalialan koulutuksia suosivaksi. *Kasvatus & Aika*, 11(3), 4–20.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote 12.4.2018. Saatavilla osoitteessa https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-varhaiskasvatustalouden-lapsen-etu-keskioon-henkiloston-osaamiseen-panostetaan
- Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja. (2016). Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:21.
- Paananen, M. (2017). Imaginaries of early childhood education: Societal roles of early childhood education in an era of accountability. *Kasvatustieteellisiä tutkimuksia* 3. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Pianta, R. C., La Paro, K. M. & Hamre, B. K. (2008). *Classroom assessment scoring system*. Manual, Pre-K-K. Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing Company.
- Puroila, A-M. & Kinnunen, S. (2017). Selvitys varhaiskasvatuksen lainsäädännön muutosten vaikutuksista. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 78/2017.
- Pitkänen, K., Hievanen, R., Kirjavainen, T., Suortamo, M. & Lepola, L. (2017). Valtiontalouden säästöjen vaikutukset sivistyksellisiin oikeuksiin. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 27/2017.
- Repo, L. & Repo, J. (2016). Integrating bullying prevention in early childhood education pedagogy. Teoksessa O. Saracho (toim) *Contemporary Perspectives in Early Childhood Education*. Information Age Publishing, 285–306.
- Repo, L., Paananen, M., Mattila, V., Lerikkanen, M.K., Eskelinen, M., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Hjelt, H. & Marjanen, J. (2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 toimeenpanon arviointi. Varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto ja sisällöt. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 16:2018.
- Salminen, J., Pakarinen, E., Poikkeus, A.-M., & Lerikkanen, M.-K. (2017). Development of pre-academic skills and motivation in kindergarten: A subgroup analysis between classroom quality profiles. *Research Papers in Education*, DOI: 0.1080/02671522.2017.1353673
- Sammons, P., Sylva, K., Melhuish, E., Siraj, I., Taggart, B., Smees, R. & Toth, K. (2014). Influences on students' social-behavioural development at age 16: Effective pre-school, primary and secondary education project (EPPSE). DfE Research Brief RB351. DfE: London.
- Sheridan, S. (2007). Dimension of pedagogical quality in preschool. *International Journal of Early Years Education*, 15, 197–217.

- Siippainen, A., Repo, L., Metsämuuronen, J., Kivistö, A., Saarikallio-Torp, M., Alasuutari, M. & Koivisto. (2019). Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun arviointi. Kokeilun ensimmäisen vaiheen arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 16:2019.
- Slot, P., Cadima, J., Salminen, J., Pastori, G. & Lerkkanen, M.K. (2016). Multiple case study in seven European countries regarding culture-sensitive classroom quality assessment. CARE: Curriculum & Quality Analysis and Impact Review of European Early Childhood Education and Care, Utrecht University.
- Slot, P., Lerkkanen, M.K. & Leseman, P. (2015). The relations between structural quality and process quality in European early childhood education and care provisions: Secondary analyses of large scale studies in five countries. Saatavilla osoitteessa http://ecec-care.org/fileadmin/careproject/Publications/reports/CARE_WP2_D2_2_Secondary_data_analyses.pdf
- Soini, A. (2015). Always on the move? Measured physical activity of 3-year-old preschool children. Studies in Sport, Physical Education and Health 216. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Sylva, K., Pastori, G., Lerkkanen, M.-K., Ereky-Stevens, K. & Slot, P. (2016). Integrative Report on a culture-sensitive quality & curriculum framework. Saatavilla osoitteessa http://ecec-care.org/fileadmin/careproject/Publications/reports/summaries/D2_4_Integrative_Report_ExecutiveSummary.pdf
- Sylva, K., Melhuish, E. C., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. & Taggart, B. (2004). The Effective Provision of Pre-School Education (EPPE) Project. Effective Pre-School Education. London: DfES /Institute of Education, University of London.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2018). Terveyttä ja iloa ruuasta – Varhaiskasvatuksen ruokailusuositus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Juvenes Print- Suomen yliopistopaino oy.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2017). Tilastoraportti 32/2018. Saatavilla osoitteessa http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136962/Tr32_18.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Viitala, R. (2014). Jotenkin häiriöksi: Etnografinen tutkimus sosioemotionaalista erityistä tukea saavista lapsista päiväkotiryhmässä. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 501. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Vlasov, J., Salminen, J., Repo, L., Karila, K., Kinnunen, S., Mattila, V., Nukarinen, T., Parrila, S. & Sulonen, H. (2018). Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 24:2018.
- Vuorisalo, M. (2013). Lasten kentät ja pääomat. Osallistuminen ja eriarvoisuuksien rakentuminen päiväkodissa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 467. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on itsenäinen koulutuksen arviointivirasto. Se toteuttaa koulutukseen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan liittyviä arviointeja varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen. Lisäksi arviointikeskus toteuttaa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppimistulosten arviointeja. Keskukseen tehtävänä on myös tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä ja korkeakouluja arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa sekä kehittää koulutuksen arviointia.

Raportissa kuvataan kaksiosaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa koskevan arvioinnin toinen osa. Ensimmäinen osa koski varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönottoa ja sisältöjä, ja se julkaistiin syksyllä 2018. Käsillä olevassa arvioinnissa tuotetaan tietoa varhaiskasvatuksen laadusta arvioimalla varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteutumista sekä päiväkotien että perhepäivähoidon arjessa.

Arvioinnin tavoitteena on selvittää, miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden asettamat tavoitteet toteutuvat päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa sekä raportoida niitä tekijöitä, jotka edistävät tai estävät perusteiden toteutumisen.

Tuloksissa kuvataan varhaiskasvatuksen laatua henkilöstön itsearvioinnin pohjalta. Lisäksi annetaan kehittämisuosituksia kansalliselle, paikalliselle ja pedagogisen toiminnan tasolle varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi.

ISBN 978-952-206-540-7 nid.

ISBN 978-952-206-541-4 pdf

ISSN 2342-4176 (painettu)

ISSN 2342-4184 (verkkojulkaisu)

ISSN 2342-4176

Kansallinen
koulutuksen arviointikeskus
PL 28 (Mannerheiminaukio 1 A)
00101 HELSINKI
Puhelinvaihte: 029 533 5500
Faksi: 029 533 5501

karvi.fi